

๓๗.๓๙๓๙๙๖
ป ๖/๘ น
ร.๑

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาสัมพันธภาพ พ.ศ. 2518-2534

ปริญญาโท

ของ

ปัทมา ใจสุทธิ

10 ต.ค. 2539

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์

มีนาคม 2538

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

195720

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาัมพูชา
ระหว่าง พ.ศ. 2518-2534

บทคัดย่อ

ของ

ปัทมา ใจสุทธิ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์

มีนาคม 2538

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อญัณห์กัมพูชา
แนวทางการดำเนินนโยบาย และผลของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อญัณห์กัมพูชา
ระหว่าง พ. ศ. 2518-2534

จากการศึกษาพบว่า นโยบายของไทยต่อญัณห์กัมพูชาแบ่งได้เป็น 2 ช่วงคือ ช่วงแรก
เป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (เขมรแดง) ระหว่าง
พ. ศ. 2518-2521 ใช้นโยบาย "การอยู่ร่วมกันโดยสันติ" มีเพียงการดำเนินนโยบายในช่วงของ
รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เท่านั้นที่ผิดปกติออกไป ช่วงที่ 2 คือการดำเนินนโยบาย
ต่างประเทศของไทยต่อญัณห์กัมพูชา ระหว่าง พ. ศ. 2521-2534 ใช้นโยบาย "ต่อต้านชาตินิกรรณ
โดยร่วมมือกับนานาชาติและสหประชาชาติ" รัฐบาลที่มีบทบาทสำคัญคือรัฐบาลของพลเอกเปรม
ติณสูลานนท์ ซึ่งเน้นการสนับสนุนเขมรสามฝ่าย ในช่วงของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
(พ. ศ. 2528-2534) ได้ให้การสนับสนุนเขมรสีฝ่าย ทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย
เริ่มสับสนและไร้ทิศทาง เมื่อเปลี่ยนเป็นรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (พ. ศ. 2534-2535)
ได้ประกาศนโยบายต่างประเทศที่เคารพสิทธิสหประชาชาติ นโยบายต่างประเทศของไทยเริ่ม
เด่นชัดอีกครั้ง จนกระทั่งนำไปสู่การตกลงยุติญัณห์กัมพูชาทางการเมืองอย่างสมบูรณ์แบบ ณ กรุงปารีส
ในเดือนตุลาคม พ. ศ. 2534 (ค. ศ. 1991)

ญัณห์กัมพูชามีผลกระทบต่อไทยทั้งในด้านลบและด้านบวก ด้านลบคือนานาชาติมองว่าไทย
ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเขมรแดง ด้านบวกคือญัณห์กัมพูชาได้สร้างเงื่อนไขให้ไทยสามารถ
ดำเนินนโยบายต่างประเทศคือต่อต้านชาตินิกรรณ (เวียดนาม) ได้อย่างชอบธรรม จนอาจกล่าวได้ว่า
ญัณห์กัมพูชาเป็นญัณห์สำคัญอย่างมากที่ทำให้ไทยมีบทบาทในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในกัมพูชา
เป็นญัณห์ที่ไทยพยายามทุ่มเทแก้ไขร่วมกับนานาชาติ เป็นญัณห์ที่ไทยต้องสิ้นเปลืองและใช้เวลา
นานที่สุด ซึ่งนี้ เพื่อความถูกต้องชอบธรรมและผลประโยชน์ของประเทศไทยเอง

THAI FOREIGN POLICY TOWARD KAMPUCHEAN PROBLEMS

B.E. 2518-2534

AN ABSTRACT

BY

PINTHONG JAISUTTI

**Presented in the partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in History
at Srinakharinwirot University**

March 1995

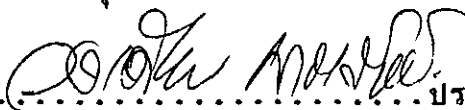
This study is a study of Thai foreign policy towards Kampuchean problems, the policy's directions and the effects of the policy during 1975-1991.

The study reveals about Thailand's foreign policy towards Kampuchean problems could be divided into two periods. The first period was during 1975-1978 which had a heavy accent on the "peaceful co-existence", except during the Thanin Kraiwichien Government (1976-1977). The second period was during 1978-1991 when Thailand adopted the policy "resistance against the invading country by cooperating with foreign countries and the United Nations." In this period, the Gen. Prem Tinasulanond Government put an emphasis on supporting the three Kampuchean parties, but the Gen. Chatichai Choonhawan Government (1988-1991) attempted change the policy to support the four Kampuchean parties. This caused confusion and inconsistency in Thailand's foreign policy direction towards Kampuchea. The Anand Panyarachun Government (1991-1992), cleared up the confusion by announcing its firm commitment to support the United Nations' resolutions on Kampuchean problems. This was significantly in line with the comprehensive political settlement of Kampuchea, the agreement signed in Paris in October 1991.

The Kampuchean problems had affected Thailand in both negative and positive ways. In the aspect, international community regarded Thailand as Khmer Rouge's support. In the positive aspect, the Kampuchean problems helped strengthen Thailand diplomatic skills in dealing with the foreign invader (Vietnam). It could be said that the Kampuchean problem played an important part in promoting the role of Thailand in bringing peace to Kampuchea, whereas the problem also required Thailand to painfully cooperate with international community and sacrifice tremendous time and energy for its own national interest as well as for a just cause.

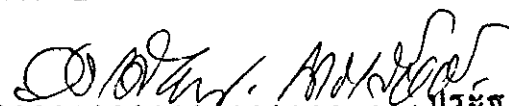
คณะกรรมการควบคุม และคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้

คณะกรรมการควบคุม

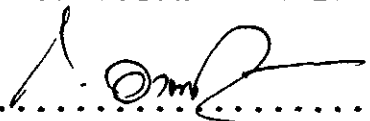

.....ประธาน
(ดร. วงเดือน นาราสัจจ์)

.....กรรมการ
(ศ.ดร. เขียน ชีระวิทย์)

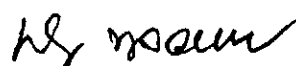
คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ดร. วงเดือน นาราสัจจ์)

.....กรรมการ
(ศ.ดร. เขียน ชีระวิทย์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รศ. อนอม อวนามวัฒน์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร. ศิริรุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ .10.. เดือน .มิถุนายน..... พ.ศ. ๒๕๓๘ ..

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จะเสร็จสมบูรณ์ได้ ถ้าไม่ได้รับความกรุณาช่วยเหลือจาก ดร. วงเดือน นาราสัจจ์ ที่ตลอดระยะเวลา 3 ปีแห่งการทำวิจัย ได้กรุณาตรวจ แก้ และอ่านปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่ และต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูง รวมทั้งการให้ข้อคิด คำแนะนำทุกด้าน ในการค้นคว้าข้อมูล รวมไปถึงการเป็นประธานควบคุมการวิจัย ตลอดรวมถึงครอบครัวนาราสัจจ์ ที่ให้ความกรุณาแก่ผู้เขียนตลอดมา ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นพิเศษมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. เขียน อีระวิทย์ ที่ให้ความกรุณาสละเวลาอันมีค่ารับภาระ เป็นกรรมการควบคุมการวิจัย รวมทั้งยังกรุณาให้ความรู้และคำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่อง ทุกๆ อย่าง ทั้งยังกรุณาให้ข้อมูลและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์เกษม อาภาพงษ์ ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม และกรุณาช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง อีกทั้งยังกรุณาให้เอกสารที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ซึ่งผู้เขียนสำนึกในพระคุณและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกระทรวงการต่างประเทศ สำนักวิทยบริการ จฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และพระอาจารย์ ดร. มหาตม สิริธัมมก้องวิทย์ต่างประเทศ มหาจุฬาราชวิทยาลัย ที่ให้ความกรุณาด้านการแปลภาษากัมพูชาอย่างดียิ่ง

ขอกราบระลึกพระคุณคุณดา ล. เสถียรสุด ผู้ล่วงลับไปแล้ว ที่สนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้เขียนตั้งแต่ครั้งปฐมชาติ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ภิรมย์ แสนธิสระ และอาจารย์ประเสริฐ หลอมทอง ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาตั้งแต่ครั้งปฐมชาติและปัจจุบัน

ขอขอบคุณคุณพิภล เนาวะดี และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ช่วงปี พ.ศ. 2533 ที่มีส่วนส่งเสริมให้ผู้เขียนได้มาศึกษาต่อ

ขอขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการตัญญู พงศ์ศาสตร์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนราชดำริ และท่านผู้อำนวยการอโรรส สพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต ที่กรุณาสับสนุนให้ ผู้เขียนได้มีโอกาสค้นคว้าข้อมูลการทำวิจัยฉบับนี้ โดยเฉพาะพี่ๆ เพื่อนๆ หมวดสังคมศึกษา โรงเรียนราชดำริ และโรงเรียนวชิรธรรมสาธิต ที่ให้เวลาและโอกาสแก่ผู้เขียน

ขอขอบคุณอาจารย์จิรพันธ์ ขาดิษฐ์เชาว์ และคุณกิตติยา กิ่งพุดพงษ์ ที่ให้กำลังใจและความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณคุณจันทิพย์ วิทยาธิลก ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านการพิมพ์ ตลอดจนบุคคลอื่นๆ ที่ไม่สามารถกล่าวหาในนี้ได้หมด และมีส่วนช่วยเหลือให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้

ขอกราบขอบพระคุณ "ยาย" และ "แม่" และ "พี่-น้อง" ทุกคน ที่มีส่วนกระตุ้นให้เขียนปริญญานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณคุณฤทธิเทพ ใจสุทธิ และ ต.ญ. ปรางฤทัย ใจสุทธิ ผู้คอยให้กำลังใจ ห่วงใย เข้าใจ และช่วยเหลือตลอดเวลาแห่งการทำปริญญานิพนธ์ และสำหรับคุณพ่อหิน ใจสุทธิ ผู้มีพระคุณทั้งด้านกำลังใจและกำลังทรัพย์หย่อมอยู่เหนือคำกล่าวขอบคุณใดๆ

ความดีของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ขอหักแต่ "อาแปะ" และ คุณดา ล. เสถียรสุด" และ "น้องวุฒิ" ผู้ล่วงลับไปแล้ว และ "ครู-อาจารย์" ผู้ให้ความรู้ทุกท่าน

เป็นทอง ใจสุทธิ

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา จากอดีต-พ. ศ. 2521	1
ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา พ. ศ. 2513	2
กรณีพิพาทเขาพระวิหาร	14
ความสัมพันธ์กับประเทศไทยสมัยรัฐบาลนายพลลอน พล (พ. ศ. 2513-2518)	21
ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาช่วงรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยปกครองประเทศ (พ. ศ. 2518-2521)	23
2 ความเป็นมาของปัญหากัมพูชา	25
กัมพูชาช่วงถูกรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยยึดครอง (พ. ศ. 2518-2521)	25
ความหมายของปัญหากัมพูชา	30
มูลเหตุของปัญหาและความขัดแย้งในกัมพูชา	32
ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม (พ. ศ. 2518-2521)	38
การยึดครองกัมพูชา	44
3 ผลกระทบของปัญหากัมพูชาต่อประเทศไทย	48
ผลกระทบทางด้านการเมือง	48
ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ	55
ผลกระทบทางด้านสังคม	57
4 นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา	69
นโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชาในอดีต - พ. ศ. 2518	69
ความสำคัญของปัญหากัมพูชาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย	71

บทที่	หน้า
การดำเนินการในการแก้ไขปัญหากลุ่ม	72
วิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากลุ่ม	73
นโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติ	74
นโยบายเผชิญหน้ากับกลุ่ม	79
นโยบายรัฐกันกระหนาบ	83
นโยบายต่อต้านชาตินิยมโดยร่วมมือกับนานาชาติและสหประชาชาติ	88
นโยบายพหุมิตร (แปรสนามรบให้เป็นสนามการค้า)	90
บทบาทของประเทศไทยในการแก้ไขปัญหากลุ่ม	96
การจัดตั้งรัฐบาลผสมกลุ่มประชาธิปไตย	97
การนำปัญหากลุ่มเข้าปรึกษาหารือกับกลุ่มประเทศภาคีอาเซียน	100
การจัดประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหากลุ่ม	119
การดำเนินการในองค์การสหประชาชาติ	122
ผลของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสหประชาชาติกรณีปัญหา กลุ่ม ระหว่างปี พ. ศ. 2521-2530	128
5 บทสรุป	134
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก	160
ประวัติย่อของผู้วิจัย	179

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 มติขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับสมาชิกภาพของกัมพูชาประจำปีโดย	123
2 มติขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับญัตติของอาเซียนที่ให้เวียดนามถอนทหาร ออกจากกัมพูชา	125
3 กฎและการต่อต้านของการเมืองเขมรในระยะ 175 ปี (ค.ศ.1815-1991) ...	176

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ความเข้มแข็งของนักทากัมพูชาและความขัดแย้ง พ.ศ. 2518-2534	174
2 แผนภูมิราชวงศ์แห่งกัมพูชาสมัยรัตนโกสินทร์-ปัจจุบัน	175

บทนำ

เมื่อประเทศกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส ในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492 แล้ว เจ้านครอมสันทน์ได้ขึ้นครองราชย์ แต่พระองค์ไม่ทรงพอพระทัยที่จะเป็นเพียงพระประมุข หากต้องการที่จะบริหารประเทศเอง จึงทรงสละบัลลังก์แก่พระราชบิดาในปี พ.ศ. 2498 ครั้นพระราชบิดาสวรรคตในปี พ.ศ. 2503 เจ้านครอมสันทน์ทรงยกเลิกสถาบันกษัตริย์ และประกาศนโยบายเป็นกลาง แต่การดำเนินนโยบายเป็นกลางของประเทศกัมพูชาถูกกล่าวหาจากสหรัฐอเมริกาว่าเป็นนโยบายที่เอียงไถ่ไปทางฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกาจึงได้ให้การสนับสนุนฝ่ายขวากัมพูชาซึ่งมีนายพลลอนนอลเป็นผู้นำ ทำให้เกิดการชิงอำนาจระหว่างผู้นำกัมพูชาทั้งสองฝ่ายคือเจ้านครอมสันทน์กับฝ่ายนายพลลอนนอล ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีประเทศมหาอำนาจสนับสนุน การแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจทำให้เกิดสงครามกลางเมืองในกัมพูชาขึ้น ระหว่างฝ่ายของนายพลลอนนอลกับฝ่ายคอมมิวนิสต์เขมรแดง ซึ่งประกาศสนับสนุนเจ้านครอมสันทน์ สงครามกลางเมืองกัมพูชาได้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 ฝ่ายเขมรแดงยึดกรุงพนมเปญ ได้เรียกว่า "กรุงพนมเปญแตกครั้งที่ 1"²

เมื่อรัฐบาลเขมรแดง เข้ารับหน้าที่บริหารประเทศ ฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของกัมพูชาตกอยู่ในสภาพที่ตกต่ำเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องเผชิญกับภาวะสงครามกลางเมืองระหว่าง พ.ศ. 2513-2518 นอกจากนี้ความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาเคยให้กับกัมพูชาสมัยรัฐบาลนายพลลอนนอลก็ถูกตัดไปด้วย

¹ ดูรายละเอียดในนกดล ชาตีประเสริฐ, นโยบายเป็นกลางของกัมพูชาในสมัยรัฐบาลเจ้านครอมสันทน์, กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ/2519 ปีที่ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาประชาธิปไตย.

³ รัฐบาลเขมรแดงเป็นกลุ่มที่นิยมคอมมิวนิสต์สาธารณรัฐประชาชนจีนมีชื่อว่า "กัมพูชาประชาธิปไตย" (Democratic Kampuchea) มีพอลพต (Pol Pot) เป็นเลขาธิการพรรค.

รัฐบาลเขมรแดงได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการอพยพผู้คนพลเมืองจากเมืองหลวงไปสู่ชนบท มีการกวาดล้างทางการเมือง โดยการฆ่าฟันประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมากจนถูกประณามจากทั่วโลก เวียดนามจึงใช้เป็นข้ออ้างในการเข้ามายึดอำนาจในกัมพูชา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 และสามารถยึดได้กรุงพนมเปญเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 การที่กรุงพนมเปญแตกครั้งนี้จึงถือว่าเป็นการแตกครั้งที่ 2² หลังจากนั้นจึงเกิดมีสองรัฐบาลขึ้นในกัมพูชาคือ ฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย หรือฝ่ายเขมรแดง (Khmer Rouge) ที่มียายเขี้ยว สัมพันธ์เป็นผู้นำ และนายพอลพตเป็นผู้คุมกำลังพลและแนวร่วมอีกสองกลุ่มคือ ฝ่ายแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติของประชาชนเขมร (Khmer People's National Liberation Front or KPNLF) มีนายซอนซานห์เป็นผู้นำ และฝ่ายมุลินาคะ (Moulinaka) ซึ่งรู้จักในนาม "NAS" (National Army of Sihanoukists) หรือฝ่ายกองทัพแห่งชาติ มีเจ้าบรมม รัตนฤทธิเป็นผู้นำ ที่ตั้งมั่นของเขมรทั้ง 3 ฝ่าย กระจายอยู่ตามบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา และฝ่ายของรัฐบาลนายเฮง สัมริน มีชื่อว่า "สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา" (People's Republic of Kampuchea) หัวหน้าขบวนการ

¹ โปรดดูรายละเอียดใน Michael Vickcry, Cambodia 1975-1982 (Boston: South End Press, 1984). p.81-82.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/น4/2519/7 ปีที่ 1 และปีที่ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาประชาธิปไตย.

๑- กองกำลังเขี้ยว สัมพันธ์ มีฐานที่มั่นที่ภูมิตมัยและเทือกเขาพนมมัลลย์.

- กองกำลังของซอนซานห์ (KPNLF) มีศูนย์บัญชาการอยู่ที่ อัมปิล ตรงข้ามกับอำเภอตาพระยาของไทย .

- กองกำลังของสินห์ (รู้จักในนาม "NAS") มีศูนย์บัญชาการอยู่ที่ ตาตุม ติตพรมแดนไทย ตรงข้ามกับจังหวัดสุรินทร์ .

แนวร่วมกู้ชาติกัมพูชา (Kampuchean National United Front For National Salvation or KNUFN)¹ มีเมืองหลวงที่กรุงพนมเปญ และยึดครองได้พื้นที่เกือบทั่วประเทศภายใต้การแทรกแซงของทหารเวียดนาม² สภาพของกัมพูชาที่กล่าวมานี้เรียกทั่วไปว่า "กัมพูชา"

สาเหตุของกัมพูชาเกิดจากความขัดแย้งสองประการ คือ ประการแรก กัมพูชาจากภายในประเทศ ได้แก่ ความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของเขมรฝ่ายต่าง ๆ กัมพูชาการจัดระเบียบการปกครองที่ผิดพลาดของรัฐบาลนายเขียว สัมพันธ์ และนายพอลพต ที่ใช้วิธีแย่งชิง และผู้มีคนล้มตายเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งมีผู้ประณามการกระทำครั้งนี้ว่าเป็นการ "ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์"³ ประการที่สอง กัมพูชาจากภายนอกประเทศ ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาที่มีมาในอดีต⁴ ปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างกัมพูชาและเวียดนามอันเกิดขึ้นจากนโยบายการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส ซึ่งไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ปัญหาความขัดแย้งทางลัทธิอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาที่ทำให้เวียดนามยกทัพบุกกัมพูชา โดยการอ้างว่าเพื่อปลดปล่อยชาวกัมพูชาจากการ "ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์"⁵

¹Asian Security. 1979. Research Institute For Peace and Security 1979. p.98-99.

²Michael Vickery. Kampuchea Politics, Economic and Society London : Frances Pinter Publishers, 1986. p.21.

³Michael Vickery. Cambodia 1975-1982. p.144-145.

⁴ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเขมรแดงและเวียดนามนอกจากสาเหตุทางประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งทางเชื้อชาติแล้ว ปัญหาพรมแดนและปัญหาอื่นๆ ก็ได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน Wilfred Burchett. The China Cambodia Vietnam Triangle. London : Zed Press, 1981. p.135-162.

⁵สาเหตุของการอพยพออกจากเมืองหลวงไปสู่ชนบทจำนวนมาก และมีการบังคับให้ทำงานหนัก การทรมานผู้ขัดขืน ได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์เป็นจำนวนมาก ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน Noam Chomsky and Edward S. Horman. After The Cataclysm : Post War Indochina and the Reconstruction of Imperial Ideology. Sydney : Salo detremonger, 1980. p.135-285.

ปัญหาสัมปทานได้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของประเทศไทยหลายประการ ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อเสถียรภาพ และความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย ประการแรก ทางด้านความมั่นคงทางด้านการเมือง การรุกรานและการยึดครองสัมปทานของ เวียดนาม ทำให้เวียดนามขยายอิทธิพลของตนมาติดต่อกับพรมแดนไทย และการยึดครองสัมปทานของ เวียดนามทำให้เกิดสงครามต่อต้านเวียดนามโดยกลุ่มเขมรแดง ผลที่ตามมาคือการสู้รบติดพันบริเวณ ชายแดนไทยและกัมพูชา ทำให้ราษฎรไทยได้รับความเสียหาย ซึ่งที่ผ่านมาครั้งร้ายแรงที่สุดคือกรณี โทณหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี (วันที่ 23-24 มิถุนายน พ.ศ. 2523)^๑ ประการที่สองทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาผู้ลี้ภัยสงครามจากกรณีสงครามกัมพูชา และการค้า อาวุธสงครามบริเวณชายแดนไทย ปัญหาการลักลอบค้าอาวุธบริเวณชายแดนไทย ปัญหาการลักลอบ ขนส่งสินค้า (ตลาดมืด) ประการที่สามด้านสังคม คือ ปัญหาการหนีภัยสงครามของราษฎรไทยที่ อาศัยอยู่บริเวณชายแดนไทยด้วย ปัญหาอาชญากรรม และการก่อการร้ายบริเวณชายแดนไทย

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาสัมปทานภายหลังที่กัมพูชาได้รับเอกราช จากฝรั่งเศส จนถึง พ.ศ. 2518 นั้น รัฐบาลไทยในระหว่าง พ.ศ. 2497-2518 ล้วนสนับสนุน สหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อนโยบาย ของเจ้าโรดมสึนุเอนเอียงไปในทางสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ทั้งไทยและกัมพูชาเกิดความ ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน จนกระทั่งมีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตถึง 2 ครั้ง^๒ ครั้งเมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงผู้นำของกัมพูชามาเป็นนายพลลอนนอลซึ่งเป็นกลุ่มฝ่ายขวานิยมตะวันตก นโยบาย

^๑ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2519/7 ปีที่ 1. กรณีข่าวลือเวียดนาม กำหนดวันบุกไทย.

^๒ ดูรายละเอียดในจุลชีพ ชินวรรณ "วิกฤตการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชากรณีโทณหมากมุ่น," ในจุลชีพ ชินวรรณ. จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน. ฉบับที่ 84 สิงหาคม 2523. หน้า 1-38.

^๓ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2504.

ต่างประเทศของกัมพูชาจึงเอนเอียงไปทางโลกเสรีมากขึ้น มีผลให้ประเทศทั้งสองสามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ในปี พ.ศ. 2513

เมื่อ ม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมช ได้จัดตั้งรัฐบาลระหว่างวันที่ 19 มีนาคม 2518-20 เมษายน 2519¹ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายต่างประเทศครั้งสำคัญกล่าวคือ ไทยได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลฝ่ายซ้ายในเขมร โดยมีเจ้าหน้าที่จากจีนช่วยเป็นตัวกลางในการเจรจา เพราะจีนต้องการกำจัดอิทธิพลของเวียดนามและโซเวียตในอินโดจีน² ต่อมารัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (20 เมษายน 2519-6 ตุลาคม 2519) ได้ส่งรัฐมนตรีต่างประเทศคือ นายพิชัย รัตตกุล ไปเจรจาที่กรุงพนมเปญ ทั้งสองประเทศตกลงจะเปิดสถานเอกอัครราชทูตระหว่างกัน จะร่วมกันกำหนดเขตแดนใหม่และจะช่วยกันแก้ไขปัญหาเขมรอพยพในไทย ซึ่งขณะนั้นมีประมาณ 3 หมื่นคน แต่โครงการเหล่านี้ไม่สำเร็จเพราะความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเสื่อมลงหลังจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 รัฐบาลชุดใหม่ของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (6 ตุลาคม 2519-2520) ได้เข้าบริหารประเทศ ได้ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงทั้งในและนอกประเทศ ทำให้เกิดเป็นนโยบายต่างประเทศแบบเผชิญหน้ากับกัมพูชาที่มีการปะทะกันบริเวณชายแดนบ่อยครั้ง ครั้นถึงสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ (20 ตุลาคม 2520-2523) ไทยและเขมรเริ่มเจรจาเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ต่อกัน

แต่เมื่อเกิดปัญหาเวียดนามบุกกัมพูชาล้มล้างรัฐบาลพลพต นโยบายของไทยจึงเปลี่ยนแปลง มีการร่วมมือกับกลุ่มอาเซียนในการต่อต้านการกระทำของเวียดนาม และไม่ให้การรับรองรัฐบาล

¹ ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดของนโยบายได้ใน สำนักนายกรัฐมนตรี. ประมวลคำแถลงนโยบายของรัฐบาลไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2523. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2523. หน้า 197-213.

² กชช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2518/9 ปีที่ 16. ม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมช เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน.

³ กชช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2519/6 ปีที่ 1. นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี.

นายเฮง สัมริน แต่ยังคงสนับสนุนรัฐบาลพลพรรคต่อไป สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (3 มีนาคม 2523-3 สิงหาคม 2531) ไทยก็หันไปร่วมมือกับจีนเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชา โดยให้การสนับสนุน กลุ่มเขมร 3 ฝ่าย และร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติในการบีบบังคับให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา เมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (9 สิงหาคม 2531-23 กุมภาพันธ์ 2533) รัฐบาลไทยใช้นโยบายสร้างสันติภาพในกัมพูชา" ภายใต้คำขวัญ "แปรสนามรบให้เป็น สนามการค้า"² และสนับสนุนให้มีการประชุมเขมร 4 ฝ่าย เพื่อนำสันติภาพไปสู่กัมพูชา

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อญัณท์กัมพูชาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518-2534 นั้น แบ่งเป็น 3 รูปแบบด้วยกันคือ ประการแรกนโยบายโดดเดี่ยว โดยใช้วิถีทางการทูตโดดเดี่ยว เวียดนามและฝ่ายเฮง สัมริน แล้วสนับสนุนเขมร 3 ฝ่ายเพื่อกดดันให้เวียดนามถอนทหารออกจาก กัมพูชา เช่นสมัยของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประการที่สอง นโยบายเผชิญหน้า เช่น สมัยของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร และประการที่สาม นโยบายผูกมิตร เช่นสมัยรัฐบาล พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขญัณท์กัมพูชาพร้อมกับสหประชาชาติและกลุ่มชาติภาคี อาเซียน โดยสันติวิธีและใช้วิถีทางการทูต โดยมีการประชุมนานาชาติขึ้นหลายครั้ง เพื่อแก้ไขญัณท์ กัมพูชาระยะแรกมีการสนับสนุนเขมร 3 ฝ่าย เพื่อกดดันให้เวียดนามถอนทหารของตนออกไป เมื่อ เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาแล้ว ได้มีการประชุมสนับสนุนเขมร 4 ฝ่ายจากการประชุมที่ กรุงปารีส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534 โดยมีผู้ลงนามคำประกันทั้งหมด 19 ชาติ ที่ประชุม ลงมติให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในกัมพูชา เขมรทั้ง 4 ฝ่ายได้มีการยินยอมให้มีการจัดตั้งสภาสูงสุด แห่งชาติ หรือ "SNC" (The Supreme National Council of Cambodia) เพื่อสร้าง

¹ เขียน อธิราชวิทย์. "ญัณท์กัมพูชา มรดกของเวียดนาม," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

² ตุลาคม 2532. หน้า 10-11.

³ เขียน อธิราชวิทย์. "บ้านพิษปล่อยมลภาวะเป็นพิษ," มติชน. 23 กันยายน 2533.

สันติภาพในกัมพูชา และในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ การปฏิบัติการจะมีชื่อเรียกว่า "เจ้าหน้าที่ดูแลการถ่ายโอนอำนาจของสหประชาชาติในกัมพูชา" (The United Nations Transitional Authority in Cambodia or UNTAC) เป็นผู้ควบคุมให้มีการเลือกตั้งในกัมพูชาตามมติสหประชาชาติต่อไป

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชามีความน่าสนใจศึกษา เพราะกัมพูชามีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศไทยโดยตรง และยังส่งผลต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประชาคมโลก จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องนี้ว่ารัฐบาลมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อกัมพูชาอย่างไรโดยส่วนรวม และมีอุปสรรคใญ่มาากน้อยเพียงใด

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า มีผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชาโดยตรงนั้นยังไม่พบ มีเพียงงานปริญานิพนธ์ของเมธา พร้อมเทพ เรื่อง ชนวนสงครามเวียดนาม-กัมพูชา วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523 ที่มุ่งศึกษานโยบายการพิพาทชายแดนระหว่างเวียดนามและกัมพูชาในสมัยรัฐบาลพลพต แต่ไม่ได้กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชา นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ วิทยานิพนธ์ของเชิดชาย เหล่าหล้า เรื่อง นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งกัมพูชาด้วยแต่เป็นแบบกว้าง ๆ เป็นไปในทางรัฐศาสตร์และวิทยานิพนธ์ของสุพรรณิการ์ สวีระสฤษดิ์ เรื่อง นโยบายของไทยต่อประเทศกัมพูชา ระหว่าง พ.ศ. 2518-2523 มุ่งศึกษาตามแนวรัฐศาสตร์ โดยยังขาดการนำเสนอในรูปแบบประวัติศาสตร์การดำเนินนโยบายของไทยต่อกัมพูชาว่าคืออะไร และเกิดขึ้นเพราะสาเหตุใด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่ายังไม่มีงานวิจัยในเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชาในช่วง พ.ศ. 2518-2534 ออกมา โดยผู้ศึกษาต้องการมุ่งศึกษาเพื่อหาคำตอบว่าเหตุใดประเทศไทยจึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในกัมพูชา ที่มาและสาเหตุของใญ่มาากมาจากเรื่องใด อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้ไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อกัมพูชา

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาผลกระทบของปัญหาภูมิพู่ชาต่อประเทศไทย
2. ศึกษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชา พ.ศ. 2518-2534
3. ศึกษาผลของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชาในช่วง พ.ศ.

2518-2534

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทราบที่มาของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชาในระหว่าง พ.ศ. 2518-2534
2. ทราบวิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชาในระหว่าง พ.ศ. 2518-2534 ว่าใช้วิธีการอย่างไรสงครามภูมิพู่ชาจึงไม่ขยายเข้ามาในประเทศไทย
3. ทราบความสำคัญของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชาในระหว่าง พ.ศ. 2518-2534 และสามารถนำความสำเร็จในนโยบายนั้นไปใช้ประโยชน์ได้
4. เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานและแรงจูงใจสำหรับผู้สนใจจะศึกษาค้นคว้าการนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชาต่อไป และตอบคำถามได้ว่าปัญหาภูมิพู่ชามีความสำคัญเกี่ยวข้องกับไทยอย่างไร

วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีการดำเนินการศึกษาเป็นการวิจัยจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชา โดยใช้การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ และนำเสนอแบบพรรณนาความ

ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาภูมิพู่ชาในระหว่าง พ.ศ. 2518-2534 ตั้งแต่กรุงเทพมหานครครั้งที่ 1 (2518) จนถึงการประชุมในข้อตกลงปารีสเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2534

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ข้อมูลขั้นต้น ได้แก่ สุนทรพจน์ ถ้อยแถลง คำปราศรัย และคำให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารและสมุดปกขาวของกระทรวงต่างประเทศ สิ่งตีพิมพ์รัฐบาล รวมทั้งบันทึกเหตุการณ์จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ข้อมูลขั้นรอง ได้แก่ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารงานวิชาการ บทความ หนังสือพิมพ์ บทวิเคราะห์ที่ปรากฏในหนังสือ วารสาร และข้อมูล เอกสารเผยแพร่ของศูนย์ศึกษาดังประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

แหล่งค้นคว้าข้อมูลประกอบด้วย

สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ห้องสมุดกระทรวงการต่างประเทศ

หอจดหมายเหตุ

ฯลฯ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา จากอดีต-พ.ศ. 2521

ในสมัยโบราณอาณาจักรของเขมรเคยเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ ชาวเขมรเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากขอม¹ มีวัฒนธรรมและภาษาพูดที่รับถ่ายทอดมาจากชาวอินเดีย จากนั้นทิวของนักประวัติศาสตร์ชาวจีน ซึ่งได้กล่าวถึงดินแดนนี้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 6 ไปจนถึงพุทธศตวรรษที่ 11 เรียกอาณาจักรนี้ว่า "อิเชียนาโปลือ" สันนิษฐานว่าตรงกับคำว่า "อิศานปุระ" และได้กล่าวถึงชนชาติมอญ-เขมร ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของคนเชื้อชาติมอญและเขมร เชื่อกันว่าชนชาติมอญ-เขมรนี้มาจากอินเดียเป็นครั้งแรก และเคยมีราชธานีเมื่อแรกสร้างอาณาจักรชื่อว่า "กรุงโคกธลอก" ต่อมาในระหว่างปีพุทธศักราช 1028-1057 ได้มีพระเจ้าเกาณฑนชัยวรมัน ซึ่งเป็นชาวอินเดียได้ ได้ตั้งกรุงโคกธลอกได้ และย้ายเมืองหลวงให้ห่างจากฝั่งทะเล ตั้งชื่อเมืองหลวงแห่งนี้ว่า "วยาธปุระ" อันหมายถึง "เมืองแห่งพราหมณ์" หรือ "เมืองแห่งนักล่าสัตว์" ซึ่งก็ไปตรงกับบันทึกของโจว ต้ากว๋าง ราชทูตแห่งราชวงศ์หยวนที่กล่าวว่า "... ในภูเขามีสัตว์ไม้ประหลาดมากมาย ในบริเวณที่ไม่มีต้นไม้เป็นทึบ แร่กับช้างมาชุมนุมและแพร่พันธุ์กันอยู่ มีนกที่มันดำหายากและสัตว์ประหลาดนับจำนวนไม่ถ้วน ..."² นอกจากนี้แล้ว เขมรได้รับเอาวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลมาจากอินเดีย คือศาสนาฮินดูของอาณาจักรพุนที่ทำการนับถือเทพเจ้าอันมีพระศิวะ และพระวิษณุ เป็นต้น อาณาจักรของเขมรมีความยิ่งใหญ่อยู่ก่อนที่ชาวไทยจะอพยพมา และไทยก็อยู่ภายใต้การปกครองของเขมร กระทั่งเขมรเริ่มเสื่อมอำนาจลง

¹ ในวรรณคดีทางธรณีวิทยา ภูมิศาสตร์ และเผ่าพันธุ์ และการค้นพบทางประวัติศาสตร์ กล่าวไว้ว่า เขมรในปัจจุบันก็คือ ชนชาติขอมในอดีตนั่นเอง "ความรู้โดยทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของอินโดจีน ฝรั่งเศส" หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลจัตวา เกียรติบุรณศิริกร กรุงเทพฯ : 2534. หน้า 48.

² อ้างในชาติชาย พนาพานนท์. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้การอ่านและการวิเคราะห์. 2525. หน้า 78-79.

ในขณะที่ชาวไทยมีความเข้มแข็งขึ้น ชาวยุโรปจึงได้จัดตั้งอาณาจักรในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา รวมไปถึงอาณาจักรสุโขทัย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาช่วงก่อน พ.ศ. 2513

ในกลางพุทธศตวรรษที่ 19 สุโขทัยในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ยกทัพไปตีนครธม ซึ่งเป็นเมืองหลวงของเขมรเวลานั้น จึงทำให้ไทยสามารถแผ่ขยายอำนาจเข้าไปในดินแดนที่เขมรเคยปกครองทั้งลาวและเขตนี้อาณาทั้งหมด ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยเริ่มขยายอำนาจเข้าไปในเขมรหลายครั้ง ครั้งสำคัญๆ ได้แก่ ปี พ.ศ. 1895 พระเจ้าลิไท กษัตริย์สุโขทัยทรงเกลี้ยกล่อมกษัตริย์เขมร (สมเด็จพระบรมลัมพชัย)² ได้สำเร็จ เขมรได้ตัดสัมพันธ์ไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยา จึงทรงให้พระราเมศวรยกทัพไทยไปตีเขมรเป็นครั้งแรก ในพงศาวดารของไทยและเขมรยังได้กล่าวถึงเรื่องไทยยกทัพไปตีเขมรหลายครั้ง เช่น ในระหว่างปี พ.ศ. 1915 ไทยยกทัพไปล้อมนครธมอยู่นานถึง 7 เดือน จึงสามารถเข้าตีได้สำเร็จ ต่อมาปี พ.ศ. 1975 สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าธรรมราชาธิราชของเขมรได้ตีนครธมสำเร็จ แล้วทรงให้พระนครอินทร์ราชโอรส

¹ หลังจากยกทัพไปตีนครธมแล้ว สมัยรัชการพรมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิ)

สถาบันกษัตริย์ได้เปลี่ยนจากพ่อขุนในระบอบพ่อปกครองลูกมาเป็นแบบ "เทวราชา" ได้รับแบบอย่างมาจากขอม.

² ทรงเป็นโอรสในสมเด็จพระบรมนันทิพัทธ.

³ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, หน้า 447. อ้างโดยอุบลศรี อรรถพันธ์ การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.). หน้า 63-64.

ปกครองแผ่นดินเขมร¹

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เขมรเริ่มหันไปรับอิทธิพลของเวียดนาม โดยหวังใช้ เวียดนามมาถ่วงดุลย์อำนาจกับไทย เมื่อเขมรหันไปผูกพันกับญวนก็เป็นการเปิดโอกาสให้ญวนเข้ามาแทรกแซงในเขมร ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเจ้านายขุนนางเขมรมักจะทะเลาะแย่งชิงอำนาจกันเอง เป็นเรื่องการเมืองภายในของเขมร ซึ่งบางครั้งเจ้านายขุนนางเขมรจะมีการแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายที่นิยมไทย และฝ่ายที่นิยมญวน เมื่อฝ่ายนิยมไทยได้อำนาจขึ้นปกครองเขมร เขมรก็จะตกเป็นเมืองขึ้นของไทย ฝ่ายที่นิยมญวนก็จะมาขอให้ญวนยกทัพไปช่วยตนได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ จึงเป็นการดำเนินนโยบายชักศึกเข้าบ้านของเขมรเอง ทำให้เกิดการสู้รบกันระหว่างไทยกับญวนในดินแดนเขมร ซึ่งมักจะเกิดเหตุการณ์แบบนี้อยู่เสมอ โดยไทยกับญวนผลัดกันเข้าไปมีอำนาจในเขมร กระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2310 เขมรจึงได้เป็นอิสระจากไทย

ในช่วงระยะเวลา 417 ปีที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น การทำสงครามระหว่างไทยและเขมรมักมีสาเหตุและลักษณะดังนี้

1) เขมรจะยกทัพมาตีไทยเสมอ ถ้าหากไทยกำลังสู้รบกับพม่า หรือไทยมีเหตุการณ์วุ่นวายภายใน (หมายถึงการแย่งชิงราชสมบัติและการจลาจลอื่นๆ) เช่นเมื่อปี พ.ศ. 2091 สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พม่ายกทัพมารุกรานไทย พระเจ้าจันทรรามนำกองทัพเขมรมากวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินตามชายแดน (ปราจีนบุรี) หรือในปี พ.ศ. 2113 หลังจากที่ไทยเสียเอกราชแก่พม่า สถาปนาเมืองเสียมโพรหมเพราะสยามได้รับความเสียหายจากภัยสงคราม พระบรมราชา (พระยาละแวก) กษัตริย์เขมรก็ส่งกองทัพมากวาดต้อนผู้คนสยามที่นครนายกและนครราชสีมา

¹ นับว่าเป็นครั้งแรกที่หลักฐานของไทยได้กล่าวถึงการที่ไทยมีอำนาจเข้าปกครองเขมรโดยตรง ช่วงนี้จึงเป็นการสิ้นสุดความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรเขมร กษัตริย์เขมรพยายามรักษาอาณาจักรที่เหลืออยู่ด้วยการยอมอยู่ใต้อำนาจของอยุธยาจาก เซเดย์ ยอร์ช. ชนชาติต่างๆ ในแหลมอินโดจีน, พ.ศ. 2528. หน้า 166.

² David P. Chandler. A History of Cambodia. p.77-80 , 94-97.

³ กรมศิลปากร. พงศาวดารเขมร. หน้า 16.

2) ไทยจะยกทัพไปตีเขมร เมื่อเขมรแข็งเมืองเท่านั้น เพราะเขมรเป็นประเทศราชของไทย เช่นในปี พ.ศ.1895 เขมรตัดสัมพันธ์ไมตรีกับอยุธยาแล้ว ไปติดต่อกับกรุงสุโขทัย พระเจ้าอู่ทองโปรดให้พระราเมศวรและขุนหลวงพะงั่วยกทัพไปตีเขมร หรือในปี พ.ศ.1936 พระราเมศวรได้ตีเขมร พอถึงปี พ.ศ.1974 เขมรเกิดแข็งเมือง เจ้าสามพระยาเสด็จไปตีเขมรอีก และตั้งโอรสคือพระนครอินทร์¹ ปกครองเขมรแต่ถูกลอบปลงพระชนม์ในเวลาต่อมา

3) เขมรมาขอความช่วยเหลือจากไทยเมื่อนำทัพไปปราบจลาจลภายในประเทศ เช่น ปี พ.ศ.2055 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 โปรดให้กองทัพไปปราบจลาจลในเขมรเพราะกษัตริย์เขมรชิงราชบัลลังก์กัน ซึ่งในการก่อการจลาจลของเขมร บางครั้งขุนนางเขมรบางส่วนจะไปขอความช่วยเหลือจากญวน ทำให้บางครั้งกองทัพไทยที่ไปช่วยเขมรก็ต้องปะทะกับญวน จึงเท่ากับว่าเขมรดำเนินนโยบายชักศึกเข้าบ้าน

จนกระทั่งพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ.2311 แล้วพระองค์ได้ทรงให้ประเทศเขมรจัดส่งเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวาย แต่เขมรกลับปฏิเสธ พระเจ้าตากสินจึงโปรดให้พระยาอภัยภักดี พระยาอนุชิตราช² สองพี่น้องยกทัพไปตีเขมร ในปี พ.ศ.2313 ซึ่งขณะนั้นเขมรมีเมืองหลวงคือพุทไธเซร์ ทัพไทยได้เมืองพระตะบอง เสียมราฐ โพธิ์สัตรี แต่เนื่องจากเกิดข่าวลือว่าพระเจ้าตากได้เสด็จสวรรคตในขณะที่ยกทัพไปตีเมืองนครศรีธรรมราช³ จึงทำให้แม่ทัพใหญ่ทั้งสองของไทยต้องยกทัพกลับ

¹ ผู้สนใจศึกษารายละเอียดได้จาก ถนอม อาภาพรรณ. ภูมิหลังความสัมพันธ์ไทย-เขมร-ญวน. กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์, 2523.

² ตำราบางเล่มเขียนว่าพระยาจักรีและพระยาสุรสีห์ ซึ่งก็คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท สมเด็จพระอนุชาในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า.

³ ถนอม อาภาพรรณ. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร ญวน. กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์, 2521. หน้า 16.

ในปี พ.ศ. 2314 พระเจ้าตากสินจึงได้เสด็จนำทัพไปด้วยพระองค์เอง และสามารถเอาชนะเขมรได้ เขมรก็แตกเป็นประเทศราชของไทยอีก จนถึงปี พ.ศ. 2321 ได้เกิดเหตุการณ์จลาจลในเมืองเขมร ผู้นำเขมรฝ่ายนิยมเวียดนามได้ไปขอกำลังทัพเวียดนามยึดเมืองหลวง จับพระเจ้าแผ่นดินเขมรที่นิยมไทยประหารชีวิต ญวนก็ได้แต่งตั้งพระองค์เอง พระชนมายุเพียง 7 พรรษาขึ้นครองราชย์ ทำให้เขมรไม่ยอมอ่อนน้อมต่อไทย เลยก้าวไปพึ่งญวนมากขึ้น เหตุการณ์นี้ทำให้เกิดการประจันหน้ากันขึ้นระหว่างกองทัพสยามและญวน แต่เนื่องจากขณะนั้นกรุงธนบุรีเกิดจลาจล กองทัพไทยจึงได้ถอนทัพกลับเสียก่อน พงศาวดารญวนได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในครั้งนี้ไม่ตรงกับพงศาวดารไทยที่บอกว่า พระยาสุรศักดิ์เป็นกบฏ แต่สาเหตุที่ฝ่ายสยามยกทัพกลับเพราะได้เจรจาตกลงกันระหว่างแม่ทัพทั้งสองฝ่ายคือ พระยาจักรีและพระยาสุรสีห์ ฝ่ายไทยกับแม่ทัพญวนในแดนเขมร

จะเห็นได้ว่าประเทศเขมรไม่มีนโยบายที่แน่นอนเกี่ยวกับไทยและญวน เขมรเป็นประเทศเล็กจำเป็นต้องมีนโยบายโอนอ่อนผ่อนไปตามสถานการณ์ระหว่างไทยกับญวน ถ้าเขมรพึ่งไทยอย่างแน่นแฟ้น โดยไม่ยอมหันไปหาญวนบ้างแล้ว เมื่อไทยอ่อนแอ ญวนก็จะยกทัพมาตีเขมร ถ้าเขมรพึ่งแต่ญวนฝ่ายเดียว เมื่อญวนอ่อนแอลงไทยก็จะไปตีเขมร สิ่งที่เขมรกลัวมากที่สุดก็คือการถูกกลืนชาติ แต่ขณะเดียวกันการเมืองภายในของเขมรก็ขาดเสถียรภาพ เขมรมักจะแบ่งแยกออกเป็นฝักเป็นฝ่าย

¹ กรมหลวงนรินทรเทวี. จดหมายเหตุความทรงจำ (เอกสารประวัติศาสตร์บันทึกเรื่องราวตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2310 จนถึงรัชการที่ 3 พ.ศ. 2387). นายขจร สุขพานิช พิมพ์แจกเป็นรชพัล, 2516. หน้า 7.

² พัน จันทมาศ (เจิม). ประชุมพงศาวดารภาคที่ 65. พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับจันทมาศ (เจริญ) พิมพ์แจกในงานศพนางสงวน พนมวงศ์ ณ อยุธยา วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503. หน้า 93.

³ พระศรีมหาโพธิ์ธรรมาจารย์. เขมรโรดกา. ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนางละเมียด ประจิมพิมพ์. กบินทร์บุรี : โรงพิมพ์, วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2523. หน้า 15.

⁴ รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัชมณตรี, 2530. หน้า 148.

ฝ่ายหนึ่งนิยมไทย อีกฝ่ายหนึ่งนิยมญวน แต่ละฝ่ายพยายามที่จะดึงเอาไทยหรือญวนเข้าไปให้ความคุ้มครองทางการเมืองแก่พวกตน ทั้งไทยและญวนต่างก็มีความต้องการที่จะสถาปนาเจ้าเขมรที่นิยมตนให้มั่งอำนาจขึ้น เพราะต่างก็มีผลประโยชน์ในเขมรอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น

ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาค่อนข้างราบรื่น ถึงแม้ว่าขุนนางเขมรจะทะเลาะวิวาทกันเอง แต่ก็ไม่มีการแตกหักกันแต่อย่างใด เพราะญวนมิได้เข้ามายุ่งเกี่ยวเนื่องจากเกิดกบฏโกเชินในญวน ในปี พ.ศ. 2325 ขุนนางเขมรที่วิวาทกันเองนั้น ปรากฏว่าฝ่ายที่นิยมไทย พระยาอมราช (แบน) ได้รับชัยชนะ จึงตั้งตนเองขึ้นเป็นใหญ่อยู่ระยะหนึ่ง ก็ถูกฝ่ายต่อต้านโจมตี พระยาอมราช (แบน) สู้ไม่ได้จึงพำนักเอง ซึ่งมีพระชนมายุเพียง 10 พรรษา พร้อมด้วยพระประยูรญาติเขมรจำนวนหนึ่งหนีเข้ามายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงเป็นราชบุตรบุญธรรม และทรงตั้งพระยาอมราช (แบน) เป็นเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์¹

กล่าวได้ว่าในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไทยได้กลับเข้าไปมีอิทธิพลในเขมรอีกครั้ง และการขยายอำนาจของเวียดนามในกัมพูชาซึ่งกลวงชั่วคราวจนสิ้นรัชกาลในปี พ.ศ. 2363 (ค.ศ. 1820) นโยบายของสยามต่อเขมรในสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงใช้นโยบายปลูกไมตรี จึงทำให้ความสัมพันธ์ในช่วงนี้ทั้งไทยและเขมรไม่เกิดปัญหาขึ้นแต่อย่างใด แต่มาถึงสมัยรัชกาลที่ 2 ได้เกิดเหตุการณ์ที่นำไปสู่การแตกแยกระหว่างไทยกับเขมรจนเป็นเหตุให้ไทยกับเวียดนามเกิดการกระทบกระทั่งกัน

สมัยรัชกาลที่ 2 พระองค์ทรงใช้นโยบายคานอำนาจกษัตริย์เขมรด้วยการสถาปนาอนุชาของพระอัยยราชคือนักองสงวน นักองอัมเป็นมหาอุปราชและพระมหากุปราช ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เชื้อพระวงศ์เขมรแตกแยกกันเป็นฝ่ายหนึ่งนิยมญวนและฝ่ายที่นิยมไทย การพิพาทกันได้ยืดเยื้อมาจนสิ้นรัชกาล เมื่อถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนมาใช้นโยบายเด็ดขาดกับเขมร ทั้งนี้เพราะไทยมีความเข้มแข็งขึ้น และต้องการสกัดกั้นอิทธิพลของญวนอย่างจริงจัง

¹ ทวีช สุภาภรณ์. ประวัติศาสตร์ไทย-ขอม-เขมร. ม.ป.ท., ม.ป.ป. หน้า 18.

² กรมศิลปากร ราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา. หน้า 166-168.

ภายหลังจากกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์ซึ่งเวียดนามแทรกแซงโดยยุให้เจ้าเขมรและลาวแข็งข้อต่อไทย ทำให้ไทยต้องทำสงครามกับญวนครั้งใหญ่ โดยเรียกสงครามในครั้งนี้ว่า "สงครามอันห่มสยามยุทธ"² ซึ่งใช้เวลายาวนานถึงสิบสี่ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2376-2390)³ โดยจบลงด้วยการเจรจายุติสงคราม ไทย-เวียดนาม ปี พ.ศ. 2388 โดยฝ่ายไทยและเวียดนามร่วมกันตั้งกองด้วงขึ้นเป็นกษัตริย์ของเขมร และปกครองด้วย โดยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าทรงพระราชทานนามว่า "พระนริศรธรรมาธิปัตย์"⁴ ต้องส่งบรรณาการไปให้ทั้งไทยและเวียดนาม

ภายหลังเจรจายุติสงครามแล้ว ทหารไทยและเวียดนามก็ยังมิได้ถอนทหารออกจากเขมร ตามข้อตกลงยุติสงคราม โดยฝ่ายเวียดนามตั้งกองทหารไว้ที่โจ๊ก ฝ่ายไทยก็อยู่ที่โพธิสัตว์ เพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อว่าเวียดนามต้องขยายอิทธิพลเข้าสู่เขมรในอนาคต อีกแน่นอน จึงให้ทหารไทยที่เมืองพระตะบอง โพธิสัตว์ และอุดงลิอไซ เตรียมพร้อมถ้าเกิดกรณี เวียดนามบุกเขมรอีก

¹ กจช. บัญญัติกฎหมายเหตุการณ์ที่ 3 จ.ศ. 1206 (พ.ศ. 2387) เลขที่ 81. ตัดบอกล่ม 3. จ.ศ. 1206-1208 (พ.ศ. 2387-2389) ของแผนหนังสือตัวเขียน (สมุดไทยดำ) ว่าด้วยราชการทัพญวนทางเมืองเขมร. และจารึกของหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี.

² หมายถึง สงครามระหว่างไทยและญวน.

³ รายละเอียดของสงครามอันห่มสยามยุทธที่ได้กล่าวถึงในครั้งนี้ ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก วีรพันธ์ วารวิชัยนันท์. ความสำคัญของอันห่มสยามยุทธต่อไทย กัมพูชา และญวน. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.). 228 หน้า.

⁴ จดหมายเหตุ ร.3 จ.ศ. 1209 เลขที่ 26. เรื่องราวกษัตริย์เขมรเป็นเจ้าประเทศกรุงกัมพูชา.

⁵ กจช. จดหมายเหตุ ร.3 จ.ศ. 1210 เลขที่ 8. หนังสือจากเจ้าพระยาจักรีถึงพระพิทักษ์บุรพาติ เจ้าเมืองศรีโสภณ เมื่อ 17 มกราคม 2392.

ในปี พ.ศ. 2402 ขณะที่ยเวียดนามกับฝรั่งเศสเกิดสงครามกันนั้น นักองด้วง (พระหริรักษ์ฯ) ได้ถือโอกาสส่งทหารเข้ายึดเมืองเขมรที่เวียดนามยึดไปคืนมา โดยมีไทยให้การสนับสนุน กระทั่งเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2404 พระหริรักษ์ สิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าให้องค์พระบรมราชาการแทน^๑ เมื่อเกิดกบฏเจ้าวัดตา รัชกาลที่ 4 ได้ส่งทหารราว 1,000 คน พร้อมเรือกลไฟ พร้อมเจ้าพระยาบรมมหาราชวังทำที่เมืองกำปอด ปราบนกบฏได้สำเร็จ และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็โปรดให้องค์พระบรมเป็นกษัตริย์เขมร แต่ยังมีได้อภิเษกอย่างเป็นทางการ ไทยก็เกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสด้วยเรื่องปัญหาของเขมรเสียก่อน

ภายหลังที่ฝรั่งเศสเข้ายึดครองโคชินไชน่าได้ในปี พ.ศ. 2406 ฝรั่งเศสได้มองเห็นผลประโยชน์ที่พึงได้ในเขมร เพราะเขมรเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์มีป่าไม้มาก ดังนั้นในสมัยที่ เดอ ลา กรังดิแอร์ (de la Grandier) ผู้สำเร็จราชการโคชินไชน่าได้เข้าเฝ้าองค์พระบรมราชาที่เมืองอุดงมีชัย ได้ทูลเสนอให้สมเด็จพระบรมราชาเจ้าแผ่นดินเขมรทำหนังสือสัญญาอมรรับอำนาจของฝรั่งเศส เพื่อขจัดอิทธิพลของไทยและญวนออกไป สมเด็จพระบรมราชาได้ทำสัญญาลับยอมอยู่ใต้อารักขาของฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2406 (ค.ศ. 1863)^๒ เป็นการแสดงให้เห็นว่า

^๑ กจช. จดหมายเหตุ ร.4 จ.ศ. 1217 เลขที่ 31. เรื่องสำเนาแปลจดหมายเหตุองค์พระหริรักษ์.

^๒ กจช. จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ จ.ศ. 1219. ร่างสารตราถึงองค์พระบรมราชา.

^๓ กจช. จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ จ.ศ. 1224 (พ.ศ. 2405) เลขที่ 75. ร่างสารตราถึงองค์พระบรมราชา องค์พระมหากษัตริย์ราชธานีกรุงเก่า พระบรมราชาธิราชวงศ์เดอนให้ช่วยรักษาบ้านเมือง ตั้งตนเป็นทมิฬนับถือแก่พระยาพระเขมร และราชบุตร. ประมาณวัน 11 ค่ำ.

^๔ Roger M. Smith. Cambodia's Foreign Policy. Ithaca : Cornell University Press, 1966. p.153-154.

^๕ นิมิตร ปกมวาลย์ ร.บ. กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินจีนฝรั่งเศส พ.ศ. 2483-2484. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519. หน้า 27.

ฝรั่งเศสเริ่มใช้นโยบายเผยแพร่อิทธิพลเหนือเขมร และต่อมาในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2406 เขมรก็ลงนามเซ็นสัญญากับประเทศสยาม โดยยอมรับว่าเขมรเป็นเมืองขึ้นของกรุงสยามด้วยเช่นกัน เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสพยายามที่จะขยายอิทธิพลของตนเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของ รัฐบาลเขมร โดยอ้างว่าเป็นผู้สืบสิทธิของเหนือเขมร รัฐบาลไทยได้ดำเนินการขัดขวางพฤติกรรม ดังกล่าวของฝรั่งเศสอย่างสุดความสามารถ โดยอ้างว่ากษัตริย์โรตมไม่มีอำนาจในการตกลงกับ ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสก็ต้องเจรจาเรื่องเขมรโดยผ่านไทยเท่านั้น แต่ในที่สุด เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2408 ไทยก็ต้องรับรองว่าเขมรตกเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศส และฝรั่งเศสยังบังคับไทย ให้ยกเลิกสัญญาฉบับระหว่างไทย-เขมร โดยฝรั่งเศสจะรับรองสิทธิของไทยเหนือพระนครและ เลียมราช ประเทศไทยตกลงลงนามในสัญญานี้ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867)⁴ โดยมีสาระสำคัญๆ ดังนี้

¹D.G.E. Hall. A History of South East Asia. p.688-691.

²ดูรายละเอียดได้จาก กจช. บัญชาจดหมายเหตุ กรุงรัตนโกสินทร์ ร.4 ร.ศ.1227 (พ.ศ. 2408) เลขที่ 40. เรื่องหนังสือสัญญาไทยกับฝรั่งเศสว่าด้วยการเมืองเขมร "พณฯ สมุหกลาโหมทำกับมองซิเออ โอบาเรส เลขที่ 52 สุกอักษร องค์พระบรมมหาราชวังว่าด้วยเรื่องปักปัน เขตแดนเมืองเขมร.

³เพ็ญศรี ตี๋ก. "การดำเนินนโยบายเพื่อความอยู่รอดและการต่อสู้เพื่ออำนาจอธิปไตย ของไทยในทางศาล และอัครราชทูตลากร;" ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 2 รัชกาลที่ 4 ฝรั่งเศส 2475. (จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เพื่อเป็นที่ ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525. หน้า 97.

⁴กจช. จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ ร.4 จ.ศ.1229 (พ.ศ. 2410) เลขที่ 53. เรื่องสยามกับฝรั่งเศสได้ทำสัญญาเขตแดนเมืองเขมร. ณ วัน 5 13 10 ค่ำ ปีเถาะพศก และ D.G.E. Hall, op. cit. p.616.

1. ไทยยอมรับการที่ฝรั่งเศสเข้ามาอารักขาเขมร
2. เขมรไม่ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการไปให้ไทย
3. ฝรั่งเศสยอมรับว่าพระตะบองและเสียมราฐเป็นของไทย และไทยกับฝรั่งเศสจะ

ปักปันเขตแดนไทย- เขมรกันใหม่

เจ้านครโตมได้ทรงบันทึกประวัติของไปยังรัฐบาลฝรั่งเศส ไม่ยอมรับรู้การกระทำของฝรั่งเศส ต่อมาทั้งสองนี้ นับเป็นความขัดแย้งครั้งแรกระหว่างกษัตริย์เขมรกับฝรั่งเศส กรณีดินแดนกัมพูชา โดยมีประเทศไทยเป็นผู้เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงได้อธิบายถึงบทบาทของเมืองเขมรไว้อย่างน่าฟัง และยังคงเป็นความจริงตราจน ถึงปัจจุบันนี้คือ

เพราะพระเจ้าแผ่นดินเมืองเขมรมีอำนาจน้อย มีเมืองตั้งอยู่ไทรห่างเมืองที่มีอำนาจใหญ่ ทั้งสอง ต้องฝากตัวอ่อนน้อมพึ่งพิงอาศัยเมืองไทยบ้าง เมืองญวนบ้าง เมื่อใดชนช้อง หมองหมางกับไทยก็หันเห่นไปพึ่งพิงญวน เมื่อถูกรบกวรังแกแต่ญวนแล้วก็กลับแปรปรวน เหมามาไทย บางทีเจ้านายฝ่ายเขมรนั้นเกิดวิวาทกันแล้วก็ย้ายแยกแตกเป็นพวกเป็นเหล่า ช้างหนึ่งไปพึ่งญวน ช้างหนึ่งมาพึ่งไทย รบกันกันไป... 2

จากข้อความที่ดำรัสไว้นี้ ได้อธิบายให้เห็นถึงนโยบายของเขมรอย่างชัดเจนในอดีตว่า จะต้องวางตัวอย่างไร จึงจะปลอดภัยจากการคุกคามของไทยและญวน

ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส กรณีเมืองพระตะบองและเสียมราฐในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 4 มีปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ไม่รุนแรง เพราะรัชกาลที่ 4 ทรงดำเนินนโยบายโอนอ่อนผ่อนตาม วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงขึ้นครองราชย์พร้อมกับการขยายอาณานิคมฝรั่งเศส เป็นช่วงที่ไทย ต้องสูญเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสอย่างมาก ถึงแม้ฝรั่งเศสจะได้ฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขงไปแล้ว

1 สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี โดยสถาปนาภักษัตริย์เขมร. หน้า 131.

2 กจช. บัญชีจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 4 ไม่มี จ.ศ. เลขที่ 469. พระกระแสเรื่อง วงษ์เมืองเขมร. แผนกหนังสือตัวเขียน (สมุดไทยดำ) จารึกหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี.

แต่ฝรั่งเศสก็ยังไม่พอใจ ฝรั่งเศสได้ใช้สถานกงสุลของตนที่เมืองพระตะบองในการขยายอิทธิพลเข้าไปในมณฑลเขมรของไทย ในปี พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสได้ทำสัญญากับไทย โดยกำหนดให้พระตะบองและเสียมราฐเป็นเขตปลอดทหาร กระทั่งวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 ฝรั่งเศสก็บังคับให้ไทยทำสัญญามอบพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ให้แก่ฝรั่งเศสเพื่อแลกกับตราดและจันทบุรี และเกาะกูดของไทย ซึ่งเราเสียให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อปี 2447

ภายหลังจากไทยทำสัญญากับฝรั่งเศสแล้ว อำนาจของไทยที่เคยมีในเมืองเขมรก็สิ้นสุดลง อินโดจีนทั้งหมดก็ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

ในปี พ.ศ. 2498 กัมพูชาได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์จากฝรั่งเศส เจ้าสีหนุได้รับเลือกเป็นกษัตริย์ พระองค์ทรงดำเนินนโยบายเป็นกลาง (Policy of Neutrality) ในการปกครองประเทศ นโยบายเป็นกลางของเจ้าบรมมหาราชวัง สืบเนื่องมาจากการประชุมหารือระหว่างรัฐบาลอินเดีย สมัยเยนุราล เนห์รู กับรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยโจว เอ็น ไหล ได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) โดยที่เยนุราล เนห์รู ได้ประกาศใช้ "หลักปัญจศีล" เป็นคนแรก

นโยบายเป็นกลางนี้ประสบความสำเร็จพอสมควร ในช่วงปี พ.ศ. 2496-2506 (ค.ศ. 1953-1963) เจ้าสีหนุสามารถนำประเทศให้รอดพ้นจากสงครามได้เป็นเวลานานหลายปี แต่การดำเนินนโยบายเป็นกลางของกัมพูชากระทำได้อย่างมากตั้งแต่หลังปี พ.ศ. 2507 (ค.ศ. 1964) ขึ้นเนื่องจากความผันแปรทางการเมืองภายในประเทศ ระหว่างฝ่ายขวากับฝ่ายซ้าย และสถานการณ์ทางการเมืองภายนอก ซึ่งมีผลทำให้สถานการณ์ต่างๆ ยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น

1 การปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส ได้เขียนรายละเอียดไว้ในบทที่ 2.

2 หลักปัญจศีลมี 5 ประการ คือ 1. เคารพในบูรณภาพแห่งดินแดนและอำนาจอธิปไตยซึ่งกันและกัน 2. ไม่รุกรานกัน 3. ไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน 4. มีความเสมอภาคและช่วยเหลือกัน 5. อยู่ร่วมกันโดยสันติ คัดจากหมายของยวาทะลาล เนห์รู อ้างโดยจรัสโยบรียงค์. ล้าชชาติเขมร. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2522. หน้า ณ.

ส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของกัมพูชาซึ่งเคยรักษาลบประโยชน์ของประเทศไว้ได้เริ่มเกิดปัญหา

ในช่วงปี พ.ศ. 2497-2513 (ค.ศ. 1954-1970) เจ้าโรตม สีหนุต้องต่อสู้กับแรงกดดันจากภายนอกมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ กลุ่มประเทศสมาชิกขององค์การซีโต้¹ ต้องการที่จะให้เขมรเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การซีโต้ ในขณะเดียวกัน เวียดนามเหนือ จีนและโซเวียตก็ต้องการให้เขมรเป็นกลางและต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกของสหรัฐอเมริกา เจ้าโรตมสีหนุ ได้ปฏิเสธที่จะเข้าเป็นสมาชิกขององค์การซีโต้ ทั้งนี้สาเหตุเพราะ เจ้าโรตม สีหนุ เกรงว่าจะทำให้กัมพูชาเอนเอียงเข้าหาฝ่ายโลกเสรีมากเกินไปจนกลายเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และการเข้าร่วมในองค์การซีโต้ จะทำให้กัมพูชาซึ่งเป็นประเทศเล็กตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบ เนื่องจากกัมพูชามีข้อขัดแย้งกับไทยและเวียดนามใต้ ดังนั้น ถ้าจะต้องมีการประนีประนอมกันในระหว่างสมาชิกขององค์การซีโต้แล้ว เจ้าโรตม สีหนุเชื่อว่า สหรัฐอเมริกาต้องเลือกสนับสนุนไทยและเวียดนามใต้ ซึ่งเป็นประเทศที่ใหญ่กว่าและอำนวยผลประโยชน์ให้แก่สหรัฐอเมริกาได้มากกว่ากัมพูชาอย่างแน่นอน

การดำเนินนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชาทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับกัมพูชาไม่ค่อยราบรื่นเท่าใดนัก และกัมพูชาได้หันไปรับความช่วยเหลือจากสาธารณรัฐประชาชนจีนแทน โดยเจ้าโรตมสีหนุให้คำอธิบายไว้ว่า "... เรานิยมจีน เพราะจีนไม่เคยพยายามให้เราอมรับ

¹ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เริ่มตั้งแต่การก่อตัวเข้มแข็งมากขึ้นของฝ่ายตรงข้ามต่างๆ ในกัมพูชา ทั้งฝ่ายนิยมระบอบสาธารณรัฐ และฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์ ความตึงเครียดทางเศรษฐกิจที่รุนแรงมากขึ้น การเข้าร่วมสงครามเวียดนามอย่างเต็มรูปแบบของสหรัฐอเมริกา และที่สำคัญที่สุดคือการขยายตัวของสงครามเวียดนามเข้าไปในกัมพูชา ผู้สนใจรายละเอียดของการดำเนินนโยบายนี้สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ นกตล ชำติประเสริฐ. "นโยบายต่างประเทศกัมพูชา ในสมัยรัฐบาลเจ้าโรตม สีหนุ ความเป็นกลางที่เลือกไม่ได้," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 17, 2 มกราคม 2534. หน้า 75-90.

² องค์การซีโต้ หมายถึง องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.) ซึ่งเป็นการรวมตัวของประเทศในโลกเสรีภายใต้การนำของประเทศสหรัฐอเมริกา จุดประสงค์เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชีย.

ในอุดมการณ์ของจีน เรานิยมจีนเพราะจีนเป็นหนึ่งในบรรดาประเทศมหาอำนาจไม่กี่ประเทศที่ยึดมั่นในหลักการของความเสมอภาคของแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนยังได้สร้างเมืองท่าที่ทันสมัยให้กับกัมพูชา คือเมืองสีหนุวิลล์ การดำเนินนโยบายที่ลุ่มหลวมของสาธารณรัฐประชาชนจีนและการปฏิบัติต่อกัมพูชาซึ่งเป็นประเทศเล็กอย่างเสมอภาค ได้สร้างความนิยมชมชอบอย่างมากแก่เจ้าโรตมสีหนุ ประเทศทั้งสองได้ทำสนธิสัญญามิตรภาพและข้อตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจและพาณิชย์หลายฉบับ จึงทำให้เจ้าโรตม สีหนุมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศคอมมิวนิสต์มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์กับประเทศไทยก็เริ่มเสื่อมทรามลง

สงครามเวียดนามที่ขยายตัวอย่างรุนแรงขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเวียดนามและกัมพูชาที่มีอุปสรรคอยู่แล้วมีปัญหามากยิ่งขึ้น เริ่มมาจากผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามจำนวนมากที่หลบภัยสงครามเข้ามาในกัมพูชา การที่เวียดนามใช้ดินแดนกัมพูชาด้านตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทางผ่านเพื่อการเข้าแทรกซึมในเวียดนามใต้ การให้การสนับสนุนของเวียดนามเหนือและเวียดนามต่อกองกำลังเขมรแดง การที่กัมพูชายกระดับสำนักงานตัวแทนการค้าในเวียดนามเหนือขึ้นเป็นสำนักงานตัวแทนรัฐบาล (Government Representation) ตลอดจนประกาศรับรองรัฐบาลปฏิวัติชั่วคราวของเวียดนามใต้ (Provisional Revolutionary Government of South Vietnam)

¹ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2498-2507 (ค.ศ. 1955-1964) สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาเป็นมูลค่าประมาณ 48 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อ้างจาก Roger M. Smith. Cambodia's Foreign Policy. New York : Cornell University Press, 1965. p.123.

² เมืองสีหนุวิลล์ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น กัมปงซม หรือกัมปงโสม ซึ่งอยู่บริเวณอ่าวไทย.

³ ความช่วยเหลือที่สาธารณรัฐประชาชนจีนให้แก่กัมพูชา มีทั้งในรูปของการให้เปล่าและเงินกู้โดยไม่มีข้อผูกมัด เช่น เงินกู้ 22.5 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958) และเงินกู้ 26.5 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) เป็นต้น.

ในปี พ.ศ. 2508 (ค.ศ. 1965) เจ้านโรดม สีหนุ ได้กล่าวเกี่ยวกับการรับรองรัฐบาลปฏิวัติชั่วคราวของเวียดนามใต้ว่า

... เราให้การสนับสนุนแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติในการเมือง เพราะแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติเป็นสัญลักษณ์ของสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนชาวเวียดนามใต้ที่จะต่อสู้เพื่อเอกราชจากจักรวรรดินิยมอเมริกัน ...

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาเช่นนี้ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับประเทศไทย ในช่วงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นอย่างมาก เพราะประเทศไทยดำเนินนโยบายทุกอย่างตามสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด และเมื่อเจ้านโรดม สีหนุ ดำเนินนโยบายเป็นกลางที่เอนเอียงไปทางฝ่ายประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเช่นนี้ ประเทศไทยก็ยิ่งเกิดความไม่ไว้วางใจกัมพูชา และเช่นเดียวกับประเทศกัมพูชาก็ไม่ไว้วางใจประเทศไทย

ในที่สุดความพยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่ายของกัมพูชา (นโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง) ก็ต้องสิ้นสุดลงเมื่อเจ้านโรดม สีหนุตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2508 (ค.ศ. 1965) เนื่องจากเห็นว่าสหรัฐอเมริกามีนโยบายที่ไม่เป็นมิตรกับกัมพูชามาโดยตลอด

เมื่อกัมพูชาดำเนินนโยบายต่างประเทศเอนเอียงไปทางสาธารณรัฐประชาชนไทย ประชาชนจีน จึงทำให้ความสัมพันธ์กับประเทศไทยเสื่อมลง กรณีพิพาทต่างๆ ระหว่างไทยและกัมพูชาได้เกิดขึ้นเพราะความหวาดระแวงของทั้งสองฝ่าย เช่น กรณีพิพาทเขาพระวิหาร

กรณีพิพาทเขาพระวิหาร

สภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา ในระยะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และเจ้านโรดม สีหนุ เป็นผู้นำนั้น อยู่ในสภาพที่ไม่ราบรื่นมาตลอด ทั้งนี้เนื่องจากทัศนคติของผู้นำคือ เจ้านโรดม สีหนุ มีความรู้สึกไม่พอใจไทย และเห็นว่าไทยมีท่าทีไม่เป็นมิตรกับกัมพูชา และผู้นำไทยคือจอมพลสฤษดิ์

¹P.C. Pradhan. Foreign Policy of Kampuchea. New Delhi : Radiant Publishers, 1985. p.115.

ธนรัชต์ ก็ไม่ไว้ใจกัมพูชาที่ให้ความสนิทสนมกับจีน การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยและกัมพูชาก็มีความแตกต่างกันคือ กัมพูชามีนโยบายต่างประเทศแบบไม่ผูกมัดตนเอง แต่เอนเอียงไปทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนือ เนื่องจากเจ้าโรตม สีหนุ เห็นว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ภายใต้อิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนนโยบายต่างประเทศของไทยในขณะนั้นนิยมตะวันตกและเอนเอียงไปทางโลกเสรีและต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงทำให้ผู้นำทั้งสองประเทศมีความหวาดระแวงกันอยู่ตลอดเวลา แม้เขมรจะดำเนินนโยบายเป็นกลาง แต่รัฐบาลไทยขณะนั้นก็ยังมิได้ไว้วางใจเขมรว่าจะดำเนินนโยบายเป็นกลางจริง ไทยกับกัมพูชาก็มีความขัดแย้งด้านเขตแดนซึ่งยึดเอาสายน้ำเป็นเส้นแบ่งพรมแดน ตามแผนที่ของประเทศฝรั่งเศสที่ได้เคยทำไว้ นั่นแผนที่ของฝรั่งเศสได้กำหนดตำแหน่งเขาพระวิหารว่าตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของสายน้ำจึงเป็นประเทศเขมร และในแผนที่ที่ฝรั่งเศสทำแผนที่นี้ ประเทศไทยก็ได้คัดค้านการทำแผนที่ของฝรั่งเศสตั้งแต่แรก จึงส่งผลให้ไทยต้องเสียเขาพระวิหารให้แก่เขมร ด้วยการตัดสินของศาลโลก ถึงแม้ว่าทางจีนจะอยู่ในประเทศไทยก็ตาม¹ กระทั่งเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2501 (ค.ศ.1958) เจ้าสีหนุได้เดินทางมาเยี่ยมประเทศไทยอย่างไม่เป็นทางการเพื่อเจรจากับเขาพระวิหาร แต่ผลการเจรจาล้มเหลว

หลังจากการเจรจาล้มเหลว เจ้าโรตม สีหนุจึงเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2501 และพักอยู่ในปักกิ่ง เจ้าโรตม สีหนุได้โจมตีองค์การ สบอ. อย่างรุนแรง ขณะเดียวกันเจ้าสีหนุก็ประกาศรับรองรัฐบาลจีน การรับรองจีนของเจ้าโรตม สีหนุ

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป7/2499/กต. 1.4 กรณีเขาพระวิหาร. และ "สัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ.125," อ้างจาก บรรเทียง ยันต์โรกเศต. "เขตแดนตราด-กัมพูชา," วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์. (13 เมษายน-กรกฎาคม 2518), หน้า 13-30.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป7/2501กต.1.1. เหตุการณ์ระหว่างไทยกับเขมร.

³ องค์การสบอ. (ซีโต้) นี เจ้าสีหนุมองว่าเป็นองค์การของสหรัฐอเมริกาที่ประเทศไทยเป็นผู้รับสนองนโยบายของอเมริกา ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์.

ทำให้ผู้นำฝ่ายไทยเข้าใจว่าเขมรคบกับจีนเพื่อบีบบังคับไทย รัฐบาลไทยจึงประกาศภาวะฉุกเฉินใน 6 จังหวัด และอีก 1 อำเภอ ที่ตั้งอยู่ชายแดนติดกับประเทศเขมร เพื่อป้องกันการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ฝ่ายเจ้าโรตม สีหนุก็แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบด้วยการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2501¹ รัฐบาลไทยจึงได้เรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญกลับ พร้อมกับประกาศปิดพรมแดนที่ติดต่อกับเขมรที่เหลืออยู่ทันที เจ้าโรตม สีหนุได้ส่งรายงานต่อคณะมนตรีความมั่นคง องค์การสหประชาชาติกล่าวหาไทยว่า รัฐบาลไทยส่งกองกำลังทหารเข้าไปประจำการตามชายแดนไทย-กัมพูชา แต่รัฐบาลไทยปฏิเสธข้อกล่าวหานี้โดยสิ้นเชิง

เลขาธิการใหญ่องค์การสหประชาชาติได้ส่งนายบารอน โจอัน ฟรีส นักการทูตสวีเดน เป็นตัวแทนมาดูสถานการณ์ตามชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อสืบสวนหาความเป็นจริง แต่เหตุการณ์ตามชายแดนก็ปกติ นายบารอนจึงได้พยายามไกล่เกลี่ยให้ประเทศทั้งสองฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างกันขึ้นใหม่ ประเทศทั้งสองจึงเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกันขึ้นอีก แต่ปัญหาความขัดแย้งก็ยังคงดำเนินต่อไป เป็นสาเหตุให้ความสัมพันธ์เสื่อมลงตามลำดับ องค์การสหประชาชาติจึงเป็นตัวกลาง

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ7/2502/บ.13 การปราบปรามการดำเนินการของคอมมิวนิสต์.

กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ7/2502/กต.2 เหตุการณ์ความสัมพันธ์ไทย-เขมร.

² กระทรวงการต่างประเทศ, กรมการเมือง. ภูมิหลังเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา. ม.ป.ป., หน้า 2.

³ กระทรวงการต่างประเทศ. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา. พรรณนร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัชมณเฑียร, 2504. หน้า 18.

⁴ ผู้สนใจศึกษาได้จาก โมตริ จุลดลย์. ประเทศไทยกับสหประชาชาติ. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ.2509.

ในการประเพณีประเพณีอีกครึ่งหนึ่ง สัมพันธภาพจึงได้ถูกฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 20 กันยายน ปีเดียวกัน แต่กรณีเขาพระวิหารก็ยังคงเป็นอุปสรรคต่อสัมพันธไมตรีอันดี ทั้งสองประเทศต่าง อ้างสิทธิที่จะได้ครอบครอง การเจรจาจึงล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ในที่สุดเจ้าพระโสม สิ้นหนุได้ยื่น ข้อเรียกร้องเรื่องกรณีพิพาทนี้ ต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศที่กรุงเฮก ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502¹ เพื่อให้ศาลโลกเป็นผู้ชี้ขาดว่าอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนปราสาทเขาพระวิหาร ควรเป็นของใคร ประเทศไทยได้สู้คดีโดยแต่งตั้งให้ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช เป็นทนายเรียไรเงิน จากประชาชนตามศรัทธา เพื่อต่อสู้เอาเขาพระวิหารมาอยู่ในครอบครองของไทยให้ได้

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป/2503/กต.1.2 เขมรฟ้องศาลโลกกรณี เขาพระวิหาร. จำนวน 3 ปีก.

² เกี่ยวกับเรื่องคดีความของเขมรพระวิหารนี้ มีนักกฎหมายและนักวิชาการได้วิเคราะห์ วิจัยไว้อย่างละเอียดมากมาย ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก

นายกรัฐมนตรี้, สำนักทำเนียบ. คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดี เขาพระวิหาร. แปลโดย กระทรวงการต่างประเทศ. พระนคร, 2505.

ประยูร ปานชติษฐ์, ผู้รวบรวม. เลือดไทยเข้มข้น. พระนคร : โรงพิมพ์ประยูร, 2502.

ประยูร ปานชติษฐ์. อนุสรณ์คำพิพากษาศาลโลก ณ กรุงเฮก คดีพิพาทเขาพระวิหาร ระหว่างประเทศไทยกับเขมร. ศักร์ 15 มิ.ย. 2505. พระนคร: โรงพิมพ์ประยูร, 2505.

ประยุทธ์ ศ. นาคชนา. ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร. พระนคร: โรงพิมพ์ สาสันสวรรค, 2505.

ไพโรจน์ รัตตกุล. คำพิพากษาของศาลโลกคดีเขาพระวิหาร. พระนคร: โรงพิมพ์ เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, 2505.

สิริ เปรมจิตต์. สงครามระหว่างไทยกับเขมร และปราสาทเขาพระวิหารของไทย. พระนคร: แพร่พิทยา, 2502.

สุวิชัย พันธะเศรษฐ. บทความปาฐกถาเรื่องกรณีเขาพระวิหาร. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

เหตุการณ์ที่นำมาซึ่งการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่สองก็คือ เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติไทยได้กล่าวคำปราศรัยในวันครบรอบปีที่สามแห่งการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2504 (ค.ศ.1961) ปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

รัฐบาลต้องดำเนินวิเทโศบายด้วยความรอบคอบและอดทน รอบคอบคือไม่ตัดสินใจในปัญหาอะไรอย่างรีบด่วนวู่วาม อดทนคือต้องยอมรับความร้ายกาจในการกล่าวร้ายใส่โทษและความโหดของปรมาฆบางประเทศที่ทำตนเป็นศัตรูกับไทยอยู่ตลอดเวลา แสดงเจตนาร้ายอย่างแจ้งชัด ... เรื่องความรอบคอบนั้นเราต้องรอบคอบอยู่เสมอ แต่เรื่องความอดทนจะต้องมีขอบเขต อาจจะมีสักวันหนึ่งที่เราจะไม่สามารถอดทนต่อไปได้ และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อรักษาความปลอดภัยและเกียรติศักดิ์แห่งประเทศชาติของเราเท่านั้น ...¹

กัมพูชาได้ถือเอาคำปราศรัยนี้เป็นสาเหตุประกาศตัดความสัมพันธ์กับประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยได้ยื่นบันทึกต่อสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อ 23 ตุลาคม พ.ศ.2504 (ค.ศ. 1961) ความว่า

... จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้บังอาจดูหมิ่นอย่างเปิดเผยต่อหน้าคณะทูตในประเทศไทยต่อเกียรติยศของชาตีกัมพูชา และได้ทำการใส่ร้ายอย่างรุนแรงต่อประเทศกัมพูชา โดยกล่าวหาอย่างไม่มีมูลว่า ได้อนุญาตให้คอมมิวนิสต์เข้าไปตั้งฐานทัพของตนในอาณาเขตของกัมพูชาเพื่อเปิดการปฏิบัติการรุกรานต่อประเทศเพื่อนบ้าน ...

¹ ประทีป วาทิน. สารคดีประวัติศาสตร์ปราสาทหินเขมรพระวิหาร. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2501. หน้า 403-404.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป7/2505/ม.ท.1.3. คอมมิวนิสต์และกองบัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์. จำนวน 9 ปีก.

การที่รัฐบาลไทยขณะนั้นส่งกำลังทหารไปตั้งฐานปฏิบัติการที่เขาวพระวิหาร โดยไทยถือว่าเป็นของไทยนั้น ได้นำไปสู่กรณีพิพาทเขาวพระวิหารในที่สุด ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยสี่ประการคือ ผู้นำของทั้งสองฝ่ายขาดความอดทนต่อการโจมตีของสื่อมวลชน และผู้นำของทั้งสองใช้กลวิธีทางการเมืองที่ไม่สะอาดด้วยการกล่าวโจมตีฝ่ายตรงข้าม ในการปราศรัยหรือในการให้สัมภาษณ์เพื่อหาคะแนนนิยมให้แก่ตน โดยมีได้คำหึงถึงผลประโยชน์ของชาติ สุดท้ายเกิดจากความเพิกเฉยของฝ่ายไทยและการไม่ยอมเจรจาของฝ่ายกัมพูชา จึงนำไปสู่การนำคดีเขาวพระวิหารไปสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้พิจารณาตัดสินคดีปราสาทเขาวพระวิหาร เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 มีสาระสำคัญว่า ประเทศไทยมีพันธที่จะต้องถอนทหารหรือตำรวจผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแล ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทเขาวพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงบนอาณาเขตของกัมพูชา และให้ประเทศไทยมีพันธที่จะต้องคืนให้แก่กัมพูชา บรรดาวัตถุทุกชนิดที่ได้รับไปไว้ในคำแถลงสรุปข้อกล่าวหาของกัมพูชา ซึ่งเจ้าหน้าที่ไทยได้โยกย้ายออกไปจากปราสาทหรือบริเวณเขาวพระวิหารนับแต่วันที่ประเทศไทยเข้าครอบครองเขาวพระวิหารเมื่อปี พ.ศ. 2497¹

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้บรรยายสรุปเหตุผลว่าประเทศไทยได้ตกลงยินยอมตามสนธิสัญญาที่ทำกับฝรั่งเศสไว้ในปี พ.ศ. 2450 แล้ว ในการโหวตเสียงของสมาชิกศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศครั้งนี้ ปรากฏผลคือเขมรได้เสียงสนับสนุน 9 เสียง ส่วนไทยได้ 3 เสียง ฉะนั้นเขาวพระวิหารจึงตกเป็นของเขมร ญัตติต่อมาคือการตัดสินกรณีสิ่งแกะสลัก ชิ้นส่วนอนุสาวรีย์ โบราณวัตถุที่เป็นเครื่องปั้นดินเผาในบริเวณเขาวพระวิหารที่ไทยเคลื่อนย้ายในสมัยครอบครองควรจะคืนแก่เขมรหรือไม่ การโหวตเสียงปรากฏว่าเขมรได้ 7 เสียง ไทยได้ 5 เสียง ไทยแพ้เขมรอีกครั้งหนึ่ง

รัฐบาลไทยประกาศเป็นทางการในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ว่า ประเทศไทยได้แพ้คดีกรณีเขาวพระวิหาร แต่ที่ประเทศไทยต้องยอมรับคำตัดสินของศาลยุติธรรมโลกเพราะไทยเป็นสมาชิกประเทศหนึ่งที่จะต้องเคารพกฎบัตรของสหประชาชาติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้กล่าวปราศรัยกับประชาชนทางสถานีวิทยุกระจายเสียงตอนเย็นวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 มีใจความว่า

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป/2505/กต.1.5. กรณีเขาวพระวิหาร.
จำนวน 8 ปีก.

² สำนักนายกรัฐมนตรี. คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดีเขาวพระวิหาร.
หน้า 78.

ประชาชนชาวไทยควรตระหนักถึงความโศกเศร้า เราได้รับทุกข์ทรมานกับโรคชะตาเช่นนี้
แต่มิได้หมายความว่าเราชาวไทยกลายเป็นคนไร้ความหมายหรือท้อแท้ใจแต่ประการใด
ชาติไทยไม่เคยสิ้นหวัง ประเทศไทยเคยสูญเสียดินแดนหลายส่วนให้แก่มหาอำนาจเมืองขึ้น
หลายครั้งในอดีต หากเราชาวไทยสิ้นหวังกับเคราะห์กรรมเหล่านั้นแล้ว บัดนี้แผ่นดิน
ส่วนใดจะเป็นที่อยู่อาศัยของพวกเรา ประเทศไทยต้องมีวิธีการที่จะนำไปสู่การคืนชน
บรรดาวิธีต่างๆ แต่ละอย่างจะได้ผลลัพธ์ต่างกัน ฉะนั้นพวกเราควรจะต้องเลือกเอาวิธีที่ดีที่สุด
และควรเลือกแนวทางที่เด่นกว่าเพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้อย่างดีที่สุด
พี่น้องชาวไทยควรควบคุมอารมณ์และอย่าชะล่าใจ วันหนึ่งข้างหน้าเขาพระวิหารจะต้อง
ตกมาเป็นของชาติไทยอีก ...¹

แม้ว่าประชาชนไทยส่วนใหญ่คัดค้านการตัดสินใจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ
แต่ประเทศไทยยอมรับคำตัดสินของศาลยุติธรรมโลก เพราะจะต้องรักษาเกียรติภูมิที่ผูกพันอยู่กับ
กฎบัตรสหประชาชาติ และเกรงว่าคอมมิวนิสต์จะฉวยโอกาสโจมตีไทยทางชายแดนพม่า หากไทย
เกิดสงครามกับเขมร รัฐบาลจึงจำเป็นต้องรักษาผลประโยชน์ส่วนใหญ่ไว้เพื่อมิให้เป็นการเปิดศึก
2 ด้านขึ้น

ความรู้สึกต่อต้านและหวั่นเกรงอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์เมื่อไทยแพ้คดีเขาพระวิหาร
ก็ยังทำให้ความสัมพันธ์กับกัมพูชาถึงขั้นแตกหัก และยังประเทศไทยสนิทกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด
ก็ยังทำให้ไทยมีความหวั่นเกรงลัทธิคอมมิวนิสต์ รวมทั้งต่อต้านลัทธินี้ด้วย ยิ่งต้องพ่ายแพ้ในคดี
เขาพระวิหารต่อกัมพูชาซึ่งเอนเอียงไปทางคอมมิวนิสต์เช่นนี้ ก็ยิ่งทำให้ไทยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อลัทธิ
ไปด้วย

อาจกล่าวได้ว่า กรณีพิพาทที่รุนแรงที่สุดระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาตั้งแต่เคยเกิดขึ้น
คือกรณีพิพาทเขาพระวิหาร และถึงแม้ว่ากรณีพิพาทเขาพระวิหารจะจบสิ้นลงแล้ว แต่ก็ยังมีการ

¹ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ฉบับประจำวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2505.

เรียกร้องให้พิจารณาคดีเขาพระวิหารให้กลับคืนมาเป็นของไทยอีกเสมอ

ความสัมพันธ์กับประเทศไทยสมัยรัฐบาลนายพลลอนนอล (พ.ศ. 2513-2518)

วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) นายพลลอนนอล เจ้าสิริมาตยะ และฝ่ายนิยมตะวันตกของกัมพูชา ได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสาธารณรัฐในขณะนั้นที่ เจ้าโรตม สีหนุ กำลังอยู่ในระหว่างการเยือนกรุงมอสโก สีหนุได้ลี้ภัยไปปักกิ่ง

เมื่อเจ้าโรตม สีหนุถึงปักกิ่ง ก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีโจว เอิน ไทล เป็นนายกรัฐมนตรีขณะนั้น เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) เจ้าโรตม สีหนุได้ออกแถลงการณ์ไปถึงทหารและประชาชนชาวเขมร และประกาศแต่งตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ พร้อมกับตั้งกองทัพลดแอกแห่งชาติกัมพูชาขึ้นในวันที่ 5 พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2513 พระองค์ได้ตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นเรียกว่า "รัฐบาลแห่งชาติกัมพูชา" (The Royal Government of National Union of Kampuchea) ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้การรับรองรัฐบาลใหม่ของสีหนุเป็นประเทศแรก

ที่กล่าวเช่นนี้เพราะจากการศึกษากรณีเขาพระวิหารของผู้เขียนพบว่า แม้เวลาจะผ่านไปนานแล้ว แต่ก็มีความพยายามที่จะรื้อฟื้นคดีนี้ขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่น กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป7/2513/10. กรณีเขาพระวิหาร. ได้กล่าวถึงพระรศนการมีกรรมสิทธิ์ในเขาพระวิหารของไทย นายทองดี อิศระวิชิต ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ เสนอให้รัฐบาลดำเนินการเรียกร้องเขาพระวิหารซึ่งเป็นของไทยมาแต่เดิมกลับคืนมา เพราะการที่ศาลโลกวินิจฉัยชี้ขาดให้กัมพูชาได้เป็นไปตามเล่ห์ของเจ้าสีหนุ ซึ่งมีการวิ่งเต้นไม่ให้เกิดการชี้ขาดเป็นไปอย่างสุจริตยุติธรรม และ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป7/2519/57. คดีเขาพระวิหาร. กล่าวถึง นายสุข รอนรู้ อดีต ส.ส. พรรคชาติสังคม ทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีแจ้งความให้ดำเนินคดีกับคณะรัฐมนตรีสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในข้อหาปกครองประเทศแล้วทำให้เขาพระวิหารต้องตกเป็นของกัมพูชา โดยให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 119 ฯลฯ

การล้มอำนาจเจ้าโรตม สิ้นทำให้กลุ่มเจ้าโรตม สิ้นต้องหันไปร่วมมือกับกองทัพเขมรคอมมิวนิสต์ (เขมรแดง) และทำให้กองทัพเขมรแดงมีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่การปฏิวัติในครั้งนี้ทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง รัฐบาลนายพลลอนนอลได้รับความสนับสนุนและช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านโดยเปิดเผย รัฐบาลนายพลลอนนอลได้ฟื้นฟูความสัมพันธ์กับไทยและเวียดนามใต้ ทำให้กัมพูชาขายแดนกับประเทศทั้งสองที่เคยมีมาในสมัยเจ้าโรตม สิ้นยุติลง สาธารณรัฐกัมพูชาได้ยินยอมให้กองทหารของเวียดนามใต้และสหรัฐอเมริกาเข้าไปกวาดล้างฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามที่หลบซ่อนอยู่ในดินแดนกัมพูชา และยังได้ถอนทหารที่ตั้งเผชิญหน้ากับไทยบริเวณชายแดนออกไป ในขณะเดียวกันก็ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม รัฐบาลปฏิวัติเฉพาะกาลแห่งเวียดนามใต้ และสาธารณรัฐประชาชนจีน พร้อมทั้งดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในกัมพูชาด้วย

ภายหลังการรัฐประหารในกัมพูชา ประเทศไทยได้ให้การรับรองรัฐบาลชุดใหม่ และตกลงฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชา นอกจากนี้ประเทศไทยได้ดำเนินการจัดส่งกำลังทหารไปช่วยเหลือตามที่นายพลลอนนอลได้ขอร้องมา แม้ว่ารัฐมนตรีต่างประเทศของไทยจะได้แถลงเมื่อกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2513 ว่า ประเทศไทยคงจะไม่ต้องส่งกำลังไปยังกัมพูชา แม้เป็นเพียงพลฯ อาสาสมัครก็ตาม¹ การให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่กัมพูชา เป็นการประกาศตนเป็นปฏิปักษ์ต่อคอมมิวนิสต์ ในขณะเดียวกันก็เป็นการผูกมัดตนเองกับนโยบายของสหรัฐฯ มากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วงนี้จึงเป็นไปอย่างแน่นแฟ้น เพราะทั้งนายพลลอนนอล และจอมพลถนอมของไทยต่างก็นิยมสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน กระทั่งฝ่ายเขมรแดงได้รับชัยชนะในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) และสถาปนา "กัมพูชาประชาธิปไตย" ขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาก็ได้ยุติลงด้วย

¹ ซึ่งหน่วยอาสาสมัครนี้เราเรียกว่าศูนย์สงครามพิเศษป่าห้วย ช่วยฝึกทหารของนายพลลอนนอลเพื่อไปรบกับคอมมิวนิสต์ และนอกจากนี้ สหรัฐเองก็มีหน่วย MAC THAI ฝึกทหารให้เขมรที่จังหวัดอุดรธานี และยังให้ไทยทิ้งระเบิดในลาวและเขมรแทนสหรัฐด้วยจาก Bangkok Post, September 5, 1978. p.8.

ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาช่วงรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยปกครองประเทศ (พ.ศ.2518-2521)

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและไทยได้ขาดหายไปตั้งแต่ฝ่ายเขมรแดงได้อำนาจในเดือนเมษายน พ.ศ.2518 ทั้งนี้เพราะเขมรแดงถือว่าไทยเป็นฝ่ายจักรวรรดินิยมอเมริกา และได้ให้การรับรองรัฐบาลของนายลอนนอลมาโดยตลอด ในช่วงนี้จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายมีการปะทะกันบริเวณชายแดนบ่อยครั้ง กัมพูชาได้จำกัดการติดต่อกับต่างประเทศลงเหลือเพียงไม่กี่ประเทศ และมีเพียง 9 ประเทศเท่านั้นที่ส่งเอกอัครราชทูตมาประจำกรุงเทพมหานคร ได้แก่ จีน แอลบาเนีย ยูโกสลาเวีย โรมาเนีย คิวบา อียิปต์ เกาหลีเหนือ เวียดนาม และลาว สถานทูตไทยในกรุงเทพมหานครได้ถูกปิดลง

กระทั่งไทยได้เปลี่ยนรัฐบาลจากรัฐบาลทหารจอมพลถนอม กิตติขจร มาเป็นรัฐบาลพลเรือน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้เกิดเหตุการณ์ฆ่าเผา ซึ่งเป็นการสังหารของสหรัฐต่อมาภายหลังได้ลี้ภัยหนีของเขมรแดง และถูกเรือปืนชายฝั่งเขมรยิงไปในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2518 สหรัฐจึงได้ส่งนาวิกโยธินจำนวน 1,100 คน จากโอกินาวามาพยายามปฏิบัติการยึดเรือคืน วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2518 โดยมาลงที่สนามบินอู่ตะเภาของไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสหรัฐได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายทหารของไทย

แต่เหตุการณ์ฆ่าเผาครั้งก่อนทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อชาวไทยอย่างกว้างขวาง และแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยไม่ใช่อันหนึ่งอันเดียวกันในการสนับสนุนสหรัฐต่อไป การที่จะใช้ให้ไทยไปรบในเขมรเหมือนเดิมคงทำได้ยาก เมื่อสหรัฐไม่สามารถแทรกแซงได้สำเร็จ การเจรจาระหว่างคณะทูตของเขมรนำโดยรองนายกรัฐมนตรีเอียง สารีกับผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศของไทยเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2518 มีผลทำให้มีการฟื้นฟูความสัมพันธ์กันขึ้นอีกครั้งในสมัยของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในปี พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975)

¹ โดยกองบัญชาการทหารสูงสุดได้มีคำสั่งให้นาวิกโยธินของไทย 3 กองพันคือ จากจังหวัดบุรีรัมย์ 1 กองพัน และเกร็ดแก้ว 2 กองพันไปประจำที่หาดเล็กจังหวัดตราด โดยผู้บังคับบัญชากองทัพเรือกล่าวว่าเขมรแดงประกาศให้ไทยย้ายหลักเขต 77 ที่อำเภอคลองใหญ่ จ.ตราด ข้อมูลจาก Far Eastern Economic Review. (August 24, 1976) p.20.

หลังจากที่ไทยได้ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในกัมพูชามานานตั้งแต่ครั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958)

จึงกล่าวได้ว่าปี พ.ศ. 2518 เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของไทย ต่อกัมพูชา และถึงแม้ว่ากัมพูชาและไทยจะฟื้นฟูความสัมพันธ์กันเพื่อถ่วงดุลย์อิทธิพลของเวียดนามในอินโดจีน แต่เนื่องจากประเทศทั้งสองมีความขัดแย้งในอุดมการณ์ทางการเมือง ความสัมพันธ์จึงไม่แน่นแฟ้น และกรณีพิพาทตามชายแดนก็ยังไม่หมดไป จนกระทั่งกัมพูชาถูกรุกรานโดยเวียดนาม ในปี พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978)

บทที่ 2

ความเป็นมาของปัญหาکمพูชา

کمพูชาช่วงถูกรัฐบาลکمพูชาประชาธิปไตย ยึดครอง (2518-2521)

หลังจากที่ฝ่ายเขมรแดงยึดกรุงพนมเปญได้ในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) ได้สถาปนาประเทศในนามของรัฐบาลکمพูชาประชาธิปไตย และได้กวาดต้อนผู้คนทั้งหมดออกไปสู่ชนบทภายใน 24 ชั่วโมง การดำเนินการอย่างรุนแรงและเฉียบพลันเช่นนี้ จึงทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก ทำให้เวียดนามใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าแทรกแซงว่า เพื่อปลดปล่อยชาว کمพูชาจากเขมรแดง

¹ เป็นชื่อที่ใช้เรียกอย่างเป็นทางการ ส่วนชื่อที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือ "เขมรแดง"

² การดำเนินการโดยไร้มนุษยธรรมเช่นนี้ถูกบรรยายไว้โดยผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์อย่างละเอียด ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ Francois Ponchaud, Cambodia Year Zero. Penguin Books, 1977.

ยอดธง ทับทิมไม้ (นามแฝง) "จากสหพันธ์อินโดจีนถึงยุทธการฆ่าล้างโคตรใน کمพูชา," کمพูชา ปัญหาของเดิยรัจฉาทางการเมืองระหว่างประเทศภาค 2. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ตะวันออก, 2536. หน้า 749-864.

บุญปลูก ส่วนพงษ์. พรรคคอมมิวนิสต์กับการปฏิวัติใน کمพูชา. โครงการทำหนังสือเพื่อเผยแพร่ข้อเท็จจริงในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : พิทักษ์ประชา จำกัด. หน้า 62-170.

มนตรี ศรีบุษรา. นครในเขมร เรื่องจริงเมื่อเขมรแดงฆ่าไม่ปราณี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, 2519. 187 หน้า.

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวที่เขียนเกี่ยวกับเขมรแดงไว้อย่างน่าสนใจอีกมากมาย

นโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย

เมื่อเขมรแดงได้รับชัยชนะก็ได้สถาปนารัฐบาลขึ้นปกครองประเทศ เรียกชื่อว่า รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea)¹ มีความพยายามจะพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง คือเป็นเกษตรกรรมแบบบริสุทธิ ไม่พึ่งเทคโนโลยีจากต่างชาติ โดยมีแนวความคิดสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรกเห็นลัทธิชาตินิยม หรือลัทธิชาตินิยมจัด (Nationalism ultra-nationalism) และประการที่ 2 ความเป็นศัตรูทางประวัติศาสตร์กับประเทศที่เคยรุกรานเขมร โดยมีการพยายามจัดระเบียบในการปกครองประเทศใหม่เรียกว่าเป็น "สังคมนิยมในอุดมคติ"² โดยการนำของผู้นำรุ่นใหม่ ซึ่งได้รับการศึกษาจากฝรั่งเศสหรือที่เรียกกันว่า "กลุ่มปารีส" อันได้แก่

1. พอลพต (Pol Pot) หรือสล็อตซาร์ (Slot Sar) เป็นนายกรัฐมนตรี
2. เอียง ซารี (Ieng Sary) เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศ
3. เขียว สัมพัน (Khieu Samphan) ประธานเพรสซิเดียมของรัฐ

¹ ตอนที่ร่วมมือกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าสุทธิตา พระราชธิดาธิเบศร์ โดยยกย่องให้สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดีเป็นประธานาธิบดี ทำการรณรงค์โค่นล้มรัฐบาลลอนนอลนั้น ใช้ชื่อว่ารัฐบาลสหภาพประชาชนชาติกัมพูชา (The Royal Government of National Union of Cambodia: RGNUC).

² พระภิกษุพน ภูมหาร อดีตทหารกลุ่มมุลินาคะประเทศกัมพูชา ปัจจุบันบวชเป็นเจ้าอาวาสอยู่วัดช้างเผือก เป็นผู้ให้ความคิดเห็น ปั้นทอง ใจสุทธิ เป็นผู้สัมภาษณ์ โดยมีพระอาจารย์ ดร.มหาตวัน สิริธมโม ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานฝ่ายต่างประเทศ มหาวิทยาลัย วัดมหาธาตุ เป็นผู้แปล วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2536 โดยผู้สัมภาษณ์ได้ถามถึงการจัดระเบียบการปกครองของเขมรแดง (สังคมนิยมในอุดมคติ).

³ ตำแหน่งผู้นำของเขมรแดงนั้นมิได้เป็นตำแหน่งที่สมบูรณ์ หากแต่เขียนจากคำให้สัมภาษณ์ของพระภิกษุพน ภูมหาร เท่านั้น ผู้ต้องการทราบรายละเอียดของผู้นำเขมรแดงดูได้จากภาคผนวก และเก็บความจากบทความของ New York Time และ Far Eastern Economic Review. (April-October 1974).

4. ฮุนิม (Hu Nim)

5. โฮว โยน (Hou Youn)

โดยมีคำขวัญในการปกครองประเทศคือมุ่ง "ความอยู่รอด การฟื้นฟู ความรุ่งโรจน์ของชาติ" และ "สองพันปีหนึ่ง นานเกินไป"

สังคมนิยมในอุดมคติของกลุ่มเขมรแดง แบ่งกลุ่มคนออกเป็น

1. บุคคลประเภทผู้มีสิทธิเต็มที่ (Full Rights) ซึ่งได้แก่ กลุ่มชาวนาผู้ยากจน, กรรมกร และกลุ่มชาวนาที่เป็นพวกปฏิวัติ
2. บุคคลประเภทผู้อยู่ในข่ายทดสอบ (Candidates) ซึ่งได้แก่ ชาวนาผู้ร่ำรวย และพวกกษัตริย์รายย่อยต่างๆ ไป
3. บุคคลประเภทชีวิต/จำนอง, ตายทิ้งเป็น (Depositees) ซึ่งได้แก่ กลุ่มนายทุนชนกลุ่มน้อยในกัมพูชา, ชาวดังชาติ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เองที่ถูกกล่าวถึงในเรื่องของการ "ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์"

มีการจัดการปกครองใหม่ โดยแบ่งเขตการปกครองเป็น 7 เขตใหญ่ๆ ยกเลิกระบบตลาดการค้าแบบเสรี ไม่มีเงินตราใช้ หันกลับไปใช้ระบบการแลกเปลี่ยน แต่ก็ไม่ให้ประชาชนได้มีการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยเสรี และประชาชนไม่มีสิทธิ์ที่จะทำนาโดยเสรี ทุกอย่างถูกควบคุมโดยพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา ยกเลิกการใช้เครื่องจักรหรือเครื่องทุ่นแรงทุกชนิด

ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าที่รัฐบาลเขมรแดงใช้มีดังนี้ :

ข้าวสาร	1	กิโลกรัม	แลกเปลี่ยนได้	1.5	กิโลกรัม
เหี่ยววัว	1	"	แลกข้าวได้	2.5	กิโลกรัม
ข้าวสาร	12	"	แลกผ้าห่ม-ผ้าโสร่งได้	1	ผืน
ข้าวสาร	2,100	"	แลกทองคำได้	1	บาท

เงินเดือนของข้าราชการเท่ากับข้าวสาร 13 กิโลกรัม

¹ จากการสัมภาษณ์ของผู้เขียน ผู้ให้สัมภาษณ์คือ นายชน สุวรรณ เขมรอพยพอายุ 25 ปี อาชีพครู เดิมอยู่ศรีโสภณ ที่อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2536.

การจัดระเบียบประเทศตามอุดมการณ์¹ เอียง ซารี อดีตรองนายกรัฐมนตรีเขมร ให้สัมภาษณ์ว่า "ไม่เคยมีใครทำมาก่อน และไม่ได้ทำตามแบบใคร อย่างไรก็ตาม การจัดระเบียบการปกครองใหม่ของเขมรแดงเช่นนี้ นอกจากจะเป็นต้นเหตุของการอพยพของชาวเขมร อันนำไปสู่การล้มตายเป็นจำนวนมากแล้ว ยังเป็นชนวนของสงครามระหว่างผู้นำเขมรด้วยกันเอง

นอกจากอุดมการณ์สังคมนิยมในอุดมคติที่ผู้นำเขมรแดงศรัทธาแล้ว กลุ่มนี้ยังใส่ใจในการพัฒนาประเทศด้วยตนเอง โดยไม่อาศัยความช่วยเหลือจากต่างชาติ ซึ่งเป็นนโยบายที่คล้ายกับการพัฒนาประเทศของเหมา เจ๋อตง²

การปกครองของรัฐบาลพอล พต ในแนวทางนี้ทำให้การสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งจริงๆ แล้วเริ่มมาตั้งแต่สมัยสงครามอินโดจีน มาถึงนายพลลอน นอล และการทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาด้วย จึงทำให้มีผู้อพยพชาวเขมรหนีเข้ามาประเทศไทย จำนวนมากถึง 33,648 คน³

¹ เอียง ซารี ให้สัมภาษณ์ต่อ Tiziano Terzani นักข่าวชาวอิตาลีที่กรุงโรม เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2520 จาก Problems of Communism, xxviii (Jan-Feb, 1979) p.33. คัดลอกจาก รัฐศาสตร์สาร, (ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน 2522) หน้า 1.

² แบบแผนในการพัฒนาประเทศของพอล พตนี้ นำมาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ของเขียว สัมพันธ์ เรื่อง "เศรษฐกิจกัมพูชาและปัญหาในการอุตสาหกรรม" (Cambodia's Economy and Problems of Industrialization).

³ หมายถึงสงครามระหว่างกองทัพของพอล พต กับฝ่ายเฮง สัมริน ซึ่งมีมหาอำนาจสนับสนุนแต่ละฝ่าย ทำให้ติดพันมาถึงปัจจุบันอันก่อให้เกิดความยากลำบาก ความขาดแคลน และการไร้ที่อยู่ของชาวเขมรอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และลุกลามกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง เป็นชนวนของปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในเขมรเอง ในระหว่างประเทศเพื่อนบ้านคือ ไทยและเวียดนาม และในระดับสากล.

⁴ พอล พต กล่าวว่า เมา เซ ตุง เป็น "ครูที่ยิ่งใหญ่หลัง มาร์กซ์ เองเงิลส์ เลนิน และสตาลิน" จาก Michael Vickery, Cambodia 1975-1982 Boston, Ma : Southern Press, 1984. p.246.

⁵ สถิติจาก UNHCR ตั้งแต่ปี 2518 (16,890 คน), ปี 2519 (5,709 คน), ปี 2520 (7,912 คน) และปี 2521 (31,370 คน).

การจัดระเบียบการปกครองใหม่ของรัฐบาลพล พต สรุปลแล้วประกอบไปด้วยหลัก

3 ประการ ได้แก่

- 1) การนิยามการปฏิวัติสังคมแบบพึ่งตนเอง และเป็นไปอย่างรุนแรง จึงกลายเป็นกลุ่ม
เขมรแดงที่ชาตินิยมจัด
- 2) การพยายามแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจโดยใช้การอพยพ ในช่วงหลังสงคราม
มีผู้อพยพชาวเขมรในชนบทได้หนีระเบิดเข้ามาสู่เมืองหลวงเป็นจำนวนมาก เมื่อกลุ่มเขมรแดงขึ้น
ปกครองประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการรณรงค์แกล้งบังคับให้ชาวกรุงไปอยู่ในชนบท
- 3) นโยบายพื้นฐานของรัฐบาลพล พต ในช่วงปี 2518-2521 คือการใช้นโยบายปิดประเทศ
โดยเน้นที่การพัฒนาการเกษตร รัฐบาลทุ่มเทเงินด้านการพัฒนาชลประทาน ย้อนประวัติศาสตร์กลับไป
ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบแลกเปลี่ยน โดยยกเลิกระบบเงินตรา

ในช่วงแรกประชาชนทั่วไปอยากให้เขมรแดงชนะนายพลลอน นอล เพราะเป็นการคว่ำรัปชั้น
โกงกินของรัฐบาลชุดนี้ จึงอยากให้เขมรแดงซึ่งมีภาพพจน์ที่ใสสะอาดกว่านายพลลอน นอล เข้ามา
บริหารประเทศ แต่เมื่อเขมรแดงบริหารประเทศและใช้นโยบายเช่นนี้ ทำให้ชาวเขมรมีความรู้สึก
ที่ไม่ดีต่อเขมรแดงไป ซึ่งชาวเขมรแสดงความคิดเห็นต่อเขมรแดงไว้ดังนี้

1 ที่กล่าวเช่นนี้เพราะผู้เขียนสรุปจากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้อพยพพลีชีพชาวกัมพูชาที่อ. ปราสาท
จ. สุรินทร์ ปี พ.ศ. 2536 ซึ่งผู้อพยพเหล่านี้ ส่วนใหญ่มองว่ารัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (เขมรแดง)
ทำให้คนเขมรล้มตายเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นข้อมูลที่สัมภาษณ์นี้ไม่อาจสรุปแน่นอนได้ว่าชาวเขมรทุกคน
มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อเขมรแดง แต่จากการศึกษาพบว่า สาเหตุของการตายของคนจำนวนมากภายใต้
การปกครองของพลพตนั้นมาจาก^๕

1. การแย่งชิงอำนาจกันเองของผู้นำเขมร
2. มีการฆ่าล้างแค้นกลุ่มรัฐบาลเก่า (ลอน นอล)
3. การทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาในช่วงปี พ.ศ. 2513-2518
4. ผู้ที่ถูกให้อพยพจากเมืองหลวงไปสู่ชนบทมีปฏิกิริยาจึงเกิดการต่อสู้และล้มตาย
5. ตายเพราะสงครามชายแดนระหว่างเวียดนาม-กัมพูชา
6. ตายเพราะเศรษฐกิจหลังสงครามย่ำแย่ อาจเป็นโรคระบาดหรืออดอาหารตาย

... มีสิ่งหนึ่งที่ต้องชมเชยพวกเขมรแดงคือ มันพูดเก่ง ยกเหตุผลคำอธิบายได้น่าฟังตลอดเวลา มันบอกว่าแต่ก่อนคนรวยก็รวยจนสิ้นฟ้า คนจนก็จนแทบตาย ขณะที่มันกำลังดึงคนรวยให้มาอยู่ตรงกลาง แล้วแยกคนจนขึ้นไปให้เท่ากัน แต่ที่มันเห็นพวกมันก็คือ มันดึงทั้งคนจนและคนรวยให้ต่ำลงไปจนสิ้นเหลือประดาตัวจนเท่ากันหมด และจนยิ่งกว่าคนจนสมัยก่อนเสียอีก! ...

ความหมายของปัญหาัมพูชา

ปัญหาัมพูชา หมายถึง การที่เวียดนามโดยการสนับสนุนของโซเวียตใช้กองกำลังเข้าแทรกแซงในกัมพูชา ยุติครองพินแปญ ตั้งรัฐบาลหุ่นของเวียดนาม และเวียดนามยังคงมีทหารของตนอยู่ในเวียดนามหลายแสนคน ทำให้รัฐบาลที่ชอบธรรมของกัมพูชาที่ต้องคอยไปตั้งหลักในชนบทและทำการต่อสู้เพื่อขับไล่ผู้รุกรานออกไป ทหารเวียดนามโดยการสนับสนุนจากโซเวียตได้ทำการเข้ามาประจำชานกัมพูชาเป็นจำนวนมาก และส่วนหนึ่งได้หันมาพึ่งพิงอยู่ในประเทศไทย หรืออยู่บริเวณรอยต่อของดินแดนไทยและกัมพูชา

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้นิยามของปัญหาัมพูชาว่าเป็นการที่กัมพูชาถูกกองกำลังเวียดนามบุกรุก แล้วจัดตั้งรัฐบาลภายใต้การนำของเฮง สัมริน ที่เวียดนามควบคุมได้ขึ้นปกครองกัมพูชา แต่ฝ่ายเขมรแดงและเขมรกลุ่มอื่นๆ ยังมิได้พ่ายแพ้จึงร่วมกันสู้รบตามบริเวณแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ปัญหาัมพูชาจึงมิใช่เป็นเพียงเรื่องของความที่ประเทศคอมมิวนิสต์ประเทศหนึ่งเข้าไปเปลี่ยนอำนาจภายในประเทศคอมมิวนิสต์อีกประเทศหนึ่งโดยอาศัยกำลังทหารของตน อันเป็นการกระทำที่ขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศ แต่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบกว้างไกลไปถึงอนาคตของประเทศ ทั้งที่มีมิใช่คอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และต่อประเทศไทยซึ่งมีพรมแดนติดกับกัมพูชา ปัญหา

¹ องค์อินทร์, นามแฝง. คำสารภาพของเขมรสีแดง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เนญจมิตร, 2524. หน้า 32-33.

² สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร, "ปัญหาเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน," จิตวิทยาความมั่นคง. (ประพนธ์ นันทียะกุล, บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526. หน้า 273-304.

³ วิทยา สุจริตธนาภิรักษ์. "เหตุการณ์สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้," ข่าวเอเชียศึกษา. ฉบับที่ 2. (เมษายน-มิถุนายน) พ.ศ. 2528. หน้า 12.

คุกคามโดยตรงต่อความมั่นคงของไทย ดังที่พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย ได้แถลงที่นครนิวยอร์กเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2523 (ค.ศ.1980) ว่า

... ความมั่นคงของประเทศไทยได้รับผลกระทบกระเทือนโดยตรงจากสถานการณ์ในกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากข้อเท็จจริงที่ว่ากองกำลังทหารของเวียดนามได้ตั้งมั่นอยู่ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา และจากการที่พลเรือนชาวกัมพูชาที่กำลังตกยากนับแสน ทั้งที่พักพิงอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยในเขตไทยและที่อยู่อ่ตามพรมแดน"¹ ...

จึงอาจสรุปเนื้อหาบทกวีว่า หมายถึงการที่ประเทศกัมพูชาต้องตกอยู่ในภาวะสงครามและเกิดผลกระทบต่อประเทศที่พรมแดนติดต่อก็คือประเทศไทย โดยสงครามหรือเนื้อหาของบทกวีนี้ แบ่งเป็น 2 ช่วงคือ

ช่วงที่ 1 (กรงพมเบญแตกครั้งที่ 1) เมื่อวันที่ 17 เม.ย. 2518 เมื่อกองทัพเขมรแดงภายใต้การนำของพล พต ได้เข้าปลดแอกประชาชนกัมพูชาจากรัฐบาลของนายพลลอน นอล

ช่วงที่ 2 (กรงพมเบญแตกครั้งที่ 2) เมื่อเวียดนามใช้ยุทธการ "บัวบาน" ซึ่งใช้กำลังทหารทั้งสิ้น 12 กองพลยึดกัมปจาม, กัมปทม, กัมปอต, พมเบญได้เมื่อเวลา 12.30 น. วันที่ 7 มกราคม 2522 ซึ่งช่วงนี้เองที่ผู้สรุปบทกวีท่านสรุปว่าเป็น "เนื้อหาบทกวี"²

¹ สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 5 ฉบับที่ 25 (2523). หน้า 678.

² ทั้งนี้เพราะมองว่าเป็นการแทรกแซงของกองกำลังต่างชาติ ในขณะที่ช่วงที่ 1 นั้นมิได้แทรกแซงโดยต่างชาติ (เวียดนาม) แต่เป็นเรื่องของชาวเขมรเอง ผู้สนใจศึกษาความหมายของเนื้อหาบทกวี สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากเอกสารที่มีอยู่มากมาย ได้แก่

กรมการเมือง, กระทรวงต่างประเทศ (2528). เอกสารเกี่ยวกับเนื้อหาบทกวี
พ.ศ.2522-2528. กรุงเทพฯ : กรมการเมือง, กระทรวงการต่างประเทศ.

โครงการอินโดจีนศึกษา. ไทยกับเนื้อหาบทกวี. เอกสารวิชาการฉบับที่ 21 สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะกรรมการจัดรายการสนทนาบ้านเมือง. ไทยกับการแก้เนื้อหาบทกวี.
กรุงเทพฯ : มังกรการพิมพ์, 2528.

มูลเหตุที่มาของปัญหาและความขัดแย้งในกัมพูชา

1. มูลเหตุทางประวัติศาสตร์

เป็นความขัดแย้งอันมีมาแต่ประวัติศาสตร์เพราะการชิงอำนาจกันเองของกษัตริย์เขมร ซึ่งแบ่งเป็น 3 สายคือ สายนโรดม, สายศรีสวัสดิ์ และสายวัดตา จนกระทั่งมีคำกล่าวที่ว่า เขมร

¹ ผู้สนใจเรื่องการแย่งชิงอำนาจกันเองของกษัตริย์เขมร ค้นคว้าอ่านเพิ่มเติมได้จาก เอกสารบัญชีจดหมายเหตุ ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติของไทย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏไว้มากมายดังนี้ กจช. บัญชีจดหมายเหตุ ร.4 เล่ม 6 ตอนที่ 3-4 จ.ศ.1223-1224 (พ.ศ.2404-2405) ตอนที่ 3 เล่มที่ 17. ลายพระหัตถ์. ร่างลายพระหัตถ์ กรมหลวงวงษาฯ ถึงเจ้าพระยา มุขมนตรี เรื่อง เจ้านายพระยาพระเขมรวีวาทกัน.

กจช. บัญชีจดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 41 สำเนาแปลใบบอก (3 ฉบับ) เรื่อง องค์พระ นโรดมกล่าวโทษองค์วัดตา. บอคมณวัน 1 ⁵ 6 ค่ำ.

กจช. บัญชีจดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 44 สำเนาแปลใบบอก (3 ฉบับ)

- เมืองอุดงมีไชยเรื่ององค์พระนโรดมกล่าวโทษองค์วัดตากับสนองโส. บอคมณวัน 4 ⁸ 5 ค่ำ.

- เรื่อง องค์วัดตากกล่าวโทษองค์พระนโรดม. บอคมณวัน 2 ⁶ 6 ค่ำ.

- เรื่อง นักทูลหยะกล่าวโทษองค์วัดตา. บอคมณวัน 4 ⁸ 5 ค่ำ.

กจช. บัญชีจดหมายเหตุ ร.4 เล่ม 6 ตอนที่ 3 จ.ศ.1223 (พ.ศ.2404) เลขที่ 59 ร่างสารตราถือพระเจ้าพระยามุขมนตรี ให้จัดการเรื่องสนองโสก่อการกำเริบ และพระยาเขมร แตกร้าวกันให้เรียบร้อย. มณวัน 3 ⁶ 10 ค่ำ.

กจช. บัญชีจดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 100. จดหมายเหตุ ร.4 ถึงองค์พระนโรดมพรหม บริรักษ์มหาอุปราช องค์พระนริราชคโณโยไกรแก้วฟ้า ว่าด้วยเรื่องการวิวาทระหว่างเธอทั้งสอง กับองค์วัดตา. มณวัน 2 ¹³ 9 ค่ำ จ.ศ.1223.

กจช. บัญชีจดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 109. จดหมายเหตุ ร.4 ถึงคุณศรีสุริยวงศ์ตรัสเรื่อง เมืองเขมรที่เกิดวิวาทกันขึ้นระหว่างพี่น้องและเหตุการณ์ในกรุงเทพฯ.

ถ้าไม่แตกแยกกันเองก็ไม่ใช้เขมร จึงเป็นการเปิดโอกาสให้เวียดนามครอบงำกัมพูชาและเกิดผลกระทบจากการชักศึกเข้าบ้าน

ความหวาดระแวงจากมูลเหตุทางประวัติศาสตร์ ทำให้กัมพูชาไม่เคยไว้วางใจทั้งไทยและเวียดนาม โดยเฉพาะการขยายอำนาจและดินแดนของเวียดนามได้ปรากฏเด่นชัดในปี พ.ศ. 1612 ซึ่งเป็นการเริ่มต้นการผนวกอาณาจักรจัมปา กระทั่งกลายเป็นของเวียดนามอย่างสมบูรณ์ และใน พ.ศ. 2373 (ค.ศ. 1830) เวียดนามก็สามารถครอบครองดินแดนทางใต้ของเขมรทั้งหมด¹ ซึ่งทำให้เขมรกับเวียดนามมีความขัดแย้งกันมาแต่อดีตในเรื่องของเขตแดน และยังคงมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงทางด้านวัฒนธรรมระหว่างเขมรกับเวียดนามที่ไม่มีทางประสานเข้ากันได้

2. มูลเหตุจากรบอบการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส

การจัดการปกครองของฝรั่งเศสในกัมพูชา ฝรั่งเศสได้พยายามจัดระบบการปกครองเลียนแบบจากโคชินจีน² จึงทำให้เกิดการจลาจลต่อต้านฝรั่งเศสขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2428-2429

¹ พระภิกษุหวน โจนาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิ่นทอง ใจสุทธิ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักธรรมวิจัย วัดมหาธาตุ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2536.

² นายัน จันทา อ้างไว้ใน *Far Eastern Economic Review*, ฉบับประจำวันที่ 11 พ.ค. 1973, หน้า 55-59. ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ สิ้นสุ ก่อว่าไว้ว่า "เราต่อสู้กับพวกเวียดนามใน พ.ศ. 2497 เช่นเดียวกับชาวไทยและอันหันที่เคยถูกรานประเทศของเราในอดีต และเพราะพวกนี้ต้องการจะครอบงำเราเป็นเมืองขึ้นแทนที่ฝรั่งเศส อ้างโดย Joseph R. Pourateghy., "Cambodian Vietnamese Relations, "Asian Survey. April, 1986. p.441.

³ Chang Pao-Min, *Kampuchea between China and Vietnam*. Singapore : University of Singapore Press, 1985. p.123-133.

⁴ โคชินจีนหรือเรียกว่า โคชินซิน่า (Cochin China) หรือกัมพูชากรอมคำนี้มาจากคำว่า "โค-ซิน-ซิน" (Co-Chin-Xin) ในภาษาเวียดนาม "โค" แปลว่า "แม่นาง" (Miss) คือชื่อของผู้หญิง และซินแปลว่า "ร้องขอ" ดังนั้นคำว่า "โคชินซิน" จึงแปลว่า "แม่นางซิน ร้องขอ" มีที่มาจากในศตวรรษที่ 17 พระเจ้าแผ่นดินแห่งแคว้นอันหันได้ยกธิดาของตนให้แต่งงานกับพระเจ้าแผ่นดินเขมรคือพระเจ้าชัยเชษฐาที่ 2 ต่อมาประชาชนชาวเวียดนามนับหมื่นก็พากันอพยพเข้ามาตั้งรกรากและเข้ามาถือครองที่ดินในจังหวัดเบรย์ นกอร์ บาเรีย (Ba bia) และกัมบงสรดา ไตรย์ (Kampong Sraka Trey) พร้อมทั้งขับไล่ชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่เดิมออกไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่แสนกันดาร ผู้สนใจรายละเอียดของความขัดแย้งนี้ศึกษาเพิ่มเติมได้ที่กัมพูชาประชาธิปไตย กระทรวงการต่างประเทศ กรมหนังสือพิมพ์ข่าวสาร ก่อนกัมพูชาแตก-สมุดปกดำ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลมพาง, 2522. หน้า 51-52.

(ค.ศ. 1885-1886) สาเหตุเพราะไม่พอใจนโยบายและการปฏิบัติของฝรั่งเศสในกัมพูชา พวกข้าราชการไม่พอใจฝรั่งเศสที่พยายามข่มขู่บังคับให้กษัตริย์เขมร ยินยอมทำตามความต้องการของฝรั่งเศสตลอดเวลา ในขณะที่ประชาชนโดยเฉพาะในภาคตะวันออกของกัมพูชาไม่พอใจที่ฝรั่งเศสนำชาวยุโรปจำนวนมากอพยพเข้าไปในกัมพูชา และยังให้ทหารยุวชนเข้าไปปราบปรามจลาจลในเขมร ฝรั่งเศสถูกชาวเขมรว่ามีความเกียจคร้านและโง่กว่าชาวยุโรป จึงให้ยุวชนมาเป็นผู้ปกครองชาวเขมร การจัดการปกครองของฝรั่งเศสเช่นนี้ทำให้ชาวเขมรไม่พอใจและเกลียดชังชาวเวียดนามมากขึ้นไปอีก และมีความรู้สึกที่เวียดนามก็ถูกเขมรด้วยดังคำพูดที่ว่า "เขมรด้วยกันแท้ๆ ก็ไม่ยอมพูดเขมร เพราะว่าพูดเขมรออกไปแล้วเขมรมันดูถูกฉันว่าเป็นคนเขมร ..."²

ฝรั่งเศสได้เปลี่ยนโครงสร้างการบริหารของกัมพูชาให้สอดคล้องกับโคชินไชน่าทั้งหลาย ที่วัฒนธรรมของเวียดนามและกัมพูชาแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยแบ่งการปกครองเป็น 2 ด้านคือ

ก. ด้านเศรษฐกิจ

ฝรั่งเศสอ้างว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปกครองอาณาดินมากมาย ขาดหลวงฝรั่งเศส จึงใช้วิธีการขายพื้นเป็นการแก้ปัญหานี้ ฝรั่งเศสยังปล่อยให้ชาวจีนและเวียดนามอพยพเข้ามา

¹ โหมรอนรานุ, หลวง. อินโดจีนซึ่งข้าพเจ้ารู้จัก. (ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนางพลาพาธิพิบัติ (ไผ่ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา) ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร พระนคร 9 มกราคม 2497. หน้า 24.

² บุญจันทร์ มุล. คุกการเมืองบันทึกของผู้แสวงหาอิสรภาพชาวเขมร. แก้ว อิศระ แปล. โครงการแปลวรรณกรรมเพื่อนบ้านมูลนิธิเสรียรร อนาคตประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทเคเค็ดไทย, 2528. หน้า 69.

³ วนิดา ตรงยางกูร. ปัญหาสำคัญในแหลมอินโดจีนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519. หน้า 35.

⁴ M. Caldwell and Lek Tan. Cambodia in the Southeast Asian War. New York : Monthly Review Press, 1973. p.12.

ในกัมพูชา ชาวเวียดนามยึดเขตริมแม่น้ำจากพนมเปญถึงสตึงเตรง (Stung Treng) เป็นที่ทำนา ทำให้ชาวกัมพูชาอพยพไปที่อื่น ชาวเวียดนามยังได้ทำงานเป็นเสมียน คนงาน กรรมกรในสวนยาง จึงทำให้ชาวเขมรถูกแย่งอาชีพโดยชาวต่างประเทศ เศรษฐกิจของเขมรจึงอยู่ในฐานะเลี่ยงตัวเอง ไม่ได้

ข. ด้านสังคม

มีการแบ่งประชาชนเป็น 3 ชั้นชั้น คือเสรีชน ทาสติดที่ดินและทาสเสรีชนมีสิทธิเสรีภาพ แต่ต้องเสียภาษีและรับใช้กษัตริย์ ส่วนทาสติดที่ดินจะเป็นสมบัติของนาย ส่วนในด้าน การศึกษาในกัมพูชาล้าหลังมาก ฝรั่งเศสมักใช้ชาวเวียดนามเป็นข้าราชการและมาปกครองชาวเขมร อีกที่ ทั้งประเทศเขมรมีโรงเรียนมัธยมเพียงโรงเรียนเดียวคือ Lyc, ee Sisowath ปี พ.ศ.2478 (ค.ศ.1935) มีผู้สำเร็จการศึกษาเพียง 4 คน ส่วนการศึกษาชั้นอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยอยู่ที่ฮานอย (The Indochina University)¹ จึงมีชาวเขมรไปศึกษาต่อค่อนข้างมาก ชาวเวียดนามจึงมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษามากกว่าชาวเขมร ดังนั้นความรู้สึกของคนเขมรที่ฝังใจมาตลอดก็คือไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกับเวียดนามได้ เพราะเป็นความรู้สึกว่าญวนรุกราน แล้วก็ชอบเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงเขมร² จากการที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองเขมร และนำชาวยุโรปเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ปกครองและอนุญาตให้เข้ามาประกอบกิจการต่างๆ ในเขมร จึงทำให้ชาวเขมรมีความรู้สึกต่อต้านชาวยุโรปมาตลอด

3. ความขัดแย้งด้านลัทธิ อุดมการณ์ ชาตินิยม

ความไม่ลงรอยกันระหว่างคอมมิวนิสต์กลุ่มเดิม และคอมมิวนิสต์กลุ่มปารีส สาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็มาจากปัญหาความสัมพันธ์กับเวียดนามนั่นเอง โดยเป็นความขัดแย้งที่กลุ่มดั้งเดิมมีเวียดนามพยายามเข้ามาชี้นำสนับสนุน ในขณะที่กลุ่มปารีสมีความรู้สึก "ชาตินิยม" ขบวนการคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาจึงได้แตกแยกเป็น 4 ฝ่ายด้วยกัน คือ กลุ่มนิยมเวียดนาม กลุ่มนิยมจีน (ปฏิวัติ

¹ เมืองหลวงของแคว้นอินโดจีนของฝรั่งเศสคือ ฮานอยและไซ่ง่อน ศูนย์กลางความเจริญตลอดจนมหาวิทยาลัยจึงตั้งอยู่ที่นี้.

² กองบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์มติชน. เขมรแตกแล้วแตกอีก. คำสัมภาษณ์ของพลตำรวจตรี ชนะ สมุทวนิช อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำเขมร, หน้า 214-227.

วัฒนธรรม) กลุ่มชาตินิยมจัด (กลุ่มพอล พต, เอียง สารี) กลุ่มเขมรอิสระ (นิยมประชาธิปไตย)

4. มูลเหตุจากสงครามอินโดจีนและการแทรกแซงสหรัฐอเมริกา

ขบวนการกู้ชาติอินโดจีนมีคอมมิวนิสต์เป็นแกนสำคัญ จึงทำให้สหรัฐอเมริกาซึ่งทำตัวเป็น "ตำรวจโลก" ต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังไม่พอใจ "นโยบายเป็นกลาง" ของเจ้าสัมฤทธิ์ ที่สหรัฐอเมริกาถือว่าเขมรยินยอมให้คอมมิวนิสต์ฐานอาศัยดินแดนปากทกแก้วของเขมรไว้เป็นที่หลบซ่อนสู้รบกับอเมริกา ดังนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2513-2518 สหรัฐอเมริกาได้ทำการทิ้งระเบิดสะกดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ทำให้ประชาชนเขมรต้องอพยพหลบหนีเข้าเมืองประมาณครึ่งหนึ่งของประชาชนเขมร ทำให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเขมรตกต่ำอย่างมาก ทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก และยังเป็นการช่วยทำให้เขมรแดงยึดพื้นที่ได้รวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย

5. ปัญหาพรมแดนระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม

ปัญหานี้ค่อนข้างเป็นปัญหาเรื้อรัง ทั้งนี้เพราะเป็นปัญหาที่จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสได้ทิ้งเอาไว้ ฝรั่งเศสได้แบ่งปันพรมแดน โดยกระทำบนพื้นฐานผลประโยชน์ของเวียดนามมากกว่ากัมพูชา จึงทำให้กัมพูชาเสียเปรียบ เมื่อเวียดนามเหนือทำสงครามต่อต้านอเมริกาและเวียดนามใต้ก็ได้อาศัยดินแดนกัมพูชาตามพรมแดนเป็นที่หลบซ่อน ส่วนหนึ่งของดินแดนกัมพูชาได้กลายเป็นเส้นทางโยจินห์ เมื่อสงครามเวียดนามยุติในปี 2518 เวียดนามไม่ยอมถอนทหารออกจากจุดนี้ การเจรจาไม่เป็นผลสำเร็จ ทำให้ฝ่ายกัมพูชาต้องใช้กำลังทหารเข้าขับไล่ เกิดเป็นกรณีพิพาทชายแดนนำไปสู่การประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามในที่สุด

¹ กรณีพิพาทพรมแดน เขมร- เวียดนามนี้มีผู้เขียนไว้มากมาย ผู้สนใจรายละเอียดศึกษาเพิ่มเติมได้จากชัยสิริ สมุทวนิช. เวียดนามกับการรุกรานกัมพูชา. กรุงเทพฯ : เกษมการพิมพ์, 2522.

ชาคริตย์ พิษนุรักษ์. สงครามนอกแพเวียดนาม- เขมร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทยาคม, พ.ป. ป.

เมธา พร้อมเทพ. ขบวนการสงครามเวียดนาม- กัมพูชา. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

6. ความต้องการของเวียดนามในการจัดตั้ง "สหพันธ์อินโดจีน"

เวียดนามมีความต้องการที่จะมีอิทธิพลและเป็นผู้นำในอินโดจีน โดยเป็นแนวความคิดของโฮจิมินห์อดีตผู้นำเวียดนาม เพราะเวียดนามได้เป็นผู้ริเริ่มขบวนการปฏิวัติปลดแอกจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส จึงทำให้กลุ่มเขมรแดงซึ่งเป็นผู้นำประเทศในช่วง พ.ศ. 2518-2521 หวาดระแวงว่า เวียดนามจะพยายามเข้ามายึดครองกัมพูชา โดยทัศนะของผู้นำเขมรนั้นจะเห็นได้จาก "สมุดปกดำ" ที่กัมพูชาจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อโจมตีเวียดนามโดยเฉพาะ

7. การดำเนินนโยบายแบบแข็งกร้าวของรัฐบาลพล พต

การไม่ยินยอมให้เวียดนามเข้ามามีอิทธิพลในกัมพูชา ทำให้เวียดนามเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก

8. มูลเหตุจากการให้ความสนับสนุนกลุ่มเขมรแดงของสาธารณรัฐประชาชนจีน

การดำเนินนโยบายของจีนก็ถือได้ว่ามีส่วนทำให้เกิดปัญหาในกัมพูชา โดยจีนมีบทบาทคือส่งเสริมนโยบายการพึ่งตนเองของกัมพูชาประชาธิปไตย (เขมรแดง) นอกจากนี้ จีนยังสนับสนุนกัมพูชาในกรณีพิพาทพรมแดนระหว่างกัมพูชา-เวียดนาม จนทำให้กลุ่มเขมรแดงมีความฮึกเหิม และมีท่าทีแข็งกร้าวต่อเวียดนามมากขึ้น

9. อิทธิพลของการเมืองระหว่างประเทศ

ความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามและ (โซเวียต) มีผลต่อความขัดแย้งระหว่างเขมรกับญวนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงที่พล พตปกครองประเทศ ช่วงกัมพูชาประชาธิปไตยได้ห่มความช่วยเหลือไปให้แก่เขมรเป็นอย่างมาก ในขณะที่ตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนาม คนจีนซึ่งคุมเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศเวียดนามพากันอพยพออก โครงการช่วยเหลือจากจีน 80 กว่าโครงการถูกยกเลิก ในปี พ.ศ. 2521 มิตรภาพและความใกล้ชิดระหว่างจีนและกัมพูชายังทำให้เวียดนามไม่พอใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการปะทะกันตามพรมแดน เวียดนาม-กัมพูชา เวียดนามจึงหวาดระแวงอิทธิพลของจีนในกัมพูชา เกรงว่าจีนจะใช้กัมพูชาเป็นดั่งมดดัน เวียดนาม สมุดปกดำได้พูดถึงความพยายามแทรกแซงของเวียดนามโดยให้การสนับสนุนผู้นำของเขมรแดงบางคน

¹ ศึกษารายละเอียดได้จาก มูลเหตุข้อพิพาทระหว่างคอมมิวนิสต์เขมรกับญวนในหน้า 40.

แต่ไม่สำเร็จ เวียดนามจึงใช้วิธีการแทรกแซงโดยใช้อำนาจทหารและตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้น ประกอบกับ โทมโฆนาซวน เชื่อทำลายภาพพจน์ของรัฐบาลพล พตว่า โหดร้ายมีการใช้นโยบาย "ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์" กัมพูชากลุ่มเขมรแดงก็มีได้แถลงการณ์ปฏิเสธข้อกล่าวหา ทำให้มีมติมหาชนในโลกต่อรัฐบาลพล พต เป็นไปในแง่ลบมากขึ้น ภายหลังจากเวียดนามบุกพมเปญสำเร็จ ต่อมาสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งสนับสนุนกัมพูชาก็ได้โจมตีเวียดนามบริเวณชายแดน เช่น เมอไลเซา ลาวไก ดองดั่ง และลางซอน เพื่อทำ "สงครามสังคมนิยม" ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. 2522

ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม (พ.ศ. 2518-2521)

เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เข้าไปมีอำนาจปกครองกัมพูชาและเวียดนามไม่นานนัก สัญญาณของความขัดแย้งก็เกิดขึ้น โดยได้เกิดมีการปะทะกันบริเวณเกาะต่างๆ ในอ่าวไทย เช่น เกาะพุกวีก เกาะหวาย แต่ผู้นำของทั้งสองฝ่ายได้พยายามหาทางคลี่คลายปัญหาไม่ให้ลุกลามขยายตัวออกไป ทั้งนี้เพื่อรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของฝ่ายคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตามการกระทบกระทั่งบริเวณชายแดนระหว่างประเทศทั้งสองก็ยังเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยทั้งสองฝ่ายพยายามปิดเอาไว้ พอถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2520 ได้เกิดการสู้รบอย่างรุนแรงบริเวณชายแดนด้านจังหวัดฮ่าเตียนของเวียดนาม และได้ขยายตัวออกไปอย่างรุนแรงตลอดแนวพรมแดนกัมพูชา-เวียดนาม จนทำให้กัมพูชาประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2520

ขณะเดียวกันรัฐบาลกัมพูชาก็ได้ออกแถลงการณ์ให้นานาชาติได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และกล่าวโจมตีเวียดนาม มีข้อความบางตอนดังนี้

... การคุกคามดินแดนกัมพูชาประชาชาติไทยเป็นไปอย่างป่าเถื่อนที่สุด และสร้างความสูญเสียมหาศาลให้แก่ประชาชนกัมพูชา กองทัพผู้รุกรานอันโหดเหี้ยมได้แสดงความมุ่งหมายที่แท้จริงต่อกัมพูชาประชาชาติไทยและประชาชนผู้บริสุทธิ์ ...

¹ ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ ชัยสิริ สมุทวานิช, บรรณาธิการ.

ทางด้านรัฐบาลเวียดนามก็ได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้ ในวันที่ 31 ธันวาคม 2520

มีข้อความบางตอนดังนี้

... สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีนโยบายว่า กรณีสันแบ่งเขตแดนและปัญหาดินแดนระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา นั้นจะต้องตกลงกันบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิอธิปไตยเหนือดินแดนของอีกฝ่าย การสร้างความเข้มแข็งและการสนับสนุนความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และความร่วมมือฉันท์พี่น้อง ...

หลังจากนั้น เวียดนามก็ได้พยายามหาทางเจรจากับกัมพูชาแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ต่อมา เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2521 กัมพูชาได้ยื่นข้อเสนอต่อเวียดนามว่า พร้อมจะเข้าร่วมเจรจา สันติภาพกับเวียดนาม หากเวียดนามยอมปฏิบัติตามดังนี้

- (1) ยุติการโจมตีก้าวร้าวใดๆ การรุกราน การผนวกดินแดน การย้ายและการล่องละเมิดดินแดน เขตน้ำหน้า และน้ำฟ้าของกัมพูชา
 - (2) ยุติการส่งสายลับเข้าไปหาชาวเวียดนามในดินแดน เขตน้ำหน้าและเกาะของกัมพูชา ยุติความพยายามใดๆ ที่จะก่อรัฐประหารเพื่อโค่นล้มรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย
 - (3) ยกเลิกอย่างเด็ดขาดในกลยุทธ์ที่มุ่งหมายเพื่อให้กัมพูชามากอยู่ภายใต้การปกครองของเวียดนามในสหพันธ์อินโดจีน
 - (4) เคารพในเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของกัมพูชา เคารพในสิทธิของประชาชนกัมพูชา ที่จะตัดสินอนาคตจากจุดมุ่งหมายของตนเอง
- เมื่อไม่สามารถเจรจากันได้ ขณะเดียวกันการสู้รบบริเวณชายแดนก็ได้ดำเนินไปอย่างรุนแรง โดยต่างฝ่ายต่างกล่าวหาซึ่งกันและกันว่าเป็นฝ่ายละเมิดดินแดนของตน ในที่สุดเวียดนามก็

¹ ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. ไทยกับเพื่อนบ้านในอินโดจีน. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2532.

² ชัยสิริ สมุทรวานิช. เล่มเดิม.

ตัดสินใจที่จะใช้กำลังทางทหารที่เหนือกว่าเข้าจัดการกับกัมพูชา โดยในต้นเดือนธันวาคม 2521 เวียดนามได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งแนวร่วมสามัคคีประชาชนชาตีกัมพูชา ซึ่งมีนายเฮง สัมริน เป็นประธาน หลังจากนั้นเวียดนามก็ได้เริ่มทำการรุกใหญ่ต่อกัมพูชาในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978) ในที่สุดกำลังของเวียดนามได้รุกเข้ายึดกรุงพนมเปญได้เมื่อเวลา 12.30 น. ของวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 (ค.ศ. 1979)

มูลเหตุข้อพิพาทระหว่างคอมมิวนิสต์เขมรกับญวน¹

1. ความขัดแย้งเกี่ยวกับพรมแดน

พรมแดนที่แบ่งประเทศเวียดนาม ลาว และเขมรนั้น เป็นต้นเหตุของความขัดแย้งระหว่างประเทศเหล่านี้ได้โดยง่าย เนื่องจากเป็นเส้นพรมแดนที่กำหนดขึ้นโดยผลการตามความเห็นชอบฝ่ายเดียวของฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคม และไม่มีหลักฐานอ้างอิงทางกฎหมายที่แน่ชัด เพราะเป็นเส้นแบ่งเขตการปกครองของฝรั่งเศสภายในสหพันธอินโดจีนมากกว่าเป็นเส้นแบ่งพรมแดน

¹ เกี่ยวกับสาเหตุที่เวียดนามต้องบุกกัมพูชานี้ เขียน อีระวิทย์ ได้สรุปมูลเหตุสำคัญไว้

3 ประการคือ

1. เวียดนามต้องการเปลี่ยนผู้นำเขมรพลพต
2. เวียดนามกับกัมพูชาขัดแย้งกันในเรื่องพรมแดนในทางประวัติศาสตร์
3. เวียดนามต้องการจัดตั้งรัฐบาลเขมรที่อยู่ภายใต้การบงการของตน ในลักษณะที่เป็น

"รัฐบริวาร"

ผู้สนใจรายละเอียดเกี่ยวกับไทยกับญวนกัมพูชาสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเอเชียศึกษา "สัมภาษณ์ ดร. เขียน อีระวิทย์ เกี่ยวกับเรื่องญวนกัมพูชา," ไทยกับญวนกัมพูชา. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528. หน้า 72-100.

² สุรัชย์ ศิริไกร "ญวนอินโดจีนต่อภูมิภาคเอเชียและไทย" เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องประเทศมหาอำนาจกับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527. หน้า 71-73.

ระหว่างประเทศ ซึ่งต่อมาได้สอดคล้องกับพรมแดนทางการเมืองของประเทศเวียดนาม ลาวและ
 เขมร ซึ่งเป็นเอกราชแล้ว

เส้นพรมแดนทางบกระหว่างเวียดนามและเขมรเป็นต้นเหตุของปัญหา เนื่องจาก
 คนเขมรกรอมประมาณล้านคนอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงในเขตเวียดนาม และคนเวียดนาม
 ประมาณห้าแสนคนอยู่ในเขตเขมร^๑ เนื่องจากเขมรเคยถูกเวียดนามรุกรานและขยายอำนาจเข้ามา
 ทั้งในสมัยก่อนเป็นอาณานิคมและระหว่างเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และเวียดนามมีนโยบายล้มล้าง
 วัฒนธรรมของเขมรเพื่อขยายวัฒนธรรมของตนเข้าแทนที่เสมอมา ทำให้เขมรมีความอ่อนไหว และ
 ระมัดระวังในเรื่องปัญหาพรมแดนมาก สมัยที่อยู่ใต้การปกครองของเจ้าสีหนุ พ.ศ. 2496-2513
 (ค.ศ. 1953-1970) ได้พยายามเรียกร้องดินแดนของพวกเขมรกรอมในพื้นที่ประมาณ 70 ตาราง
 กิโลเมตร เมื่อเรียกร้องไม่ได้ผลก็พยายามที่จะให้เวียดนามยอมรับว่าพรมแดนเวียดนาม-เขมรนั้น
 เป็นเรื่องที่ไม่อาจเจรจากันได้ และเขมรเท่านั้นที่มีสิทธิที่จะขอปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเส้นพรมแดน
 แต่เวียดนามมองปัญหาของเส้นพรมแดนว่าเป็นผลลัพธ์อันชั่วร้ายของระบอบอาณานิคมฝรั่งเศสมากกว่า
 เป็นผลพวงการขยายอำนาจของตนเองเข้าไปในเขมร จึงพอใจกับเส้นพรมแดนตามที่ระบุไว้ใน
 แผนที่ซึ่งร่างโดยฝรั่งเศส และต้องการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการแลกเปลี่ยนดินแดนที่เป็นปัญหา เส้นพรมแดน
 ทางทะเลนั้น แม้ว่าทั้งสองประเทศจะเคยตกลงกันในปี 1966 ให้ถือตามแนวเบรวิเอ (Brevie'
 line) ซึ่งกำหนดขึ้นโดยฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) ที่กำหนดให้หมู่เกาะเหนือแนวนี้
 เป็นของเขมร แต่ต่อมาเวียดนามไม่ยอมรับในข้อตกลงนี้ เนื่องจากเล็งเห็นผลประโยชน์จากทรัพยากร
 ด้านน้ำมันและแก๊สธรรมชาติในบริเวณใกล้ทวีป และประกาศขยายน่านน้ำทางเศรษฐกิจออกเป็น

¹ สรุชัย ศิริโกกร. เล่มเดิม. หน้า 106.

² นรนิติ เศรษฐบุตร. อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ : การขัดกันระหว่างรัสเซียกับจีนและ
 ญวนกับเขมร. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2527. หน้า 7-8.

³ ดังได้กล่าวถึงรายละเอียดการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสในเขมรไว้แล้ว.

200 ไมล์ ในปี พ.ศ. 2520 (ค.ศ. 1977) ซึ่งทำให้เขมรเหลือน่านน้ำทางทะเลและใต้ท้องทะเล แต่เพียงเล็กน้อย

ในสมัยสงครามเวียดนามนั้นได้มีการปะทะกำลังทหารเสมอๆ ระหว่างฝ่ายเขมรแดง กับฝ่ายเวียดนามเหนือและฝ่ายเวียดนามที่เข้ามาสืบทอดสืบทอดกำลังพลในเขตเขมรเพื่อทำสงครามกับสหรัฐ เมื่อรัฐบาลเขมรแดงนำโดยพอลพต ได้เข้ามามีอำนาจในกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) การปะทะกำลังตามชายแดนทางบกมีมากขึ้น เพราะเวียดนามยังไม่ยอมถอนทหารออกจากดินแดน กัมพูชา ตามข้อเรียกร้องของพอลพต ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ได้มีการแบ่งกรรมสิทธิ์ในหมู่เกาะ บริเวณพรมแดนทางทะเลกัน โดยเขมรเข้าโจมตีเกาะพูก (Phu Quoc) ซึ่งอยู่ใต้แนวเบรวิเอ และบุกเข้าไปในเขตจังหวัดไท นินห์ (Tay Ninh) ของเวียดนามซึ่งเป็นดินแดนที่ยื่นเข้ามาใน บริเวณกัมพูชาของกัมพูชา และเวียดนามได้เข้ายึดหมู่เกาะไว (Wai Islands) ซึ่งอยู่ในบริเวณ อ่าวไทย แม้ว่าทั้งสองประเทศจะเปิดการเจรจาเพื่อหาข้อยุติเกี่ยวกับปัญหาดินแดนและพรมแดนซึ่ง กระทำการที่ช้าลง พนมเปญ ปักกิ่ง และประเทศอื่นๆ แต่ก็หาข้อยุติไม่ได้ ต่อมากัมพูชาเริ่มปฏิเสธ ที่จะเจรจา ทำให้ความขัดแย้งระหว่างสองประเทศเพิ่มพูนมากขึ้นจนเวียดนามพยายามหาทางล้มล้าง รัฐบาลพอลพตในเวลาต่อมา

2. ความขัดแย้งเกี่ยวกับลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง

ถึงแม้ว่าเวียดนามและกัมพูชาจะเป็นประเทศคอมมิวนิสต์เหมือนกัน ภายหลังจาก ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) แต่ทั้งสองประเทศก็มีความ ขัดแย้งกันเรื่อยมา อันสืบเนื่องมาจากการที่เวียดนามต้องการมี "ความสัมพันธ์พิเศษ" กับกัมพูชา แต่กัมพูชาปฏิเสธที่จะมี "ชะตากรรมร่วมกัน" และมีความสัมพันธ์ดังกล่าวด้วยเหตุผลดังนี้:-

¹Stephen P. Heder. "The Kampuchean-Vietnamese Conflict," in David W.P. Elliott (ed.), The Third Indochina Conflict, Boulder, Col. : Westview Press, 1981. p.22-25.

² นรนิติ เศรษฐบุตร. เล่มเดิม. หน้า 8-11.

ก. กัมพูชาปักใจเชื่อว่า เวียดนามมีความมุ่งมั่นที่จะจัดตั้ง "สหพันธ์อินโดจีน"

ข. พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา เป็นขบวนการปฏิวัติที่เป็นอิสระ และมิได้เป็นส่วนหนึ่งของค่ายคอมมิวนิสต์สากล พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาแตกต่างจากพรรคลาวรักชาติตรงที่มีได้ความใกล้ชิดผูกพันกับพรรคแรงงานเวียดนาม เมื่อเวียดนามเสนอให้เปิด "ความสัมพันธ์พิเศษ" ระหว่างกัมพูชาจึงไม่เห็นถึงความจำเป็นใดๆ ที่จะต้องทำเช่นนั้น ทั้งยังเล็งผลร้ายอันเกิดตามมาด้วยซ้ำ

ค. ความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาติด้านเอกราชและความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ ประเทศเวียดนามเชื่อว่า ความปลอดภัยมั่นคงของประเทศตนขึ้นอยู่กับการณ์ประเทศเพื่อนบ้านในลาวและกัมพูชาที่เป็นมิตรกับตนหรืออยู่ใต้อิทธิพลของตน และปลอดภัยจากการแทรกแซงของมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือจีนซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับเวียดนาม เคยรุกรานและปกครองเวียดนามหลายร้อยปีในสมัยประวัติศาสตร์ ดังนั้นการที่รัฐบาลพอลพตมีนโยบายอิสระแข็งกร้าวและไม่ยอมตามเวียดนาม ทั้งยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับจีนด้วย จึงทำให้เวียดนามมีความวิตกกังวลในเรื่องความมั่นคงของประเทศตน ด้วยเกรงว่าจีนจะขยายอิทธิพลโดยการรุกรานประเทศตนผ่านทางกัมพูชา ความกังวลนี้มากขึ้น เมื่อเวียดนามเห็นจีนหันไปปรับปรุงความสัมพันธ์กับสหรัฐซึ่งเป็นศัตรูของเวียดนามด้วย ในระยะหลังๆ เมื่อความสัมพันธ์จีน-เวียดนามเข้าขั้นตึงเครียดในปี 2521 จีนเริ่มทรงคัดค้านเวียดนามว่าละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนโดยกดขี่ข่มเหงชนกลุ่มน้อยชาวจีนในเวียดนาม ประณามว่าเวียดนามเป็นบริวารของโซเวียต และขู่ว่าจะใช้กำลังช่วยกัมพูชาในกรณีที่ถูกรุกรานจากเวียดนาม ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ เวียดนามจึงตัดสินใจรุกรานเข้าไปในกัมพูชาในปลายปี พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978) โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันมิให้กัมพูชาและจีน

¹Ben Kiernan. "Kampuchea-Vietnam : The Contemporary Conflict," in Malcolm Salmon (ed.), The Vietnam-Kampuchea-China. Conflict : Motivations, Background, Significance, Working Paper No.1, Department of Political and Social Change, Australia National University, 1979. p.12-13.

รุกรานประเทศตนก่อน¹ และเพื่อช่วยให้รอดพ้นจากการล้างเผ่าพันธุ์โดยรัฐบาลป่าเถื่อนและ
ไร้มนุษยธรรม (genocide) ของพอลพต ตามข้ออ้างของเวียดนามด้วย

นอกจากเหตุผลทางด้านความมั่นคงของชาติแล้ว เวียดนามรุกรานกัมพูชาเพื่อผลประโยชน์
ทางด้านเศรษฐกิจด้วย ระบบเศรษฐกิจของเวียดนามในขณะนั้นอยู่ในสภาพพังพินาศ เนื่องจากทำ
สงครามมาเป็นเวลา 30 กว่าปี ปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาว่างงานซึ่งมีถึง 3 ล้านคน ปัญหาความ
ขัดแย้งระหว่างชาวเวียดนามในภาคเหนือซึ่งเป็นสังคมนิยมและในภาคใต้ซึ่งเคยเป็นทุนนิยม (ก่อน
การรวมประเทศในปี พ.ศ. 2519 (ค.ศ. 1976) ปัญหาความแออัดของพลเมืองและปัญหาการ
ขาดแคลนอาหาร ซึ่งในปี พ.ศ. 2521 ขาดข้าวในจำนวนถึง 4 ล้านตัน เพื่อแก้ปัญหานี้
เวียดนามเคยวางแผนที่จะขยายเขตเศรษฐกิจของตนเข้าไปในลาวและกัมพูชา โดยเฉพาะกัมพูชา
ซึ่งอาจเป็นอู่ข้าวอู่น้ำให้เวียดนามได้ กัมพูชามีพลเมืองน้อยกว่าเวียดนาม 8-9 เท่า และมีพื้นที่
สามารถผลิตข้าวได้มากกว่า 2.5 เท่า ดังนั้น การยึดกัมพูชามาได้จะทำให้เวียดนามสามารถ
กระจายพลเมืองถึง 10 ล้านคนเข้าไปในกัมพูชา และใช้ดินแดนกัมพูชาเป็นที่เพาะปลูก

การยึดครองกัมพูชา

ความจริงเวียดนามได้ตั้งเป้าหมายที่จะยึดครองกัมพูชามาแล้ว ตั้งแต่กลางปี พ.ศ.
2518 (ค.ศ. 1975) ซึ่งกำลังทหารของทั้งสองประเทศได้ทำสงครามกันประปรายตามแถบพรมแดน
แต่เวียดนามยังรอสร้างเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายปฏิวัติการรบพุ่งของตนที่ยึดถือ
ตลอดมาว่า "วิธีการทางทหารจะต้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับวิธีการทางการเมือง"² ด้วยเหตุนี้
เวียดนามจึงต้องปกปิดความประสงค์ของตนอยู่ระยะหนึ่ง แต่ในระหว่างนั้นเวียดนามก็ใช้เล่ห์เหลี่ยม

¹ ถนอม อานามวัฒน์. "เหตุใดญวนจึงขยายอำนาจสู่เขมรและลาว," ดุสิต. ปีที่ 1
เล่มที่ 3 (เมษายน 2515). หน้า 54-55.

² สุรชัย ศิริไกร. "ปัญหาอินโดจีนต่อภูมิภาคเอเชียและไทย," เรื่องเดิม. หน้า 76.

³ Phan Van Dong, Selected Writings. Hanoi : Foreign Languages
Publishing House, 1977. p.285.

ทางการทูตเปิดเจรจาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับกัมพูชา จนกระทั่งในที่สุดกัมพูชาไม่สามารถถอนตัวไปได้ ประธานาธิบดีเขียว สัมพันธ์ จึงได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูต ในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2520 (ค.ศ. 1977) อย่างหนักแน่นผ่านสภาวิทยุกระจายเสียงพนมเปญว่า "ประชาชนกัมพูชาทั้งหมด พร้อมทั้งจะสละชีวิตเพื่อป้องกันการรุกรานของพวกญวน (Yuan)¹ ซึ่งต้องการขยายดินแดนและผนวกกัมพูชา"²

และตั้งแต่บัดนั้นมาเวียดนามก็แสดงออกอย่างเปิดเผยที่จะทำสงครามอย่างจริงจังด้วยการโจมตีโหมหนาชวนเชื้ออันเวทีกการเมืองระหว่างประเทศ เช่นกล่าวหาว่า นอกจากกัมพูชาได้สังหารเข้ามาทำลายล้างชีวิตพลเรือนชาวเวียดนาม ซึ่งอาศัยอยู่ตามแถบพรมแดนเป็นประจำแล้ว ผู้นำกัมพูชายังได้ทำลายล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ชาติอย่างโหดเหี้ยมยิ่งกว่าการปกครองในสมัยกลาง และยังนับวันผู้คนในกัมพูชานอกจากจะถูกบังคับให้ทำงานอย่างทารุณแล้วยังถูกฆ่าตายเป็นจำนวนนับแสนๆ คนอีกด้วย พร้อมกันนั้นเวียดนามก็ได้นำภาพถ่ายมาเผยแพร่ให้ผู้สื่อข่าวต่างประเทศดู ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จจากการที่นานาชาติคล้อยตามการโหมหนาชวนเชื้อของเวียดนาม เพราะขณะนั้นกัมพูชาซึ่งปิดตัวเองเด็ดขาดจากโลกภายนอก เพื่อเตรียมตัวทำสงครามป้องกันการรุกรานอย่างเต็มที่ จึงไม่ได้แถลงการณ์ปฏิเสธข้อกล่าวหาของเวียดนามแต่อย่างใด ซึ่งนับว่าเป็นจุดอ่อนของกัมพูชามากที่เวียดนามสามารถชักจูงโลกภายนอกให้คล้อยตามความประสงค์ของตนในการที่จะรุกรานกัมพูชาอย่างเปิดเผย กลายเป็นความชอบธรรมในระดับหนึ่ง ทั้งที่ชาวโลกบางคนก็รู้ว่า ภาพต่างๆ ที่เวียดนามนำมาขึ้นนั้นเป็นสิ่งไปปดมดเท็จ เช่น ภาพทหารกัมพูชากำลังใช้ปืนคุมผู้คนซึ่งถูกบังคับให้ทำงานอย่างทารุณโหดร้าย ซึ่งที่จริงภาพนี้ เจ้าหน้าที่ กอ.รมน. ของไทยได้ทำขึ้นเอง

¹ ญวน เป็นคำที่ชาวกัมพูชาเรียกเวียดนามมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีความหมายตามภาษากัมพูชาว่า "พวกเหี้ยมโหด".

² SRV, Kampuchea Dossier. Hanoi : Foreign Languages Publishing House 1978. 1:154.

³ Xuan Thug, "A Propose Our-Differences with China and Kampuchea," Vietnam Courier. No.75 (August 1978), p.5.

ในช่วงก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเดือนเมษายน พ.ศ. 2519 ทั้งนี้เพื่อต้องการทำลายภาพพจน์ของพรรคการเมืองแนวสังคมนิยมในขณะนั้น นอกจากนี้ยังนำภาพถ่ายโครงการกระดูกหรือกองกะโหลกมนุษย์ออกเผยแพร่ตลอดเวลา เพื่อยืนยันให้เห็นถึงความโหดร้ายของรัฐบาลกัมพูชา โดยที่เวียดนามคัดดวงผลพวงเหล่านี้จากการกระทำของสหรัฐอเมริกาอีกทอดหนึ่ง ซึ่งสหรัฐอเมริกาไม่อยู่ในฐานะจะคัดค้านได้ เพราะถ้าหากคัดค้านก็เท่ากับเป็นการประจานความชั่วร้ายของตนในอดีตจากการทำสงครามบุกกัมพูชาในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2512 (ค.ศ. 1969) ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2516 (ค.ศ. 1973) ในช่วงดังกล่าว สหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดทำลายในกัมพูชาถึง 539,129 ตัน และเฉพาะเพียงปฏิบัติการครั้งเดียวในการบุกโจมตีกัมพูชาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) เจ้าหน้าที่อเมริกันก็ได้ประมาณว่า ชาวกัมพูชาอย่างน้อย 600,000 คน ได้ถูกฆ่าตายหรือรับบาดเจ็บสาหัสในการกระทำครั้งนี้

ในปลายปี พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978) กองทัพเวียดนามภายใต้บังคับของนายพลวัน เทียนดุง (Van Tien Dung) ก็สามารถทำสงครามชนะกองทัพกัมพูชาได้ ภายในเวลาเพียง 15 วัน สามารถยึดกัมพูชาได้เกือบทั้งหมด ในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 ถัดจากนั้นเพียง 5 วัน คือวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2522 ก็ได้ประกาศจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ โดยมีนายเฮง สัมรินเป็นประธานาธิบดี

การกระทำของเวียดนามเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการละเมิดอธิปไตยของชาติอื่น และผิดหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ปัญหาที่กัมพูชาจึงกลายเป็นสงครามต่อต้านผู้รุกรานเช่นเดียวกับที่เวียดนามเคยต่อต้านสหรัฐอเมริกา (สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2) ดังนั้นผู้สนับสนุนในประเทศและต่างประเทศจึงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะถือว่าเวียดนามเป็นผู้รุกรานด้านการดำเนินการของไทย หลังจากนี้

¹ ผู้สนใจรายละเอียดดูใน Nayan Chanda. "The Black Book of Hatred," Far Eastern Economic Review. Vol.103. No.3 (January 1979). p.19-22.

² Heder, Op. cit. p.50.

เวียดนามรุกรานแล้ว ประเทศไทยได้ประกาศวางตัวเป็นกลาง^๕ แต่ในความเป็นจริงไทยเป็นกลาง เฉพาะด้านการใช้กำลังต่อสู้กันเท่านั้น ส่วนด้านการเมืองแล้ว ไทยดำเนินนโยบายให้การรับรอง รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย ใช้มาตรการทางการทูตบีบคั้นให้เวียดนามถอนทหาร ทั้งนี้เพื่อป้องกันการรุกรานของเวียดนามต่อไทย และเพื่อความมั่นคงของไทยนั่นเอง

^๕ กระทรวงการต่างประเทศ. "การแถลงนโยบายต่างประเทศของไทย," สรุปข่าว ประจำสัปดาห์. กรุงเทพฯ : 20-26 มกราคม. (โรเนียว). หน้า 5.

บทที่ 3

ผลกระทบของปัญหาสัมพันธภาพต่อประเทศไทย

ผลกระทบของปัญหาสัมพันธภาพต่อประเทศไทยส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย ซึ่งแบ่งได้ 3 ด้านใหญ่ๆ คือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผลกระทบทางการเมือง

ภายหลังที่ฝ่ายเวียดนามยึดกรุงพนมเปญได้แล้ว ก็ได้แต่งตั้งระบอบการปกครองหุ่นขึ้น โดยมี นายเฮง สัมริน เป็นประธาน อยู่ภายใต้การบงการของรัฐบาลเวียดนาม ซึ่งยังได้ยึดครองเมืองสำคัญ ทางภาคตะวันตกด้านต่อชายแดนไทยด้วย ตลอดจนได้ดำเนินการกวาดล้างกำลังของฝ่ายต่อต้านมาทางด้านตะวันตกจนประชิดชายแดนไทยด้านอรัญประเทศและปราจีนบุรี และสถานการณ์บริเวณชายแดนได้ทวีความตึงเครียดมากขึ้นที่มณฑลกำลังเวียดนามประมาณ 60,000 คน เรียงรายอยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2533 เวียดนามมีกองทหารประจำอยู่ในกัมพูชาประมาณ 200,000 คน และการปะทะกับกองกำลังของกลุ่มต่อต้านเขมรก็ยังคงมีอยู่ตลอดเวลา ทั้งกับกองกำลังของเขมรแดง หรือกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งมีประมาณ 30,000 คน¹ และกับกองกำลังของเขมรเสรีกลุ่มต่างๆ (กลุ่มของซอนซานห์ ประมาณ 8,000 คน และกลุ่มมุลินาคะ ประมาณ 600 คน)²

จากแหล่งข่าวต่างๆ ปรากฏว่า เวียดนามได้วางกำลังรบหลัก (Main Forces) ในพื้นที่ที่ด้านตะวันตกของกัมพูชาใกล้ชายแดนไทย โดยมีกองพลทหารราบ 7 กองพล และกองพลน้อย

¹Shee Poon Kim. "China and the ASEAN States : from hostility to approachment," in China's Foreign Relations, Chun-tu Hsueh, ed. New York : Praeger, 1982. p.31

²Far Eastern Economic Review . 10 : 30;March, 1979.

นาวิกโยธิน 1 กองพล จำนวนประมาณ 85,000 คน ทั้งนี้โดยมีภารกิจในการปฏิบัติการกวาดล้าง กลุ่มต่อต้านฝ่ายเขมรแดง และฝ่ายเขมรเสรีที่อยู่ตามบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา

ตามรายงานของฝ่ายทหารของไทย เฉพาะในปี พ.ศ.2522 ทหารเวียดนามที่รุกราน กัมพูชาได้ล่วงล้ำดินแดนของไทยจำนวน 41 ครั้ง และได้เกิดความขัดแย้งกับประเทศไทยรวม 23 ครั้ง¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเดือนมิถุนายน 2523 ได้เกิดเหตุการณ์ปะทะกันทางทหาร ระหว่างกองทหารเวียดนามในกัมพูชาที่ล่วงล้ำอธิปไตยของไทยที่บ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี

การดำเนินการกวาดล้างฝ่ายเขมรแดงและฝ่ายเขมรเสรีของฝ่ายเวียดนาม- เสง สัมรินทร์ เริ่มจากบริเวณพื้นที่ตรงข้ามช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ บริเวณตรงข้ามบ้านโนนหมากมุ่น และบ้านหนองจาน อำเภอตาพระยา และบริเวณตรงข้ามอำเภอรัษฎาประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี ตลอดจนบริเวณตรงข้ามอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

การเปลี่ยนแปลงในอินโดจีนและการสู้รบในกัมพูชา ในปีแรกเกือบจะทำให้ชาวกัมพูชาต้องสูญเสียเนื่องจากความอดอยาก และได้มีผลให้ประชาชนของสามประเทศอินโดจีนจำนวนหลายแสนคน หลบหนีเข้ามาในประเทศไทย อันทำให้ไทยต้องประสบปัญหา หากการเมืองในด้านนี้ขาดความมั่นคง ปัญหาทางชาติมีความระแวงสงสัยประเทศไทย ปัญหาการปราบปรามคอมมิวนิสต์ และปัญหา ผลกระทบจากสงครามชายแดน

ปัญหาความมั่นคง

กรณีปัญหากัมพูชา² รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้แถลงที่หิวยอร์ค เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2523 (ค.ศ.1980) ความตอนหนึ่งว่า

¹ วดีน เรืองประทีปแสง. นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2521-2531 : เน้นวิเคราะห์มิติทางการเมือง. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533. หน้า 68.

... ความมั่นคงของไทยได้รับผลกระทบกระเทือนโดยตรงจากสถานการณ์ในกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากข้อเท็จจริงที่ว่ากองกำลังทหารของเวียดนามได้ตั้งมั่นอยู่ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา และจากการที่พลเรือนชาวกัมพูชาที่กำลังตกยากนับแสน ทั้งที่พำนักอยู่ในค่ายผู้อพยพลี้ภัยในเขตแดนไทย และที่อยู่ตามแนวชายแดน"¹...

ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงต้องใช้งบประมาณทหารเป็นจำนวนมาก เพื่อที่เสริมสร้างกองทัพไทย สำหรับตั้งเผชิญกับภัยคุกคามที่มาจากด้านนี้ ซึ่งจะครอบคลุมถึงปัญหาเขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชาด้วย

แนวพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามีความยาวทั้งสิ้น 824 กิโลเมตร² ซึ่งมักจะเกิดปัญหากรณีพิพาทบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาขึ้นเมื่อช่วงก่อนที่เวียดนามจะบุกกัมพูชา โดยมูลเหตุแห่งข้อพิพาท ได้แก่ แนวพรมแดนบางตอนยังมิได้มีการปักหลักเขต ตั้งแต่ช่องบกจนถึงช่องกลแนวพรมแดนที่ได้มีการปักหลักเขตแล้ว แต่หลักเขตบางหลักได้สูญหายไป และความไม่แน่นอนของหลักเขต อันเนื่องมาจากการวางหลักเขตห่างจนเกินไป โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐบาลพล พต เข้ายึดกัมพูชา (เสียกรุงพนมเปญครั้งที่ 1 พ.ศ.2518-2521) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาก็เป็นไปอย่างไม่ราบรื่นนัก เพราะเกิดปัญหากรณีพิพาทเรื่องเขตแดนหลายครั้ง ฝ่ายไทยได้พยายามให้มีการเจรจา แต่การเจรจายังไม่บังเกิดผล

เมื่อเวียดนามส่งกองทหารเข้ารุกรานกัมพูชา (กรุงพนมเปญแตกครั้งที่ 2 พ.ศ.2521-2534) กองทัพเขมรแดงก็สลายตัวกลายเป็นกองโจรคอยก่อความวุ่นวายในเวียดนาม โดยตั้งกองกำลังบริเวณชายแดนไทย ซึ่งมีผลต่อความมั่นคงของไทยเป็นอย่างยิ่ง การสู้รบในกัมพูชาครั้งนี้ทำให้

¹ สยามจดหมายเหตุ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 25 (2523). หน้า 678.

² ร็อกเมตต์ ชวัณเมือง. "สนธิสัญญาเขตแดนระหว่างสยามกับอินโดจีนของฝรั่งเศส," เอกสารสัมพันธ์ 300 ปี ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 14-15 ธันวาคม 2527. หน้า 183.

³ สมพงษ์ ชูมาก และอรณี นวลสุวรรณ. ปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีน : ทำที่และการปฏิบัติของประเทศต่างๆ และองค์การระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525. หน้า 1.

ชาวกัมพูชาจำนวนมากมุ่งหน้าอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ตั้งแต่ครั้งสงครามอินโดจีนเป็นต้นมา มีผู้เสียชีวิตชาวกัมพูชาในช่วงสงครามแต่ละครั้งดังนี้ ตายเพราะระเบิดและสงครามสหรัฐ- เขมรแดง (2513-2518) ประมาณ 200,000 คน ตายเพราะอดอาหารและเจ็บป่วย ปี พ.ศ.2518 ประมาณ 200,000 คน สังหารกันในทางการเมืองและฆ่าล้างเผด็จกษัตริย์รัฐบาลพล พต (2519-2521) 200,000 คน ตายในสงครามเวียดนาม- เขมรแดง (2521-2524) 300,000 คน ตายเพราะอดอาหาร (2524-2525) 40,000 คน¹

ปัญหาฝักร้ายสงครามที่เข้ามาในไทยได้สร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยอย่างมาก โดยไทยได้กลายเป็น "รัฐหน้าด่าน" (Frontline State)² ส่วนกัมพูชาได้กลายเป็นรัฐกึ่งกรรณ ขวางกั้นภัยจากเวียดนาม การแก้ไขปัญหากัมพูชาจึงต้องแก้ที่ต้นเหตุมิใช่ปลายเหตุ ต้นเหตุก็คือ เวียดนาม ไทยจึงได้ร่วมมือกับสมาชิกอาเซียน จีน สหรัฐ และสหประชาชาติ ในการพยายามแก้ไข ปัญหากัมพูชา ทั้งนี้เพราะปัญหากัมพูชามีผลต่อไทยโดยตรง จึงกล่าวได้ว่าความขัดแย้งระหว่างไทย- กัมพูชา (ฝ่ายเฮง สัมริน) ในเรื่องของความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา นั้น เป็นความ ขัดแย้งระหว่างไทยและเวียดนามมากกว่าไทยและกัมพูชาโดยตรง การละเมิดดินแดนครั้งที่ร้ายแรง ที่เกิดขึ้นคือ "กรณีพนมดงรัก" จังหวัดปราจีนบุรี ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2523 ซึ่งการล່วงล่า อธิปไตยของไทยครั้งนี้ ก่อให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารไทยและเวียดนามเป็นเวลา 2 วัน และครั้งต่อๆ มา ก็เกิดขึ้นที่จังหวัดศรีสะเกษบ้าง จังหวัดอุบลราชธานีบ้าง และครั้งล่าสุดเกิดที่ ช่องบก จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีทหารไทยบาดเจ็บและเสียชีวิตประมาณ 600-800 คน³ ถึงขนาด ไทยมีความหวาดกลัวว่า เวียดนามจะยกทัพบุกไทยเช่นเดียวกับกัมพูชา

¹ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอเชียรายปี. 2518. หน้า 206-212.

² โคริน เพื่องเกษม. สงครามและสันติภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การวิเคราะห์ โดยใช้แนวความคิดและทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์. หน้า 67.

³ "เอกสารลับจาก ช่องบก," ข่าวพิเศษ-อาทิตย์. ปีที่ 10 (2) ฉบับที่ 517 (13-19 พฤษภาคม 2530). หน้า 4.

ปัญหาภาษาชาติระวางสงฆ์ประเทศไทยว่าให้การช่วยเหลือกองกำลังต่อต้านกัมพูชา

(เขมรแดง)¹

เมื่อเกิดปัญหากรุงเทพมหานครแดงครั้งที่ 2 กลุ่มระบอบสงฆ์ สัมริน ยึดพนมเปญได้ กองกำลัง เขมรได้ก่อกองทัพและวางกองกำลังประชิดชายแดนไทยทั้งหมด โดยกลุ่มต่อต้านรัฐบาลกัมพูชาแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ²

กลุ่มต่อต้านนอกประเทศที่สำคัญมี 2 กลุ่มคือ กลุ่มต่อต้านที่ปารีสในฝรั่งเศส และกลุ่มต่อต้านในสหรัฐฯ กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มต่อต้านภายในประเทศ มีพื้นที่ปฏิบัติการอยู่ในเขตกัมปงโสมและ กัมปงสปีโอเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มต่อต้านที่สำคัญได้แก่ กลุ่มของ พล.อ. จันทรังษี อดีต ผู้บัญชาการทหารบก กัมพูชาประชาธิปไตย

เมื่อกลุ่มต่อต้านรวมทั้งกองกำลังเขมรแดงหลบหนี ก็ได้วางกำลังประชิดชายแดนไทยเป็น 2 แนว แนวแรกอยู่ห่างจากเขตแดนประมาณ 5-10 กิโลเมตร โดยวางกำลังไว้เป็นจุดตลอดแนว แต่ละจุดมีกำลังไม่เกิน 1 กองร้อย ส่วนแนวที่สองอยู่ห่างจากเขตแดนตั้งแต่ 20-30 กิโลเมตรขึ้นไป นอกจากนั้น ประเทศไทยต้องตกเป็นผู้รับเคราะห์ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการสู้รบในกัมพูชาอีก หลายประการ กล่าวคือ การที่ผู้พลีภัยสงครามเป็นจำนวนมากหลบหนีสงครามมาพักพิงอาศัย อยู่ในดินแดนไทย มิใช่แต่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น แต่เป็นปัญหาด้านความมั่นคง ของไทยอีกด้วย ทั้งนี้โดยไทยถูกกล่าวหาว่าให้ที่พักพิงต่อกลุ่มกัมพูชารักชาติต่างๆ ที่ได้ก่อตัวขึ้น ทำการต่อต้านการยึดครองของเวียดนาม ทั้งๆ ที่สภาพความเป็นจริงก็คือ กลุ่มกัมพูชาเหล่านี้ รวมทั้งชาวกัมพูชาอีกนับแสนๆ คนได้ถูกผลักดันโดยกำลังทหารให้ถอยร่นมาถึงชายแดนไทย นอกจากนั้น

¹ เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประสานงานการช่วยเหลือผู้หลบหนีเข้าเมือง ชาวกัมพูชาครั้งที่ 2/2522 เรื่องการรับความช่วยเหลือด้านการเงินจากต่างประเทศ และองค์การ ระหว่างประเทศ ศูนย์อำนวยการร่วม กองบัญชาการทหารสูงสุด. หน้า 1-2.

² รายงานการสัมมนาทางวิชาการครั้งที่ 3 ของนักศึกษาสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัย 1-19 (31 กรกฎาคม - 6 สิงหาคม 2520) ณ โรงแรมเอเชียพญา จ.ชลบุรี.

คนไทยที่มีภูมิปัญญาอยู่ตามบริเวณชายแดน ก็ต้องพลอยรับเคราะห์ไปด้วยเพราะผลของการสู้รบภายในกัมพูชา เหตุนี้จึงต้องถอยรกรากย้ายถิ่นที่อยู่เพื่อหนีความยากลำบากไปยังที่อื่น

ปัญหาการปราบปรามคอมมิวนิสต์

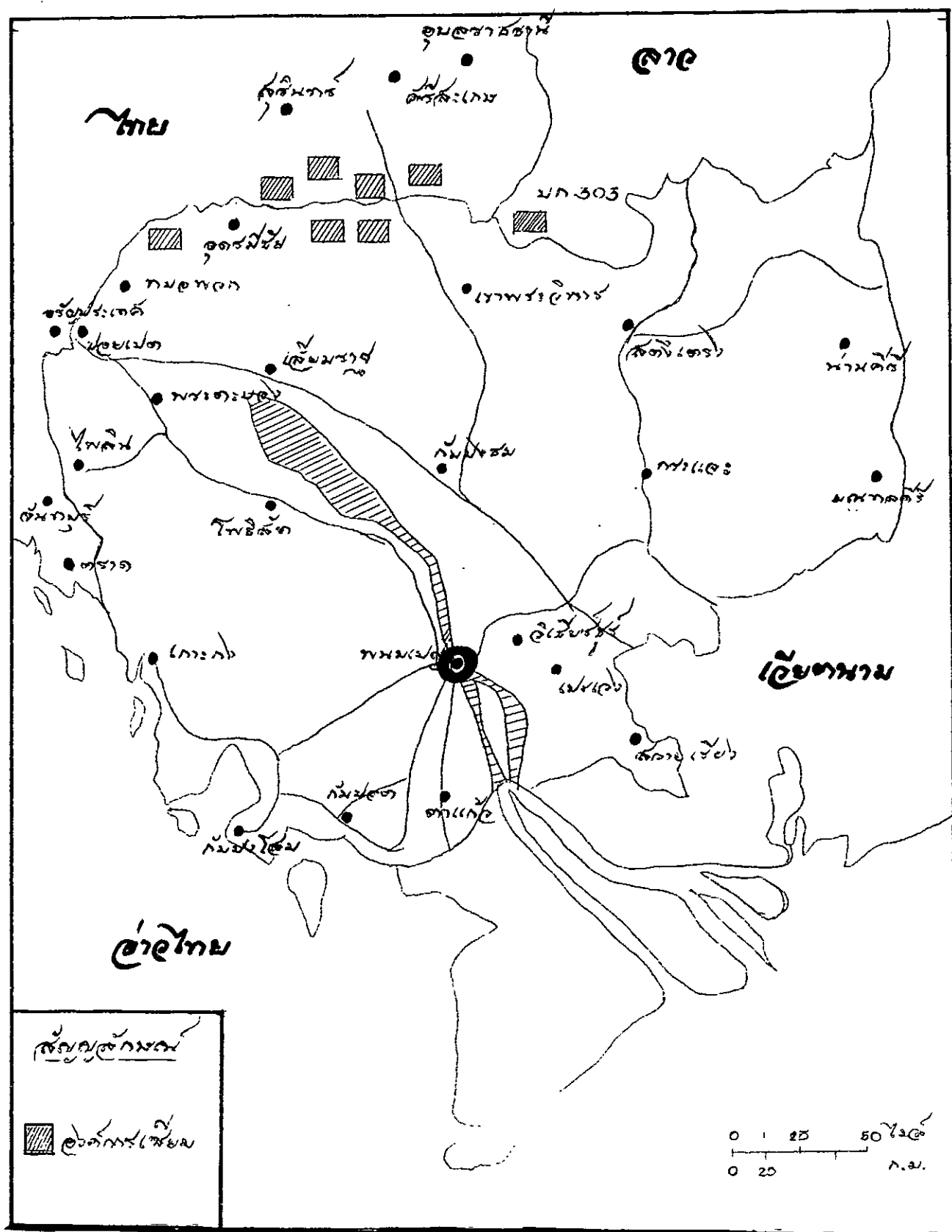
ปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก็เนื่องมาจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท) ได้รับการสนับสนุนจากจีน จากโซเวียต และบางส่วนจากกัมพูชา ในรูปของอาวุธ การฝึกอบรม การโฆษณาชวนเชื่อ ดังเช่นที่ประเทศจีนเคยเป็นที่ตั้งให้แก่สถานวิทยุเสียงจากปวงชนชาวไทย เป็นต้น จากการที่ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับกัมพูชา ก็เป็นจุดที่กัมพูชาและจีนได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงก็คือ ให้การฝึกอบรมในด้าน การเมืองและการทหารแก่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (องค์การ เขียม)² มีการส่งกองกำลังเข้ามาปฏิบัติการร่วมกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ไทยในบางครั้ง ส่วนทางอ้อม กัมพูชาสนับสนุนให้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ใช้ดินแดนกัมพูชาเป็นฐานปฏิบัติการเพื่อแทรกซึมเข้ามาก่อเหตุร้ายในพื้นที่ภาคตะวันออก-เฉียงเหนือของไทย และได้ใช้ดินแดนของเขมรเป็นแหล่งหลบซ่อนในกรณีที่ถูกปราบปรามอย่างรุนแรงจากเจ้าหน้าที่ไทย เช่น สมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ดำเนินนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเด็ดขาด แต่ไม่สามารถกระทำได้ เพราะผู้ก่อการร้ายเหล่านี้หลบหนีข้ามประเทศนั่นเอง

ต่อมาเมื่อเวียดนามส่งกองกำลังบุกกัมพูชา เมื่อเดือนธันวาคม 2521 ก็ทำให้ "จีนซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์หลักของผู้ก่อการร้ายในไทย เปลี่ยนโฉมหน้าของนโยบายต่อไทย โดยหันกลับมาเสริมสร้างสัมพันธอันดีกับรัฐบาลไทย และลดการให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้ก่อการร้ายไทย"³

¹ นิตย พิบลสงคราม. "สถานการณ์ระหว่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทย และการดำเนินการต่างประเทศตั้งแต่ ค.ศ.1975," ใน บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศ ในด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสถาบันการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2526. หน้า 31-32.

² เกษมสโมสร เกษมศรี. "พัฒนาการต่างๆ ที่ผ่านพ้นไปไม่นานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : แนวโน้มในช่วงหลังปี ค.ศ.1975," สารานุกรม. 33 (กุมภาพันธ์ 2526). หน้า 15.

³ ตูภาพประกอบในแผนที่ภาพที่ 1 ที่ตั้งขององค์การ เขียม บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา.

ภาพประกอบ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งขององค์การเชื่อมตามบริเวนชายแดนไทย-กัมพูชา

ดัดแปลงจาก สารสนเทศ. ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2532) หน้า 487.

ประกอบกับรัฐบาลไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มีมาตรการต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยการนำคำสั่งที่ 66/2523 มาใช้ จนกระทั่งปริมาณผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ลดจำนวนลงอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ก็เนื่องมาจากผลกระทบของปัญหาแก้มพูชาเช่นกัน

ผลกระทบจากสงครามชายแดนและการรบติดพัน

หลังเวียดนามบุกแก้มพูชา กองกำลังฝ่ายต่อต้านได้ถอยร่นเข้าในบริเวณแก้มพูชาตะวันตก ซึ่งมีพรมแดนติดกับประเทศไทย ขณะนั้นเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการปะทะกับบริเวณชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่ยังไม่ได้รับการแบ่งเขตอย่างแน่ชัด และบริเวณที่ยังเกิดปัญหาโต้แย้งกันอยู่ กำลังของฝ่ายไทยได้ตั้งมั่นอยู่ทางด้านหลังของคลองยุดศาสตร์ และคลองชลประทาน ซึ่งยาวขนานไปกับพรมแดน ห่างไปประมาณ 2-3 กิโลเมตร แต่เมื่อเกิดการต่อสู้ระหว่างกองกำลังแก้มพูชาฝ่ายต่อต้านเวียดนามและกองกำลังเวียดนาม (เฮง สัมริน) ที่ไล่ติดตามมา ก็มีผลให้เกิดการสู้รบหลักเข้ามายังดินแดนไทยบ่อยครั้ง

การปฏิบัติการของเวียดนามที่ส่งกองทหารเข้าไปบุกรุกแก้มพูชาครั้งนี้ ย่อมแสดงให้เห็นเจตนาในการรุกรานและความต้องการขยายอิทธิพลเข้ามาในอินโดจีน และไทยก็หัวเกรงว่าอาจจะลุกลามมาถึงไทยได้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองทั้งแก้มพูชาและเวียดนาม ซึ่งในบรรดาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองเหล่านี้ อาจมีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เล็ดลอดเข้ามายังไทย ไทยจึงดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อเรียกร้องให้เวียดนามถอนตัวออกไปจากแก้มพูชาตลอดมา

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

รัฐบาลไทยต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากกรณีปัญหาผู้อพยพชาวแก้มพูชาขึ้น นอกจากนั้น ยังเกิดความสูญเสียในที่ดินทำกิน และพืชผลทางการเกษตรของราษฎรไทยบริเวณชายแดนอีกด้วย อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในความเหลื่อมล้ำของผู้อพยพกับชาวบ้านบริเวณค่ายอพยพที่มีสภาวะความเป็นอยู่แย่กว่าผู้อพยพ โดยไม่ได้รับการดูแลอย่างดีเช่นผู้อพยพ ความรู้สึกเช่นนี้จะก่อให้เกิดการตำหนิรัฐบาลของไทยได้ ซึ่งมีแต่ผลเสียอย่างเดียวไม่มีผลดีเลย นอกจากนั้น ต่างชาติยังมองว่าไทยให้ที่พักพิงและความช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้าน โดยเฉพาะเขมรแดงอีกด้วย

ผลกระทบของปัญหาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองชาวแก้มพูชา (Kampuchean illegal immigrants) มีอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ

1. ทำลายความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนและฝั่งทะเลไทย ทำให้รัฐบาลต้องส่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ออกไปปฏิบัติการรักษาความสงบและควบคุมในการเลี้ยงดูผู้อพยพ และให้การรักษายาบาลผู้เจ็บป่วย ทำให้ต้องเสียงบประมาณจำนวนมาก เสียทั้งกำลังคนและทรัพยากรไปกับปัญหาที่มากมายที่สุด

2. เพื่อความมั่นคงของประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องส่งกองกำลังไปตรึงบริเวณชายฝั่งและชายแดนเพื่อสกัดกั้นและผลักดันผู้อพยพ จึงจำเป็นต้องกำลังทหารและตำรวจตระเวนชายแดนจำนวนมากเพื่อขัดขวางไม่ให้ทหารต่างชาติรุกล้ำอธิปไตย ไล่ติดตามผู้อพยพที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย ทำให้ประเทศไทยต้องเสียงบประมาณในด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประเทศไทยได้ใช้งบประมาณในด้านการป้องกันประเทศมากที่สุด

3. ทำให้รัฐบาลไทยต้องเพิ่มด้านการข่าวและการป้องกันข่าว การจารกรรมและการก่อวินาศกรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและกำลังคนไม่น้อย

4. ผู้อพยพลบหนีเข้าเมืองชายฝั่งบางส่วน อาจประกอบด้วยกลุ่มที่เชื่อมั่นในลัทธิคอมมิวนิสต์ และยังมีพวกจารกรรม ซึ่งอาจถูกส่งเข้ามาปะปนกับพวกอพยพเหล่านี้ด้วย เมื่อมีโอกาสก็จะหาทางหลบหนีออกจากค่ายผู้อพยพเพื่อไปดำเนินงานและทำการบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศได้

รัฐบาลจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อใช้จ่ายไปในทางทหาร เพื่อป้องกันภัยคุกคามที่อาจจะกลายเป็นภัยที่แท้จริง แทนที่จะใช้ไปในการพัฒนาประเทศ และการสู้รบในกัมพูชาใกล้ชายแดนไทย ก็ทำให้ประชาชนไทยบริเวณนั้นต้องกระทบกระเทือนอย่างมาก รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากผู้อพยพลี้ภัยด้วย ซึ่งเป็นปัญหาของไทยทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การลักลอบขนส่งสินค้าผ่านแดน ทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียมประเภทต่างๆ เป็นจำนวนมาก เนื่องจากสินค้าบางชนิดไม่สามารถค้าขายได้โดยเสรี เช่น สินค้าต้องห้ามหรือ

¹ ประสงค์ สุ่นศิริ. "ปัญหาการรุกรานอธิปไตยตามแนวชายแดน," จิตวิทยาความมั่นคง.

ผิดกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีสินค้าที่ควบคุมจำนวนการส่งออก เช่น พันธ์สัตว์น้ำ ไม้ วัช ควาย ข้าว น้ำตาล อวุธสงคราม ยาเสพติด

สินค้าเหล่านี้มีราคาสูงจึงใจให้พ่อค้าคนกลางเสี่ยงลักลอบส่งออกหรือนำเข้าตามแนวชายแดน โดยกลุ่มบุคคลที่มีฐานะการเงินทั้งสองประเทศ (ไทย-กัมพูชา) เป็นผู้ดำเนินการ โดยใช้ราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนเป็นเครื่องมือในการถ่ายสินค้าหรือที่เรียกกันว่า "กองทัพนต" โดยได้รับค่าตอบแทนสูงกว่าปกติจนกลายเป็นเรื่องธรรมดาของวิถีชีวิตประจำวันไปแล้ว

ปัญหาความไม่มั่นคงของนักลงทุนไทย

นักกัมพูชามีได้นำความเสียหายด้านเศรษฐกิจมาสู่ประชาชนชาวกัมพูชาเท่านั้น หากแต่ยังนำความเสียหายมาสู่นักลงทุนไทยที่เข้าไปลงทุนค้าขายในกัมพูชาด้วย คือตราใบเดที่สถานการณ์ทางการเมืองยังไม่มั่นคง นักลงทุนไทยก็ยังต้องเสี่ยงต่อการลงทุนในกัมพูชา

ผลกระทบทางด้านสังคม

นับตั้งแต่เวียดนามยึดครองกัมพูชาในเดือนมกราคม พ.ศ.2522 (ค.ศ.1979) มีผู้อพยพหลังไหลเข้าประเทศไทยมากขึ้น ในปี พ.ศ.2529 (ค.ศ.1986) มีชาวกัมพูชาประมาณ 137,894 คนอพยพมาสู่ประเทศไทยเพิ่มมากกว่าปี พ.ศ.2528 (ค.ศ.1985) ถึง 1 แสนคน¹ ส่วนชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาประเทศไทยอย่างผิดกฎหมายแต่ละปีจำนวนมาก ผู้อพยพลี้ภัยเหล่านี้ ถูกจัดอยู่ตามค่ายต่างๆ 9 แห่ง ซึ่งรัฐบาลไทยต้องจ่ายเงินจำนวนมาก และเจ้าหน้าที่อีกนับพันคนในการควบคุมดูแลผู้อพยพเหล่านี้

เหตุการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา ตั้งแต่ พ.ศ.2518-ปัจจุบัน (พ.ศ.2535) มีสถานการณ์ที่รุนแรงและทำความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนไทย มีมากในท้องที่จังหวัดตราด จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์ โดยสรุปได้แก่การที่มีกระสุนปืนจากการสู้รบระหว่างกองกำลังกัมพูชากับเวียดนาม เสง สัมริน ตกเข้ามาในเขตไทยในท้องที่อำเภอเมืองตราด อำเภอบ่อไร่ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภออุ้มผางประเทศ และมีกลุ่มโจรเขมร

¹The Nations. (28 January 1989) p.4.

ติดอาวุธก่ออาชญากรรมส่วนใหญ่ที่บริเวณอำเภอตาพระยา รวมทั้งจับกุมชาวเวียดนามหลบหนีเข้า
เขตไทย และราษฎรไทยเหยียบกับระเบิดของทหารกัมพูชาถึงแก่ชีวิต ส่วนทหารกัมพูชาที่บุก
เข้าเขตหมู่บ้านไทยและเจ้าหน้าที่ไทยจับกุมได้ขึ้นอยู่กับอำเภอตาพระยา จังหวัดอุบลราชธานี

ความขัดแย้งเกี่ยวกับเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา เนื่องจากแนวพรมแดนบางตอน
ไม่มีเครื่องหมายแสดงเส้นเขตแดนชัดเจน จึงทำให้มีการเข้าใจผิดเกิดขึ้น ทำให้เกิดการปะทะกัน
บ่อยครั้งระหว่างกองกำลังของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายไทยเคยเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการผสมเพื่อ
พิจารณาปัญหาเส้นเขตแดนนี้ แต่ฝ่ายกัมพูชาไม่สนองตอบ และเมื่อเกิดปัญหาในกัมพูชาที่
ก็ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังต่อไป นอกจากนี้แล้ว ปัญหาที่ยังมีผลกระทบต่อไทย ในกรณี
ปัญหาคู่อพยพอีกด้วย

ปัญหาคู่อพยพ

ปัญหากัมพูชาส่งผลกระทบต่อไทยอย่างมากอีกเรื่องหนึ่งก็คือปัญหาคู่อพยพ ทั้งนี้เพราะ
ประเทศกัมพูชานั้นตกอยู่ในสภาวะสงครามเกือบตลอดเวลา ตั้งแต่ผู้นำรัฐบาลกัมพูชาคือนายพล
ลอนนอล นายพล พต และนายเฮง สัมริน สงครามกัมพูชาได้สร้างเงื่อนไขแห่งความทุกข์ยาก
ไว้มากมาย ทั้งความพลัดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหมดไป อนาคตทางการศึกษาของบุตรหลานได้
สูญสิ้น เกิดการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างหนัก บริการทางสาธารณสุขทรุดโทรมถึงขนาด
ไม่สามารถควบคุมโรคติดต่อและโรคระบาดได้ และที่สำคัญที่สุดก็คือ ประชาชนชาวกัมพูชาเกิด
ความกลัวฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเกิดขึ้น 2 ครั้งคือ ครั้งแรกเมื่อกองทัพเขมรแดง ภายใต้การนำของ
พล พต ได้เข้าปลดแอกประชาชนกัมพูชาจากรัฐบาลนายพลลอนนอล ประชาชนที่อยู่ฝ่ายนายพล
ลอนนอล ก็ต้องหนีออกนอกประเทศ (พ.ศ. 2518-2521) และครั้งที่สองเมื่อเวียดนามส่งทหาร
เข้ายึดกัมพูชาจากรัฐบาลของนายพล พต ประชาชนที่อยู่ฝ่ายนายพล พต ก็ต้องอพยพออกนอก
ประเทศ ซึ่งก็คือประเทศไทย¹ เหตุที่ชาวกัมพูชาพากันอพยพออกจากประเทศนั้น ชาวกัมพูชา

¹ ผู้สนใจศึกษารายละเอียดได้จาก พลศักดิ์ จิระเกรตศิริ. กระบวนการกำหนดนโยบาย

ต่างประเทศของไทยต่อผู้อพยพชาวกัมพูชาเชื้อชาติไทย. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

อพยพไม่ว่าจะเป็นผู้อพยพที่อยู่บริเวณค่ายไม่วู้ดหรือค่ายลุมพุก ส่วนใหญ่มักให้เหตุผลที่อพยพมาไทยว่า "มีความกลัวคอมมิวนิสต์" ซึ่งเป็นเหตุผลพื้นฐานที่ชาวเขมรได้ลี้ภัยไปอยู่นอกประเทศ ตามยุทธศาสตร์การทำสงครามคอมมิวนิสต์ก็คือสงครามแย่งชิงประชาชนหรือเป็นสงครามโฆษณาชวนเชื่อ ถ้าประชาชนหมู่ใดตกอยู่ภายใต้การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายใดก็อาจจะกลัวอีกฝ่ายหนึ่งได้ ทั้งๆ ที่ยังไม่เคยเห็นตัว เมื่อปี พ.ศ. 2518 เป็นปีที่มีการอพยพครั้งใหม่ของชาวกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งชาวเขมรทั้งหมดจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า "กลัวคอมมิวนิสต์"

นอกจากกลัวคอมมิวนิสต์แล้ว เมื่อถึงปี พ.ศ. 2521 คนกัมพูชาอพยพออกมาในช่วงนี้ เพราะมีสาเหตุมาจากการที่รัฐบาลพล พตได้เคลื่อนย้ายประชากรจากเมืองหลวง และตัวเมืองใหญ่ เช่น เมืองพนมเปญ กัมปงธม กัมปงชนัง พระตะบอง และเสียมราฐ ไปสู่ชนบทเพื่อผลิตอาหารซึ่งขาดแคลนอย่างหนักอยู่ในขณะนั้น และเพื่อฟื้นฟูการผลิตผลทางการเกษตรกรรม ซึ่งตกต่ำอย่างมากในช่วงสงครามกับสหรัฐอเมริกาที่ผ่านมา การเร่งผู้อพยพผู้คนเช่นนี้ทำให้ชาวเขมรหวาดผวาคือการขาดแคลนอาหารและยารักษาโรค จึงอพยพทยอยออกนอกประเทศในลักษณะแบบไปตายเอาดาบหน้า

เหตุผลสุดท้ายคือภาวะความอดอยากและการทารุณกรรมประชาชนกัมพูชาโดยรัฐบาลพล พต จนถึงปี พ.ศ. 2522 เกิดสงครามระหว่างกองกำลังก๊กซ้ายของนายเฮง สัมริน กับกองทัพของนายพล พต ทำให้เกิดการสู้รบอย่างรุนแรง ดังนั้นผู้อพยพกัมพูชากลุ่มที่หนีมาพรมแดนไทยบริเวณศูนย์ไม่วู้ดนี้จะประมาณการกดขี่ข่มเหงราษฎรของรัฐบาลพล พต มากกว่าที่จะประมาณทหารของเวียดนาม ดังนั้นในกลุ่มผู้อพยพศูนย์ไม่วู้ดนี้จะเกลียดเขมรแดงมากกว่าเกลียดคอมมิวนิสต์

เกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพจำนวนแสนกว่าคนที่ลี้ภัยไหลเข้ามาในประเทศไทยตลอดแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ทำให้รัฐบาลไทยต้องประกาศใช้นโยบายสกัดกั้นและผลักดัน ซึ่งดำเนินมาตั้งแต่สมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จนกระทั่งถึงสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงได้เปลี่ยนนโยบาย สาเหตุเพราะการดำเนินนโยบายดังกล่าวอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลักดันโดยการส่งผู้อพยพกลับเข้าไปในกัมพูชา ได้รับการตำหนิคัดค้านจากนานาชาติ ดังนั้นรัฐบาลพลเอก

¹ อมรา พงศาพิชญ์. การศึกษาเปรียบเทียบผู้อพยพทางบกในค่ายคนลาว, คนเขมร และคนเวียดนาม. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525. หน้า 70.

เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงได้ประกาศเปิดประตูรับผู้อพยพชาวกัมพูชาเป็นการชั่วคราวในวันที่ 19 ตุลาคม 2522 ซึ่งปรากฏว่าผู้ลี้ภัยในประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น และผลจากนโยบายสะกัดกันและผลักดันผู้อพยพชาวกัมพูชา¹ ก็นับเป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อผู้อพยพชาวกัมพูชา

การดำเนินการครั้งสำคัญของไทยในวงการเมืองระหว่างประเทศกรณีปัญหาผู้อพยพชาวกัมพูชา

มีการจัดส่งคณะผู้แทนไทย ซึ่งมีพลอากาศโทสิทธิ เศวตศิลา เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติในขณะนั้นเป็นหัวหน้าคณะ เข้าร่วมประชุมปัญหาผู้อพยพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ทางสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติจัดให้ขึ้น ณ นครเจนีวา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2521 ซึ่งคณะผู้แทนไทยก็ได้แถลงท่าทีของรัฐบาลไทยให้นานาชาติทราบโดยสรุปดังนี้

1. ขณะนี้ประเทศไทยไม่สามารถรับผู้อพยพอินโดจีนโดยไม่จำกัดต่อไปได้
2. ประเทศไทยไม่มีพันธะทางกฎหมายที่จะรับผู้อพยพลี้ภัย การให้ที่พักพิงชั่วคราว

ด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรมเท่านั้น

3. ให้ความสำคัญต่อผู้อพยพทางบกมากกว่าผู้อพยพทางเรือ
4. โครงการที่จะให้ผู้อพยพช่วยเหลือตนเอง ซึ่งข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ

ต้องการให้มีโครงการทดลองนี้ให้ประเทศไทยนั้น มิได้หมายความว่า การตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรในประเทศไทย นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้แสดงท่าทีเห็นด้วยกับกลุ่มประเทศอาเซียนในอันที่จะให้มัสถานที่แห่งหนึ่งในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อใช้เป็นสถานที่ Processing Center สำหรับการส่งตัวผู้อพยพไปยังประเทศที่สามต่อไป

การจัดการประชุมว่าด้วยปัญหาผู้อพยพลี้ภัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสหประชาชาติจัดให้ขึ้น ณ นครเจนีวา ระหว่างวันที่ 20-21 กรกฎาคม 2522 ทางรัฐบาลไทยได้ส่งพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยไปร่วมประชุม โดยสรุปแล้ว คณะผู้แทนไทยเห็นสมควรที่จะ

¹ ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. "ปัญหาผู้อพยพและผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวกัมพูชา," รัฐาภิวัตร.

ดำเนินมาตรการสำคัญ 3 ประการคือ

1. จะต้องมีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ การขับไล่ประชาชนเป็นจำนวนมากออกจากประเทศ จะต้องยุติลงโดยสิ้นเชิง
2. ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีการเสนอรับตัวผู้อพยพจากประเทศด้านหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้อพยพทางบก ซึ่งถูกทอดทิ้งมานานแล้วไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สามเพิ่มขึ้นโดยเร็ว
3. จะต้องพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์ผู้อพยพขึ้นในประเทศต้นเหตุ สำหรับบุคคลที่เตรียมตัวออกนอกประเทศ และสำหรับการรับคนชาติตนกลับคืนมาภายใต้การควบคุมดูแลขององค์การระหว่างประเทศ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา น้าหน้าในการรณรงค์ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในที่ประชุมสหประชาชาติได้มุ่งไปที่การแก้ปัญหากัมพูชาในประเทศไทยและประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนอื่นๆ ด้วย เพราะในแนวคิดของกลุ่มประเทศภาคีอาเซียนนั้น การแก้ไขปัญหาคือผู้อพยพและผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวกัมพูชาจะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ นั่นคือหาทางยุติการสู้รบในกัมพูชา โดยให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา ส่วนการหวังผลในด้านปฏิบัติในปัญหาผู้อพยพลี้ภัยจากอินโดจีน ก็มุ่งไปที่การประชุมคณะกรรมการบริหารของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ ซึ่งจัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกปี และรัฐบาลไทยมักมอบให้เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติไปร่วมประชุมเป็นส่วนใหญ่ ในการประชุมผู้แทนโดยได้เรียกร้องให้นานาชาติและองค์การระหว่างประเทศให้ความช่วยเหลือชาวกัมพูชาที่มายุ่งอาศัยบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จำนวนหลายแสนคน ตลอดจนให้นานาชาติให้ความช่วยเหลือราษฎรไทยที่ประสบความเดือดร้อนจากการอพยพหลบหนีเข้าเมืองชาวกัมพูชา และได้รับผลกระทบจากการสู้รบบริเวณชายแดนด้วย

การทำให้นานาชาติตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาผู้อพยพ

ในระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยได้พยายามเชิญผู้แทนนานาชาติมาเยือนประเทศไทยและไปเยี่ยมค่ายพักผู้ลี้ภัยและผู้หลบหนีเข้าเมือง เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของปัญหาผู้อพยพที่ประเทศไทยต้องเผชิญอย่างแท้จริง และให้ยอมรับว่าปัญหานี้เป็นปัญหาระหว่างประเทศที่ทุกประเทศ

จะต้องรับผิดชอบและร่วมมือกันแก้ไขปัญหามีข้อเสนอให้เป็นภาระแก่ประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

การดำเนินการจัดประชุมเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยในอินโดจีนขึ้นในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ก็เพื่อเรียกร้องให้นานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศให้ความสนใจและให้ความช่วยเหลือแบ่งเบาภาระประเทศไทยมากขึ้น หน่วยงานที่จัด ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย ศูนย์อำนวยการร่วมในกองบัญชาการสูงสุด และคณะกรรมการประสานงานช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นในประเทศไทย ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของบรรดาองค์การระหว่างประเทศและองค์การอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นในประเทศไทย

ย่อมเห็นได้ว่า กลุ่มประเทศภาคีอาเซียนได้มีนโยบายที่สำคัญตรงกันก็คือ การรณรงค์ในวงการเมืองระหว่างประเทศเพื่อหาทางแก้ไขปัญหามลพิษและผู้ลี้ภัยเข้าเมืองจากอินโดจีน ประเด็นสำคัญในการดำเนินการ ได้แก่ การเรียกร้องให้นานาประเทศได้ตระหนักว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาระหว่างประเทศที่ทุกประเทศจะต้องร่วมมือกันแก้ไขและให้ความช่วยเหลือ กลุ่มประเทศภาคีอาเซียนเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระ สิ่งที่ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องการความช่วยเหลือก็คือ ขอให้นานาประเทศรับผู้พลัดถิ่นจากอินโดจีนไปตั้งถิ่นฐานให้มากขึ้นและรวดเร็วยิ่งขึ้น ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวกัมพูชาที่มาอาศัยอยู่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรไทยที่ได้รับผลกระทบจากการอพยพลี้ภัยของชาวกัมพูชา และการสู้รบในบริเวณชายแดน การดำเนินการในวงการเมืองระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวในนามของสมาคมอาเซียน โดยที่บรรดาประเทศภาคีได้ร่วมมือกันผลักดันให้ปัญหาได้รับความสนใจจากประเทศต่างๆ ยิ่งขึ้น แม้ว่าในบางครั้งกลุ่มประเทศภาคีอาเซียนมีความเห็นแตกต่างกันบ้างเกี่ยวกับการเน้นน้ำหนักระหว่างปัญหาผู้พลัดถิ่นทางบกและผู้พลัดถิ่นทางเรือ โดยที่ประเทศไทยประสบปัญหาผู้พลัดถิ่นทางบกอย่างหนัก ซึ่งต่างกับประเทศภาคีอาเซียนอื่นๆ ที่มีประสบปัญหาเฉพาะผู้พลัดถิ่นทางเรือ แต่ก็สามารถประนีประนอมกันได้ ในการดำเนินการในสหประชาชาตินี้ รัฐบาลของประเทศภาคีอาเซียนตลอดทั้งประเทศไทยได้จัดส่งคณะผู้แทนของตนเข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่มีการพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาผู้พลัดถิ่นหลบหนีเข้าเมืองจากอินโดจีน สำหรับประเทศไทย หลังจากที่รัฐบาลไทยตกลงใจเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2522 ที่อนุญาตให้ชาวกัมพูชาพักพิงในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวและให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม และได้ดำเนินการในวงการเมืองระหว่างประเทศเพื่อเรียกร้องให้

นานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศช่วยเหลือผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองชาวกัมพูชา รวมทั้ง ราษฎรไทยที่ได้รับผลกระทบจากการอพยพหลบหนีเข้ามาของชาวกัมพูชา ยังผลให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจำนวนมาก ทั้งโดยการให้ความช่วยเหลือผ่านองค์การระหว่างประเทศและผ่าน รัฐบาลไทย

นโยบายต่อผู้อพยพพลัดถิ่นชาวกัมพูชา

นับแต่ปี พ. ศ. 2518 เมื่อเสียกรุงพนมเปญครั้งที่ 1 ได้มีผู้พลัดถิ่นสงครามจากกัมพูชาและ อินโดจีนเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ช่วงระหว่างปี พ. ศ. 2522-2524 นับได้ว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้พลัดถิ่นจากอินโดจีนเข้ามายังประเทศไทยสูงที่สุด ผู้พลัดถิ่นเหล่านี้ได้สร้างภาระ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแก่รัฐบาลและชาชนชนชาวไทยเป็นอย่างมาก และนับว่า กระทบต่อความมั่นคงของไทย

นโยบายของไทยต่อผู้อพยพพลัดถิ่นชาวกัมพูชาพอจะสรุปได้ว่ามีอยู่ 2 วิธีคือ

ก. นโยบายสกัดกั้นและผลักดันผู้อพยพพลัดถิ่นชาวจีนอินโดจีน นโยบายนี้ครอบคลุมผู้อพยพ อินโดจีนหมด คือทั้งชาวเวียดนาม ลาว และกัมพูชา นโยบายนี้ดำเนินมาตั้งแต่สมัย ม. ร. ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ. ศ. 2518 ซึ่งเป็นช่วงที่คอมมิวนิสต์ในประเทศอินโดจีนทั้งสาม สามารถกลับมาสร้างรัฐบาลและยึดอำนาจการปกครองในประเทศเหล่านั้น

ข. นโยบายเปิดประตูด่านผู้อพยพชาวกัมพูชา นโยบายนี้เป็นนโยบายใหม่ที่กำหนดขึ้น ในช่วงปลายสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ หรือตั้งแต่วันที่ 19 ตุลาคม พ. ศ. 2522 (ค. ศ. 1979) นโยบายนี้ได้นำมาใช้เพื่อเห็นแก่มนุษยธรรมต่อชาวกัมพูชา ผู้ประสบทุกข์ยากจากการรุกรานฉับพลัน ของเวียดนามต่อกัมพูชาในปลายปี พ. ศ. 2521 (ค. ศ. 1978) และเมื่อยึดครองพนมเปญได้ก็ยังคง ให้ทหารของตนคอยสังหารและทำลายล้างประชาชนกัมพูชาอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนชาวกัมพูชา เป็นจำนวนมากหลบหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และจำนวนมากเช่นกันที่อยู่ตามบริเวณชายแดน ไทย-กัมพูชา อย่างไรก็ตาม นโยบายนี้จะดำเนินไปพร้อมๆ กับการให้หลักประกันจากต่างประเทศ

¹ พลโทชาญ อิงสุโขติ. "ผู้พลัดถิ่นอินโดจีนกับความมั่นคงปลอดภัยของไทย," ผู้พลัดถิ่นอินโดจีน.

และองค์การระหว่างประเทศในการแบ่งเบาภาระของประเทศไทยด้วย หากไม่ได้รับคำมั่นดังกล่าว ประเทศไทยก็อาจยุตินโยบายดังกล่าวนี้ก็ได้

ผู้อพยพลี้ภัยที่อาศัยอยู่ตามศูนย์ต่างๆ ในประเทศไทย

(สถิติ UNHCR เมื่อ 1 ก.พ. 2532)

1. ศูนย์รับผู้อพยพบ้านนาโพธิ์ อ. เมือง จ. นครพนม	17,066	คน
2. ศูนย์รับผู้อพยพบ้านวินัย อ. ปากซม จ. เลย	35,344	คน
3. พื้นที่ควบคุมบ้านน้ำยาว อ. บัว จ. น่าน	1,839	คน
4. พื้นที่ควบคุม อ. เชียงคำ จ. พะเยา	13,401	คน
5. พื้นที่ควบคุม อ. กาบเชิง จ. สุรินทร์	1,153	คน
6. พื้นที่เขาด่าง อ. ตาพระยา จ. ปราจีนบุรี	13,479	คน
7. พื้นที่ควบคุมบ้านบรรทัด ใน SITE 2 ได้	5,552	คน
(ชาวเวียดนามทางเรือ)		
8. สถานที่ควบคุมสวนพลู กรุงเทพฯ	100	คน
9. ศูนย์ดำเนินกรรมวิธี อ. พนัสนิคม จ. ชลบุรี	19,735	คน
รวม	107,669	คน

แยกเป็น

1) ชาวกัมพูชา	16,811	คน
2) ชาวลาว	76,037	คน
พื้นที่ราบ	17,950	คน
ชาวเขา	58,087	คน
3) ชาวเวียดนาม	14,821	คน
ทางเรือ	12,273	คน
ทางบก	2,548	คน

นอกจากนี้ผู้พลัดถิ่นเข้าเมืองชาวกัมพูชาในพื้นที่ชายแดน จำนวน 333,091 คน (ข้อมูล ศอ.บก. ทหารสูงสุด) และชาวเวียดนามบริเวณชายแดนจำนวน 7,379 คน

การดำเนินนโยบายสกัดกั้นและผลักดันผู้อพยพลี้ภัยชาวเวียดนามกัมพูชา นั้น ประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ คือการสกัดกั้นไม่สามารถกระทำได้อย่างจริงจัง เนื่องจากมีการสู้รบในกัมพูชาระหว่างชาวกัมพูชาผู้รักชาติกับฝ่ายเวียดนาม- เอง สัมริน อยู่ตลอดเวลา ทำให้ชาวกัมพูชาต้องอพยพหนีภัยเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนมาก แม้ว่าการอพยพเข้ามาจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทย แต่ชาวกัมพูชาก็รู้สึกรู้ว่ามีความปลอดภัยมากกว่าการเข้าไปเผชิญกับความอดอยากและสงครามในประเทศของตน ดังนั้นความพยายามของรัฐบาลไทยที่ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อลดจำนวนผู้อพยพลี้ภัยชาวกัมพูชาจึงไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลตามที่ตั้งใจไว้ ในเมื่อมีการหลั่งไหลของผู้อพยพลี้ภัยชาวกัมพูชาเข้ามาไม่ขาดสาย สำหรับการผลักดันได้กระทำใน 2 รูปแบบ คือการส่งกลับไปยังกัมพูชา และการอพยพไปตั้งถิ่นฐานถาวรในประเทศที่สาม ซึ่งต่างก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน เนื่องจากในรูปแบบแรกปรากฏว่าผู้อพยพชาวกัมพูชาในไทยเกรงกลัวภัยสงครามในประเทศของตน จึงสมัครใจเดินทางกลับประเทศของตนเป็นจำนวนน้อย และการผลักดันโดยไม่คำนึงถึงความยินยอมของผู้อพยพก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนานาชาติว่ารัฐบาลไทยไม่มีมนุษยธรรม ส่วนรูปแบบที่ 2 คือ ให้ประเทศที่สามรับผู้อพยพชาวกัมพูชาเข้าไปตั้งถิ่นฐานในประเทศของตน ประเทศที่คัดเลือกลักษณะนี้จะเลือกบุคคลที่เคยมีความผูกพันกับประเทศของตนหรือบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผู้อพยพชาวกัมพูชาส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดา ดังนั้นย่อมสร้างภาระหนักแก่รัฐบาลไทย

จากปัญหาผู้อพยพกัมพูชาที่ องค์การสหประชาชาติได้เป็นผู้จัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหานี้ผู้อพยพลี้ภัยจากอินโดจีนที่นครเจนีวา ระหว่างวันที่ 20-21 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 การประชุมขององค์การสหประชาชาติครั้งนี้ มีผู้แทนของประเทศต่างๆ 65 ประเทศ รวมทั้งเวียดนามเข้าร่วมในการประชุมด้วย

จากแถลงการณ์ของกรรมาธิการต่างประเทศของไทยที่ยื่นขึ้นแจ้งต่อคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2522 ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งถึงภาวะความจำเป็นที่ทำให้รัฐบาลไทยดำเนินการสกัดกั้นและผลักดันผู้อพยพชาวกัมพูชากลับไปยังประเทศกัมพูชา นั้น มีผลทำให้ประเทศต่างๆ และองค์การระหว่างประเทศแสดงท่าทีในอันที่จะสนับสนุน

ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พลพชาวกัมพูชาเพิ่มขึ้น ดังนั้น ในการประชุมระหว่างประเทศเรื่องปัญหาผู้ลี้ภัย ณ นครเจนีวา เมื่อ 20-21 กรกฎาคม 2522 นั้น พลอากาศโทสิทธิ เศวตศิลา หัวหน้าคณะผู้แทนไทยก็ได้หยิบยกปัญหาผู้พลพลี้ภัยทางบก อันหมายถึงผู้พลพชาวกัมพูชาโดยตรงขึ้นมาพิจารณาในที่ประชุมเป็นครั้งแรก ซึ่งเดิมมักจะเห็นแต่ผู้พลพลี้ภัยทางเรือ อันได้แก่ ผู้พลพชาวเวียดนามเท่านั้น โดยพลอากาศโทสิทธิ เศวตศิลา (ยศในขณะนั้น) ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนไทยได้กล่าวว่า

ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2522 การแทรกแซงโดยกำลังทหารของเวียดนามที่ได้ปฏิบัติต่อกัมพูชา ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์ใหม่ ซึ่งเป็นการพิเศษสำหรับประเทศไทย และเป็นอันตรายใหญ่หลวงต่อความมั่นคงและสวัสดิภาพของไทย ผู้พลพและผู้ลอบหนีเข้าเมืองชาวกัมพูชาได้ข้ามเขตแดนทางบกเข้ามามากกว่า 80,000 คน ในขณะที่ส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในไทยกว่า 40,000 คน ... ปัญหาเก่าที่ยังค้างอยู่ และปัญหาใหม่อันเกิดจากสถานการณ์ที่เป็นภัยนี้ได้ทำให้เราจำเป็นต้องศึกษาปัญหาอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น มิใช่แต่เพียงให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมเท่านั้น แต่จะต้องแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแก้ปัญหที่ต้นตอมิใช่ที่ปลายเหตุ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศด้านหน้าที่ถูกรบกวนกระทบเหื่อนมากที่สุด ได้ถึงจุดอิ่มตัวและไม่อาจทนได้อีกต่อไป เพราะเราไม่อาจรับการที่จะต้องต้อนรับผู้คนทีหลั่งไหลเข้ามาโดยไม่สิ้นสุด...¹

นอกจากนี้ หัวหน้าคณะผู้แทนไทยยังได้เสนอมาตรการเร่งด่วน 3 ประการต่อที่ประชุมได้แก่

¹Speech by Air Marshal Siddhi Savetsila, Leader of Thai delegation at the Geneva conference, Geneva on 20 July 1979, News Bulletin. Information Department, Ministry of Foreign Affairs, Bangkok, Thailand, No.07/1979 July-August 1979. p.11-13.

- 1) นโยบายเกี่ยวกับผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชา จะต้องได้รับการแก้ไขที่ต้นเหตุ ซึ่งหมายถึงให้ยุติการผลักดันชาวพื้นเมืองมิให้อพยพออกนอกประเทศ
- 2) การรับผู้พลัดถิ่นที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายทางบกไปตั้งถิ่นฐานถาวรเพิ่มขึ้น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง
- 3) ให้นำการจัดตั้งศูนย์ดำเนินการแจกจ่ายผู้พลัดถิ่นที่มีความประสงค์จะเดินทางออกนอกประเทศขึ้นในประเทศที่ผู้พลัดถิ่นดังกล่าวจะเดินทางออกมา ภายใต้การควบคุมดูแลของนานาชาติ

การดำเนินนโยบายเปิดประเทศรับผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชา ซึ่งได้เริ่มขึ้นในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ สืบเนื่องมาจากเหตุผลสำคัญ 2 ประการคือ การดำเนินถึงหลักมนุษยธรรมต่อผู้ตกทุกข์ได้ยากชาวกัมพูชา และความต้องการให้ประชาคมโลกร่วมแบ่งเบาภาระให้มากขึ้น นโยบายนี้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2522 และใช้กับผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาและใช้ควบคู่ไปกับการผลักดัน คือเรียกร้องให้ประเทศที่สามรับผู้พลัดถิ่นเหล่านี้ออกไปมากขึ้น ส่วนการสกัดกั้นนั้นมีการผ่อนปรนอย่างมากสำหรับผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาที่หนีภัยเวียดนาม

นโยบายเปิดประเทศรับผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาประสบผลในด้านมนุษยธรรม เพราะสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย (UNHCR) ยูนิเซฟ โครงการอาหารโลกที่ให้ความช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของรัฐบาลไทยแล้ว ยังมีองค์การบรรเทาทุกข์ของภาคีรัฐบาลและภาคเอกชนกว่า 50 องค์การจากประเทศต่างๆ ได้ให้ความช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาด้วยทั้งในค่ายผู้พลัดถิ่นต่างๆ ในเขตประเทศไทยและที่อยู่ตามบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา

กรณีปัญหาผู้พลัดถิ่น ประเด็นที่เวียดนามต้องการเรียกร้องในการเจรจาปัญหากัมพูชา ได้แก่

- (ก) ถอนทหารทั้งสองฝ่ายออกจากชายแดน
- (ข) ย้ายค่ายผู้ลี้ภัยออกจากชายแดนไทยให้ลึกเข้าไปอีก

¹ เขียน อธิระวิทย์. "ไทยกับชะตากรรมของกัมพูชา-ใครเป็นใครกับสงครามในกัมพูชา : แล้วใครควรเป็นคู่เจรจาแก้ปัญหานี้," มติชนรายสัปดาห์. (สิงหาคม 2533). หน้า 20-21.

(ค) งดเว้นการสนับสนุนกองกำลังฝ่ายต่อต้าน

(ง) งดเว้นการล่าแค้นเขมร

ส่วนข้อเรียกร้องของไทยคือ

(ก) ถอนทหารออกจากชายแดนฝ่ายเดียว

(ข) ให้เวียดนามเลิกรุกล้ำชายแดนไทย

ผลจากการเจรจาผู้นำผู้พหุ

(ก) สิ่งที่ไทยเรียกร้อง เวียดนามต้องปฏิบัติตามอยู่แล้ว

(ข) ไทยไม่มีเหตุผลที่จะต้องถอนทหารของไทยออกจากชายแดน เพราะไทยมีสิทธิ์ที่จะใช้ดินแดนไทยปราบเท่าที่ไทยไม่ไปรุกรานดินแดนชาติอื่น

(ค) ถ้าเวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา ชาวกัมพูชาอพยพก็จะกลับเข้าดินแดนของตน

(ง) เวียดนามต้องการให้ไทยย้ายค่ายผู้ลี้ภัยออกไปไกลชายแดน เพราะว่ามีค่ายมีทหารกลุ่มปฏิริยาที่ต่อต้านเวียดนามอยู่ด้วย ซึ่งจากผลการประชุมไทยก็เป็นฝ่ายเสียเปรียบอยู่ดี

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในอินโดจีนทำให้ชาวไทยเห็นตัวอย่างของกัมพูชาเกิดจากคอมมิวนิสต์ และเป็นตัวอย่างที่ดีว่าประเทศเล็กๆ ไม่สามารถที่จะพึ่งพามหาอำนาจได้เสมอไป จะต้องพยายามพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ในทางตรงข้ามประเทศคอมมิวนิสต์เอง เช่น กัมพูชา กลับถูกโค่นล้มครอบงำโดยประเทศคอมมิวนิสต์ด้วยกันเอง จึงทำให้เห็นว่าไม่มีอะไรที่มั่งคั่งไปกว่าเอกราชและอธิปไตยของประเทศ รวมไปถึงหลักการเคารพเอกราชและอธิปไตยของชาติอื่น หลักการที่จะต่อต้านการมีกองกำลังต่างชาติบนดินแดนของประเทศหนึ่งเพื่อคุกคามอีกประเทศหนึ่ง และสิ่งที่เวียดนามได้รับจากการกระทำครั้งนี้ก็คือ จำนวนมิตรประเทศลดลง เศรษฐกิจของประชาชนตกต่ำ รวมถึงเกียรติภูมิของประเทศก็ตกต่ำลงด้วย ในขณะที่ส่งผลให้ประเทศไทยได้แสดงบทบาทในการเป็นผู้นำผู้นำกัมพูชาเข้าสู่การเมืองโลกได้อย่างชอบธรรม

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชา

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชาในอดีต - พ.ศ. 2518

นับแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่า นโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อกัมพูชานั้น ไทยได้ดำเนินนโยบายรัฐกันกรชนมาโดยตลอด โดยยามใดที่ไทยมีความเข้มแข็ง ไทยต้องเข้าไปมีอิทธิพลในเขมร และเมื่อเขมรหันไปพึ่งญวน ไทยต้องทำให้อิทธิพลของไทยกลับคืนมา เช่น สมัยรัตนโกสินทร์ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ไทยต้องทำสงครามกับญวน ก็เนื่องมาจากญวนในเขมร ดังนั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยดำเนินนโยบายใช้กัมพูชาเป็นรัฐกันกรชนกับเวียดนามมาโดยตลอดมิได้เปลี่ยนแปลง เพียงแต่ว่าวิธีการในการดำเนินนโยบายแตกต่างกันเท่านั้น เช่น สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เขมรได้ลงนามในสัญญาเขตแดนเมืองเขมรกับฝรั่งเศส ไทยก็ใช้วิธีการทางการทูตให้ฝรั่งเศสทราบว่าการที่สยามไม่มีสิทธิทำสัญญาเอง โดยมีประเทศอังกฤษให้ความสนับสนุนไทย ไทยใช้วิธีการถ่วงดุลย์แห่งอำนาจระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส แต่ก็ยังคงต้องการรักษากัมพูชาให้เป็นรัฐกันกรชนโดยมิได้ใช้กำลัง

ครั้นเมื่อกัมพูชาตกอยู่ภายใต้การปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาชะงักงันไป กระทั่งกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เจ้านคร สีนุได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา เริ่มเห็นเด่นชัดขึ้น นโยบายที่ไทยใช้ก็คือต้องการรักษากัมพูชาไว้เป็นรัฐกันกรชนเช่นเดิม เพียงแต่ว่าวิธีการนั้นเปลี่ยนแปลงไป เพราะกัมพูชาสมัยเจ้านคร สีนุ หันไปรับอิทธิพลของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งปกครองในระบอบสังคมนิยม ขณะที่ไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไทยก็ต้องหันไปรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา เพื่อมาถ่วงดุลย์อำนาจกับจีน เพื่อป้องกันการแผ่ขยายอำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์ ไทยยังส่งกำลังทหารเข้าไปร่วมรบในสงครามเกาหลี สงครามเวียดนามและลาว ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้ชาติคอมมิวนิสต์ได้แผ่ขยายอำนาจเข้ามายังประเทศไทย ต้องการให้ลาวและกัมพูชาเป็นรัฐกันกรชนกับไทย โดยมีความเห็นว่าทำการนอกประเทศดีกว่าใช้นโยบาย "ชักศึกเข้าบ้าน" เช่นประเทศเขมร ไทยดำเนินนโยบายต่อต้าน

คอมมิวนิสต์อย่างต่อเนื่อง กระทั่งกระแสการเมืองภายในเปลี่ยนแปลงไป เกิดความแตกร้างภายในขบวนการคอมมิวนิสต์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน และการที่จีนเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศโดยหันมาผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกา และสหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม ทำให้สามประเทศอินโดจีนปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ ส่วนประเทศไทยเปลี่ยนรัฐบาลจากรัฐบาลทหารมาเป็นรัฐบาลพลเรือน หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในทางประวัติศาสตร์การทูตของไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินนโยบายจากการต่อต้านคอมมิวนิสต์มาเป็นการใช้นโยบายผูกมิตร หรือกล่าวได้ว่าเป็นนโยบาย "ถ่วงดุลย์อำนาจ" หรือ "รัฐก้นกระหมับ" ก็ได้ โดยพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศในขณะนั้น ได้แถลงนโยบายแบบวางตัวห่างจากมหาอำนาจเท่าๆ กัน (equidistance) หลังจากประกาศนโยบาย รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ดำเนินการที่แสดงให้เห็นต่างชาติได้เห็น ได้แก่ การประกาศให้การรับรองรัฐบาลปักกิ่ง (ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน) การดำเนินการให้ถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทย และการหันไปกระชับความสัมพันธ์กับรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (เขมรแดง) โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของลัทธิการปกครอง และถึงแม้จะมีการปะทะกันตามชายแดนไทย-เขมรก็ตาม

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายต่างประเทศไว้อย่างชัดเจน ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย 4 ประการคือ¹

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความร่วมมือของอาเซียนและขยายความร่วมมือนั้นไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน
2. เพื่อแสวงหาความสำคัญอันมีผลร่วมกันกับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของระบบและลัทธิการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ
3. เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพและการพัฒนาในระดับภูมิภาคและระดับโลก ภายในขีดความสามารถที่จะกระทำได้

¹ สิทธิ เศวตศิลา. "นโยบายต่างประเทศหลักใหญ่ของไทย," สารานุกรมไทย. (กุมภาพันธ์ 2526). หน้า 6.

4. จะยึดมั่นในหลักแห่งกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติอย่างแน่วแน่ หลักการทั้ง 4 ข้อนี้ ได้กลายเป็นฐานที่แข็งแรงของนโยบายต่างประเทศของไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2518 กระทั่งถึงการแก้ไขปัญหากัมพูชา พ.ศ. 2534

ความสำคัญของปัญหากัมพูชาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

ปัญหากัมพูชาถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่มีผลกระทบต่อไทย ทั้งนี้เพราะปัญหากัมพูชามีความสำคัญต่อไทย 4 ประการด้วยกันคือ

1. การที่เวียดนามยึดครองกัมพูชา โดยได้รับการสนับสนุนจากโซเวียตขณะนี้ ทางฝ่ายไทยยอมรับไม่ได้ เพราะการกระทำดังกล่าวขัดต่อกฎบัตรสหประชาชาติ และหลักการแห่งความชอบธรรม เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในประเทศใดประเทศหนึ่งก็ควรที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง มิใช่ตามที่ประเทศเวียดนามกล่าวอ้างว่าชาวกัมพูชาต้องการให้เวียดนามมาแก้ไข เป็นการกระทำที่ผิดกติกาจากที่ประชาคมโลกกำหนด
2. ปัญหากัมพูชา นับว่าเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพ โดยมีประเทศไทยเป็นประเทศหน้าด่าน ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหา ไทยอาจต้องเผชิญหน้ากับปัญหากองทัพเวียดนามที่รุกไล่ กองกำลังชาวกัมพูชาที่ต่อต้านเวียดนามใกล้ชายแดนไทย การปะทะสู้รบอาจข้ามเขตเข้ามาในดินแดนไทย อันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยกับเวียดนาม จนกระทั่งเหตุการณ์อาจรุนแรงได้
3. ภัยจากผู้อพยพผู้ลี้ภัยคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสถานการณ์การสู้รบและความอดอยากในกัมพูชา ทำให้ผู้อพยพหลบหนีเข้าไทยมากขึ้น ซึ่งในบรรดาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองเหล่านี้ อาจมีผู้อพยพผู้ลี้ภัยคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามาด้วย
4. ปัญหากัมพูชาได้กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ เนื่องจากปัญหากัมพูชาเดิมนั้นเป็นปัญหายภายในประเทศระหว่างเขมรด้วยกัน โดยมีได้มีเวียดนามแทรกแซง เมื่อเวียดนามแทรกแซงก็ถูกทำให้กลายเป็นปัญหาระดับภูมิภาค และในที่สุดก็ถูกทำให้เป็นปัญหาระหว่างประเทศไป เพราะการสนับสนุนที่มหาอำนาจเข้ามาให้ต่อสองฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กัน กล่าวคือ สหภาพโซเวียตให้ความช่วยเหลือเวียดนามฝ่ายหนึ่ง และจีนให้ความช่วยเหลือกัมพูชาอีกฝ่ายหนึ่ง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาระหว่างประเทศ มิใช่ปัญหาระดับภูมิภาค ประเทศไทยซึ่งตระหนัก

ในขั้นตอนนี้ให้ดี จึงได้พยายามหาทางแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศนี้โดยวิธีการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้เวียดนามถอนทหารออกไปจากกัมพูชา วิธีการแก้ไขปัญหากัมพูชาของไทยมีดังนี้

1. การสนับสนุนให้เขมรจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย
2. การนำปัญหากัมพูชาเข้าปรึกษาหารือในกลุ่มประเทศภาคีอาเซียน
3. การจัดประชุมชาติเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา
4. การดำเนินการภายใต้กรอบที่องค์การสหประชาชาติกำหนด

การดำเนินการในการแก้ไขปัญหากัมพูชา

เหตุที่ไทยต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินการแก้ไขปัญหากัมพูชาเพราะผลกระทบซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว การแก้ไขปัญหากัมพูชาถือได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาเพื่อผลประโยชน์และความมั่นคงของไทยเอง โดยมีอยู่ 2 ระดับด้วยกัน กล่าวคือ ระดับการเมืองระหว่างประเทศ และระดับการปฏิบัติการภาคสนาม

ระดับการเมืองระหว่างประเทศ

ในระดับการเมืองระหว่างประเทศนั้น ประเทศไทยซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรง จากเหตุนี้และตระหนักในปัญหานี้ดี ได้ดำเนินการประณามการกระทำของเวียดนามด้วยการหารือกับผู้นำของประเทศต่างๆ และในเวทีระหว่างประเทศ อาทิเช่น สหประชาชาติ และการประชุมประจำปีระหว่างประเทศอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา นอกจากนี้ ยังได้มีการขอความช่วยเหลือทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมจากนานาประเทศให้แก่รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย วัตถุประสงค์ของการดำเนินการในระดับนี้ เพื่อบังคับเวียดนามให้ยอมหันมาเจรจาแก้ปัญหาทางการเมือง ซึ่งได้แก่การยินยอมให้ประชาชนกัมพูชามีสิทธิกำหนดอนาคตของตนเองให้มีการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา และให้กัมพูชามีอธิปไตย เป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

¹ สิทธิ เศวตศิลา. "ปัญหากัมพูชา," บทสัมภาษณ์รายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง.

ผลการดำเนินงานในระดับดังกล่าวเป็นที่น่าพอใจ ข้อดีประมาณการรุกรานกัมพูชาโดย เวียดนาม ได้รับเสียงสนับสนุนจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติเป็นอย่างมาก รัฐบาลกัมพูชา ประชาธิปไตยซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย สามารถรักษาที่นั่งใน สหประชาชาติไว้ได้ตลอดมา และเจ้าโรดมส์ห์ ปรธานาธิบดีของรัฐบาลดังกล่าวก็ยังเป็นที่ยอมรับ นัถือของนานาประเทศอีกด้วย ในขณะเดียวกัน ประเทศในโลกเสรีก็ได้ยุติการให้ความช่วยเหลือ ต่อเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน นอกเหนือจากในด้านมนุษยธรรม ซึ่งให้ผ่านองค์กรเอกชน หรือมูลนิธิต่างๆ เท่านั้น

ระดับการปฏิบัติการภาคสนาม

ในระดับการปฏิบัติการภาคสนามนี้ ประเทศไทยโดยความช่วยเหลือสนับสนุนจากจีน ได้เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กองกำลังของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย และการสนับสนุน ให้อย่างต่างๆ ของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยประสานงานและปฏิบัติการร่วมกัน มีความ ช่วยเหลือจากภายนอก เพราะมิเช่นนั้นแล้วกองกำลังของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยก็ไม่สามารถจะอยู่ได้ เป็นการใช้นโยบายรัฐกันกระหนบ ยุทธวิธีของกองกำลังของรัฐบาลผสมกัมพูชา ประชาธิปไตยในการนี้คือ การกระจายกำลังและปฏิบัติตามแบบกองโจรให้ทั่วในกัมพูชา ดังนั้น ประเทศไทยและภาคีอาเซียนจึงได้ร่วมกันเรียกร้องให้มิตรประเทศพิจารณาให้ความช่วยเหลือ แก่รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย

วิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชา

ในหนังสือได้กล่าวถึงนโยบายที่ใช้โดยทั่วไปด้านต่างประเทศของไทยต่อกัมพูชา ซึ่ง สรุปได้ (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518-2534) เป็น 4 นโยบายใหญ่ ๆ คือ นโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (นโยบายผูกมิตรกับทุกประเทศ) นโยบายการเผชิญหน้า นโยบายรัฐกันกระหนบ และนโยบาย โดดเดี่ยวเวียดนาม ซึ่งหลังจาก 4 นโยบายนี้แล้ว ในช่วงสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้ใช้นโยบายผูกมิตรเช่นกัน แต่ส่วนใหญ่มักจะรู้จักกันในสมญาว่านโยบาย "แปรสนามรบให้" เป็น

สนามการค้า"¹

นโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติ

เป็นนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และมีความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจทุกฝ่าย (ช่วง พ.ศ.2518-2519) นโยบายนี้ดำเนินการในช่วงรัฐบาล ม. ร. ว. ดิถุทธิ์ ปราโมช และรัฐบาล ม. ร. ว. เสถียรปราโมช² โดยในปี พ.ศ.2518 ได้แสดงความจำนงที่จะให้ทหารอเมริกันในไทย ถอนตัวออกไปทั้งหมดภายในเดือนมีนาคม พ.ศ.2519 และแสดงเจตนาที่ว่าจะทบทวนแก้ไข สันติสัญญาและข้อตกลงต่างๆ ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา ติดตามมาด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (กรกฎาคม พ.ศ.2518)⁴ พร้อมกับเจรจา และออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างไทย-กัมพูชา (ตุลาคม พ.ศ.2518) เพื่อตกลงที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน

รัฐบาล ม. ร. ว. ดิถุทธิ์ ปราโมช ได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร และได้รับการลงมติไว้วางใจนโยบายของรัฐบาล เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ.2518 มีใจความสำคัญดังนี้คือ

¹ คำว่า "แปรสนามรบให้เป็นสนามการค้า" นี้ มีในนโยบายต่างประเทศสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เพียงแต่เป็นคำปราศรัยในงานเลี้ยงสมาคมศิษย์เก่ารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสื่อมวลชนได้นำมาเผยแพร่ใช้จนเป็นคำขวัญที่นิยมเรียกกันไป ผู้สนใจรายละเอียดสามารถศึกษาได้จากภาคผนวก ง.

² เริ่มและสิ้นสุดเมื่อ (19 มีนาคม 2518 - 20 เมษายน 2519) ส่วนรัฐบาล ม. ร. ว. เสถียร ปราโมช (20 เมษายน - 6 ตุลาคม 2519).

³ ซึ่งได้กล่าวถึงไว้แล้วในช่วงหลังเหตุการณ์มาลายา เกชเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2518 ในบทที่ 1.

⁴ "Aggressors Destined for Defeat," Beijing Review. 12 : 9 January, 1984.

เป้าหมายนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลคือการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ
เป็นสำคัญ รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการดำรงอยู่ร่วมกันโดยสันติ โดยยึดหลักการที่จะเป็นมิตร
กับทุกประเทศที่มีเจตนาดีต่อประเทศไทย ไม่คำนึงถึงความแตกต่างในอุดมการณ์ทาง
การเมืองและระบอบการปกครอง แต่จะยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาคเป็นสำคัญ
ที่จะไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน เพื่อให้เกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์กับ
ประเทศอภิมหาอำนาจ รัฐบาลนี้จะดำเนินการเพื่อให้มีการรับรองและมีความสัมพันธ์เป็น
ปกติกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจะทำให้การถอนทหารต่างชาติออกจากประเทศไทย
ในระยะเวลา 1 ปี โดยคำนึงถึงสถานการณ์ในภูมิภาคนี้ และเจรจากันอย่างสันติมิตร
รัฐบาลนี้จะกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน¹ และสนับสนุนความร่วมมือกับกลุ่ม
ประเทศอาเซียนในทุกวิถีทาง ทั้งจะไม่ลดละความพยายามในการหาช่องทางเพื่อให้มีการ
ติดต่อในทางสร้างการติดต่อในทางสร้างสรรค์กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนโดย
เวียดนามเหนือ ...¹

เมื่อพิจารณาจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลชุดนี้จะเห็นได้ว่า ต้องการที่จะเป็นมิตรกับ
ทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครอง
และดำเนินนโยบายขับไล่ทหารต่างชาติออกไปจากประเทศไทย ซึ่งมีได้หมายถึงทหารอเมริกันเท่านั้น
แต่ยังรวมถึงทหารมาเลเซียที่เข้ามาติดตามโจรจีนคอมมิวนิสต์ด้วย

สำหรับการดำเนินนโยบายของไทยในสมัยรัฐบาล ม. ร. ว. คึกฤทธิ์ ต่อประเทศกัมพูชา
เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในกัมพูชาในวันที่ 17 เมษายน 2518 โดยฝ่ายแนวร่วมประชาชนชาติกัมพูชา
(National United Front of Kampuchea) เป็นฝ่ายมีชัยชนะสามารถยึดกรุงพนมเปญได้และ

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, ประมวลคำแถลงนโยบายของรัฐบาลไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2523. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2523. หน้า 197-213.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป. 2518/12 ปีที่ 1-6. ม. ร. ว. คึกฤทธิ์
ปราโมช การดำเนินนโยบาย.

มีอำนาจปกครองประเทศกัมพูชา รัฐบาลไทยก็ได้ประกาศรับรองรัฐบาลแห่งชาติกัมพูชา เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2518¹ และต่อมาเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2518 นายเอียง สารี รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศของกัมพูชาพร้อมกับคณะจำนวนหนึ่งได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยตามคำเชิญของกระทรวงการต่างประเทศไทย และในการเดินทางมาเยือนไทยของรองนายกรัฐมนตรีของกัมพูชาในครั้งนี้ได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาขึ้นมาฉบับหนึ่งในวันที่ 31 ตุลาคม 2518 ซึ่งมีใจความสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. รัฐบาลของทั้งสองประเทศได้ตกลงที่จะให้มีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในระดับเอกอัครราชทูต
2. จะมีการแลกเปลี่ยนเอกอัครราชทูตประจำกรุงเทพฯ และกรุงพนมเปญ ตามกำหนดเวลาที่สะดวกแก่ทั้งสองฝ่าย
3. รัฐบาลของทั้งสองประเทศต่างยอมรับและเคารพในเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน และต่างให้คำมั่นว่าจะไม่หันเข้าใช้การคุกคามหรือการใช้กำลังเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างกัน แต่จะยึดหลักปัญจศีลแทน พร้อมกันนั้นต่างฝ่ายต่างก็ยังได้ย้ำถึงการที่จะไม่อนุญาตให้ประเทศใดๆ ใช้ดินแดนของตนเป็นฐานปฏิบัติการโจมตี หรือแทรกแซงกิจการภายในของอีกประเทศหนึ่งไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

เมื่อถึงสมัยรัฐบาล ม. ร. ว. เสนีย์ ปราโมช ได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2519 ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายทางด้านการต่างประเทศ มีดังนี้คือ

¹ กรมสารนิเทศ. ข่าวสารนิเทศ อันดับที่ 42/2518. กรุงเทพฯ, 2518.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ4/2518/14 ปีที่ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา.

³ กรมการเมือง. ประมวลเอกสารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ พ.ศ. 2519-2524. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2525. หน้า 66-68.

รัฐบาลนี้จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่แท้จริงของประเทศเป็นหลัก จะไม่ยอมเป็นเครื่องมือหรือเข้าไปพัวพันในการดำเนินนโยบายของประเทศใดๆ จะเป็นมิตรกับทุกประเทศที่ต้องการเป็นมิตรกับประเทศไทย ตามหลักแห่งความเสมอภาค บุรณภาพแห่งอาณาเขต และเคารพอธิปไตยซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของระบอบการปกครองหรือระบบเศรษฐกิจ รัฐบาลนี้จะเกื้อหนุนการระหว่างประเทศ โดยใช้วิธีการทูตเป็นสำคัญ จะปรับสัมพันธภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในประเทศคาบสมุทรมอินโดจีนให้เข้าสู่สภาพปกติ จะส่งเสริมและกระชับความร่วมมือโดยใกล้ชิด และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้าน ในส่วนภูมิภาคนี้ของโลก โดยเฉพาะกับประเทศในกลุ่มอาเซียน และจะสนับสนุนข้อเสนอให้เอเชียอาคเนย์เป็นเขตแห่งสันติภาพ อิสรภาพ และความเป็นกลาง รัฐบาลนี้จะดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้เกิดการแทรกแซงกิจการภายในจากต่างประเทศ และจะไม่ให้หมกมุ่นกำลังทหารและฐานทัพต่างชาติในประเทศไทย ...¹

เมื่อพิจารณาจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลชุดนี้จะเห็นได้ว่า รัฐบาลมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงสัมพันธภาพกับประเทศในคาบสมุทรมอินโดจีนให้เข้าสู่ปกติ และต้องการที่จะร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน นอกจากนี้รัฐบาลนี้ยังมีจุดมุ่งหมายที่จะให้มีการถอนฐานทัพของต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยออกไปด้วย

การดำเนินนโยบายของไทยในสมัยรัฐบาล ม. ร. ว. เสถียรภาพ ต่อประเทศกัมพูชา นั้น รัฐบาลชุดนี้ได้ดำเนินการสานต่อการดำเนินการของรัฐบาล ม. ร. ว. ดิถุทธิ เป็นอย่างดี โดยในเดือนกรกฎาคม 2519 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เดินทางเข้าไปในกัมพูชาอย่างลับๆ เพื่อเจรจากับ นายเอียงซารี เป็นเวลา 2 วัน โดยเปิดการเจรจากันที่เมืองศรีวิสมน ซึ่งอยู่ห่างพรมแดนไทยเข้าไปในกัมพูชาประมาณ 50 กิโลเมตร ผลของการเจรจาสงบได้ดังนี้

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี. เล่มเดิม. หน้า 213-224.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2519/1 ปีที่ 1-2. นโยบายและการดำเนินงานในด้านต่างประเทศของไทย.

³ "Thailand," Far Eastern Economic Review Yearbook. 1977. p.319-320.

1. ทั้งสองฝ่ายตกลงในหลักการที่จะทำการเปิดสถานเอกอัครราชทูตแลกเปลี่ยนกัน แม้ว่าจะยังไม่ได้มีการกำหนดวัน เวลาที่แน่นอนในการดำเนินการดังกล่าวก็ตาม
2. ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะทำการกำหนดเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างกัน
3. ทั้งสองฝ่ายได้ทำการอภิปรายกันเกี่ยวกับชะตากรรมของผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาที่อยู่ในประเทศไทยประมาณ 3,000 คน
4. ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะร่วมกันแก้ปัญหาเกี่ยวกับชาวประมงไทยที่ลี้ภัยเข้าไปจับปลาในเขตน่านน้ำกัมพูชาและถูกทางการกัมพูชาจับกุมไว้

ในการประชุมของคณะรัฐมนตรี ในวันอังคารที่ 10 สิงหาคม 2519 ได้มีการพิจารณาข้อเสนอของกระทรวงการต่างประเทศ ในเรื่องการเปิดจุดพรมแดนค้าขายกับกัมพูชาขึ้นโดยกำหนดเปิดเส้นพรมแดนบริเวณด้านอรัญประเทศและปอดเปตก่อน ในวันที่ 30 สิงหาคม 2519 จึงได้มีการลงนามระหว่างผู้แทนไทย-กัมพูชา ในข้อตกลงเปิดจุดพรมแดนระหว่างประเทศทั้งสองที่อรัญประเทศ จ.ปราจีนบุรี โดยให้เปิดเพียงจุดเดียวระหว่างเวลา 07.00 น. ถึง 17.00 น. ส่วนชายแดนด้านอื่นๆ คือ จังหวัดอุบลราชธานี, ศรีสะเกษ, สุรินทร์, ปราจีนบุรี, จันทบุรี และตราดนั้นห้ามคนต่างด้าวเข้ามาหรือออกไปนอกราชอาณาจักร โดยให้ถือตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยอย่างเคร่งครัด

แต่การดำเนินการของรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็ต้องหยุดชะงักไปอีก เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ทำการยึดอำนาจโดยคณะนายทหารที่นำโดย พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ มีผลทำให้รัฐบาลชุดนี้ต้องพ้นจากตำแหน่งไป

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป5/2519/7 ปีที่ 1-2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา รายละเอียดเกี่ยวกับการค้าและข้อตกลงผ่านแดน.

² กจช. สารบัญสำนักข่าวไทย. เดือนเมษายน พ.ศ.2518 วันที่ 17 เมษายน พ.ศ.2518 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปิดเส้นทางเฉพาะเขตอรัญประเทศ ปอดเปต.

³ กจช. สารบัญสำนักข่าวไทย. เดือนตุลาคม พ.ศ.2519 วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ประกาศคณะปฏิวัติ.

นโยบายเผชิญหน้ากับกัมพูชา

รัฐบาลที่ดำเนินนโยบายในแนวทางนี้ ได้แก่ รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ถึงแม้ว่าในการแถลงนโยบายจะเป็นมิตรกับทุกประเทศ แต่ในทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่า รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายในแนวทางที่เผชิญหน้ากับประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ เห็นได้อย่างชัดเจนจากการปะทะกันอย่างรุนแรงบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โดยสรุปการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดนี้ ได้แก่ การพยายามกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอีก โดยไม่ปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและประเทศจีน โดยประกาศปิดชายแดนไทยที่ติดกับประเทศลาวที่จังหวัดหนองคาย ยกเลิกทีมกีฬาจากประเทศจีน ออกประกาศห้ามสอนภาษาจีนในหลายๆ โรงเรียน ห้ามข้าราชการเดินทางไปยังประเทศที่มีการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ พร้อมกับร่วมมืออย่างแข็งขันกับประเทศมาเลเซียในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ตามบริเวณชายแดนภาคใต้ เมื่อดำเนินนโยบายดังเช่นที่กล่าวมานี้ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา ช่วงนี้อยู่ในขั้นเผชิญหน้ากัน และยิ่งไปกว่านั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ได้เกิดการชะงักงัน และมีความตึงเครียด ตลอดจนมีความหวาดระแวงต่อกันเป็นอย่างมาก ได้มีการปะทะที่บริเวณชายแดนไทยและกัมพูชาในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 20 ธันวาคม

¹ เริ่มและสิ้นสุดเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 - 20 ตุลาคม 2520.

² สาเหตุเพราะนโยบายต่างประเทศช่วงนี้เน้นเรื่องความมั่นคงภายในประเทศเป็นหลัก ผู้สนใจศึกษาได้ที่ กจช. เอกสารบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2519/1 ปีที่ 2. นโยบายและการดำเนินงานในด้านต่างประเทศของไทย.

³ Far Eastern Economic Reveiw. 16 April, 1992.

2520 ซึ่งนับเฉพาะที่ฝ่ายไทยมีการสูญเสียรวมได้ถึง 122 ครั้ง และการปะทะกันครั้งที่รุนแรงที่สุดได้เกิดขึ้นในวันที่ 28 มกราคม 2520² ซึ่งได้ส่งผลให้รัฐบาลไทยสั่งปิดพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา และสั่งห้ามส่งสินค้าประเภทเชื้อเพลิง ยา เครื่องโลหะ และเสื้อผ้าไปยังประเทศกัมพูชา และทางฝ่ายกัมพูชาก็ได้ปิดสำนักงานติดต่อชายแดนของตนลง ทำให้การติดต่อระหว่างประเทศทั้งสองสิ้นสุดลง

สาระสำคัญของการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเกี่ยวกับการต่างประเทศมีดังนี้

จะดำเนินความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศ ซึ่งปรารถนาและแสดงเจตจำนงที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศไทยด้วยความจริงใจ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในระบอบการปกครอง

1 มีรายละเอียดดังนี้คือ.-

- ฝ่ายกัมพูชารุกล้ำเข้ามาโจมตีที่ตั้งหน่วยราชการ ตำรวจและหมู่บ้านราษฎร	65	ครั้ง
- ลอบยิงราษฎร และที่ตั้งหน่วยทหาร ตำรวจ	25	ครั้ง
- เข้ามาจับกุมราษฎร และดื้อนสัตว์เลี้ยงไป	8	ครั้ง
- เข้ามาจับเรือประมงและลูกเรือไทย	6	ครั้ง
- ทหาร ตำรวจ และราษฎรเหยียบกับระเบิดทหารกัมพูชา	14	ครั้ง
- รกยณฑ์ ถูกกับระเบิดทหารกัมพูชา	4	ครั้ง

สรุปจาก กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2520/3 ปีที่ 1-12.

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาประชาธิปไตย และการรุกรานชายแดนไทย.

2 กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ2/2519/5. การบริหารงานของรัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี.

3 กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2520/4. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา.

หรือระบบเศรษฐกิจและสังคม โดยจะยึดหลักความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม การเคารพ
อธิปไตย และบูรณาภาพแห่งดินแดนและการไม่รุกราน คุณค่าหรือแทรกแซงในกิจการภายใน
ในซึ่งกันและกัน จะแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยสันติวิธี ด้วยการใช้วิถีทางการทูต
เป็นหลักสำคัญ โดยยึดมั่นในหลักกฎหมายและความยุติธรรมระหว่างประเทศ ... จะได้
เสริมความร่วมมือส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะกระชับความสัมพันธ์และความเข้าใจ
อันดี ตลอดจนความร่วมมือกับประเทศในสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(อาเซียน) ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อ
ก่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้าอยู่ดีกินดี และสันติสุขร่วมกันใน
ประเทศสมาชิกและในอาณานิคมนี้ ...¹

เมื่อพิจารณาการแถลงนโยบายของรัฐบาลกับการปฏิบัติตามนโยบายนั้น² จะเห็นได้ว่า
มีความขัดแย้งอยู่ในตัวเองคือ ในขณะที่รัฐบาลได้ประกาศว่าต้องการที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับ
ทุกประเทศที่ต้องการจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยอย่างจริงจัง โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันทาง
ด้านลัทธิ อุดมการณ์ แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่า ในกรณีของความสัมพัธ์กับประเทศกัมพูชาได้เกิด
ความขัดแย้งกันเอง โดยเห็นได้จากการประกาศนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์³ และมีความคิดว่า
"การทหารนำการทูต"⁴ รัฐบาลนายธานินทร์ฯ มองว่าการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศในด้าน
ความสัมพันธ์กับต่างประเทศต้องสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศใกล้เคียง นั่นก็คือกลุ่มประเทศ

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ2/2519/6 ปีที่ 1. นโยบายของรัฐบาล
ในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี.

² กรมสารนิเทศ. ข่าวสารนิเทศ อันดับที่ 60/2520. กรุงเทพฯ: 2520.

³ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ2/2519/6 ปีที่ 1. นโยบายต่อต้าน
คอมมิวนิสต์ของรัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี.

⁴ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ7/2520/14. การอบรมข้าราชการกระทรวง
ศึกษาธิการ เรื่องความมั่นคงของชาติ.

อาเซียน โดยหวังว่า ถ้ากลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตยเกาะกลุ่มกันได้ก็จะเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ไทยได้ โดยใช้นโยบาย "รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย" เมื่อไทยมีนโยบายเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลกัมพูชามีความหวาดระแวงไทยเป็นอย่างมากว่าจะสนับสนุนกลุ่มต่อต้านที่อยู่ตามบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เช่นเดียวกับที่ฝ่ายไทยก็หวาดระแวงฝ่ายกัมพูชาและจึงจะทำให้การสนับสนุนกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยไทยเรียกกลุ่มนี้ว่า องค์การเขมัม ซึ่งส่วนใหญ่มีฐานปฏิบัติการแถบพรมแดนไทย-กัมพูชา การใช้นโยบายแข็งกร้าวทำให้ขบวนการ พคท ขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้เกิดสภาพ "ยิ่งดี (พคท) ยิ่งโต"^๑ ทำให้ยังไม่เป็นมิตรกับประเทศที่ปกครองระบอบสังคมนิยม เช่นกัมพูชามากยิ่งขึ้น กระทั่งเกิดความขัดแย้งรุนแรงบ่อยครั้งดังได้กล่าวไว้แล้ว จนกระทั่งรัฐบาลต้องดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับกัมพูชา โดยการใช้อองค์การสหประชาชาติเป็นที่พบปะระหว่างนายอุปติศร์^๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย กับนายเอียง สารี

^๑ ผู้สนใจบทบาทของอาเซียนโดยละเอียด ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก ทรนงค์ นพคุณ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน). กรุงเทพฯ : สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, 2525.

^๒ กช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ N/๒5/2520/5 ปีที่ 1-2. สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคอินโดจีนและกลุ่มอาเซียน.

^๓ Shee Poon Kim, "China and the ASEAN States : from hostility to rapprochement," in China Foreign Relations. Chun-tee Hsueh, ed. New York : Praeger, 1982. p.31.

^๔ ดูแผนภาพประกอบได้ในบทที่ 4.

^๕ กช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ N/๒2/2519/6. นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี : การกวาดล้างขบวนการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์. และ กช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ N/๒5/2520 ปีที่ 4. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา.

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศก็พущา แต่การดำเนินการเจรจายังไม่สำเร็จ รัฐบาลนายธานินทร์ฯ ก็ถูกปฏิวัติเสียก่อน

จากการแถลงนโยบายของรัฐบาลในแต่ละรัฐบาลที่ได้กล่าวถึงไปแล้วนี้ มิได้หมายความว่า รัฐบาลสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ตรงตามที่แถลงไว้เสมอไป ยกตัวอย่างเช่น นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร แถลงว่าจะมีความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในด้านระบอบการปกครอง แต่ในทางปฏิบัติไทยมีการปะทะกับกัมพูชา อย่างหนักถึงขนาดต้องสั่งปิดพรมแดน

นโยบายรัฐกันกระหนาบ

เป็นนโยบายที่กันกัมพูชาไว้ในฐานะรัฐกันกระหนาบระหว่างไทยกับเวียดนาม ซึ่งอาจเรียกได้ว่านโยบายสร้างดุลแห่งอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ (พ. ศ. 2520-2523) โดยได้ดำเนินการในด้านต่างประเทศ คือออกแถลงการณ์ร่วมกับเวียดนาม เพื่อตกลงจะรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และเจรจาข้อตกลงด้านการบินและการค้า เศรษฐกิจ และเทคนิคกับเวียดนาม แลกเปลี่ยนคนทูตกับเวียดนาม และทำข้อตกลงการบินกับลาว (10 ธ.ค. 2520)

รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ. ศ. 2520 ซึ่งสาระสำคัญของนโยบายในการต่างประเทศมีดังนี้คือ

จะรักษาสันติและปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาและความตกลงที่ได้ทำไว้กับต่างประเทศ จะเคารพและยึดมั่นในกฎบัตรสหประชาชาติในอันที่จะส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของนานาชาติ จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดี และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้ากับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความ

¹ ชัยอนันต์ สมทวนิช, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย การวิเคราะห์บทบาททหารในการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525. หน้า 98.

แตกต่างกันในหลักการปกครองหรือระบบเศรษฐกิจและสังคม โดยต่างฝ่ายต่างยึดมั่นในหลักการเคารพเอกราช อธิปไตย บูรณภาพดินแดน ความเสมอภาค การไม่รุกราน และการไม่แทรกแซงในกิจการภายในซึ่งกันและกัน จะส่งเสริมสันถวไมตรีอันแน่นแฟ้น และให้ความสนับสนุนร่วมมืออย่างเต็มที่แก่บรรดาประเทศสมาชิกของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) เพื่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคง ความปลอดภัย รุ่งเรืองและสันติสุขร่วมกันของประเทศสมาชิก และของอาณาบริเวณนี้ และจะสนับสนุนมาตรการต่างๆ ที่เกื้อกูลให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางได้ต่อไปในอนาคต จะส่งเสริมความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและกัมพูชาประชาธิปไตย รวมทั้งสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทย โดยยึดหลักการดังกล่าวข้างต้นและหลักการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยสันติวิธี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันและเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ...¹

จากแนวนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ ดังกล่าวข้างต้นนี้ มีข้อสังเกตว่า นับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการระบุลงไปในการแถลงนโยบายของรัฐบาลเป็นครั้งแรกว่าประเทศไทยจะส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจอันดีกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย มิใช่กล่าวรวมๆ ว่าประเทศเพื่อนบ้านดังเช่นที่ผ่านมา

เมื่อพิจารณาจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลชุดนี้จะเห็นได้ว่า จุดประสงค์ที่รัฐบาลได้ตั้งไว้ก็คือ ความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศต่างๆ ทุกประเทศ สนับสนุนสมาคมอาเซียน และยึดมั่นในกฎบัตรสหประชาชาติ

การดำเนินนโยบายของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ ต่อประเทศกัมพูชาขึ้น ถึงแม้ว่าในสมัยรัฐบาลนายธานินทร์ฯ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาจะไม่ราบรื่น และมีปัญหา

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี. เล่มเดิม. หน้า 215-267 และ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2520 ปีที่ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา.

การกระทบกระทั่งกันตามบริเวณชายแดนระหว่างประเทศทั้งสองอยู่เสมอในสมัยรัฐบาลนายธานินทร์ฯ แต่เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งสองฝ่ายได้เริ่มปรับท่าทีในความสัมพันธ์ต่อกันใหม่ โดยเริ่มจากการเดินทางไปเยือนกรุงเทพมหานครของนายอุปดิษฐ์ ปาจริยางกูร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยเมื่อประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2521 และการเดินทางมาเยือนไทยของนายเอียง สารี รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายกิจการต่างประเทศของกัมพูชาในเดือนกรกฎาคมของปีเดียวกัน และต่อจากนั้นก็ได้มีการดำเนินการที่จะให้มีการเปิดสถานเอกอัครราชทูตทั้งที่กรุงเทพฯ และกรุงเทพมหานคร ในขณะที่สภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา กำลังได้รับการพัฒนาไปในระดับที่ดีขึ้นเรื่อยๆ นั้น ก็ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ประเทศทั้งสองไม่อาจดำเนินการให้บรรลุผลได้เต็มที่ตามเจตนารมณ์ที่ได้แสดงไว้ในแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา ตั้งแต่เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2518 อันได้แก่ความปรารถนาที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตและมีการแลกเปลี่ยนตัวเอกอัครราชทูตระหว่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากได้เกิดความยุ่งยากขึ้นในประเทศกัมพูชา อันเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างประเทศกัมพูชากับประเทศเวียดนาม ทำให้เวียดนามส่งกองทัพเข้ารุกรานกัมพูชา และสามารถยึดกรุงเทพมหานครได้เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2522 และมอบให้ เฮง สัมริน เป็นผู้นำประเทศ ได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (The People's Republic of Kampuchea) เหตุการณ์กรุงเทพมหานครครั้งที่ 2 นี้ ได้มีผลสะท้อนต่อประเทศไทยและเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศที่สำคัญ ประเทศไทยได้แสดงท่าทีต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นพอสรุปได้ดังนี้คือ รัฐบาลไทยได้ประกาศชี้แจงว่า ไทยจะยึดถือทาทิเป็นกลางในความขัดแย้งระหว่างประเทศ ยึดถือนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศ และจะพยายามส่งเสริมความสัมพันธ์ความเข้าใจกับเวียดนามและจีนในความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างกันต่อไป รวมทั้ง

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2521/6. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาประชาธิปไตย. จำนวน 8 ปี.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2521/11 ปีที่ 1-3. กรณีสงครามชายแดนระหว่างสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม-กัมพูชาประชาธิปไตย.

สนับสนุนหลักการของสหประชาชาติ และสนับสนุนให้มีการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยสันติวิธีและด้วยการเจรจา

นอกจากนี้ ประเทศไทยได้ร่วมกับประเทศภาคีอาเซียน สนับสนุนมติเข้าสู่ที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากดินแดนที่เกิดกรณีพิพาท แต่ญัตติของอาเซียนก็ไม่ว่าผ่านที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ แม้จะมีเสียงส่วนใหญ่เห็นชอบด้วยถึง 13 ประเทศ มีเพียง 2 ประเทศที่คัดค้าน แต่หนึ่งในสองประเทศที่คัดค้านนั้นคือสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นการใช้สิทธิยับยั้ง จึงทำให้ญัตตินี้ตกไป และต่อมาประเทศภาคีอาเซียนได้มีการ สนับสนุนมติเข้าสู่ที่ประชุมสมัยสามัญประจำปีของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติอีกหลายครั้งในเดือนพฤศจิกายนของปีเดียวกัน ซึ่งคราวนี้มีมติผ่านด้วยคะแนนเสียงสนับสนุน 91 ประเทศ

การสู้รบที่ยืดเยื้อติดพันระหว่างกองกำลังฝ่ายเฮง สัมรินผสมเวียดนามกับกองกำลังฝ่ายกัมพูชาประชาธิปไตยยังได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อนประเทศไทยอีกทางหนึ่งคือ การอพยพหลบหนีภัยสงครามของชาวกัมพูชาไม่ว่าจะเป็นทหารของฝ่ายกัมพูชาประชาธิปไตยและประชาชนธรรมดาจำนวนมากที่ลี้ภัยข้ามพรมแดนเข้ามาสู่ดินแดนไทยนับตั้งแต่กรุงพนมเปญถูกยึดครอง เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2522 ซึ่งผู้อพยพเหล่านี้ได้สร้างภาระรับผิดชอบให้แก่ประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากไทยได้แบกรับภาระเลี้ยงดูผู้อพยพชาวอินโดจีนที่อพยพออกจากประเทศของตนภายหลังจากที่การปกครองของสามประเทศในอินโดจีนได้เปลี่ยนแปลงเป็นระบอบคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว เกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพนี้เพื่อที่จะเป็นการแสดงให้เห็นประสาคมระหว่างประเทศได้เห็นว่าประเทศไทยวางตัวเป็นกลางรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ จึงพยายามยกเรื่องปัญหาผู้อพยพชาวกัมพูชาเข้ามาปรึกษารัฐบาลหรือกับเลขาธิการสหประชาชาติ ซึ่งเดินทางมาเยือนไทยระหว่างช่วงกลางเดือนพฤษภาคม 2522

¹Jin Xudong. "A Political Solution to the Cambodia Issue," *Southeast Asia*. 23 (September 1989). p.23.

²"เกรียงศักดิ์ จับดาตูดูเขมรใหม่ ถูกโซเวียตหนุน เวียดนามรุกหนัก อาเซียนขอเจรจา (เขตสันติภาพ)," *มติชน*. 2 (18 มกราคม 2522). หน้า 1, 12.

และนายกรัฐมนตรีเกรียงศักดิ์ฯ ได้ส่งจดหมายถึงรัฐบาลกัมพูชาประจำอียิปต์โดยให้ยุติการส่งชาวกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทย รวมทั้งให้ยุติการส่งกำลังเข้ามาเสริมในบริเวณที่ติดกับชายแดนไทยด้วยในเดือนมิถุนายน 2522 รัฐบาลไทยได้ดำเนินการผลักดันผู้อพยพชาวกัมพูชากลับเข้าเขตกัมพูชาไปท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากหลายฝ่ายที่กล่าวกันว่า ชาวกัมพูชาเหล่านี้จะต้องกลับไปพบกับความตายจากการต้องไปเผชิญกับความอดอยากหรือการถูกกวาดล้างของทหารเวียดนาม แต่อย่างไรก็ตามต่อมารัฐบาลไทยได้เปลี่ยนท่าทีหันต่อผู้อพยพชาวกัมพูชาใหม่เพื่อเห็นแก่มนุษยธรรม กล่าวคือไทยจะให้ที่พักพิงแก่ผู้อพยพชาวกัมพูชาเหล่านี้เป็นการชั่วคราว โดยจะไม่ผลักดันให้กลับออกไปเหมือนดังที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว ซึ่งปรากฏว่าการเปลี่ยนนโยบายของไทยได้รับการชมเชยจากประเทศต่างๆ และได้มีการส่งผู้แทนมาสังเกตการณ์ในค่ายอพยพเพื่อหาทางช่วยแบ่งเบาภาระของประเทศไทยด้วยการส่งปัจจัยที่สำคัญๆ มาให้

สิ่งสำคัญของการดำเนินนโยบายของไทยต่อประเทศกัมพูชาในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ก็คือ ประเทศไทยยังคงรับรองรัฐบาลกัมพูชาประจำอียิปต์โดยว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของประเทศกัมพูชา และประเทศไทยยังคงสนับสนุนที่จะให้รัฐบาลกัมพูชาประจำอียิปต์ยังคงที่ซึ่งอยู่ในองค์การสหประชาชาติด้วย

¹ กล่าวกันว่าการที่ไทยทำการ เปิดพรมแดนรับผู้ลี้ภัยกัมพูชาอีกหลังจากที่เคยปิดมาแล้วช่วงหนึ่งไม่ใช่เพราะเหตุผลด้านมนุษยธรรมอย่างเดียว แต่เป็นเพราะไม่ต้องการให้เขมรแดงถูกกวาดล้างหมดสิ้นไป เพื่อจะได้ตรึงกองกำลังของเวียดนามอยู่ต่อไปได้ (นโยบายนี้จึงทำให้เวียดนามตอบโต้ด้วยการล่องลำเข้ามามีฐานที่มั่นในพนมเปญ, จาก Newsweek. 3 December 1979. p.36-37.

² ผู้สนใจรายละเอียดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อผู้อพยพสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก พิชรี ลิ้มโกคา. นโยบายของไทยต่อปัญหาผู้อพยพชาวกัมพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยนิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2528.

³ "เกรียงศักดิ์ฯ เป็นการพิสูจน์ว่า ใครปฏิบัติตามมติยูเอ็น เวียดนามปฏิเสธถอนทหารในเขมร" สยามรัฐ. (17 พฤศจิกายน 2522). หน้า 1, 62.

เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินนโยบายของรัฐบาล พล.อ. เกอริงศักดิ์ ต่อประเทศกัมพูชาแล้ว จะเห็นว่ารัฐบาลชุดนี้ได้ดำเนินนโยบายไปตามเป้าหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี แต่ได้เกิดเหตุการณ์ความยุ่งยากขึ้นในกัมพูชา ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีผลทำให้สถานการณ์ทางการเมืองภายในของกัมพูชาเปลี่ยนแปลงไปโดยที่ประเทศไทยไม่คิดว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายของไทยภายหลังที่เกิดความยุ่งยากขึ้นในกัมพูชาก็ได้ดำเนินการไปตามแนวทางนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้ต่อสภา

นโยบายต่อต้านชาตินิรุกรานโดยร่วมมือกับนานาชาติและสหประชาชาติ

เป็นนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา ในช่วงที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2523-2527) รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้แถลงถึงนโยบายต่างประเทศต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529 ดังนี้

รัฐบาลจะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระ โดยยึดถือประโยชน์ของชาติเป็นหลัก เพื่อให้บรรลุผลในการดำรงไว้ซึ่งเอกราช อธิปไตยของชาติ บูรณภาพแห่งดินแดน ในการพิทักษ์และส่งเสริมความมั่นคงของรัฐและผลประโยชน์ของชาติ โดยมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ นอกจากนี้ จะร่วมมือกับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เพื่อยุติประโยชน์ให้เกิดแก่ความมั่นคงของรัฐและการพัฒนาประเทศ ...¹

ในช่วงนี้ทางด้านต่างประเทศ ไทยต้องเผชิญกับปัญหาความมั่นคงจากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา และได้จัดตั้งระบอบเอ็ง สัมรินขึ้นที่พนมเปญ ทำให้รัฐบาลกัมพูชาต้องหนีเข้าป่าและทำการสู้รบยืดเยื้อกลายเป็นปัญหา กัมพูชา ทำให้ประเทศไทย ในช่วงนี้ต้องเผชิญกับภัยทั้งภายในและภายนอก ภายในก็คือการก่อการร้ายของพรรคคอมมิวนิสต์และภายนอกก็คือ การคุกคามของเวียดนามตามแนวพรมแดนไทยกับกัมพูชา นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้จึงเน้นที่

¹ พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา. "นโยบายต่างประเทศและแนวโน้มของนโยบายต่างประเทศ," สารานุกรม. 33 (กุมภาพันธ์ 2526). หน้า 4-5.

"ความมั่นคงของชาติ" (Security-Oriented) เป็นหลัก เพราะเกรงการขยายอิทธิพลของเวียดนามที่สามารถยึดพนมเปญของกัมพูชาและครอบงำลาวไว้ได้ ในช่วงนี้รัฐบาลไทยจึงเกรงว่าเวียดนามมีความพยายามจะจัดตั้ง "สหพันธ์อินโดจีน" ขึ้นมา โดยเฉพาะกรณีการรุกรานไทยครั้งใหญ่คือที่บ้านโนนหมากมุ่น อ. ตาพระยา จ. ปราจีนบุรี ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2523 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งเพิ่งเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้สั่งการให้ใช้กำลังเข้าปลักดันและหยุดยั้งการละเมิดอธิปไตยของกองกำลังเวียดนาม การปะทะกันอย่างรุนแรงที่โนนหมากมุ่นนี้ ทำให้ทหารไทยเสียชีวิตหลายสิบนาย จึงส่งผลให้นายกรัฐมนตรี พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ และรัฐมนตรีต่างประเทศ พล.อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา มองเวียดนามว่า เป็นภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศไทยโดยตรง และมีความหวาดระแวงว่าเวียดนามจะรุกรานประเทศไทย ในช่วงนั้นมีข่าวลือเสมอว่า เวียดนามกำหนดวันบุกไทย ซึ่งทำให้ไทยหวาดระแวงเสมอว่าตราบดีที่เวียดนามยังคงยึดครองและมีทหารอยู่ในกัมพูชา ตราบนั้นประเทศไทยก็ยังคงถูกคุกคามและไม่มี ความมั่นคงปลอดภัย ปัญหา กัมพูชา จึงถูกถือเป็นปัญหาสำคัญ เป็นภัยคุกคามความมั่นคงทางด้านชายแดนด้านตะวันออกของไทย ผู้นำไทยจึงได้ตัดสินใจใช้เครื่องมือทางการทูตเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชา¹ คือการใช้นโยบายโดดเดี่ยวเวียดนาม และพยายามเรียกร้องและผลักดันให้เวียดนามถอนทหารออกไปจากกัมพูชา

กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้จัดพิมพ์สมุดปกขาว The Vietnamese Acts of Aggression Against Thailand's Sovereignty and Territorial Integrity ในปี

¹ ผู้สนใจสามารถหารายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก จุลชีพ ชินวรรณ "วิกฤตการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีโนนหมากมุ่น," ในจุลชีพ ชินวรรณ. ชนวนสงคราม ไทย จีน อินโดจีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2529. หน้า 113-128.

² Far Eastern Economic Review. 1 : 17-23 ; April, 1980.

³ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2523. ข่าวลือเรื่องเวียดนามกำหนดวันบุกไทย.

⁴ ผู้สนใจศึกษาเหตุการณ์การรุกรานของเวียดนามต่อไทยช่วงนี้ ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก ชุมพล เลิศรัฐการ. ศึกสงครามเวียดนาม-ไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2522. หน้า 356-398.

พ. ศ. 2523 เพื่อชี้แจงเหตุการณ์และแสดงหลักฐานการล่องล้าอับโดยของไทยในกรณีนี้ให้หนักแน่นมากขึ้น โดยกำลังทหารเวียดนาม และพล. อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา ยังได้เดินทางไปหลายๆ ประเทศ เพื่อแสวงหาความสัมพันธ์และสร้างมิติโลกเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาก็มีพหุ และโดดเดี่ยวเวียดนาม จนได้รับสมญานามว่า พล. อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา เป็น "สถานพิกัญญากัมพูชา"¹ โดยการใช้นโยบายต่างประเทศคือ "รอบโลกและรอบด้าน"

นโยบายพหุมิตร (แปรสนามรบให้เป็นสนามการค้า)

เป็นนโยบายในช่วงสมัยที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยได้แถลงนโยบาย ในโอกาสพบผู้แทนสื่อมวลชน (17 ม. ค. 2528) และในโอกาสครบรอบ 110 ปี ของกระทรวงการต่างประเทศ (12 เม. ย. 2528) โดยมุ่งส่งเสริมความมั่นคงของรัฐและผลประโยชน์ของชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ

นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้มีลักษณะพิเศษที่น่าศึกษาคือ หลังจากเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และคณะที่ปรึกษาบ้าน

¹ เหตุที่ได้รับฉายาว่า "สถานพิกัญญากัมพูชา" ในความเข้าใจของผู้เขียนนั้นเพราะว่า ท่านได้ทำงานในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมานานตั้งแต่ปี พ. ศ. 2523 ในสมัยรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มาจนกระทั่งถึงสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านได้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายปัญหาก็มีพหุนี้ร่วมกับประเทศกลุ่มอาเซียนมาแต่แรก ก่อนที่จะมารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ท่านก็เป็นเลขา สมช. ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาก็มีพหุ ในสมัยของรัฐบาล มรว. ดิถีฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านเป็นหัวหน้าพรรคกิจสังคมที่ไม่ยอมรับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี หากแต่ขอรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแทน ซึ่งถือว่าเป็นงานที่ท่านทำมาตั้งแต่แรกคือ การกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาก็มีพหุทางการทูตจึงได้รับฉายาดังกล่าว.

² ผู้สนใจนโยบายนี้ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก.

พินธุโลก ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและการดำเนินการต่างประเทศเสียเองแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา รัฐบาลและคณะที่ปรึกษามีวิธีการและมาตรการต่างจากกระทรวงการต่างประเทศ ทำให้มีผลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สับสนและขาดเอกภาพ นับว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของการแก้ไขปัญหากัมพูชาด้านการทูตของประเทศไทย รัฐบาลชุดนี้ได้ประกาศนโยบายที่จะยอมให้มีการเจรจากับฝ่ายฮุนเซนโดยตรง¹

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยเช่นนี้ ได้มีนักวิชาการต่างประเทศวิจารณ์ไว้ว่า

แม้แต่ประเทศลาวและเขมร ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของไทยก็ยังคงสับสนต่อนโยบายต่างประเทศของไทยที่จะนำมาใช้กับกลุ่มประเทศอินโดจีนว่าเป็นอย่างไรแน่ เพราะนโยบายต่างประเทศของไทยในปัจจุบันมีนโยบาย 2 นโยบายที่ขัดแย้งกันอยู่ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าในอินโดจีน หรือนโยบายเพื่อความมั่นคงภายในประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่กำหนดโดยฝ่ายทหารที่ถูกนำมาใช้ตั้งแต่อดีต เรื่องนี้นักวิชาการตะวันตกมองว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลไทยที่ไม่มีการกำหนดนโยบายต่างประเทศให้ชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น ลาวและกัมพูชายังไม่ยอมที่จะให้ความไว้วางใจต่อฝ่ายไทยได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลไทยเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับลาว แต่ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา ยังคงให้การสนับสนุนลาวของการต่อต้านรัฐบาลลาวในปัจจุบันด้วยเช่นกัน หรือการที่ไทยเปิดสัมพันธ์กับรัฐบาลเขมร ในระบอบพหุแบบ (เฮง สัมริน) ในขณะที่ยังคงให้การสนับสนุนกลุ่มเขมรแดงอยู่ ซึ่งนักวิชาการเหล่านี้มองว่าไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบ

¹ ผู้สนใจรายละเอียดของเรื่องนี้ศึกษาได้จาก เสาวภาคย์ เตชะสาย. นโยบายต่างประเทศของไทยต่อกลุ่มประเทศอินโดจีนในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

² "The Dilemma of Trading with Indochina," Business Review.

(1 October 1988). p.20-25.

ไว้ทิศทาง ไว้จุดยืน...¹

ในเรื่องนี้ กระทรวงต่างประเทศของไทยที่รับผิดชอบในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยตรง ก็ยังเกิดปัญหาขัดแย้งกับนโยบายของฝ่ายรัฐบาลไทย โดยกลุ่มที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีคือกลุ่มที่ปรึกษามานพิจนุโลก

การดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อการแก้ไขปัญหากัมพูชา จึงนำไปสู่ "การต่อสู้สองแนวทาง" (The Struggle Between the two Lines) ซึ่งพลเอก ชาติชาย ต้องออกมาแก้ต่างว่าที่จริงคือนโยบายการ "แยกกันเดิน ร่วมกันดี"² คือเป็นระหว่างแนวทางของ พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ และคณะที่ปรึกษามานพิจนุโลกที่ต้องการติดต่อกับระบอบการปกครองพหุแบบของฮุนเซนอย่างเปิดเผย กับอีกแนวทางของกระทรวงการต่างประเทศโดย พล.อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา ที่ไม่ยอมรับระบอบการปกครองฮุนเซน แต่มีนโยบาย "โดดเดี่ยวเวียดนาม" กดดันให้เวียดนามยอมตามข้อเสนอของอาเซียน คือการถอนทหารออกจากกัมพูชาโดยไม่มีข้อแม้ ในการแก้ไขปัญหากัมพูชาที่นำไปสู่ความสับสนในการดำเนินนโยบายและสร้างความแปลกใจให้กับกลุ่มอาเซียนที่เคยสนับสนุนนโยบาย "โดดเดี่ยวเวียดนาม" ที่ไทยเคยเป็นผู้นำมาโดยตลอด กระทรวงการต่างประเทศไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการใช้นโยบายเช่นนี้ โดยเฉพาะค้าขายกับระบอบเฮง สัมริน

¹ สรุปจากการฟังบรรยายพิเศษซึ่งจัดโดย สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "สถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในสามชาติอินโดจีน" โดยศาสตราจารย์ คล้าก ดี เนเฮอร์ หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เทิร์น อิลลินอยส์. ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจการเอเชียอาคเนย์ ระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม 2532. 22 มกราคม 2533.

² The Nation. (21 June 1989). p.8. ซึ่งได้กล่าวถึงการริเริ่มนโยบายสนับสนุนเขมร 4 ฝ่าย เช่น การเชิญนายฮุนเซนมาเยือนกรุงเทพฯ ในช่วงแรกๆ นโยบายของไทยได้สร้างความสงสัยและถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประเทศสมาชิกอาเซียนโดยเฉพาะสิงคโปร์และหลายประเทศรู้สึกอึดอัดกับแนวทางนโยบาย 2 ทาง (dual-track policies) ของไทยเป็นอย่างยิ่ง.

เพราะเกรงว่าจะกระทบกระเทือนต่อความพยายามในการแก้ไขปัญหามันปูชาทางการเมืองแบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Political Solution) ตามมติแนวทางของอาเซียน

คณะที่ปรึกษากันพลโลกมีความเห็นว่า กระบวนการต่างประเทศ และพล.อ. สิทธิ เศวตศิลา มีท่าทีแข็งกร้าวเกินไปและไม่ยืดหยุ่น เนื่องจากยึดมั่นในมติอาเซียนและองค์การสหประชาชาติที่จะให้มีการแก้ไขปัญหามันปูชาทางการเมืองแบบสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Political Settlement) คณะที่ปรึกษาต้องการที่จะให้ไทยมีท่าทีที่ยืดหยุ่นกับระบอบพหุแบบมากกว่านี้ และต้องการแก้ไขปัญหามันปูชาในรูปแบบทีละขั้น (step by step) มากกว่าแบบสมบูรณ์แบบโดยเห็นได้จากการแสดงทัศนะของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ "ยินดีต้อนรับสุนเซน ถ้าหากว่าสุนเซนจะเดินทางมาประเทศไทย"¹ ดังนั้นนายสุนเซนพร้อมด้วยภรรยาอีก 22 คน จึงเดินทางมาเยือนไทย โดยที่กระทรวงการต่างประเทศมิได้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพราะพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แถลงว่า เป็นการมาเยือนแบบไม่เป็นทางการ แต่ก็ทำให้กระทรวงการต่างประเทศมองว่าเป็นการทำให้สุนเซนมีท่าทีแข็งกร้าวและไม่ยอมประนีประนอม ซึ่งจะยากต่อการแก้ไขปัญหามันปูชามากขึ้น

นอกเหนือจากนโยบายเปลี่ยน "สนามรบให้เป็นสนามการค้า" ของนายกรัฐมนตรี พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณแล้ว ผู้นำของฝ่ายทหารคือ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ก็ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายของไทยต่ออินโดจีนคือแนวคิด "สุวรรณภูมิ" ซึ่งต้องการให้ไทยเป็นผู้นำในด้านเศรษฐกิจใน "สุวรรณภูมิ"³ ความหลากหลายและสับสนต่อนโยบายต่างประเทศของไทยในครั้งนี้ มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาเซียนได้คลายความใกล้ชิดลง เพราะไม่แน่ใจในนโยบายของไทย

¹ จากปาฐกถาเรื่อง "Thailand and The World in 1990," The Nation. December 23, 1988. p.1

² เขียน ธีระวิทย์. "พลเอกชาติชาย ต้องการสันติภาพในกัมพูชาจริงหรือ," มติชน. ปีที่ 13 (19 เมษายน 2533). หน้า 2-3.

³ รู้จักกันในนามของ "ธุรกิจหน้าการทูต" จาก จุลชีพ ชินวรรณ, นโยบายต่างประเทศของไทยในทศวรรษที่ 1980 : การย้อนพิินิจ. ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. พ.ศ. 2535. หน้า 29.

โดยเฉพากรณี "ปัญหาแกมพูชา"¹

นายกรัฐมนตรี พล.อ. ชชาติชาย ชุณหะวัณ และคณะที่ปรึกษายังได้ดำเนินการแก้ไขปัญหากัมพูชา โดยการพบปะเจรจากับฮุนเซนเป็นครั้งที่สองที่กรุงเทพฯ อีก และยังได้เดินทางไปเจรจากับผู้นำของจีนถึง 2 ครั้ง ในช่วงปี พ.ศ. 2532 เพื่อพยายามชักจูงให้ผู้นำจีนเห็นคล้อยตามทัศนะของท่าน แต่ประสบความล้มเหลวเพราะระบอบพหุพมเปญ (ฮุนเซน) ยังปฏิเสธไม่ยอมให้เขมรแดงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งรัฐบาล และมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งกัมพูชาด้วย

จุดน่าสังเกตคือ ทุกครั้งที่นายกรัฐมนตรีชชาติชาย ชุณหะวัณ เจรจากับ ฮุนเซนนั้น รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา จะไม่เข้าร่วมในการประชุมเลย รวมทั้งเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศด้วย ซึ่งกล่าวได้ว่า "ปัญหาแกมพูชา" นั้นมิได้ทำให้เขมรแตกแยกเป็นฝ่ายต่างๆ เท่านั้น แม้แต่คณะรัฐบาลของไทยก็ยังแตกแยกกันด้วย

เกี่ยวกับการแตกแยกนี้เห็นได้ชัด กรณีที่ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ที่ปรึกษานายกฯ ได้เสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา ลาออก แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พล.อ.อ. สิทธิ ก็ปฏิเสธที่จะลาออก และกรณีนี้ยังได้สร้างความไม่พอใจให้แก่สมาชิกพรรคกิจสังคมเป็นอย่างมาก จนทำให้นายกรัฐมนตรีพลเอกชชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องโกล่เกลี่ยเพื่อรักษาความสามัคคีภายในคณะรัฐบาลของตนไว้ เพราะทำให้มองว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแกมพูชาถูกกำหนดโดยกลุ่มคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (บ้านพิษณุโลก) และละเลยบทบาทของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ และกองทัพบก

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดนโยบายของรัฐบาลพลเอกชชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อปัญหาแกมพูชา

1. ปัจจัยเกี่ยวกับผู้นำ ผู้นำคือ พลเอกชชาติชาย ชุณหะวัณ เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ สมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้เดินทางไปเยือนจีน และ

¹ "บทวิจารณ์ หรืออาชญากรรมจะแตกคอกันหลังขบวนถือนทหารจากกัมพูชา," สยามธุรกิจ.

ดำเนินนโยบายผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมาก่อน จึงค่อนข้างจะมีประสบการณ์ในด้าน

- ต่างประเทศ ในช่วงหนึ่งนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พล. อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา) จึงมองคล้ายขัดแย้งกับนโยบายของกลุ่มที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (บ้านพิษณุโลก) กรณีไ้ญ่หากัมพูชา โดยย้ายจากมิติของความมั่นคง สัมพันธเอกเปรม ดินสุลาหนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีมาเป็นมิติของการค้าและการพาณิชย์

2. ปัจจัยทางด้านการเมืองภายใน กลุ่มที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ กรณีไ้ญ่หากัมพูชาโดยต้องการใช้นโยบายกัมพูชาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเกียรติภูมิและชื่อเสียงของตน โดยไม่ให้ความสำคัญกับกระทรวงต่างประเทศและสำนักงานเลขาธิการความมั่นคงแห่งชาติและกลุ่มทหารเช่นเดิม ทำให้เกิดการมองว่าการทูตของประเทศไทยแตกแยกและสับสน

3. ปัจจัยทางด้านการเมืองภายนอก ความขัดแย้งของมหาอำนาจได้สิ้นสุดลง หมดยุคสงครามเย็น การสนับสนุนด้านทหารและความมั่นคงของไทยแต่เดิมสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ดินสุลาหนท์ เปลี่ยนไปตามกระแสโลก ก๊วยจากเวียดนามที่เราเคยหวาดเกรงก็ไม่มี เพราะสหภาพโซเวียตที่เคยให้ความสนับสนุนช่วยเหลือเวียดนามดำให้ความช่วยเหลือ ภายใต้นโยบาย "กลาสนอด เปเปรสตรอยก้า" ของกอร์บาชอฟ เวียดนามต้องหันมาใช้วิธีเจรจาแทนการใช้กำลังทหาร

4. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายของไทยกรณีไ้ญ่หากัมพูชา เนื่องจากในปัจจุบันกัมพูชายังคงเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ พืชผล ฯลฯ การที่ประเทศกัมพูชาตกอยู่ในภาวะสงครามเป็นเวลานาน ทำให้กัมพูชาต้องประสบกับภาวะขาดแคลน โดยเฉพาะสินค้าอุปโภค-บริโภค อีกทั้งกัมพูชายังได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีอัตราภาษีศุลกากรต่ำมาก ด้วยเหตุนี้ กัมพูชาจึงเหมาะสมที่จะเป็นทั้งแหล่งวัตถุดิบและตลาดการค้าของประเทศไทยมากที่สุด

¹ ภาวะชะงักงันของการแก้ไขไ้ญ่หากัมพูชา สยามจดหมายเหตุ. ปีที่ 16 . ฉบับที่ 3.

5. การสร้างภาพพจน์ของรัฐบาล ถ้ารัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สามารถนำ นักกฎหมายเข้าสู่การแก้ไขปัญหาลงสำเร็จ ก็จะสามารถทำให้ไทยเป็นประเทศผู้นำในอาเซียน ในการแก้ไขปัญหานักกฎหมาย

ผลกระทบของการดำเนินนโยบายธุรกิจหน้าการทูต

1. เกิดความแตกแยกในการเมืองภายในประเทศ ระหว่าง พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับกลุ่มที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลก
2. ทำลายความเชื่อถือต่อนโยบายต่างประเทศของไทยกรณีนักกฎหมายด้อมมิตรประเทศ ทำให้นานาชาติ โดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกอาเซียนระแวงสงสัยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เสนอนโยบายทีละขั้นตอน (step by step) แทนการแก้ไขปัญหานักกฎหมายแบบสมบูรณ์แบบที่ไทยเคยยึดมั่นมาตลอด
3. ฝ่ายประเทศเวียดนามซึ่งเป็นประเทศผู้รุกราน จะเกิดเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม ความหวังที่จะแก้ไขปัญหานักกฎหมายโดยสมบูรณ์แบบ คือมีรัฐบาลผสมที่มีเขมรแดงเข้าร่วมคงเกิดผลยาก เท่ากับไทยให้การรับรองรัฐบาลหุ่นของเวียดนามในนักกฎหมาย เป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับ รัฐบาลหุ่นเอง สัมริน มากขึ้น
4. ทำให้เขมรสามฝ่ายที่ไทยเคยสนับสนุนมาแต่ต้นไม่พอใจ โดยเฉพาะเจ้าโรตม สีหนุ จึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้ ไทยเป็นตัวจักรในการสร้างนักกฎหมายขึ้นใหม่ แต่จุดมุ่งหมายก็มิได้แตกต่างจากรัฐบาลชุดอื่นๆ คือ มีความต้องการให้เวียดนามถอนทหารออกจากนักกฎหมาย ให้ชาวนักกฎหมายแก้ไขปัญหากันเอง แต่วิธีการแตกต่างกัน และมองเหมือนว่ารัฐบาลชุดนี้ยังขาดประสบการณ์ในการจัดประชุมเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เป็นในรูปแบบยิ่งแก้ยิ่งยุ่ง

บทบาทของประเทศไทยในการแก้ไขปัญหานักกฎหมาย

รัฐบาลไทยได้ดำเนินการแก้ไขปัญหานักกฎหมายในระดับการเมืองระหว่างประเทศภายหลังจาก เวียดนามรุกรานและยึดครองนักกฎหมายในปี พ.ศ. 2522 ดังนี้

1. การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมนักกฎหมายประชาธิปไตย
2. การนำนักกฎหมายเข้าปรึกษาหารือในกลุ่มประเทศภาคีอาเซียนด้วยวิถีทาง

ทางการเมือง (Political Collective Defense) ครั้งสำคัญคือ การเสนอให้มีการเจรจา
ข้างเคียง (Proximity talks) การประชุมอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มเซมร 4 ฝ่าย
(Jakarta Informal Meeting, JIM)

3. การจัดประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหาแกมพูชา (ระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศ)

4. การดำเนินการในสหประชาชาติ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดตั้งรัฐบาลผสมแกมพูชาประชาธิปไตย

เนื่องจากพล พต ผู้นำกลุ่มเซมรแดงมีจุดต่างในสายตาของประชาคมโลก ไทยจึง
มีความเห็นว่าการดำเนินการทางการเมืองที่เวียดนามถอนทหารออกไปนั้น ต้องให้นานาชาติ
ยอมรับรัฐบาลที่ถูกต้องของแกมพูชา จึงควรที่จะมีผู้นำใหม่ที่ไม่มีความขัดแย้ง เพื่อที่แกมพูชาจะได้
มีศักดิ์ศรีขึ้นในการเมืองระหว่างประเทศ การแก้ไขปัญหาก็สำเร็จก็เหมือนกับการแก้ไขปัญห
ให้เราเอง จึงได้ร่วมมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและอาเซียน จัดให้ผู้นำของเซมรสามฝ่าย
มาพบปะกันที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2525² เป็นผลสำเร็จ
โดยผู้นำเซมรทั้ง 3 ฝ่าย ระหว่างสมเด็จเจ้าพระยาธิบดี สีหนุ นายซอน ซานห์ และเขียว สัมพัน
ได้ลงนามในข้อตกลงร่วมกันเพื่อตอบโต้และขับไล่เวียดนามและรัฐบาลเฮง สัมริน ออกจากดินแดน
แกมพูชาให้เร็วที่สุด โดยที่สมเด็จเจ้าพระยาธิบดี สีหนุ เป็นประธานาธิบดี พานนา เขียว สัมพัน
เป็นรองประธานาธิบดี พานนา ซอน ซานห์ เป็นนายกรัฐมนตรี

การรวมพลังเช่นนี้ทำให้เกิดรัฐบาลแกมพูชาประชาธิปไตยใหม่ที่มีขอบเขตและอำนาจ
มั่นคงกว่าเดิม ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากสหประชาชาติว่าเป็นผู้แทนที่ถูกต้องของแกมพูชา โดยมีที่นั่งใน

¹ สิทธิ เศวตศิลา. บทสัมภาษณ์ "ปัญหาก็แกมพูชากับประเทศไทย," มติชน. 20 มิถุนายน
2523. หน้า 7.

² "การประชุมเซมร 3 ฝ่าย ใครจะเป็นผู้นำ," สยามรัฐ. (30 มิถุนายน 2525).
หน้า 1, 13.

ที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติ นับเป็นความสำเร็จของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ต่อนักกัมพูชาในการให้มหาชาติยอมรับ 3 ฝ่าย และเป็นการนำนักกัมพูชาเข้าสู่เวทีการเมืองระหว่างประเทศ ภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ขณะนั้นคือ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา

กล่าวโดยย่อๆ กองกำลังเขมรที่ต่อต้านเฮง สัมริน และเวียดนามมีอยู่ด้วยกัน

3 กลุ่มใหญ่ๆ แต่ละกลุ่มมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกันดังนี้

ก. กลุ่มรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea) ภายใต้การนำของนายเขียว สัมพัน เป็นกลุ่มที่ได้รับการรับรองจากมหาชาติว่าเป็นตัวแทนของกัมพูชา จุดแข็งของกลุ่มนี้ก็คือ เป็นกลุ่มที่มีกองกำลังมากที่สุด ประมาณ 40,000 คน¹ ดำเนินการต่อต้านเวียดนามในรูปสงครามกองโจรอยู่ในชนบทอย่างค่อนข้างมีประสิทธิภาพภายใต้การบังคับบัญชาของพลพรรคฐานที่มั่นอยู่บริเวณเทือกเขาพนมมัลย์ และพื้นที่ป่าติดกับพรมแดนไทย จุดอ่อนก็คือไม่ได้รับความนิยมนอกจากประชาชนเขมรนัก เพราะเคยดำเนินนโยบายที่แข็งแกร่งและรุนแรงในอดีต ทั้งนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ แม้ว่าจะได้ยุบพรรคคอมมิวนิสต์แล้วก็ตาม ส่วนภาพพจน์ในต่างประเทศก็ไม่สู้ดี เนื่องจากเหตุดังกล่าว

ข. กลุ่มแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติของประชาชนเขมร² (Khmer People's National Liberation Front, KPNLF) หรือรู้จักกันในนามของเขมรเสรี ภายใต้การนำของซอน ซาน อดีตนายกรัฐมนตรีกัมพูชา กลุ่มนี้มีจุดแข็งอยู่ที่มีนโยบายยึดมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตย และเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และได้รับความนิยมนอกจากชาวเขมรลี้ภัยพอดวร คาดว่ามี

¹ "ดูลกำลังรบ," วิวัฒน์. ปีที่ 1 (7) ฉบับที่ 60 (402) (2-8 มีนาคม 2523). หน้า 30-31.

² บางที่เรียกว่า "กลุ่มขบวนการแนวร่วมเพื่อเอกราช ความเป็นกลาง สันติภาพและความร่วมมือของกัมพูชา (Front of Union National pour un Cambodia Independent, Pacificque et Cooperatif, FUNCINPEC).

ชาวเขมรลี้ภัยให้ความสนับสนุนประมาณ 100,000 คน ส่วนกองกำลังติดอาวุธมีประมาณ 8,000 คน อยู่ติดพรมแดนไทย บริเวณหนองจาน อัญญประเทศ ข้อดีของกลุ่มเขมรชอน ซานห์ คือมักแตกแยก เป็นก๊กเป็นเหล่า บางครั้งก็ต่อสู้กันเอง หรือต่อสู้เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ทางการเมืองในตลาดมืดที่ชายแดน

ค. กลุ่มเขมรที่สนับสนุนสมเด็จพระเจ้าบรมม สีนุ หรือรู้จักกันในนามของเขมรมูลินากะ (Moulinaka) แม้ว่าสมเด็จพระเจ้าบรมม สีนุ จะลี้ภัยทางการเมืองอยู่ในต่างประเทศ (จีนและเกาหลีเหนือ) ผู้แทนของพระองค์คือนายพลอินตัม หรือนายบัวเฮล ได้เข้ามารวบรวมประชาชนเขมรที่ยังจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าบรมม สีนุ จุดแข็งของกลุ่มนี้คือ องค์สมเด็จพระเจ้าบรมม สีนุเอง เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและยังคงเป็นที่นิยมของชาวเขมร ซึ่งอพยพไปอยู่ต่างประเทศ และที่ลี้ภัยอยู่บริเวณชายแดน อีกทั้งพระองค์ยังรู้จักผู้นำประเทศต่างๆ ในโลกที่ 3 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ข้อดีของกลุ่มนี้ก็คือ มีกองกำลังติดอาวุธที่เล็กมากประมาณ 3,000-4,000 คนเท่านั้น อยู่แถบชายแดนกัมพูชาที่ติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์

เขียว สัมพันธ์ และชอน ซานห์ ได้มีโอกาสมาเจรจากันที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 29-30 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ก่อนที่จะเดินทางไปประชุมร่วมกับสมเด็จพระเจ้าบรมม สีนุ ที่สิงคโปร์ การประชุมระหว่างผู้นำกองกำลังเขมร 3 ฝ่าย ได้เริ่มขึ้นระหว่าง 2-4 กันยายน พ.ศ. 2524 และสามารถตกลงในหลักการกว้างๆ ในการจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย ดังที่ปรากฏในแถลงการณ์ร่วมที่ลงนามในวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2524 ว่า "จะจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย โดยมีจุดมุ่งหมายในการต่อสู้ทุกรูปแบบ เพื่อปลดปล่อยกัมพูชาจากการรุกรานของเวียดนาม" แถลงการณ์ร่วมฉบับนี้ยังได้ระบุให้จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ (Ad Hoc Committee) เพื่อเจรจากันในรายละเอียดต่อไประหว่างผู้แทนของทั้ง 3 กลุ่ม การประชุมของคณะกรรมการเฉพาะกิจมีอยู่ด้วยกัน 9 ครั้ง ระหว่าง 13 กันยายน - 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524 แม้ว่าจะตกลงในรายละเอียดได้บางประการ แต่ความหวาดระแวงกันยังคงมีอยู่มาก ทำให้ไม่สามารถตกลงเกี่ยวกับการแบ่งสรรอำนาจและตำแหน่งที่สำคัญๆ ในรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยได้

ดังนั้นในปลายเดือนพฤศจิกายน สิงคโปร์ได้มีข้อเสนอในนามของอาเซียนเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลผสมแบบหลวม (Loose Coalition) ขึ้นเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งในระหว่างเขมร

3 ฝ่าย โดยให้แต่ละฝ่ายยังคงเอกลักษณ์และควบคุมของกองกำลังของแต่ละฝ่าย เพียงเพื่อความร่วมมือและประสานงานกันในการต่อต้านเวียดนาม รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยใช้เวลา 2 เดือนในการพิจารณาข้อเสนอนี้ ในขณะเดียวกัน กลุ่มซอน ซานห์ และกลุ่มสีหนุได้ยอมรับข้อเสนอแล้ว เมื่อครบกำหนด 2 เดือน รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยได้ตอบปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียนเกี่ยวกับรัฐบาลผสมแบบหลวมๆ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525

สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งได้ให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยได้พยายามที่จะจัดประชุมเขมร 3 ฝ่าย ที่ปักกิ่ง ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2525 แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะซอน ซานห์ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย คงมีแต่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ และเขียว สัมพันธ์ เท่านั้นที่ประชุมร่วมกัน

การประชุมคณะกรรมการจัดการเฉพาะกิจ เพื่อการจัดตั้งเขมร 3 ฝ่ายนี้ รวมทั้งสิ้น 9 ครั้ง แต่ต่างฝ่ายก็มีเงื่อนไขที่ตกลงกันไม่ได้

การจัดตั้งรัฐบาลผสม 3 ฝ่ายของกัมพูชาประชาธิปไตยได้มีการประชุมกันหลายครั้ง และในที่สุดก็เป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2525¹ ที่กัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย โดยได้มีการลงนามของผู้นำกลุ่มเขมรทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ สีหนุ, ซอน ซานห์ และเขียว สัมพันธ์ หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมแบบหลวมๆ (Loose Coalition) และเสนอให้สีหนุดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐบาลผสม

2. การนำปัญหาการกัมพูชาเข้าปรึกษาหารือกับกลุ่มประเทศภาคีอาเซียน

กรณีเวียดนามยึดครองกัมพูชา² ประเทศไทยตระหนักดีว่าไม่สามารถแก้ไขด้วยการใช้กำลังหรือวิธีการทางทหารได้ และโครงสร้างของสมาคมอาเซียนก็ได้ตั้งขึ้นเพื่อการแก้ไข

¹ โครงการอินโดจีนศึกษา. ไทยกับปัญหากัมพูชา. เอกสารวิชาการฉบับที่ 21 : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 18.

² Nayan Chanda. "Flip-Flop at the Villa," Far Eastern Economic Review. 20 ; 12 August, 1981.

ปัญหาความมั่นคง และข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นกรณีปัญหาแก้มพูชา ก็มีได้เป็นข้อขัดแย้งกับประเทศไทยโดยตรง แต่ปัญหาแก้มพูชาส่งผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง ดังนั้นวิธีการที่ใช้เป็นหลักในการแก้ไขปัญหานี้ของไทยก็คือการใช้วิธีการทางการเมืองและวิธีการทางทูตเป็นเครื่องมือ เพื่อแสดงให้เห็นนาชาติทราบกันว่าปัญหาแก้มพูชาเป็นปัญหาระดับระหว่างประเทศ มิใช่เป็นปัญหาระดับภูมิภาคหรือภายในประเทศเขมรเท่านั้น

วิธีการความร่วมมือส่วนใหญ่ได้ดำเนินการในที่ประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ประเทศไทยได้ดำเนินการที่ประชุมสุดยอดอาเซียนในกรณีปัญหาแก้มพูชาเป็นการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเป็นพิเศษที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2522 โดยคำแถลงเกี่ยวกับปัญหาแก้มพูชาในครั้งนั้นสาระสำคัญคือ

ก. ยืนยันสิทธิของประชาชนแก้มพูชาที่จะตัดสินใจอนาคตด้วยตนเอง โดยปราศจากการแทรกแซงหรืออิทธิพลของประเทศภายนอก

ข. เรียกร้องให้ถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากแก้มพูชาโดยทันที

ค. สนับสนุนให้เสนอเรื่องต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ การจัดประชุมระหว่างชาติว่าด้วยแก้มพูชา ประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน ได้เสนอให้การประชุมระหว่างชาติว่าด้วยแก้มพูชา (International Conference on

¹ ความจริงแล้วองค์การอาเซียน จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองมากกว่าด้านเศรษฐกิจ ดร. ถนัด คอมันตร์ ซึ่งเป็นตัวตั้งตัวตึงจัดตั้งองค์การนี้ ต้องการให้อาเซียนทำหน้าที่ป้องกันร่วมกันทางการเมือง (Collective political defense role) คือเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับมหาอำนาจแห่งองค์การอาสา (ASA, Association of Southeast Asia) ที่ได้ยุบไป ผู้สนใจรายละเอียดสามารถศึกษาได้จากรายงานการอภิปรายเรื่อง "ไทยกับสถานการณ์อินโดจีน" ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ และสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2522. หน้า 36-50.

² กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2522. การประชุมสุดยอดอาเซียนกรณีปัญหาแก้มพูชา.

Kampuchea) ตามมติสหประชาชาติ ที่ 35/6 ณ นครนิวยอร์ก ระหว่างวันที่ 13-17 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 โดยมีนายวิลลิบาลด์ พัทธ (Willibald Pahr) รัฐมนตรีต่างประเทศออสเตรีย เป็นประธานที่ประชุม และมีประเทศต่างๆ เข้าร่วมประชุมถึง 79 ประเทศ และมีผู้สังเกตการณ์อีกจำนวนหนึ่ง รวมทั้งผู้แทนกลุ่มเขมรอื่นๆ ที่ต่อต้านเวียดนาม เช่น ผู้แทนเขมรกลุ่มนายซอน ซานห์ และผู้แทนจากกลุ่มนิยมสันติ ส่วนประเทศเวียดนามและสหภาพโซเวียต รวมทั้งฝ่ายเฮง สัมริน ต่อต้านการประชุมครั้งนี้ และมีได้มาร่วมประชุมด้วย แม้ว่าจะมีปัญหามากมายประการระหว่างกลุ่มอาเซียน และจีนเกี่ยวกับถ้อยคำในปฏิญญาเรื่องกัมพูชา (Declaration on Kampuchea) แต่ก็สามารถตกลงกันได้ ปฏิญญาเรื่องกัมพูชาซึ่งเป็นผลของการประชุมครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นประจักษ์ชัดของประเทศส่วนใหญ่ในโลกที่ต้องการแก้ปัญหา กัมพูชา โดยการเจรจาตามขั้นตอน ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

- 1) ให้ทุกฝ่ายในกัมพูชายุติการสู้รบ และให้ทหารต่างชาติถอนตัวออกจากกัมพูชา โดยเร็ว ภายใต้การควบคุมของกองกำลังรักษาสันติภาพขององค์การสหประชาชาติ
- 2) ให้ดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อจัดการมิให้กลุ่มติดอาวุธชาวกัมพูชาขัดขวางการเลือกตั้งโดยเสรี ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การสหประชาชาติ และให้ทุกกลุ่มยอมรับผลของการเลือกตั้งนั้นด้วย

นอกจากนั้น ที่ประชุมยังเห็นว่างัมพูชาจะต้องเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และรัฐบาลในอนาคตของกัมพูชาจะต้องประกาศให้ทราบทั่วกันว่า กัมพูชาจะไม่เป็นภัยคุกคามหรือถูกใช้เป็นแหล่งคุกคามอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกับกัมพูชา

ที่ประชุมยังได้มีมติให้จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ (Ad Hoc Committee) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศไทย มาเลเซีย ศรีลังกา ญี่ปุ่น ไนจีเรีย เซเนกัล และซูดาน เพื่อรายงานเกี่ยวกับความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหากัมพูชาแก่เลขาธิการองค์การสหประชาชาติด้วย

กรณีปัญหาในหมากมุ่น

เมื่อเช้าตรู่วันที่ 23 มิถุนายน 2523 อันเป็นระยะเวลา 2 วันก่อนที่จะมีการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 13 จะมีขึ้น ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ปรากฏว่ามีกองกำลังเวียดนาม จำนวน 200-300 คน ที่ประจำอยู่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้รุกล้ำ

ข้ามแดนไทยทางฝั่งตะวันออกแถบปราจีนบุรี บริเวณหมู่บ้านโนนหมากมุ่นใกล้กับค่ายผู้ลี้ภัยเข้าเมือง
กัมพูชา เป็นเหตุให้เกิดการปะทะกับกองกำลังของไทยที่เข้าสกัดกั้นการรุกรานครั้งนี้ เป็นผลให้มี
ผู้เสียชีวิตฝ่ายไทย 22 คน และฝ่ายเวียดนาม 75 คน เวียดนามได้ถอนกำลังไปในที่สุดเมื่อ
ตอนเที่ยงของวันที่ 24 มิถุนายน 2523 วันที่ 25 มิถุนายน 2523 ในระหว่างที่มีการประชุม
ประจำปีระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 13 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย ตมก
อาหมัด ริทาอุดดีน รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียในฐานะประธานกรรมาธิการประจำของอาเซียน
ได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา เรียกร้องให้เวียดนามหยุดยั้งการกระทำ
ในลักษณะที่รุกรานอธิปไตยของไทย ย้ำว่าการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดการคุกคามโดยตรงต่อความ
มั่นคงของประเทศไทยและต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม และที่สำคัญรัฐมนตรี
ต่างประเทศของรัฐบาลกลุ่มประเทศภาคีอาเซียนเห็นพ้องต้องกันว่า การรุกรานของกองกำลัง
ต่างชาติต่อเขตแดนไทยนั้น ถือว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค และใน
แถลงการณ์ร่วมภายหลังการประชุมสิ้นสุดลงยืนยันว่า

1. ยืนยันพันธกรณีของอาเซียนตามข้อมติที่ 34/22 ของสมัชชาสหประชาชาติ
เกี่ยวกับสถานการณ์กัมพูชา เน้นการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชาทั้งหมด
2. ให้จัดการประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหานี้
3. ยังคงรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย และจะให้การสนับสนุนความเป็นผู้แทน
ของรัฐบาลดังกล่าวในสหประชาชาติ

อย่างไรก็ตาม ต่อมาในวันที่ 17-18 กรกฎาคม 2523 ได้มีการประชุมรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศกลุ่มอินโดจีน ครั้งที่ 2 ที่กรุงเวียงจันทน์ อันประกอบด้วยเวียดนาม
กัมพูชา ลาว หลังจากการประชุมก็มีแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับปัญหาที่กัมพูชาว่า ตามที่วงการประชุม
ของไทยประกาศว่าจะเป็นกลางในปัญหาที่กัมพูชา กลับสมรู้ร่วมคิดกับจีนและสหรัฐอเมริกา ยินยอมให้
กลุ่มพอลพตและเขมรกลุ่มอื่นใช้ดินแดนไทยเป็นที่หลบภัยสำหรับฝึกอาวุธ และใช้เป็นฐานทัพในการ
ก่อความสงบและล้มล้างสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา ไทยได้ดำเนินนโยบายในการสร้างความ
ตึงเครียดตามชายแดนระหว่างประเทศทั้งสอง และลัทธิอำนาจนิยมอิมปีเรียลและบุรณภาพแห่งกัมพูชา

โดยการส่งผู้อพยพคืนถิ่นด้วยความสมัครใจ มีการย้ายโทษด้วยอาวุธตลอดชายแดนไทย-กัมพูชา ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ด้วยข้ออ้างที่ไม่มีมูลดังกล่าว ทำให้ดูเหมือนกันว่าที่ประชุมกลุ่มอินโดจีน นำมาเป็นข้ออ้างเพื่อทำการรุกรานต่อเขตแดนไทย

การประชุมแถลงคำเรียกร้องร่วม ณ กรุงเทพมหานคร (Joint Appeal)

ระหว่างวันที่ 24-25 มิถุนายน 2526 การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนจัดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะแก้ไขปัญหากัมพูชา โดยได้มีข้อเสนอที่เรียกว่าคำเรียกร้องร่วม (Joint Appeal) คือเป็นข้อเสนอที่มีลักษณะประนีประนอมมากขึ้น โดยได้เสนอสิ่งใหม่ 3 ประการคือ

1. มิได้กล่าวถึงการประชุมนานาชาติว่าด้วยปัญหากัมพูชา เพราะเกรงว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีประสิทธิผล
2. เรียกร้องให้มีการปรองดองแห่งชาติในกัมพูชา ซึ่งเป็นข้อเสนอที่จะรวมกลุ่มเฮง สัมริน เข้ามาด้วย ซึ่งหมายถึงการที่ประเทศภาคีอาเซียนยอมรับกลุ่มเขมรที่เวียดนามหนุนหลังขัดแย้งมากขึ้น แม้จะไม่ใช้โดยเต็มรูป
3. เสนอขั้นตอนให้สามารถดำเนินการเพื่อยุติปัญหากัมพูชาอย่างเบ็ดเสร็จ กล่าวคือให้ถอนทหารเวียดนามออกจากดินแดนฝั่งตะวันตกของชายแดนไทย-กัมพูชา และในพื้นที่ที่เวียดนามถอนทหารออกไปจะต้องมีการหยุดยิง มีหน่วยสังเกตการณ์และหน่วยรักษาสันติภาพเข้าไปปฏิบัติการเพื่อประกันว่าการถอนทหารนั้นได้กระทำกันจริง และมีการหยุดยิงเกิดขึ้นจริง ตลอดทั้งใช้พื้นที่ราบที่ปลอดจากการรบ และนำเอาความช่วยเหลือจากต่างประเทศเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ที่เวียดนามถอนทหารออกไป

คำเรียกร้องร่วมนี้ดูเหมือนจะได้รับการยอมรับจากมหาอำนาจทุกประเทศ ยกเว้นสหภาพโซเวียต ซึ่งก็ดูเหมือนจะประนีประนอมมากขึ้น แต่การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดจีนครั้งที่ 7 ที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2526 ปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียนที่จะให้เวียดนามถอนทหารดังกล่าว

¹ สยามจดหมายเหตุ. ปีที่ 5. ฉบับที่ 31. (25-31 กรกฎาคม 2523). หน้า 862.

ในวันที่ 21 กันยายน 2526 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ได้แถลงพร้อมกันกับกลุ่มประเทศอาเซียน ในเมืองหลวงของกลุ่มประเทศอาเซียนถึง "คำเรียกร้อง เพื่อเอกราชของกัมพูชา" ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้คือ

1. หัวใจของปัญหา กัมพูชา คือ ความอยู่รอดและการฟื้นฟูเอกราชและอธิปไตยของชาตีกัมพูชา โดยมีเงื่อนไขที่จำเป็นคือ การถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกไป การเปิดโอกาสให้ชาวกัมพูชามีสิทธิในอาณาเขตของตนเองได้ และการกลับมาปรองดองกันของกลุ่มต่างๆ การที่ทหารต่างชาติยังคงยึดครองและละเมิดเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนกัมพูชานานเกินไปนั้น เป็นการคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคและของนานาชาติ
2. รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน เรียกร้องให้สมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เวียดนามและประเทศสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ รวมทั้งประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันทวีความพยายามเพื่อหาข้อยุติอันเป็นธรรมในการที่ทำให้กัมพูชาฟื้นฟูเป็นชาติที่มีเอกราชและอธิปไตย ทั้งในทางพฤตินัยและนิตินัย
3. เพื่อเป็นการฟื้นฟูเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนกัมพูชา รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนจึงเรียกร้องให้ทุกประเทศละเว้นการแทรกแซงทุกรูปแบบ และเคารพต่อสถานะความเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของกัมพูชา
4. หลังจากการถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากกัมพูชาแล้ว ชาวกัมพูชาต้องสามารถใช้สิทธิในการกำหนดอนาคตโดยวิธีการเลือกตั้งที่อยู่ในความดูแลของประชาคมโลก
5. เพื่อเป็นการสอดคล้องกับความพยายามของประชาคมโลก ในเรื่องนี้ รัฐมนตรีอาเซียนพร้อมที่จะปรึกษารื้อกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับขั้นตอนในการดำเนินการในขั้นแรก ซึ่งอาจนำไปสู่การแก้ไขปัญหากัมพูชา ขั้นตอนดังกล่าวอาจมีดังนี้
 - (ก) ตามที่เวียดนามเคยกล่าวว่า จะถอนทหารบางส่วนออกจากกัมพูชานั้น การถอนทหารดังกล่าวควรเป็นการกระทำที่เป็นจริง
 - (ข) ควรจะยุติการยิงในพื้นที่ที่ถอนทหารออกไปแล้ว และควรส่งผู้สังเกตการณ์เข้าไปตรวจสอบให้แน่ชัดว่าได้มีการถอนทหารออกจริง

การเสนอให้มีการเจรจาข้างเคียง (Proximity talk)

ที่ประชุมมีความพยายามในการแก้ไขปัญหากัมพูชา โดยมีมติเป็นข้อเสนอให้มีการจัดเจรจาทางอ้อมระหว่างฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับฝ่ายเวียดนามโดยผ่านคนกลาง หรือที่เรียกกันว่าการเจรจาข้างเคียง (Proximity talks) ซึ่งเป็นวิธีการชักจูงให้คู่กรณีในความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ยอมเข้าสู่โต๊ะเจรจา แต่ปรากฏว่าเวียดนามปฏิเสธการแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยผ่านคนกลางดังกล่าว เพราะเห็นว่าแนวความคิดดังกล่าวจะทำให้นานาชาติเห็นว่าเวียดนามเป็นผู้รุกราน ข้อเสนอดังกล่าวเป็นแผนการที่จะคุ้มกันนายพล พด และกลุ่มเขมรแดง

แม้ว่าข้อเสนอของอาเซียนเกี่ยวกับการเจรจาทางอ้อมโดยผ่านคนกลางระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับเวียดนามจะไม่ประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติ เนื่องจากเวียดนามไม่ยอมรับข้อเสนอดังกล่าว ความพยายามของอาเซียนก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและเจตนารมณ์ที่จะระงับปัญหากัมพูชาด้วยวิถีทางการเมืองโดยสันติ รวมทั้งพิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเวียดนามยังยืนกรานที่จะยึดครองกัมพูชาต่อไป และมุ่งที่จะแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิธีการทางทหาร

ระหว่างวันที่ 23-24 มิถุนายน 2529 ได้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 19 ขึ้นที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ภายหลังการประชุม ที่ประชุมได้ออกแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ก. ย้ำข้อเรียกร้องเดิมของอาเซียนที่ให้อยุติปัญหากัมพูชา ด้วยวิถีทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ อันได้แก่ การถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชา และให้ประชาชนกัมพูชามีสิทธิตัดสินใจอนาคตของตน นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้สนับสนุนข้อเสนอสันติภาพ 8 ประการ ของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นข้อเสนอที่สร้างสรรค์และครอบคลุมประเด็นการแก้ไขปัญหากัมพูชาทั้งหมด รวมทั้งสอดคล้องกับท่าทีของอาเซียนที่จะให้ประชาชนกัมพูชาแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

¹ กจช. เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/ป/2523/211. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สำหรับข้อเสนอสันติภาพ 8 ประการของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย เป็นข้อเสนอที่รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยได้เข้าร่วมประชุมหารือกันที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2529 เพื่อหาหนทางแก้ปัญหาที่ขัดแย้งมาเป็นเวลา 7 ปี ซึ่งได้ออกแถลงการณ์เสนอแนวทาง 8 ประการ ดังนี้¹

1. ให้มีการเจรจากับเวียดนามหรือประเทศอื่นๆ ร่วมด้วย เกี่ยวกับการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา
 2. ให้ยุติการต่อสู้ เพื่อเปิดโอกาสให้เวียดนามถอนทหาร
 3. ให้องค์การสหประชาชาติเป็นผู้ดูแลการถอนทหารและการยุติการต่อสู้
 4. เปิดการเจรจากับรัฐบาลเขมร สัมริน ที่กรุงพนมเปญ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชา
- 4 ฝ่าย โดยมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามงคล จันทรมาน เป็นประธานาธิบดี และนายซอน ซาน เป็นนายกรัฐมนตรี
5. เปิดให้มีการเลือกตั้ง ภายใต้การดูแลขององค์การสหประชาชาติ
 6. ให้กัมพูชาเป็นประเทศอิสระ เป็นกลาง ไม่ขึ้นกับฝ่ายใดและปราศจากกองกำลังต่างชาติอยู่ในกัมพูชา
 7. ให้มีความช่วยเหลือจากต่างประเทศในการฟื้นฟูกัมพูชา
 8. ให้มีการเซ็นสัญญาไม่รุกรานและการอยู่อย่างสันติสุขกับเวียดนาม
- ทั้งนี้เพราะข้อเสนอเป็นผลที่เกิดจากชาวกัมพูชาเอง เป็นข้อเสนอที่ประมวลปัญหา กัมพูชาในทุกแห่งทุกมุม รวมทั้งสาระของปัญหาคือการถอนกำลังทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชา การให้ชาวกัมพูชากำหนดการตัดสินใจด้วยตนเอง และในข้อเสนอเหล่านี้มีลักษณะเป็นขั้นตอนที่จะทำให้เกิดการปรองดองในชาติกัมพูชา และทำให้กัมพูชาสามารถดำเนินการตามบทบาทและการะ ของตนที่มีอยู่ในภูมิภาคและประชาคมโลกได้

ที่ประชุมแสดงความเสียใจที่เวียดนามยังคงหาทางยุติปัญหาด้วยวิถีทางทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การโจมตีด้วยอาวุธปืนและระเบิดบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา ดังนั้นที่ประชุม

¹ สยามจดหมายเหตุ. ปีที่ 11. ฉบับที่ 26. (27 มิถุนายน - 3 กรกฎาคม 2529).

จึงประนามการกระทำดังกล่าว และสนับสนุนสิทธิในการป้องกันตนเองของไทย

ที่ประชุมเห็นว่า การถอนทหารเวียดนามบางส่วนออกจากกัมพูชาเมื่อเดือนพฤษภาคม 2529 นั้น เป็นเพียงการสับเปลี่ยนกำลังเพื่อสร้างความเข้าใจผิดให้แก่ประชาคมระหว่างประเทศ

การจัดประชุมอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มเขมร 4 ฝ่าย (Jakarta Informal Meeting, JIM 1)¹

เมื่อการเสนอให้มีการประชุมเจรจาข้างเคียงไม่ได้รับการยอมรับ ประเทศไทยและอาเซียนได้พยายามแสวงหาช่องทางใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหากัมพูชา ในราวกลางปี พ.ศ. 2523 นายมอลลาร์ กุสุมา อัดมาดยา รัฐมนตรีต่างประเทศของอินโดนีเซียได้เสนอให้จัดการพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ ระหว่างกลุ่มเขมร 4 กลุ่มคือ เขมรแดง เขมรเสรี เขมรสีหนุ และเขมรที่พนมเปญ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากแรงกดดันทั้งภายในและภายนอกประเทศของเวียดนาม กล่าวคือ ภาวะเศรษฐกิจภายในของเวียดนามเอง ซึ่งยังไม่ได้มีการปรับปรุงเลยตั้งแต่สงครามเวียดนามยุติและแรงกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศทำให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา จนในที่สุดเวียดนามต้องปรับเปลี่ยนท่าทียอมหันมาเจรจากับฝ่ายกัมพูชารักษาดินวิถีทางที่ตนเองไม่ต้องเสียหน้า นั่นก็คือ JIM 1 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจากกลุ่มประเทศอาเซียน กลุ่มประเทศอินโดจีน รัฐบาลพสกัมพูชาประชาธิปไตย และระบอบเฮง สัมริน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการประชุมเขมร 4 ฝ่ายก็ว่าได้ แต่การประชุมก็ยังไม่สามารถบรรลุข้อตกลงได้เนื่องจากเขมรทั้ง 2 กลุ่ม ต่างตั้งเงื่อนไขซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถยอมรับได้

¹ การประชุม JIM 1 นี้ ทุกฝ่ายที่ประชุมพากันตั้งชื่อว่า "งานเลี้ยงคือกทะเล หรือคือกทะเล บารัต" ผู้สนใจรายละเอียดศึกษาได้จากคณกัมพูเจีย "การประชุมอย่างไม่เป็นทางการว่าด้วย ปัญหา : บททดสอบความจริงใจของเวียดนาม เฮง สัมริน อีกครั้ง," มติชน. 5 กุมภาพันธ์ 2533. หน้า 7. ไชยวัฒน์ ยนเปี่ยม. "กัมพูชา-รอบปี 2530," สยามรัฐ. 24 ธ.ค. 30.. หน้า 12.

การประชุมอาเซียนกับผู้นำกัมพูชาที่กรุงเทพมหานคร

ระหว่างวันที่ 4-5 กรกฎาคม 2531 ได้กำหนดการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของบรรดาประเทศสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) ครั้งที่ 21 ที่กรุงเทพมหานคร ในวันสุดท้ายของการประชุมก็ได้แลกเปลี่ยนการร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นผู้นำกัมพูชา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ที่ประชุมย้ำว่าการยึดครองทางทหารของเวียดนามในกัมพูชาเป็นการละเมิดต่อกฎบัตรสหประชาชาติ และกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการให้สิทธิประชาชนกัมพูชาตัดสินใจอนาคตของตน และหลักการการไม่แทรกแซงกิจการภายในรัฐอธิปไตย นอกจากนี้ยังเป็นการคุกคามสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ
2. เรียกร้องให้ถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากกัมพูชา พันฟูเอกราชอธิปไตยและบูรณาภาพแห่งดินแดน การตัดสินใจอนาคตของประชาชนกัมพูชาภายใต้การตรวจสอบดูแลระหว่างประเทศ และการบรรลุนโยบายปรองดองแห่งชาติในกัมพูชา และให้เวียดนามยอมรับความมีเอกราชเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของกัมพูชา ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การยุติปัญหาทางการเมืองที่ถาวร
3. ที่ประชุมเน้นความสำคัญของข้อเรียกร้องเพื่อเอกราชของกัมพูชาที่เสนอโดยที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2526
4. ที่ประชุมย้ำการสนับสนุน รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย ภายใต้การนำของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติฯ ประธานาธิบดีรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย และยอมรับบทบาทของสมเด็จเจ้าสฤษดิ์ในการยุติปัญหาในกัมพูชา
5. ที่ประชุมพิจารณาถึงแผนการสันติภาพกัมพูชา และเห็นว่าการเจรจาระหว่างสมเด็จเจ้าสฤษดิ์กับนายฮุน เซน นายกรัฐมนตรีราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งมีที่ผ่านมาสองครั้ง มิได้ก่อให้เกิดความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหากัมพูชา ดังนั้นการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงจาการ์ตาจึงเป็นหนทางใหม่ที่จะแก้ไขภาวะชะงักงัน ทั้งนี้ที่ประชุมได้เรียกร้องให้กัมพูชาสละและเวียดนามสนับสนุนและเข้าร่วมการเจรจา เพื่อให้การเจรจาสงบลง รวมทั้งเรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศสนับสนุนการเจรจาครั้งด้วย

นอกจากนั้น การประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 21 นี้ ยังได้กำหนดการประชุมกับประเทศคู่เจรจา ซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา และประเทศประชาคมยุโรป (European Community-EC) ระหว่างวันที่ 7-9 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่หารือกันในทางการเมืองดังนี้

1. ฝ่ายอาเซียนได้เรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาพิจารณาเรื่องการส่งกองกำลังรักษาสันติภาพนานาชาติเข้าไปในกัมพูชา แต่นายจอร์จ ชุลท์ซ (George Shultz) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่าต้องรอฟังผลการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงจาการ์ตา ก่อน อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกายังคงคัดค้านการกลับเข้าไปมีอำนาจในกัมพูชาของฝ่ายเขมรแดง ดังนั้นในการยุติปัญหา กัมพูชาจะต้องพิจารณาถึงเรื่องนี้ด้วย
2. นายโซซุเกะ อุโนะ (Sosuke Uno) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น แถลงเกี่ยวกับนโยบายของญี่ปุ่นต่อปัญหา กัมพูชาว่า การถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการยุติปัญหา กัมพูชา และกัมพูชาทุกฝ่ายควรจะต้องเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวเพื่อฟื้นฟูเอกราช ความเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของกัมพูชา โดยประชาคมระหว่างประเทศจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการทำความตกลงแก้ไขปัญหา กัมพูชาในขั้นตอนสุดท้าย เพื่อจัดการประชุมระหว่างประเทศ เพื่อค้าประกันข้อตกลง และจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพนานาชาติในกัมพูชา ทั้งนี้รัฐบาลญี่ปุ่นพร้อมที่จะช่วยเหลือทางการเงินแก่กองกำลังดังกล่าว รวมทั้งจะส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในคณะผู้สังเกตการณ์นานาชาติ เพื่อกำกับดูแลการเลือกตั้งในกัมพูชา และจะให้ความช่วยเหลือด้านวัตถุที่จำเป็นซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการทหารแก่กัมพูชาด้วย
3. ปัญหา กัมพูชายังคงเป็นปัญหาสำคัญในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน และการประชุมระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ซึ่งในครั้งนี้ได้เห็นการจัดการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงจาการ์ตา โดยที่ประเทศคู่เจรจาดังกล่าวให้การสนับสนุน

อย่างไรก็ตาม รัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มอินโดจีน อันมีเวียดนามเป็นผู้นำอีกสองประเทศคือ ลาวกับกัมพูชา จัดประชุมสันติพิเศษขึ้นในกรุงเทพมหานคร และมีคำแถลงร่วมออกมาเมื่อ

วันที่ 11 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

(ก) เกี่ยวกับทหารเวียดนามในกัมพูชา¹ ที่ประชุมแถลงว่ารัฐบาลฮานอยได้ทยอยถอนออกไปเรื่อยๆ ทกปีแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ. 1982) ปี พ.ศ. 2531 ซึ่งนับว่าเป็นปีที่เจ็ด จะถอนจำนวนห้าหมื่นคน และทหารเวียดนามจะออกไปจากเขมรทั้งหมดภายในปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990)

(ข) โจมตีแถลงการณ์ร่วมและคำประกาศของที่ประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน ซึ่งมีขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ไม่มีอะไรใหม่นอกจากตอกย้ำจุดยืนที่มีมาตลอด ตั้งแต่เกิดปัญหา²กัมพูชาคือ มุ่งต่อต้านเวียดนามและประชาชนชาวกัมพูชา และว่าอาเซียนกำลังบิดเบือนเจตนารมณ์ของข้อตกลงจัด "ค็อกเทลปาร์ตี้" ที่อินโดนีเซียกับเวียดนามทำให้ระหว่งการประชุมที่โฮจิมินห์ซิตี เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2530

การประชุมอย่างไม่เป็นทางการครั้งที่ 2 JIM 2 (2-3 พฤษภาคม 2532) ผลการประชุมทั้ง Jim 1 และ Jim 2 ไม่ได้มีสาระเรื่องอำนาจต่อการบรรลุถึงข้อตกลงทางการเมืองสำหรับปัญหากัมพูชา เพราะผลการประชุมก็ออกมาในรูปแบบเดิมคือ ฝ่ายเวียดนามแข็ง สัมริน ใช้การประชุมเป็นประโยชน์ในการโจมตีฝ่ายเขมรแดง โดยการพยายามเบี่ยงเบนประเด็นปัญหาจากสงครามรุกรานของเวียดนามต่อกัมพูชาไปเป็นการป้องกันการกลับมาสู่อำนาจของกลุ่มเขมรแดง โดยการกล่าวร้ายถึงความทารุณโหดร้ายของกลุ่มเขมรแดงในอดีตที่เรืองอำนาจอยู่ในกรุงพนมเปญในช่วงระหว่างปี 2518-2521 และบอกปิดข้อเสนอของกลุ่มอาเซียนและรัฐบาลเขมร 3 ฝ่ายที่จะให้สหประชาชาติเป็นผู้เข้ามามีส่วนดำเนินการให้ชาวกัมพูชาได้มีโอกาสตัดสินอนาคตของตนเอง โดยปราศจากการครอบงำของต่างชาติ นั่นคือให้เวียดนามถอนตัวออกไปจากกัมพูชา และให้สหประชาชาติจัดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ เสรี และยุติธรรมขึ้นในกัมพูชา

¹ ไทยรัฐ. 13 กรกฎาคม 2531.

ความล้มเหลวของการประชุม JIM 1 และ JIM 2 นั้น เป็นผลมาจากการที่แต่ละฝ่ายแสดงจุดยืนของแต่ละประเด็นหลัก คือ¹

1. การถอนทหารเวียดนามและการรับความช่วยเหลือจากภายนอก - กลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านเวียดนามเห็นว่าควรกำหนดเวลาการถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชาที่แน่นอนและไม่เชื่อมโยงกับการยุติความช่วยเหลือทางทหารแก่กลุ่มต่อต้านกัมพูชาจากภายนอก แต่ฝ่ายนายฮุน เซน ต้องการให้สองประเด็นนี้สัมพันธ์กัน
2. การเลือกตั้ง และการจัดสรรอำนาจระหว่างเขมรฝ่ายต่างๆ หลังการถอนทหารของเวียดนามแล้ว - เขมรสามฝ่ายต้องการให้ยกเลิกรัฐบาลเฮง สัมริน และรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย แล้วจัดการเลือกตั้งภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการควบคุมนานาชาติ ฝ่ายเฮง สัมริน ต้องการให้รักษาสถานะของกัมพูชาจนกว่าจะเสร็จสิ้นการเลือกตั้ง
3. กลไกควบคุมระหว่างประเทศ (International Control Commission-ICC) เขมรฝ่ายต่อต้านเวียดนามต้องการให้ ICC ทำการตรวจสอบการถอนทหารของเวียดนามออกจากกัมพูชากายใน 2 เดือน นับตั้งแต่วันที่หยุดยิง ตรวจสอบการหยุดยิง ตรวจสอบการปลดอาวุธ เขมรฝ่ายต่างๆ ป้องกันมิให้มีการสังหารและอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปในกัมพูชา ควบคุมการเลือกตั้งเสรีในกัมพูชา โดยที่ ICC ต้องอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของสหประชาชาติ แต่นายฮุน เซน เห็นว่า ICC ควรประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศที่เป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ประเทศสังคมนิยม ประเทศตะวันตกฝ่ายละ/ประเทศ แต่ที่สำคัญต้องไม่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของสหประชาชาติ

จากผลของ JIM 1 และ JIM 2 จึงนำไปสู่การประชุมระหว่างประเทศ ณ กรุงปารีส เพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชา ช่วงปี พ.ศ. 2532 แต่ผลการประชุมก็ไม่ได้แตกต่างจากจิม 1 และจิม 2 เท่าใดนัก จึงได้เกิด JIM 3 ตามมา การประชุม JIM 3 ที่กรุงจาร์การ์ตา ในระหว่างวันที่

¹ "ความล้มเหลวของจิม 2 : บทเริ่มต้นของไทยในปัญหากัมพูชา," มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ 9. ฉบับที่ 443. (26 กุมภาพันธ์ 2532). หน้า 61.

² FUNCIPEC-ANS FORTNIGHTLY NEWS. No.60. (15 December 1988).

³ สยามจดหมายเหตุ. 14 (11): 302-308 ; 10-16 สิงหาคม 2532.

26-28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 ในการประชุมครั้งพิเศษที่พิเศษกว่าทุกครั้งที่คือ ประเทศญี่ปุ่นขอเป็นผู้สังเกตการณ์ในการประชุมครั้งนี้ด้วย ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นคงยินดีที่สนับสนุนด้านเศรษฐกิจกำลังทรัพย์ในการแก้ไขปัญหาก็มีพอสมควร การประชุมเขมร 4 ฝ่าย (SNC) ที่ประเทศไทยเป็นการประชุมต่อจากจิม 3 และเป็นครั้งแรกของการประชุมเขมร 4 ฝ่าย แต่ก็ประสบความล้มเหลวซึ่งมีสาเหตุเนื่องจาก

1. คณะผู้แทนไทย (บ้านพิษณุโลก) ที่เข้าไปใกล้เกลี้ยกล่อมชาติลอบทางการทูต ตลอดจนขาดความรู้พื้นฐานและขาดความเข้าใจในเรื่องละเอียดอ่อนในความขัดแย้งกันของเขมรทั้ง 4 ฝ่าย
2. คณะผู้แทนไทยขาดความเป็นกลาง คือสนับสนุนฝ่ายเขมรแดง สัมริน จนเขมรทั้ง 3 ฝ่าย ไม่พอใจและเกิดความเคลงใจ ขณะที่ฝ่ายอื่น เช่น กัมพูชา เช่นกันว่าจะจะเป็นกับดัก และประกอบกับกลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบปัญหาก็มีหลายฝ่ายไทยได้จัดทำเอกสารต่างๆ ล่วงหน้าโดยไม่แจ้งล่วงหน้าว่าใครเป็นผู้จัดทำขึ้น จึงทำให้บรรยากาศการประชุมสับสนไปหมด เพราะควรจะให้เขมรได้ประชุมตกลงกันจนได้ข้อสรุปมาก่อน คือตกลงกันเองโดยไม่ควรยุ่งเกี่ยวกรณีนี้ จากกรณีนี้ นักหนังสือพิมพ์ต่างชาติถึงกับออกปากวิจารณ์กลุ่มบ้านพิษณุโลกว่าเป็นเหมือน "มาตรฐาน"³ ขณะที่นักวิชาการได้กล่าวเปรียบเทียบการประชุมครั้งนี้ว่าเหมือนกับการเล่นฟุตบอล ซึ่ง 5 ชาตินหาอำนาจและอิทธิพลได้ "ส่งลูก" มาให้อย่างสวยงามน่าจะเตะเข้าประตูได้แต่กลับทำไม่สำเร็จ จากการ

¹ เกษมณี นันทรัตนพงศ์. "จากปากถึงถึงจารีการดากับการประชุมเขมร 4 ฝ่ายที่กรุงเทพฯ," มติชน. ปีที่ 12.(13 กุมภาพันธ์ 2532). หน้า 7.

² รัฐบาลไทยยอมลงทุนจ่ายงบประมาณถึง 3 ล้านบาทเพื่อซ่อมแซมสถานที่ที่กรุงเทพฯ ใหม่เพื่อใช้เป็นสถานที่ประชุม แต่ก็ประสบความล้มเหลวจาก สุลักษณ์ กาญจนขุนดี "ต้นทุนค่าเสียโอกาสของชาติชายในการแก้ไขปัญหาก็มีพอสมควร," มติชน. (5 ตุลาคม 2532). หน้า 9-10.

³ "Cambodia and the International Community," Foreign Affairs. Vol.69. No.62. Spring.

⁴ เขียน อธิราชวิทย. "จวกทีมบ้านพิษณุโลก "อ่อนหัด," ซึ่งเป็นตัวการทำตกเขมรล้มเหลวขาดความเป็นกลาง" มติชน. 22 กันยายน 2533. หน้า 7.

ประชุมที่กรุงเทพฯ นี้ได้ประสบความสำเร็จล้นหลามในครั้งนี้ นอกจากกรณีที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังรวมไปถึง การการจัดโต๊ะประชุมซึ่งเป็นโต๊ะเหลี่ยม มีนายฮุน เซน กับนายฮอน ซานห์ นั่งข้างโต๊ะคนละด้าน ซึ่งการจัดเช่นนี้ก็เท่ากับแสดงให้เห็นว่าทั้ง 2 คนนี้สำคัญกว่าคนอื่น ก็แสดงให้เห็นว่าผู้จัดยังขาด ประสบการณ์ในการจัดประชุมบันฑิตระดับโลกเช่นนี้ ซึ่งควรจะให้ปลัดกระทรวงต่างประเทศ รับผิดชอบจะดีกว่า

ถ้าวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ไทยเปลี่ยนนโยบายจากเดิมที่เคยสนับสนุนเขมร 3 ฝ่าย มาสนับสนุนระบอบเฮง สัมริน เพิ่มขึ้น น่าจะเกิดจาก

การเปลี่ยนท่าทีของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะคำแถลงของรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2533 ที่ว่า "สหรัฐฯจะไม่ให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย ที่มีเขมรแดงร่วมอยู่อีกต่อไป และจะเปิดการเจรจากับเวียดนามเพื่อหาทางป้องกันการกลับคืนสู่อำนาจของเขมรแดง พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมแก่เวียดนามและระบอบเฮง สัมรินอีกด้วย"² จากคำแถลงนี้แสดงให้เห็นชัดว่าสหรัฐฯ ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่อกัมพูชาประชาธิปไตยจากองค์การสหประชาชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อนโยบายของไทยเป็นอย่างมาก มีประเด็นที่น่าพิจารณาอยู่ 3 ประการคือ

ประการแรก เวียดนามและระบอบพมเปญซึ่งได้รับการจัดตั้งโดยเวียดนามไม่มีสิทธิที่จะได้กำหนดอนาคตของชาวกัมพูชา

ประการที่สอง การป้องกันมิให้เขมรแดงกลับคืนสู่อำนาจนั้นขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตย เพราะเขมรแดงก็เป็นชาวกัมพูชา หากไม่ให้เขมรแดงมีสิทธิมีเสียงหรือมีส่วนร่วมในการปกครอง ก็เท่ากับว่าเป็นการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพทางการเมืองขั้นพื้นฐาน

ประการสุดท้าย การพยายามกีดกันเขมรแดงออกไปจากอำนาจทางการเมืองของกัมพูชา เป็นคำโฆษณาชวนเชื่อและจุดมุ่งหมายของฝ่ายเวียดนามเฮง สัมริน ที่ไม่ตรงกับความจริง

1 ปลัดกระทรวงต่างประเทศของไทยสมัยนั้นคือ ม. ร. ว. เกษม สโมสร์เกษมศรี.

2 สุชา จุลเพชร. "การสร้างสันติภาพกัมพูชาคือแผนการกำจัดเขมรแดง," .สยามรัฐ.

เพราะเขมรแดงมีจำนวนถึง 40,000 คน เมื่อเป็นเช่นนั้นการป้องกันการกลับคืนสู่อำนาจของเขมรแดงจึงเป็นกลยุทธ์ของฝ่ายเฮง สัมริน ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อหลอกลวงให้ประชาคมโลกทำลายล้างเขมรแดงอันเป็นอุปสรรคสำคัญในการครอบงำกัมพูชาอย่างสมบูรณ์แบบของเวียดนามนั่นเอง

จากข้อเท็จจริงทั้ง 3 ประการ จึงทำให้สามารถมองภาพนโยบายกัมพูชาได้ว่าการกีดกันเขมรแดงออกไปนั้น มิใช่วิถีทางการทูตที่จะนำไปสู่ข้อยุติทางการเมือง สำหรับนโยบายกัมพูชา หากแต่จะทำให้กัมพูชาเกิดปัญหายืดเยื้อมากขึ้นไปอีกมากกว่า

การกีดกันเขมรในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งออกไปจากกระบวนการสร้างสรรค์สันติภาพในกัมพูชานั้น ไม่ได้มีส่วนช่วยให้ปัญหายุติได้ ที่ประชุมประจำปีระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 23 จึงเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจัดให้มีการประชุมเขมร 4 ฝ่ายขึ้นที่กรุงปารีส ภายในสิ้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2533 เพื่อจัดตั้งสภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชา (SNC) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทน (personalities) ไม่ใช่ผู้นำทางการเมือง (political leaders) ของเขมรทั้ง 4 ฝ่าย เพื่อรับหน้าที่รัฐบาลผสม

ในวันที่ 5 เมษายน 2532 กลุ่มประเทศอินโดจีนภายใต้การนำของเวียดนาม ได้ออกแถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) โดยมีใจความหลักว่า เวียดนามสมัครใจถอนกำลังทั้งหมดออกจากกัมพูชา และขอรับรองให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงที่เกี่ยวกับการไม่แทรกแซงกิจการภายในกัมพูชา และการหยุดให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เขมรทุกฝ่าย หากทำได้ก็จะเป็นการหลีกเลี่ยงสงครามกลางเมือง (Civil War) เสนอให้คณะกรรมการนิรโทษกรรมนานาชาติเพื่อควบคุมและดูแล (International Control and Supervision Commission-ICSC) ภายใต้ข้อตกลงเจนีวา

¹ Suriya Chindwongse. "Pol Pot's Strategy of Survival," The Fletcher Forum of World Affairs. Vol.13. No.1. Winter.

² ไชยวัฒน์ ยนเปี่ยม. "จีน-เวียดนามกับปัญหาเขมรแดง," สยามรัฐ. (13 พ.ค. 2532). หน้า 12.

³ "การถล่มเขมรแดง สารสำคัญของการประชุมที่จาการ์ตา," มติชนรายวัน. (5 พ.ค. 2532). หน้า 10.

1954 เพื่อพิสูจน์การถอนทหารและการหยุดให้ความช่วยเหลือทางทหาร และประกันถึงสันติภาพในระหว่างการเลือกตั้ง เป็นต้น อันเป็นคำแถลงการณ์ที่นำความยินดีมาสู่ไทยมาก พล. อ. อ. สิทธิ เสวตศิลา กล่าวว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสนองตอบต่อสันติภาพที่อาเซียนและสหประชาชาติเรียกร้องมานาน ส่วนนายสุวิทย์ ยอดมณี - โฆษกรัฐบาล เห็นว่าเป็นคำแถลงที่แสดงถึงการแสวงหาสันติภาพเป็นการสนับสนุนนโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้า และถือว่าเป็นความสำเร็จของความพยายามนานาชาติ เช่น โซเวียต จีน และอาเซียน ฝ่ายรัฐบาลที่กรุงพนมเปญได้ประกาศเปลี่ยนชื่อใหม่ของสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาว่า "รัฐกัมพูชา" (The State of Cambodia) ใช้เพลงชาติใหม่ ธงชาติใหม่ เพื่อต้องการให้เห็นว่ากัมพูชามิใช่คอมมิวนิสต์

นับตั้งแต่เวียดนามประกาศจะถอนทหารออกจากกัมพูชามาในเดือนกันยายน 2532 ไทยได้เริ่มบทบาทความเคลื่อนไหวเพื่อให้มีการยุติปัญหา กัมพูชาโดยเร็ว เพราะเป็นโอกาสเหมาะสมเป็นปัจจัยเงื่อนไขในการจะทำให้นโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้าเป็นจริงได้เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป ก็เท่ากับเอื้ออำนวยต่อการดำเนินนโยบายของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดังนั้นนายกรัฐมนตรีจึงได้กล่าวถึงขั้นตอนการหาสันติภาพให้เกิดขึ้นในกัมพูชา หลังจากที่มีการหยุดยิงกันแล้วคือ

1. เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา
2. การจัดตั้งกลไกควบคุมนานาชาติ (International Control Commission - ICM)
3. การจัดตั้งสภาปรองดองแห่งชาติ (National Reconciliation Council)
4. ห้ามติรุ่มเพื่อตัดสินใจถึงจำนวนผู้เสียชีวิตเลือกตั้ง

¹Joint Declaration by the Government of the People's Republic of Kampuchea, the Government of the Lao People's Democratic Republic and the Government of the Socialist Republic of Vietnam on the total withdrawal of Vietnamese volunteer forces from Kampuchea, April 5, 1989.

²The Nation (6 April 1989) p.1. 2.

³Far Eastern Economic Review. (August, 1989).

5. การเลือกตั้งทั่วไป

6. การก่อตั้งรัฐบาลใหม่โดยเจ้าสีหนุ

โดยที่เขมรแดงมีสิทธิที่จะเข้าร่วมเป็นรัฐบาลผสมด้วยเช่นกัน เมื่อพิจารณาจากข้อเสนอของพลเอกชาติชายในการหาข้อยุติปัญหาทางการเมืองเป็นแบบ step-by-step approach คือทำทีละขั้นตอน ไม่ใช่แนวทางแก้ไขปัญหาสมบูรณ์แบบ (Comprehensive political settlement) โดยพิจารณาว่าการหาทางแก้ไขแบบนี้ทำได้ยาก เนื่องจากปัญหามักพัวพันละเอียดซับซ้อนหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง เจื้อนไขในการเจรจาจึงมีมาก แต่การหาทางตกลงร่วมกันทีละส่วนสามารถที่จะแก้ปัญหาคืบคลานไปได้เรื่อยๆ และทำได้ง่ายกว่า แต่ฝ่ายไม่เห็นด้วยก็ยังยืนยันความเชื่อที่ว่าถ้าทำทีละขั้นตอน เช่น การตกลงหยุดยิงก่อนจะทำให้ไม่มีการแก้ปัญหามองการเมืองเกิดขึ้น เช่น การเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ตามมา ปัญหานี้ในรัฐบาลไทยก็ยังมีความเห็นขัดแย้งกันอยู่

การเจรจาในกรุงจาการ์ตาจึงก่อให้เกิดความหวังว่า สันติภาพในกัมพูชาอาจจะเกิดขึ้น เนื่องจากทั้งเจ้าสีหนุ และนายฮุน เซน ต่างมีท่าทีที่ผ่อนปรนเข้าหากันขึ้น เจ้าสีหนุยอมยกเลิกเจื้อนไขให้รัฐบาลผสมเปลี่ยนตัวก่อนการเลือกตั้ง แต่ทรงเห็นว่าองค์การสหประชาชาติควรเข้ามามีส่วนร่วมดูแลควบคุมการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังทรงรับข้อเสนอของนายฮุน เซน ในการจัดตั้งสภาปรองดองแห่งชาติ (National Reconciliation Council) โดยมีเจ้าสีหนุเป็นประมุข

การเจรจาระหว่างเขมรทั้ง 4 ฝ่ายที่กรุงจาการ์ตาครั้งที่ 3 (26-28 กุมภาพันธ์ 2533) ไม่ปรากฏผลสำเร็จออกมาเป็นข้อตกลงหรือแม้แต่แถลงการณ์ร่วม ใดๆ ที่ก่อนการประชุมทุกฝ่ายต่างยอมรับว่าสหประชาชาติจะเป็นตัวหลักในช่วงเปลี่ยนอำนาจทางการเมืองหลังการหยุดยิงแล้วก็ตาม แต่ฝ่ายนายฮุน เซน และเขมร 3 ฝ่าย มีข้อเสนอที่เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ของสหประชาชาติที่ต่างกัน กัมพูชาและรัฐบาล เฮง สัมริน ยังยืนยันว่าเขมรแดงไม่ควรจะมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง เนื่องจากมีประวัติการเข่นฆ่าผู้คนในช่วงปี 2518-2521 เป็นจำนวนมาก เขมร 3 ฝ่ายเห็นพ้องกันว่าให้มีการตรวจสอบชาวเวียดนามที่อยู่ในกัมพูชาว่ามีเท่าใด เพราะเชื่อว่า

¹ "Chatichai Calls for Cambodia Ceasefire First," The Nation.

มีชาวเวียดนามกลับเข้าไปในกัมพูชา รวมทั้งแฝงตัวอยู่ในรูปของพลเรือนของชาวกัมพูชา นอกจากนี้
 เขมรแดงยังไม่ได้เห็นด้วยกับข้อเสนอของฝ่ายนายฮุน เซน ที่ให้มีการส่งความช่วยเหลือแก่กัมพูชา
 ต่อไปหลังการหยุดยิง แต่เขมรแดงเสนอให้ยุติการเข้ามายุ่งเกี่ยวของต่างชาติ

ความล้มเหลวของการประชุมสร้างความผิดหวังให้กับทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความ
 พยายามในการยุติปัญหา โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสและอินโดนีเซียซึ่งเป็นประธานร่วมได้ทำงาน
 ร่วมกันอย่างหนักเพราะอย่างน้อยหวังให้แถลงการณ์ร่วมออกมา ดังนั้นความหวังที่จะเห็นสันติภาพ
 ในกัมพูชาจึงเลื่อนลงไปอีก หนึ่งปี ที่มีความเห็นพ้องในบางประเด็น หากแต่ยังมีความต่างในเรื่อง
 รายละเอียดปลีกย่อย

จากผลการประชุมอย่างไม่เป็นทางการของเขมร 4 ฝ่าย (JIM 1 - JIM 3)
 มีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ

ประการแรก ในแถลงการณ์ร่วมของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาเป็นครั้งแรก
 ที่อาเซียนระบุชื่อสหภาพโซเวียตให้เพิ่มบทบาทมากขึ้นในการหาทางแก้ไขปัญหากัมพูชา เพราะอาเซียน
 เห็นว่าสหภาพโซเวียตเป็นผู้สนับสนุนเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา ถ้าสหภาพโซเวียตจะกดดัน
 เวียดนามให้หาทางแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิถีทางการเมือง ก็ย่อมที่จะทำได้ ดังนั้นอาเซียนจึงหันมา
 ให้ความสำคัญแก่สหภาพโซเวียตด้วย แทนที่จะพิจารณาเวียดนามแต่เพียงฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตาม
 สหภาพโซเวียตยังไม่มีท่าทีที่จะเพิ่มบทบาทของตนในเรื่องนี้ แม้ว่าจะแถลงย้ำหลายครั้งว่าต้องการ
 ให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชา แต่ก็ยังเป็นเพียงคำแถลงที่ปราศจากการปฏิบัติ

ประการที่ 2 การให้ความสำคัญแก่ข้อเสนอ 4 ประการในการแก้ไขปัญหากัมพูชา
 ของนายคาเวียร์ เปเรซ เดอ คูเอลลาร์ (Javier Perez de Cuellar) เลขาธิการ
 สหประชาชาติ แม้ว่าจะมิได้ระบุไว้ในแถลงการณ์ร่วมก็ตาม ข้อเสนอดังกล่าวมีสาระสำคัญคือ

- การถอนทหารเวียดนามบางส่วนออกจากกัมพูชาภายใต้การดูแลของนานาชาติ
- การดำเนินการปรองดองแห่งชาติระหว่างกัมพูชา 4 ฝ่าย โดยจัดตั้งรัฐบาลผสม
 4 ฝ่าย ภายใต้การนำของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
- หลังจากการดำเนินการสองขั้นตอนนี้แล้ว ให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจาก
 กัมพูชา

- จัดให้มีการเลือกตั้งเสรี ภายใต้การควบคุมดูแลของสหประชาชาติสำหรับข้อเสนอ
ดังกล่าว ฝ่ายอาเซียนตกลงตั้งคณะทำงานศึกษาข้อเสนอต่อไป

3. การจัดการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหาแกมพูชา

การประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหาแกมพูชาที่จะนำมาพิจารณาในที่นี้คือ การประชุม
สมัชชากองค์การสหประชาชาตินัดพิเศษกรณีแกมพูชา และการประชุม "ค็อกเทลปาร์ตี้" หรือการ
เจรจาอย่างไม่เป็นทางการ

1. การประชุมสมัชชากองค์การสหประชาชาตินัดพิเศษกรณีแกมพูชา จัดขึ้นระหว่าง
วันที่ 13-17 กรกฎาคม 2524 ตามมติที่ 35/6 ของสมัชชาสหประชาชาติ สมัชชากองค์การ
สหประชาชาติจำนวน 93 ประเทศได้ร่วมประชุมวาระพิเศษ ณ ที่ทำการองค์การสหประชาชาติ
นครนิวยอร์ก จนเห็นว่าด้วยการที่จะให้เวียดนามถอนทหารจำนวน 200,000 คน ออกจากแกมพูชา
โดยมีจุดประสงค์เพื่อหาโครงสร้างของการนำมาซึ่งการยุติของปัญหา และต้องการให้เวียดนาม
มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน แต่ปัญหายุ่งยากที่สองประเทศซึ่งเป็นตัวการของความยุ่งยาก
คือเวียดนามและสหภาพโซเวียตไม่เข้าร่วมการประชุม อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมได้หาข้อยุติความ
ขัดแย้งในปัญหาแกมพูชาคือ

ก. ให้เวียดนามถอนทหารออกจากแกมพูชาโดยสิ้นเชิง และให้จัดตั้งรัฐบาล
ชั่วคราวภายใต้การควบคุมดูแลของสหประชาชาติขึ้น และรัฐบาลชุดนี้จะดำเนินการเลือกตั้ง
อย่างเสรีขึ้นทั่วประเทศ

ข. จะต้องมีการดำเนินการตามความเหมาะสม ซึ่งถ้าหากจะมีการจัดให้มีการ
เลือกตั้งโดยเสรีขึ้นได้แล้ว จะต้องมีหลักประกันว่าบรรดากลุ่มที่ติดอาวุธทั้งหลายจะไม่มีโอกาส
ที่จะเข้ามาขัดขวางหรือต่อต้านการเลือกตั้งที่กล่าวนี้โดยเด็ดขาด

ปรากฏว่าข้อเสนอต่างๆ ของการประชุมครั้งนี้มีปฏิกิริยาต่อต้านจากฝ่ายตรงข้าม
ทันที กล่าวคือ รัฐบาลผสมแกมพูชาฝ่ายนายเฮง สัมริน แสดงคัดค้านในข้อริเริ่มที่จะให้มีการส่ง
กองกำลังรักษาความสงบ สหประชาชาติเข้าไปปฏิบัติการในแกมพูชาว่า ถ้ามีขึ้นจริงจะปฏิบัติให้
เป็นผลขึ้นมากมาย ส่วนทางสหภาพโซเวียต สำนักข่าวทาสส์ (Tass) ได้วิจารณ์ว่า การประชุม
คราวนี้เป็นการเล่นละครที่ไร้สาระ

2. การเจรจาอย่างไม่เป็นทางการ หรือการประชุมแบบค็อกเทลปาร์ตี้

(Cocktail Party)

การเจรจาอย่างไม่เป็นทางการ หรือการประชุมแบบค็อกเทลปาร์ตี้เกี่ยวกับ ญัณห์กัมพูชา จัดขึ้นระหว่างวันที่ 25-28 กรกฎาคม 2531 ที่เมืองโบกอร์¹ บนเกาะชวา ประเทศ อินโดนีเซีย นับเป็นครั้งแรกที่ทุกฝ่ายเข้าร่วมเจรจากัน นับตั้งแต่เวียดนามรุกรานกัมพูชาเมื่อ ปลายปี พ.ศ.2521 ว่าที่จริงการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับญัณห์กัมพูชา อินโดนีเซีย ได้หารือกับเวียดนามตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2528 และกลางปี พ.ศ.2530 แต่หาข้อตกลงเกี่ยวกับการ ครอบของการประชุมยังไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาดังกล่าวที่จะจัดการประชุมขึ้นนี้ มีสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดผลดีในการหาข้อยุติญัณห์กัมพูชาทางการเมืองหลายประการ ซึ่งก่อให้เกิดความคืบหน้าของการจัดการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการตามลำดับ ซึ่งไทยเป็น ประเทศสำคัญในการดำเนินนโยบายนี้ เพราะเป็นผลจากการเยือนสหภาพโซเวียตของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 16-22 พฤษภาคม 2531 ที่ปรากฏว่า พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้แจ้งต่อนายมิคาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) ผู้นำสหภาพโซเวียตว่า "สันติภาพที่แท้จริงในกัมพูชาขึ้นอยู่กับความสมดุลของผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง โดยการถอนทหารเวียดนามจะต้องผูกพันกับการที่กัมพูชาเป็นกลาง มีเอกราชไม่ฝักใฝ่ ฝ่ายใด และไม่เป็นภัยต่อประเทศเพื่อนบ้าน"² ซึ่งนายกอร์บาชอฟเห็นด้วย รวมทั้งยังเต็มใจที่จะ ดำเนินการยุติญัณห์กัมพูชาหลังจากที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตกลงกันได้ และช่วยชักจูงให้เวียดนาม ร่วมมือในการหาข้อยุติญัณห์ และก่อนถึงเวลานั้น ผู้นำสหภาพโซเวียตต้องการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมแก้ไขญัณห์กัมพูชาด้วยวิถีทางการเมือง โดยคำนึงถึงความเป็นจริงของฝ่ายต่างๆ ประการที่สอง หลังจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีเสร็จสิ้นการเยือนสหภาพโซเวียต ได้เพียง 4 วัน กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมเวียดนามก็ได้ออกคำแถลงเกี่ยวกับการ ถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาว่า ระบอบเฮง สัมริน และรัฐบาลเวียดนามตกลงถอนทหาร

¹ ห่างจากกรุงจาการ์ตาไปทางใต้ 60 กิโลเมตร.

² "สันติภาพในกัมพูชาอยู่แค่เอื้อม," สยามรัฐ. (28 พฤษภาคม 2531). หน้า 6.

เวียดนามจำนวน 50,000 คน พร้อมกับกองบัญชาการทหารเวียดนามในกัมพูชาออกจากกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2531 โดยจะดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน-ธันวาคม 2531 ทั้งทางบกและทางทะเล การถอนทหารในครั้งนี้จะเชิญผู้สังเกตการณ์จากต่างประเทศเข้าร่วมด้วย ส่วนทหารที่เหลืออีก ประมาณ 50,000 คน จะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของระบอบเฮง สัมริน และจะถอนกลับเวียดนาม ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2533 รวมทั้งเวียดนามสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อข้อเสนอของระบอบเฮง สัมริน ในการจัดตั้งเขตสันติภาพบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา และการตกลงเรื่องการส่งผู้ลี้ภัยกัมพูชา กลับประเทศ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าวที่เวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ตกลงกันว่า ทหารเวียดนามจะเคลื่อนย้ายห่างจากพรมแดนไทย-กัมพูชา ประมาณ 30 กิโลเมตร นอกจากนี้ เวียดนามปรารถนาที่จะแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิถีทางการเมือง และถอนทหารทั้งหมดตามกำหนด เวลาที่ตกลงกัน อันเป็นผลมาจากการยุติปัญหาด้วยวิถีทางการเมืองดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ผลจากการเยือนสหภาพโซเวียตของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้มีส่วนผลักดันอย่างสำคัญ ต่อการประกาศถอนทหารเวียดนามจำนวนมากออกจากกัมพูชา ซึ่งแม้การตรวจสอบจำนวนทหาร ที่ถอนออกไปจะกระทำได้ยาก แต่ก็มีความเป็นไปได้ และติดตามมาด้วยการหารือระหว่างรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยและเวียดนาม ที่กรุงเทพมหานคร ในเดือน มิถุนายน 2531 มีบรรยากาศที่เป็นมิตร และเป็นการหารือที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหากัมพูชา

ผลสรุปจากการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาระหว่างวันที่ 25-28 กรกฎาคม 2531 นั้น ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการยุติปัญหา กัมพูชาทางการเมือง เพื่อให้กัมพูชาเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยประเด็นที่เห็นชอบร่วมกันคือ การเชื่อมโยงการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา ภายในกรอบของการยุติปัญหาทางการเมือง โดยสมบูรณ์ กับการป้องกันการกลับมามีอำนาจของกลุ่มพอล พต และการยุติการแทรกแซงกัมพูชา และการสนับสนุนด้านอาวุธแก่กลุ่มต่อต้านจากภายนอก รวมทั้งการกำหนดเวลาที่แน่นอนของการ ถอนทหารและการตรวจสอบประเด็นดังกล่าวจากนานาชาติ

1 "เวียดนามกำหนดถอนทัพจริงหรือ," มติชน. (8 กรกฎาคม 2531). หน้า 1, 9.

4. การดำเนินการในองค์การสหประชาชาติ สรุปประเด็นสำคัญๆ ได้ดังนี้

1. การออกแถลงการณ์ร่วมของกลุ่มประเทศอาเซียน ในวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2522 รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนได้ออกแถลงการณ์ร่วมตำหนิการแทรกแซงด้วยกำลังทหาร อันเป็นการละเมิดเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพของกัมพูชา พร้อมทั้งเรียกร้องให้ถอนกำลังต่างชาติออกจากดินแดนกัมพูชา

ต่อมาเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนทำสงครามสังเขป เวียดนามในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 กลุ่มประเทศอาเซียนก็ได้ประชุมและออกแถลงการณ์ร่วมกันอีกในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ โดยเรียกร้องให้ทุกฝ่ายหยุดยิงในอินโดจีน และถอนกองกำลังต่างชาติออกจากอินโดจีน หมายถึงทหารจีนออกจากเวียดนาม และทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา

การออกแถลงการณ์ดังกล่าวดูจะไม่สัมฤทธิ์ผลต่อวิกฤตการณ์ในกัมพูชานัก เวียดนามยังคงแสดงท่าทีไม่สนใจ ด้วยอาจมั่นใจว่าสหภาพโซเวียตจะให้ความสนับสนุนอย่างเต็มที่ตามสัญญา มิตรภาพและความร่วมมือต่อกันที่ลงนามเมื่อ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521 ก็เป็นได้ ดังนั้นกลุ่มประเทศอาเซียนจึงได้นำปัญหาเข้าสู่องค์การสหประชาชาติเพื่อแสวงหาความสนับสนุนและมติจากประชาคมโลก ในการกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกไปจากกัมพูชา

2. ดำเนินการในความพยายามของอาเซียนในคณะกรรมการความมั่นคงในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2522 ประเทศไทยและกลุ่มอาเซียนได้นำปัญหากัมพูชาเกี่ยวกับการที่เวียดนามละเมิดหลักการว่าด้วยการไม่เข้าแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอื่น และเรียกร้องให้มีการถอนทหารออกจากกัมพูชาขึ้น เสนอต่อคณะกรรมการความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ข้อเสนอของอาเซียนได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกเพียง 13 ในจำนวน 15 ประเทศ แต่ถูกสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของคณะกรรมการความมั่นคงใช้สิทธิยับยั้ง (วีโต้) จนทำให้คณะกรรมการความมั่นคงไม่อาจดำเนินการอะไรได้

3. ความพยายามของอาเซียนในสมัชชาใหญ่ของสหประชาชาติ ประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนได้ดำเนินการหาเสียงสนับสนุนจากประเทศต่างๆ ในที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เพื่อสร้างมติประชาคมโลกในการแก้ปัญหากัมพูชา ฝ่ายเวียดนามได้พยายามดำเนินการให้ที่ประชุมสหประชาชาติรับรองรัฐบาลเงา สัมรินทร์พนมแปญ แต่กลุ่มประเทศอาเซียนรวมทั้งไทย ยังคงรองรับรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย และเรียกร้องให้ประเทศอื่นๆ ยังคงรับรองฐานะของ

รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกตั้งตามกฎหมาย เพื่อรักษาที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติ การรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย และไม่รับรองรัฐบาลของเข่ง สัมริน แสดงว่าไม่เห็นด้วยกับการรุกรานกัมพูชาด้วยกำลังอาวุธและยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม ในปี พ.ศ. 2522 ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ลงคะแนนเสียงรับรองที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยรวมทั้ง 71 ประเทศ คัดค้าน 35 ประเทศ และไม่ออกเสียง 34 ประเทศ และคะแนนเสียงรับรองที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยได้รับคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. 2531 ที่ประชุมสมัชชาทั่วไปก็เห็นชอบรับรองที่นั่งของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยโดยไม่ลงคะแนน (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 มติขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับสมาชิกภาพของกัมพูชาประชาธิปไตย

สมัยประชุมที่	พ.ศ. (ค.ศ.)	เห็นชอบ	คัดค้าน	ไม่ออกเสียง	ไม่เข้าประชุม
34	2522 (1979)	71	35	34	11
35	2523 (1980)	74	35	32	12
36	2524 (1981)	77	37	30	10
37	2525 (1982)	90	29	26	12
38	2526 (1983)	*	*	*	*
39	2527 (1984)	*	*	*	*
40	2528 (1985)	*	*	*	*
41	2529 (1986)	*	*	*	*
42	2530 (1987)	*	*	*	*
43	2531 (1988)	*	*	*	*

หมายเหตุ: * เห็นชอบโดยไม่มีการลงคะแนน

ที่มา : ดัดแปลงจาก เขียน อีระวิทย์. "การเมืองเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา," เอเชียปริทัศน์.

(กันยายน-ธันวาคม, 2528). หน้า 29.

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติครั้งที่ 34 ในเดือนพฤศจิกายน 2522 นั้น กลุ่มประเทศอาเซียนได้ยื่นญัตติในการแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยเรียกร้องให้ประเทศที่เกี่ยวข้องยุติการสู้รบในกัมพูชา รวมทั้งเรียกร้องไม่ให้มีการแทรกแซงกิจการภายใน รวมทั้งให้เปิดโอกาสให้ประชาชนกัมพูชามีโอกาสเลือกรัฐบาลของตนตามวิถีทางประชาธิปไตย และให้หาทางยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธีได้รับคะแนนเสียงสนับสนุน (มติที่ 34/22) จากประเทศต่างๆ 91 ประเทศคัดค้านเพียง 21 ประเทศ และไม่ออกเสียง 29 ประเทศ

จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์สำคัญที่ประเทศไทยและกลุ่มอาเซียนเสนอเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชาคือ 1) การถอนทหารออกหมด (Total Withdrawal) 2) การให้ประชาชนกัมพูชาเลือกรัฐบาลของตน (Self-Determination)

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติครั้งที่ 35 ในปี พ.ศ. 2523 อาเซียนได้เสนอญัตติเรียกร้องให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชา และให้มีการเลือกตั้งโดยเสรีในกัมพูชา รวมทั้งให้มีการแก้ไขปัญหาทางการเมือง (Political Solution) โดยเสนอให้มีการประชุมระหว่างชาติเพื่อพิจารณาการแก้ไขปัญหากัมพูชาในรายละเอียด ญัตตินี้ได้รับการสนับสนุน (เป็นมติสมัชชาใหญ่ที่ 35/6) ด้วยคะแนน 97-32 ไม่ออกเสียง 22 ประเทศ

เพื่อชี้แจงเหตุการณ์และแสดงหลักฐานของการล่วงล้ำอธิปไตย โดยทหารเวียดนาม ต่อมาในเดือนกันยายนปีเดียวกัน กระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ก็ได้จัดพิมพ์เอกสารชื่อ From Phnom Penh to Kabul (1980) เพื่ออธิบายปัญหากัมพูชา และผลกระทบต่อความมั่นคงของอาเซียนและไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ที่โหดร้ายทารุณ ทำให้ทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของปัญหากัมพูชายิ่งขึ้น และญัตติของอาเซียนในการแก้ไขปัญหากัมพูชาได้รับความสนับสนุนจากประชาคมโลกมากขึ้น ดังตาราง 2

ตาราง 2 มติขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับญัตติของอาเซียนที่ให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา

พ. ศ.	เห็นชอบ	คัดค้าน	ไม่ออกเสียง	ไม่เข้าประชุม
2522	91	21	29	9
2523	97	23	22	11
2524	100	25	19	12
2525	105	23	20	9
2526	105	23	11	19
2527	110	22	18	8
2528	114	21	16	7

แหล่งที่มา : Documents on the Kampuchean Problems. (Ministry of Foreign Affairs, Bangkok, 1985).

การประชุมที่กรุงโตเกียว (4-6 มิถุนายน 2533)

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีบทบาทสูง เพราะความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ไทยจึงชักชวนขอให้ญี่ปุ่นจัดการประชุม นายกรัฐมนตรีโตชิกิ ไคฟู (Toshiki Kaifu) ได้แสดงความมั่นใจในบทบาทที่ต้องร่วมกับรัฐบาลไทย แต่ญี่ปุ่นเห็นว่าจะทำหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกด้านสถานที่จัดการประชุมเท่านั้น สำหรับประเด็นทางการเมืองถือว่าเป็นเรื่องภายในของเขมรจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว

ในการประชุมครั้งนี้จะเป็นการเจรจาระหว่างฝ่ายรัฐบาลเขมร สัมริน โดยมีนายฮุน เซน เป็นตัวแทน และเขมร 3 ฝ่าย ซึ่งมีเจ้าหน่สโรตม สีหนุเป็นตัวแทน ผลการเจรจาใดๆ ก็ถือว่าเป็นมติของเขมรทั้ง 4 ฝ่าย เนื่องจากได้มีการตกลงเซ็นสัญญาเบื้องต้นแล้วที่ประเทศไทย การเจรจาในครั้งนี้จะพิจารณาดตกลงในรายละเอียด และเจ้าสีหนุดำรงตำแหน่งผู้นำของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (เขมร 3 ฝ่าย) จึงทรงเป็นตัวแทนของเขมรทั้ง 3 ฝ่าย ผลการเจรจานั้นออกมาเป็นแถลงการณ์ร่วมเซ็นลงนามโดยเจ้าสีหนุ และฮุน เซน เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2533 โดยมี 6 ข้อหลัก และมีภาคผนวกเพิ่มเติมอีก 4 ส่วน

แถลงการณ์ร่วม : เนื้อหาของแถลงการณ์

1. ให้ทุกฝ่ายดำเนินการควบคุมการใช้กำลังของตนเองอย่างเร่งด่วน
2. การหยุดยิงอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การยุติความเป็นศัตรูระหว่างกัน และการจัดตั้งสภาสูงสุดแห่งชาติ
3. ในช่วงระยะเปลี่ยน ทุกฝ่ายจำเป็นต้องระงับปฏิบัติการทางทหารทั้งหมด ซึ่งจะรวมถึงมาตรการที่ชัดเจนเพื่อประกันถึงการยุติทางทหาร มาตรการนี้อย่างน้อยจะประกันว่ากองกำลังภายใต้การควบคุมจะอยู่ในที่มั่นของตน และระงับการกระทำใดๆ ที่จะนำไปสู่การขยายดินแดน

¹ Bangkok Post. (6 June 1990) p.3.

4. ควรจะมีการจัดการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับกัมพูชาที่ปารีส (Paris International Conference on Cambodia) ร่วมด้วย การเข้าร่วมของสหประชาชาติ อย่างเหมาะสม เพื่อเข้าควบคุม ตรวจสอบ ดูแลการถอนทหารต่างชาติ และการยุติความช่วยเหลือทางทหารจากภายนอก รวมทั้งการใช้ข้อตกลงหยุดยิง โดยที่มาตรการเหล่านี้จะเป็นหน้าที่ของกลไกควบคุมนานาชาติ

5. การจัดตั้งสภาสูงสุดแห่งชาติเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นสัญลักษณ์อธิปไตย เอกภาพ และความเป็นกลางของกัมพูชา อันเป็นไปตามแถลงการณ์ร่วมที่เจ้าสีหนุ และนายฮุน เซน ได้ลงนามในสัญญาที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2533 สภาสูงสุดแห่งชาติจะประกอบด้วยบุคคลจาก เขมรทั้ง 2 ฝ่าย ในจำนวนที่เท่ากัน

6. ประกาศให้นครวัดเป็นกลาง ปราศจากการสู้รบ โดยจะยอมรับความช่วยเหลือจากนานาชาติในการอนุรักษ์และบูรณะสถานที่แห่งนี้

การประชุมไม่สำเร็จดังที่คาดหวัง ผลการประชุมล้มเหลวหลังจากที่เริ่มเจรจากันเพียง 25 นาทีเท่านั้น เพราะเขมรแดงไม่ยอมรับข้อตกลง และไม่ยอมเซ็นข้อตกลง เนื่องจากข้อตกลงเดิมที่เซ็นในกรุงเทพฯ ได้มีการขยายออกไปมาก อีกทั้งยังมีภาคผนวกเพิ่มขึ้นอันเท่ากับเป็นการเปลี่ยนตัวข้อตกลงเดิมต่างๆ ที่ได้ตกลงในระหว่างเขมร 4 ฝ่ายแล้วก่อนการประชุม และยังไม่พอใจเกี่ยวกับการแบ่งสรรที่นั่งในสภาสูงสุดแห่งชาติ เพราะเท่ากับว่าเขมรแดงต้องร่วมแบ่งสัดส่วนกับฝ่ายของเจ้าสีหนุ และฝ่ายของนายฮุน ซานห์ ในขณะที่ฝ่ายเฮง สัมริน ได้ที่นั่งไปครึ่งหนึ่งของสภา และการประชุมครั้งนี้เป็นการตกลงเจรจาโดยเขมร 2 ฝ่ายเท่านั้น ไม่ใช่ 4 ฝ่าย จึงไม่ถือว่าเป็นข้อตกลงร่วมของเขมร 4 ฝ่าย

¹Joint Communique between H.R.H. Somdech Norodom Sihanouk and H.E. Mr.Hun Sen on solution to the Cambodian problem in Tokyo on June 4-5, 1990.

²Bangkok Post. (7 June 1990). p.10.

ผลของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสหประชาชาติกรณีปัญหาแก้มปูชาระหว่างปี

2521-2530

การดำเนินนโยบายทางการทูตในสังคมนานาชาติยังผลในทางตรงและทางอ้อมต่อนโยบายให้การสนับสนุนรัฐบาล 5 ประการคือ

1. ในส่วนที่ส่งผลโดยตรงต่อแก้มปูชาหนึ่งคือ การดำเนินนโยบายต่อสหประชาชาติทำให้นโยบายแก้มปูชาซึ่งเกิดจากการรุกรานโดยเวียดนาม ได้กลายเป็นนโยบายระหว่างประเทศ จากการเกิดที่ประชุมนานาชาติว่าด้วยนโยบายแก้มปูชาโดยสมัชชาสหประชาชาติ และมีวาระการประชุมและการลงมติต่อการแก้ไขนโยบายแก้มปูชาทุกปีตลอดระยะเวลาของการยึดครอง ซึ่งทำให้เวียดนามและรัฐบาลเฮง สัมรินได้รับการกดดันในทางการเมืองระหว่างประเทศ ในขณะที่รัฐบาลแก้มปูชาประชาธิปไตยสามารถรักษาที่นั่งในฐานะผู้แทนชาวแก้มปูชาในสหประชาชาติได้ ทั้งนี้โดยมีเสียงสนับสนุนจากนานาชาติเพิ่มขึ้น ในขณะที่เสียงคัดค้านได้ลดน้อยลง

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อแก้มปูชาพบว่าประสบความสำเร็จต่อการกดดันเวียดนามในทางเศรษฐกิจและการเมือง ในขณะที่รักษาสถานภาพทางการเมืองต่อรัฐบาลผสมแก้มปูชาประชาธิปไตย ซึ่งนับว่าการดำเนินนโยบายทางการทูตในช่วงนี้เป็นวิธีการในทางยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดเพื่อสร้างแนวร่วมคานดุลอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศต่อเวียดนามและโซเวียต ซึ่งให้การสนับสนุนเวียดนามในทางการเมือง โดยให้ผลประโยชน์ตอบแทนของรัฐบาลผสมแก้มปูชาประชาธิปไตยในทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันได้สร้างภาพพจน์ของไทยต่อนานาชาติในฐานะผู้ที่มีบทบาทต่อสันติภาพในภูมิภาคเอเชียและต่อโลก เนื่องจากคัดค้านผู้รุกรานในภูมิภาคและในระดับโลก และคำจูนอธิปไตยและอธิปไตยของแก้มปูชาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ

2. ในด้านความชอบธรรมและเหตุผล การที่นานาชาติรับรองรัฐบาลผสมแก้มปูชาประชาธิปไตยและสนับสนุนมติของ ASEAN เกี่ยวกับการแก้ไขนโยบายแก้มปูชา ทำให้เกิดความชอบด้วยเหตุผลต่อประเทศต่างๆ ที่จะให้ความช่วยเหลือต่อแก้มปูชาทุกฝ่าย โดยเฉพาะไทยซึ่งมีนโยบายให้การสนับสนุนทั้งด้านการเมืองและการทหาร (โดยรับความร่วมมือช่วยเหลือจากจีน) ตลอดจนโน้มน้าวให้ประเทศในกลุ่ม ASEAN ได้ให้ความร่วมมือต่อไทยให้การสนับสนุนต่อรัฐบาลผสมแก้มปูชา

ประชาธิปไตย

3. ในส่วนที่เกี่ยวกับการกดดันเวียดนามนั้น การที่เวียดนามเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของไทยและต่อมติการแก้ไขปัญหากัมพูชา ทำให้นานาชาติตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่อเวียดนาม เช่น เยอรมันตะวันตกได้งดความช่วยเหลือที่จะให้แก่เวียดนามประมาณ 10 ล้านดอลลาร์² และ ญี่ปุ่นชะลอความช่วยเหลือทางการเงินแก่เวียดนาม เนื่องจากเข้าไปแทรกแซงกิจการระหว่างประเทศของกัมพูชา³ ซึ่งยังผลให้เวียดนามซึ่งต้องการพัฒนาประเทศหลังจากภาวะสงคราม มิได้รับความช่วยเหลือตามเป้าหมาย จึงต้องพึ่งพิงทางด้านเศรษฐกิจต่อสหภาพโซเวียตมากขึ้น การกดดันทางเศรษฐกิจเพื่อให้เวียดนามมีการทางเศรษฐกิจนี้ก็ เป็นความคิดที่ไทยประสงค์ให้เวียดนามหันมาปรับปรนยอมในที่สุด

4. ผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของไทยทางการทูต ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดยิ่งขึ้น กล่าวคือ การดำเนินนโยบายทางการทูตของไทยในสหประชาชาติ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้พัฒนาอย่างใกล้ชิด และทำให้เกิดการร่วมมือระหว่าง

¹ รายละเอียดกรุณาอ่านใน Sukhumbhand Paribatra, From Enmity to Alignment : Thailand's Evolving Relation with China. (Institute of Security and International Studies, Chulalongkorn University, 1987). p.17.

² Far Eastern Economic Review. Vol.105. No.28 (July 13, 1970) p.7.

³ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมหนังสือพิมพ์และข่าวสาร. ก่อนกัมพูชาแตก. เพตรา เบญจรงค์ และคณะ, (แปลและเรียบเรียง) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลอมฟาง, 2522. น.228.

⁴ ภาสกร ติริยานนท์. "กัมพูชาทางออกหรือทางตันของเวียดนาม," รัฐศาสตร์สาร. น.54.

⁵ Beijing Review. (October 26, 1979). p.11.

⁶ รายละเอียดกรุณาอ่านใน วดีน เรืองประทีปแสง. นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531 : หนึ่งวิเคราะห์มิติทางการเมือง. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

ไทยและ ASEAN และนานาชาติ ขณะที่เกิดความร่วมมือทางการเมืองระหว่างประเทศระหว่าง
โซเวียต-เวียดนามและลาวและกลุ่มยุโรปตะวันออกเพื่อคัดค้านร่างขั้วติดของ ASEAN และสนับสนุน
เวียดนาม แต่ไทยกลับประสบความสำเร็จในทางการทูตต่อนานาชาติจากกรณีปัญหาแก้มปูชา

การที่ไทยประสบความสำเร็จในทางการทูตต่อ ASEAN สืบเนื่องมาจากการที่
พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา ได้ยืนยันโดยประกาศต่อประเทศ ASEAN ว่าไทยสนับสนุนรัฐบาลที่ถูกต้อง
ชอบธรรม มิใช่รัฐบาลที่มาจากผู้รุกราน และในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2522 รองประธานกองทัพ
ปลดปล่อยประชาชนจีนได้เดินทางมาเยือนไทย ทั้งนี้ได้เดินทางไปบริเวณชายแดนไทย-แก้มปูชา
เพื่อตรวจตราดูสถานการณ์บริเวณดังกล่าวด้วย ต่อมาเมื่อเกิดการปะทะกันระหว่างทหารเวียดนาม
กับทหารไทย ซึ่งล่วงล้ำดินแดนไทยจำนวน 41 ครั้ง และมีการปะทะกันรุนแรงที่บริเวณหนองหมากมุ่น
ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2523 และจากการที่ผู้นำทางทหารของไทยมีความคิดว่าไทยคือเป้าหมาย
ต่อไปของเวียดนาม¹ ก็ยิ่งทำให้ไทยและจีนมีนโยบายที่สอดคล้องในการต่อต้านเวียดนาม ซึ่งไทย
ได้ยอมให้สาธารณรัฐประชาชนจีนส่งผ่านอาวุธผ่านไทยเพื่อสนับสนุนต่อฝ่ายเขมรแดง² โดยไทยได้
เรียกร้องให้สาธารณรัฐประชาชนจีนยุติการให้การสนับสนุนแก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
เป็นการแลกเปลี่ยน³

5. จากนโยบายแปรสนามรบให้เป็นสนามการค้าของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
นักวิชาการให้ความเห็นว่าเท่ากับเป็นการรับรองรัฐบาลหุ่นของเวียดนามในแก้มปูชา เท่ากับว่าไทย
ได้พลิกนโยบายต่างประเทศในแก้มปูชาจากหน้ามือเป็นหลังมือ และเป็นการทำลายความเชื่อถือ

¹ Xinhau New Agency. (November 30, December 8, 1979) อ้างใน

Pao-mim Chang, op.cit., footnote 14. p.601.

² Sukhumbhand Paribatra. op.cit., footnote 32. p.11.

³ Ibid., p.12.

⁴ วิภารัตน์ ธารีธีระภาพ. ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนต่อพรรค
คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย : ผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยในศตวรรษ 1970. สารนิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

ของไทยในสายตาของมิตรประเทศที่จำเป็นต้องใช้เวลาสั่งสมมานานนับสิบปีด้วยเวลาเพียงวันเดียว และยังคงส่งผลเสียต่อไทย อาทิ ทำให้เขมร 3 ฝ่ายที่ไทยเคยสนับสนุนไม่พอใจ โดยเฉพาะเจ้าสีหนุ ทำให้มิตรประเทศของไทย เช่น อาเซียน ญี่ปุ่น สหรัฐ ไม่พอใจ ส่งผลสะท้อนให้เห็นว่าเป็นความแตกแยกทั้งความคิดเห็นในการวางนโยบายและทางปฏิบัติของไทย จะทำให้การทูตของไทยมีประสิทธิภาพน้อยลง และอาจนำไปสู่ความเสื่อมความเชื่อถือในสายตาชาวโลก อีกทั้งยังทำให้การหาสันติภาพภายในกัมพูชาทำได้ยากขึ้น เนื่องจากการกระทำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เท่ากับเป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับเวียดนามและกัมพูชาฝ่ายฮุน เซน

เจ้าหน้าที่การทูตอาเซียน แสดงความห่วงใยต่อนโยบายใหม่ของไทย โดยบอกว่า สมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เจ้าหน้าที่ทางการทูตของมาเลเซียเห็นว่าความน่าเชื่อถือของอาเซียนถูกทำลายอย่างหนักกับการมาไทยของนายฮุน เซน ส่วนเจ้าหน้าที่สิงคโปร์เห็นว่าเป็นการทำลายสภาพภาพของเจ้าสีหนุในฐานะหัวหน้ารัฐซึ่งเกินจะแก้ไขได้ ทางด้านเจ้าหน้าที่ของอินโดนีเซียมองในแง่ดีและคาดว่าเขมร 3 ฝ่าย จะสามารถเปลี่ยนแปลงท่าทีของตนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในครั้งต่อไป

ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2534 เจือจางสันติภาพในกัมพูชาได้เปลี่ยนแปลงไป 2 ประการคือ

1. สหภาพโซเวียตเลิกส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์และลดลงจนถึงระดับความช่วยเหลือทางด้านการทหารต่อเวียดนาม

2. เวียดนามต้องการนั้นทรัพยากรมาพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น

เจือจางทั้ง 2 นั้น มีส่วนทำให้แผนสันติภาพของสหประชาชาติประสบความสำเร็จ เมื่อมีการเปลี่ยนคณะรัฐบาลชุดใหม่มีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. เกษมสโสมสร เกษมศิริ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และอดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า "... จะส่งเสริมและแก้ไขปัญหากายาได้กรอบที่ประชุมระหว่างประเทศ

¹ "การทูตไร้ร่องรอยที่ไม่อาจคาดการณ์," มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ 9, ฉบับที่ 441, (12 กุมภาพันธ์ 2532). หน้า 45.

² The Nation. (7 February 1989) p.2.

ว่าด้วยญัตติกัมพูชา ซึ่งมีฝรั่งเศสและอินโดนีเซียร่วมอยู่ โดยไทยจะไม่ริเริ่มความพยายามใหม่ๆ นอกกรอบที่ประชุมระหว่างประเทศกำหนด โดยประกาศแถลงนโยบายต่างประเทศที่มีเนื้อหาสำคัญ 3 ข้อคือ

1. ให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นหลักในการเร่งรัดฟื้นฟูภาพพจน์ของประเทศ
2. ปกป้องและขยายตลาด และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับภายนอก
3. สร้างสันติภาพและเสถียรภาพเพื่อเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาค

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การประชุมระหว่างประเทศที่ปารีส เรื่องญัตติกัมพูชา (The Paris International Conference on Cambodia - PICC) ผลการประชุมครั้งนี้มีสาระสำคัญอันจะนำไปสู่การเลือกตั้งกัมพูชาคือ เวียดนามกำหนดถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา ผลการประชุมคือ มีข้อตกลงสมบูรณ์แบบ 4 ฉบับ และมีการจัดตั้งคณะทำงาน 3 คณะคือ

- 1.1 คณะกรรมการด้านการหยุดยิงและความคุ้มครองระหว่างประเทศ (รักษาสันติภาพ)
- 1.2 คณะกรรมการว่าด้วยหลักประกันความเป็นเอกราชและความเป็นกลางของกัมพูชา (ความเป็นกลาง)

¹ อาพันธ์ ปันยารชุน. "นโยบายต่างประเทศไทย," สารบูรณมย. (ธันวาคม 2533).

หน้า 6-8.

² เกี่ยวกับกรณีการถอนทหารของเวียดนามจากกัมพูชาที่ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก ทวีป วรดิolk. "จากกอร์บาชอฟถึงฮุนเซน," มติชน. (6 กันยายน 2532). หน้า 9.

มานะ มาลาเพชร. "เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาทำไม," มติชน. (13 เมษายน 2532). หน้า 9.

ยุทธศึกษา "สงครามในกัมพูชายังไม่ยุติแม้ถอนทหาร," สูมามคม. ปีที่ 1, ฉบับที่ 10, (10 กรกฎาคม 2532). หน้า 16-19.

เขียน อีระวิทย์. "ญัตติกัมพูชา มรดกของเวียดนาม,"

1.3 คณะกรรมการว่าด้วยการส่งผู้พลอพยพกลับประเทศ และการฟื้นฟูบูรณะกัมพูชา โดยลงนามกันอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2532 (ฟื้นฟูบูรณะประเทศ)

นอกจากนี้ ในการประชุมของสมาชิการของคณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติในปารีส ได้ตกลงกันในเรื่องการจัดตั้ง "UNTAC" (The United Nations Transitional Authority in Cambodia) ให้มีอำนาจในการปกครองระหว่างการเปลี่ยนแปลงและการตั้งสภาสูงสุดแห่งชาติ "SNC" (The Supreme National Council) โดยให้เขมรทุกฝ่ายส่งตัวแทนเข้าร่วม นำไปสู่การแก้ไขปัญหากัมพูชาแบบสมบูรณ์แบบคือ การจัดให้มีการเลือกตั้งในกัมพูชา

เจ้าหน้าที่ทางทหารและพลเรือนของ "UNTAC" (The United Nations Transitional Authority in Cambodia) จะเป็นผู้ตรวจสอบการหยุดยิง และการถอนทหารต่างชาติจากกัมพูชา ตลอดจนการยุติการช่วยเหลือทางทหารจากต่างประเทศแก่ฝ่ายต่างๆ ในกัมพูชา UNTAC จะเป็นผู้ดูแลการเลือกตั้งเสรี และให้ประกันความปลอดภัยในการรณรงค์การเลือกตั้งและการลงคะแนนเสียงรชนบรัฐสภาที่ประกอบด้วยผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา รวมทั้งการร่างรัฐธรรมนูญปกครองประเทศ และกำลังทหารของเขมร 4 ฝ่ายจะลดลงร้อยละ 70 ส่วนที่เหลือจะอยู่ภายใต้การควบคุมของสหประชาชาติ โดย UNTAC จะจัดการนำผู้พลอพยพชาวกัมพูชาตามบริเวณชายแดนไทยกลับตั้งถิ่นฐานเพื่อการเลือกตั้งต่อไป ตามหลักสิทธิมนุษยชน กัมพูชาจะได้รับการช่วยเหลือในการบูรณปฏิสังขรณ์ประเทศ เจ้าสิทธิและคณะได้เดินทางกลับสู่พหุแบบพร้อมกันมอบตำแหน่งให้โอรสคือเจ้ารณฤทธิ์ จัดตั้งพรรคพื้นชนเผ่า (FUNCINPEC) เพื่อการเลือกตั้งในกัมพูชาและการฟื้นฟูบูรณะประเทศ

¹ "อีกก้าวหนึ่งของสันติภาพกัมพูชา," สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์. 38, 4 (7-13 กรกฎาคม 2534). หน้า 21.

บทสรุป

ปัญหาแกมพูชาถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทย แกมพูชามีความสำคัญโดยเฉพาต่อความมั่นคงของไทยเป็นอย่างมากมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับไทยเป็นระยะยาวถึง 824 กิโลเมตร และเป็นดินแดนที่ไทยใช้เป็นรัฐกันกรชน (Buffer State) ระหว่างไทยและเวียดนามตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นต้นมา ไทยมีนโยบายว่าแกมพูชาคือเมืองขึ้นของไทย แต่เมื่อแกมพูชากลายเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส อำนาจของไทยในแกมพูชาก็หมดไป เมื่อเจ้าบรมม ศีห์ได้ขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้พยายามดำเนินนโยบายเป็นกลาง ในความขัดแย้งระหว่างฝ่ายตะวันตกคือสหรัฐอเมริกาและฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ได้รับการต่อต้านและบีบบังคับจากฝ่ายตะวันตก ทำให้แกมพูชาต้องเอนเอียงเข้าหาฝ่ายคอมมิวนิสต์ ความสัมพันธ์กับไทยในช่วงนี้ไม่ราบรื่นถึงขนาดมีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกันถึง 2 ครั้ง กระทั่งสมัยของนายพลลอนนอล แกมพูชาผูกพันเข้ากับฝ่ายตะวันตกคือสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด และต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ จึงทำให้ความสัมพันธ์กับไทยเป็นไปอย่างแน่นแฟ้น เมื่อมาถึงสมัยแกมพูชาประชาธิปไตย (เขมรแดง) (พ.ศ. 2518-พ.ศ. 2521) แกมพูชาได้ผูกพันเข้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน และต่อต้านทั้งฝ่ายตะวันตกและฝ่ายสหภาพโซเวียต ความสัมพันธ์กับไทยในช่วงนี้ถึงแม้จะมีการฟื้นฟูความสัมพันธ์กันเพื่อถ่วงดุลย์เวียดนาม แต่ก็ไม่แน่นแฟ้นเท่าใดนัก เพราะอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกัน แต่ก็มีได้ร้ายแรงเท่าใด มีการกระทบกระทั่งบริ เวณชายแดนเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น

ในปลาย พ.ศ. 2521 (ค. ศ. 1978) เวียดนามได้ส่งกำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองแกมพูชา พร้อมกับได้จัดตั้งรัฐบาลเฮง สัมรินที่พนมเปญ และคงทหารไว้ในแกมพูชากว่า 2 แสนคน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2522 (ค. ศ. 1979) จึงเท่ากับว่าไทยต้องเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคง ไทยจึงได้พยายามดำเนินนโยบายและบทบาททั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค เพื่อให้มีการแก้ไข

นโยบายกัมพูชาเสมอมา ซึ่งกรณีนโยบายกัมพูชา¹นี้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้นำประเทศเขมรไม่ทิ้งร่องรอยทางประวัติศาสตร์ นั่นคือการแตกแยกขัดแย้งกันเอง เมื่อต่อสู้กันก็จะหันไปหาการสนับสนุนจากภายนอก กระทั่งนโยบายกัมพูชา¹มิใช่การทะเลาะกันระหว่างผู้นำเขมรและเวียดนาม มิใช่จำกัดอยู่ที่ไทยเช่นในอดีต เพราะมหาอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง ประเทศไทยจึงต้องใช้นโยบายต่างประเทศที่ไม่ให้เกิดการ "ชักศึกเข้าบ้าน" ซึ่งจากการศึกษาปรากฏว่าไทยทำได้อย่างสำเร็จ คือสงครามกัมพูชาหยุดอยู่แค่เขตแดนไทย มิได้ขยายวงออกไป

สรุปการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อนโยบายกัมพูชาระหว่าง พ.ศ. 2518-2534

นโยบายของรัฐบาลไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 นโยบายคือ

1. นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศกัมพูชา
2. นโยบายเผชิญหน้ากับประเทศกัมพูชา
3. นโยบายที่มิต่อประเทศกัมพูชาในฐานะรัฐกันชนระหว่างประเทศไทยกับประเทศ

เวียดนาม

4. นโยบายพหุมิตร

1. นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศกัมพูชา

รัฐบาลที่ดำเนินนโยบายไปในแนวทางนี้คือ รัฐบาล ม. ร. ว. ดิกฤทธิ ปราโมช

รัฐบาล ม. ร. ว. เสนีย์ ปราโมช และรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

ปัจจัยที่ทำให้รัฐบาล ม. ร. ว. ดิกฤทธิ ปราโมช ดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศกัมพูชามีดังนี้คือ ทิศนคติของผู้นำรัฐบาล (นายฯ ดิกฤทธิ) ที่สนับสนุนให้มีการเปิดความสัมพันธ์กับประเทศกัมพูชา เนื่องจากนายกรัฐมนตรีนาย ม. ร. ว. ดิกฤทธิ ปราโมช มีแนวความคิดไปในทางที่ยอมรับสภาพความจริงว่าประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านที่ต่างระบบการปกครองกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไทยจึงควรที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

¹ อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับความพยายามแก้ไขนโยบายกัมพูชาได้ในบทที่ 3.

เหล่านี้ เพื่อลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากภายนอกประเทศ สภาพทางการเมืองภายในของไทยก็มีส่วนสนับสนุนการดำเนินนโยบายของรัฐบาล เนื่องจากในขณะนั้นกลุ่มอิทธิพลฝ่ายขวาได้ลดบทบาทลงเป็นอย่างมาก และกลุ่มพลังที่ขึ้นมามีบทบาทแทนคือกลุ่มนิสิตนักศึกษาซึ่งเห็นว่าไทยควรจะต้องเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศกัมพูชา และสภาพทางการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้นก็มีส่วนสนับสนุนการดำเนินนโยบายต่อกัมพูชาของรัฐบาล ทั้งนี้เนื่องจากการที่สหรัฐฯ ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายของตนที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ไทยได้หันไปปรับความสัมพันธ์กับจีน และจีนได้มีส่วนสนับสนุนให้ไทยและกัมพูชาสามารถเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันได้ โดยเป็นตัวกลางในการติดต่อระหว่างไทยกับกัมพูชาระยะแรก ถึงแม้ว่าประเทศกัมพูชาจะมีนโยบายเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองก็ตาม แต่กัมพูชาก็ยังต้องอาศัยบางอย่างที่กัมพูชาต้องการ จึงทำให้กัมพูชาเองก็ต้องการที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อไทย เพื่อให้ไทยเปิดจุดผ่านแดนและอนุญาตให้ขนส่งสินค้าจากไทยเข้าไปในกัมพูชาได้

ปัจจัยที่ทำให้รัฐบาล ม. ร. ว. เสนีย์ ปราโมช ดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศกัมพูชาคือ ทศนคติของผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย (รัฐมนตรี พิชัย รัตตกุล) ที่เห็นว่าถ้าไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก็จะทำให้ปัญหาทางชายแดนด้านกัมพูชาได้รับการแก้ไข แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายต่อกัมพูชาของรัฐบาล ม. ร. ว. เสนีย์ ปราโมช ก็ต้องประสบอุปสรรคเนื่องจากถูกคัดค้านจากกลุ่มฝ่ายขวา ซึ่งเห็นว่าไม่ควรที่จะติดต่อกับประเทศคอมมิวนิสต์ใกล้ขีดเกินไป เมื่อสภาพทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาล จึงมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาไม่มีความคืบหน้า ทั้งๆ ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ดำเนินการติดต่อเพื่อที่จะให้มีการเปิดสถานเอกอัครราชทูตระหว่างทั้งสองประเทศแล้วก็ตาม

ปัจจัยที่ทำให้รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศกัมพูชา เนื่องจากทศนคติของผู้นำไทยคือ นายกรัฐมนตรี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ โดยพลเอกเกรียงศักดิ์ มีความเห็นว่ารัฐบาลจะต้องแยกนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายในประเทศออกจากนโยบายต่อประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ และทศนคติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ นายอุบติศร์ ปาจารย์ยางกูร ที่เห็นว่าไทยและกัมพูชามีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อจะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางชายแดนที่เกิดขึ้น

นอกจากสภาพทางการเมืองของกัมพูชา ซึ่งขณะนั้นได้เริ่มเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับเวียดนาม จะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการปรับปรุงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยจีนได้พยายามเป็นตัวกลางที่จะลดความตึงเครียดระหว่างไทยกับกัมพูชา ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าคณะรัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ทุกคนในระบอบระหว่าง พ.ศ. 2518-2523 ยกเว้นนายกรัฐมนตรีธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นผู้นำ ประเภทที่ยึดถือสภาพความเป็นจริงของปัญหาต่างๆ (Bureaucratic-Pragmatic Type of Leadership) ทำให้การกำหนดนโยบายของบุคคลเหล่านี้เป็นไปในลักษณะที่มีความยืดหยุ่น และมักกำหนดนโยบายหลังจากที่เกิดปัญหาขึ้นแล้ว อาทิเช่น เมื่อสหรัฐฯ ลดบทบาทของตนในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลง ผู้นำเหล่านี้เริ่มเห็นว่าไทยไม่สามารถนำตัวเข้าไปผูกพันอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐเหมือนแต่ก่อน เมื่อเหตุการณ์ในอินโดจีนได้เปลี่ยนแปลงไป นโยบายของไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ยกเว้นในช่วงปี พ.ศ. 2520 จึงเป็นไปในแนวทางที่จะอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสันติ โดยไม่คำนึงถึงระบอบการปกครองของแต่ละประเทศเป็นสำคัญอีกต่อไป

2. นโยบายเผชิญหน้ากับกัมพูชา

รัฐบาลที่ดำเนินนโยบายไปในแนวทางนี้คือรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ถึงแม้ว่ารัฐบาลชุดนี้จะได้กำหนดเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศไว้ว่าจะดำเนินความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในระบอบการปกครอง หรือระบบเศรษฐกิจและสังคม แต่ในทางปฏิบัติจริงๆ ปรากฏว่ารัฐบาลได้ดำเนินนโยบายไปในแนวทางที่เป็นการเผชิญหน้ากับประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งผลกระทบถึงการดำเนินนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ต่อประเทศกัมพูชาด้วย ดังจะเห็นได้จากได้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ตลอดเวลาที่รัฐบาลชุดนี้ดำรงตำแหน่งอยู่ และไม่มี การดำเนินการต่อจากที่รัฐบาลชุด ม. ร. ว. เสนีย์ ปราโมช ได้พยายามดำเนินการ เพื่อที่จะให้มีการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระหว่างไทยและกัมพูชาในสมัยของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร และปัจจัยที่มีอิทธิพลสนับสนุนการดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากับกัมพูชามีดังนี้

ทัศนคติของผู้นำรัฐบาล (นายกฯ ธานินทร์ฯ) ที่เห็นว่าการทูตเป็นรองการทหารและการมีอำนาจต่อรองอยู่ในมือ นอกจากนี้ตัวนายกฯ ธานินทร์ฯ เองก็เป็นผู้ที่มีความคิดไปในทาง

อนุรักษนิยมและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง การกระทำของตัวนายกฯ ธาณินทร์ เองก็มีส่วนสนับสนุนให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านได้ตลอดเวลา เช่น การเดินทางไปเยือนประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ เพื่อชักชวนให้ประเทศเหล่านั้นดำเนินการต่อต้านประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน เป็นต้น สำหรับสภาพทางการเมืองในขณะนั้นก็เลื้อยอำนาจให้รัฐบาลดำเนินนโยบายไปในแนวทางเผชิญหน้ากับประเทศกัมพูชา เนื่องจากในขณะนั้นกลุ่มพลังฝ่ายขวาได้เริ่มมีบทบาททางการเมืองขึ้นมาอีก ขณะเดียวกันปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากับกัมพูชาของรัฐบาลนายธานินทร์ฯ ก็คือสภาพทางการเมืองของกัมพูชาที่กำลังประสบปัญหาการปราบปรามกลุ่มเหล่านี้ให้เข้าไปปฏิบัติการในกัมพูชา ในขณะเดียวกันไทยก็ระแวงว่ากัมพูชาได้สนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ไทย

จากการศึกษาพบว่า นายกฯ ธาณินทร์ฯ เป็นผู้นำประเภทที่ยึดถืออุดมการณ์สำคัญว่า สิ่งใด (Ideological Type of Leadership) ดังจะเห็นได้ว่า นายกฯ ธาณินทร์ฯ เป็นผู้นำที่ยึดถืออุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างจริงจังเป็นบรรทัดฐานสำคัญในการกำหนดนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศและมีความเด็ดขาด การดำเนินนโยบายของนายกฯ ธาณินทร์ฯ เป็นไปในแนวทางที่มุ่งจะต่อต้านประเทศคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงว่าประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนได้กลายเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ไปแล้ว และจะต้องยอมรับว่าจะต้องอยู่ร่วมกัน เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์

3. นโยบายที่มีต่อประเทศกัมพูชาในระบุงันชนระหว่างประเทศไทยกับประเทศ

เวียดนาม

รัฐบาลที่ได้ดำเนินนโยบายไปในแนวทางนี้คือ รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ ในขณะที่รัฐบาลไทยและกัมพูชาพยายามดำเนินการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศที่ได้เสื่อมลง อันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลนายธานินทร์ฯ ก็ได้เกิดกรณีเวียดนามได้ใช้กำลังทหารเข้ารุกรานกัมพูชา ซึ่งมีผลทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการที่จะทำให้กัมพูชาเป็นรัฐกันชนระหว่างไทยกับเวียดนามได้เริ่มมีอิทธิพลขึ้นมาอีก ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่ามีนโยบายที่ต้องการให้กัมพูชาเป็นรัฐกันชนระหว่างไทยกับเวียดนามก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลไทยได้มีท่าทีดังกล่าวมานี้

ปัจจัยที่ทำให้รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ มีนโยบายที่จะให้กัมพูชาเป็นรัฐกันชน ระหว่างไทยกับกัมพูชาก็คือ การกระทำของเวียดนามที่จะรุกรานกัมพูชา และการที่เวียดนามได้รับการสนับสนุนจากโซเวียต จึงทำให้ไทยไม่แน่ใจว่าเวียดนามจะไม่รุกรานตน ดังนั้นแนวความคิดที่จะทำกัมพูชาเป็นรัฐกันชน จึงได้เริ่มมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้นำของรัฐบาลไทยขึ้นมาอีก

จากข้อมูลดังกล่าวมานี้ จึงสรุปได้ว่านโยบายของไทยที่มีต่อกัมพูชาระหว่าง พ.ศ. 2518 - 2523 ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ไทยมีนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศกัมพูชา แต่ในระยยะต่อมารัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากับกัมพูชา แต่เมื่อรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร พ้นตำแหน่งไป รัฐบาลต่อมาคือรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ ก็ได้หันกลับมาใช้นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศกัมพูชา และเมื่อสภาพทางการเมืองของกัมพูชาเปลี่ยนแปลงไป นโยบายของไทยที่มีต่อกัมพูชาก็ได้เปลี่ยนไปในแนวทางที่ต้องการให้กัมพูชามีสภาพเป็นรัฐกันชนระหว่างไทยกับเวียดนามอีก

4. นโยบายพหุมิตร

เป็นนโยบายต่างประเทศในช่วงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ไทยยึดมั่นในการสนับสนุนเขมร 3 ฝ่ายมาโดยตลอด ภายใต้การนำของพล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา กระทั่งสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คณะที่ปรึกษานายกฯ คือคณะบ้านพิษณุโลกได้ให้การสนับสนุนเขมร 4 ฝ่าย โดยเฉพาะฮุนเซน โดยมีการเชิญนายฮุนเซนของระบอบเสง สัมริน มาเยือนไทยอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการบอกให้ทราบว่านายกฯ ของไทยได้เริ่มเปลี่ยนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย จากเดิมต่อต้านเวียดนามมาเป็นการให้การยอมรับเวียดนามภายใต้นโยบายแปรสนามรบให้เป็นสนามการค้า ซึ่งก็ไปประจวบกับเหตุการณ์โลกภายนอกได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ภายหลังการประกาศนโยบายกลาสนหอดเปเรสตรอยก้าของกอร์บาชอฟ โซเวียต และการประกาศเลิกสนับสนุนเขมร 3 ฝ่ายของสหรัฐฯ เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาเพราะปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศของเวียดนามเอง ประเทศจีนก็เริ่มประนีประนอมมากขึ้น ญี่ปุ่นก็ให้ความช่วยเหลือด้านกำลังทรัพย์ ซึ่งมองดูแล้วไทยน่าจะจัดการประชุมเขมร 4 ฝ่ายสำเร็จ แต่กลิ่นเหม็นซึ่งสาเหตุอาจจะเพราะเขมร 3 ฝ่ายมีความระแวงไทยและเขมร ฝ่ายฮุนเซนก็ไม่แน่ใจเช่นกัน และ

การจัดการประชุมของไทยก็ได้รับฉันทานุมัติ และผู้จัดครั้งนี้ก็ขาดประสบการณ์ จึงทำให้การเจรจา ล้มเหลว

อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายปี พ.ศ.2523 (ค.ศ.1980) และต้นปี พ.ศ.2533 (ค.ศ. 1990) เมื่อสถานการณ์ระหว่างประเทศทั้งระดับโลกและระดับภูมิภาคเปลี่ยนแปลงไป ประเทศไทย จึงต้องเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศจากเดิมที่เคยสนับสนุนแต่เขมรสามฝ่ายมาโดยตลอดเป็นการ ยอมรับเขมรสีฟ้า (SNC) และพยายามให้เปิดการเจรจาเพื่อนำไปสู่การเลือกตั้งกัมพูชา ทั้งนี้ เพราะการที่กระทรวงการต่างประเทศของไทย เกรงว่ากัมพูชา-เวียดนามจะมีผลกระทบต่อความ มั่นคงของไทย ทำให้ประเทศไทยต้องทำหน้าที่เป็นรัฐด้านหน้า ในการป้องกันปัญหา การต่างประเทศได้กำหนดนโยบายป้องกันเวียดนาม โดยผ่านทางองค์การอาเซียนและต้องรับการระ ต่อปัญหาที่ตลอด เพราะไทยจะต้องรับผลกระทบต่อนโยบายที่มากที่สุด ประกอบทั้งมีประเทศมหาอำนาจ บางประเทศ ได้แก่ จีน รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา ต่างก็ให้ความสนใจเขมรกลุ่มต่างๆ ฉะนั้น เมื่อประเทศมหาอำนาจดำเนินนโยบายต่างประเทศไปทางฝ่ายใด ไทยก็จำเป็นต้องสนองนโยบาย ของมหาอำนาจนั้นๆ ด้วย

เมื่อเกิดการปฏิวัติวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 นายอานันท์ ปันยารชุน ได้ขึ้นเป็น นายกรัฐมนตรี ได้มีการแถลงนโยบายของรัฐบาลกัมพูชาที่ต่างชาติดำเนินนโยบายว่าไทยจะ ดำเนินนโยบายเช่นใด หลังจากการดำเนินนโยบายให้การยอมรับเวียดนามของรัฐบาลพลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ได้ประกาศอย่างชัดเจนว่าไทยจะดำเนิน นโยบายต่างประเทศ โดยให้ความเคารพต่ออธิปไตยของสหประชาชาติอย่างเคร่งครัด จะไม่พยายาม ดำเนินการใดๆ นอกกรอบจากที่ประชุมระหว่างประเทศลงมติ เมื่อประชาคมโลกมีมติว่าบาตร ทางเศรษฐกิจต่อเวียดนาม ประเทศไทยก็ปฏิบัติตามข้อตกลงสันติภาพกรุงปารีส (Paris Peace Accord) ที่ลงนามเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2534 (ค.ศ.1991) อย่างเคร่งครัด กระทั่ง การเลือกตั้งในกัมพูชาและกระบวนการสันติภาพนี้ประสบความสำเร็จ

ปัญหากัมพูชาที่เกิดขึ้นนั้น จริงๆ แล้วเป็นเรื่องของเวียดนามและกัมพูชา แต่ปรากฏว่า ปัญหากัมพูชาได้ส่งผลกระทบต่อไทย ทั้งนี้อย่างน้อยที่เกิดขึ้นและเห็นได้ชัด 4 ประการด้วยกันคือ

1. ไทยต้องรับการอพยพชาวกัมพูชาจำนวนไม่น้อยกว่า 300,000 คนไว้ในประเทศ ซึ่งเป็นภาระทุกๆ ด้านที่ไทยจะต้องรับผิดชอบ ทั้งด้านการเงิน กำลังคน แม้กระทั่งความเดือดร้อนของราษฎรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา แม้กระทั่งการลักลอบค้าอาวุธสงคราม ตีลาดมิด

2. เมื่อเกิดปัญหาขึ้น กองกำลังต่างชาติ เขมรสามฝ่ายได้เข้ามาใช้ชายแดนไทยเป็นฐานสู้รบกับเขมรแดง สัมริน ซึ่งกลายเป็นการทำลายเอกราชและอธิปไตยของประเทศ จนแม้ประเทศไทยจะส่งผู้พลีภัยเขมรกลับประเทศจนหมด แต่ต่างประเทศก็ยังคงประณามว่า ไทยให้การสนับสนุนเขมรแดง และไทยเคยให้เขมรเข้ามาตั้งรัฐอิสระภายในประเทศของเรา ซึ่งข้อกล่าวหาที่ยังความเสียหายให้แก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก จึงเป็นการกล่าวหาที่รุนแรงต่อประเทศไทย ทั้งๆ ที่การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้นนั้นนโยบายอย่างเด่นชัดในการสนับสนุนเขมร 3 ฝ่าย

3. จากความเกี่ยวข้องไทยกับปัญหาการกัมพูชา ทำให้ไทยต้องรับการระงับการแก้ปัญหา กัมพูชาและพยายามหาองค์การหรือประเทศอื่นๆ มาสนับสนุนนโยบายต่างประเทศของไทยที่เห็นได้ชัดเจนก็คือผ่านองค์การอาเซียน ซึ่งความพยายามในการแก้ไขปัญหากัมพูชา ทำให้ไทยต้องเสียทั้งเงิน เสียเวลา บางครั้งก็เสียหน้า

4. ทำให้เกิดความแตกแยกทางด้านการเมืองภายใน เช่น ในสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ระหว่างคณะที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลก และกระทรวงการต่างประเทศในกรณีปัญหากัมพูชา

เหตุการณ์กระทบกระทั่งกันตามบริเวณชายแดนและปัญหาผู้พลีภัย ปัญหาอื่นๆ ที่ได้กล่าวไว้แล้ว เป็นปัญหาที่ทุกประเทศที่มีพรมแดนใกล้ชิดกันมักประสบอยู่เสมอ และมักจะตกลงกันได้ ซึ่งถ้าไม่มีมหาอำนาจอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ปัญหากัมพูชาก็จะไม่กลายเป็นปัญหาระดับโลก แต่เมื่อปัญหา

¹ เขมรอพยพ "ว่าด้วยการแก้ปัญหา กัมพูชา," มติชน. (1 ส.ค. 2533). หน้า 9.

² ธาณินทร์ กรัยวิเชียร. สิทธิและวิธีการของคอมมิวนิสต์. การบรรยายพิเศษ ศูนย์รักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2517 กระทรวงกลาโหม.

กัมพูชาได้ถูกสถานการณ์ทางการเมืองของโลกเข้ามาเกี่ยวข้อง ไทยจึงมีความจำเป็นต้องร่วมแก้ไขและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธี กระทั่งกลายเป็นว่าปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาที่กระทรวงต่างประเทศของไทยพยายามดำเนินการร่วมกับองค์การอาเซียนและสหประชาชาติมาโดยตลอด

ฉะนั้นไทยจึงต้องดำเนินนโยบายต่อต้านเวียดนาม โดยร่วมกับกลุ่มประเทศอาเซียนและมิตรประเทศในการลงมติประณามเวียดนาม และคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อเวียดนาม และเมื่อปลอดภัยจากการคุกคามด้านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศแล้ว ไทยก็แสดงบทบาทเป็นหนึ่งในแกนนำในการแสวงหาสันติภาพ

จากการศึกษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชาช่วงระหว่าง พ.ศ. 2518-2534 กล่าวได้ว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการป้องกันมิให้สงครามขยายตัวเข้ามาในประเทศ รวมทั้งยังประสบความสำเร็จในการยกระดับปัญหากัมพูชาให้เป็นปัญหาในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งตลอดเวลาประเทศไทยต้องทุ่มเทเพื่อแก้ไขปัญหานี้ สืบเนื่องทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์ ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือ การเกี่ยวข้องกับปัญหากัมพูชานั้นสอดคล้องกับผลประโยชน์ของชาติไทย เมื่อกัมพูชาเกิดสันติภาพ ประเทศไทยก็มีสันติภาพไปด้วย ฉะนั้นการแก้ไขปัญหากัมพูชาสำเร็จก็เปรียบเสมือนการแก้ไขปัญหาของไทยนั่นเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หลักฐานชั้นต้น

การต่างประเทศ, กระทรวง. กรมการเมือง. ภูมิหลังเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา. หน้า 2.

ม.ป.ป.

_____. เอกสารเกี่ยวกับกัมพูชา. พ.ศ.2522-2528. กรุงเทพฯ : กรมการเมือง
กระทรวงการต่างประเทศ, 2528.

_____. ประมวลเอกสารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ พ.ศ.2519-2524.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัชมณตรี, 2525.

_____. ม.ร.ว.ดิศกุลธิ์ ปราโมช การดำเนินนโยบาย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์
ก/น๑/2518/12 ปีที่ 1-6).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/น๑/2518/
14 ปีที่ 2).

_____. เรื่องผู้อพยพลี้ภัยชาวกัมพูชา ลาว เวียดนาม ซึ่งอพยพเข้ามาหลังเปลี่ยนระบอบการ
ปกครองของประเทศทั้งสาม. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/น๑/2518/23 ปีที่ 1).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา การปะทะกันที่ชายแดน. (เอกสารงานบันทึก
เหตุการณ์ ก/น๑/2518/15 ปีที่ 1).

_____. นโยบายและการดำเนินงานในด้านต่างประเทศของไทย. (เอกสารงานบันทึก
เหตุการณ์ ก/น๑/2519/1 ปีที่ 1-2).

ดีลปากร, กรม. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. กรณีสงครามชายแดนระหว่างสาธารณรัฐสังคมนิยม
เวียดนาม-กัมพูชาประชาธิปไตย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/น๑/2521/11
ปีที่ 1-3).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา รายละเอียดเกี่ยวกับการค้าและข้อตกลงผ่านแดน.
(เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/น๑/2519/7 ปีที่ 1-2).

_____. สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคอินโดจีนและกลุ่มอาเซียน.
(เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/น๑/2520/5 ปีที่ 1-2).

ศิลปากร, กรม. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. นโยบายและการดำเนินงานในด้านต่างประเทศของไทย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2519/1 ปีที่ 2).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2520/4).

_____. นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ2/2519/6 ปีที่ 1).

_____. นโยบายของรัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ2/2519/6 ปีที่ 1).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2520 ปีที่ 4).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาประชาธิปไตย จำนวน 8 ปี. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2521/6).

_____. กรณีสงครามชายแดนระหว่างสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม-กัมพูชาประชาธิปไตย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2521/11 ปีที่ 1-3).

_____. ข่าวลือเรื่องเวียดนามกำหนดวันบุกไทย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2523).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาประชาธิปไตย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2529 ปีที่ 1).

_____. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาประชาธิปไตย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ4/2519/7 ปีที่ 1 และปีที่ 2).

_____. นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2519/6 ปีที่ 1).

_____. ม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมช เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2518/9 ปีที่ 16).

_____. กรณีข่าวลือเวียดนามกำหนดวันบุกไทย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2519/7 ปีที่ 1).

ศิลปากร, กรม. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาประชาชนไทย และการรุกรานชายแดนไทย. (เอกสารงานบันทึกเหตุการณ์ ก/บ5/2520/3 ปีที่ 1-12).

_____. "ผู้นำสาธารณรัฐประชาชนจีนเดินทางมาเยือนไทย," สารบัญสำนักข่าวไทย. (6 กุมภาพันธ์ 2523).

_____. "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปิดเส้นทางเฉพาะเขตอรัญประเทศ ปอดเปต," สารบัญสำนักข่าวไทย. (เดือนเมษายน พ.ศ.2518 วันที่ 17 เมษายน พ.ศ.2518).

_____. "ประกาศคณะปฏิวัติ," สารบัญสำนักข่าวไทย. (เดือนตุลาคม พ.ศ.2519 วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519).

_____. บัญชีจดหมายเหตุ ร.3 จ.ศ.1206 (พ.ศ.2387) เลขที่ 81. ดัดลอก. เล่ม 3 จ.ศ.1206-1208 (พ.ศ.2387-2389) ของแผนหนังสือตัวเขียน (สมุดไทยดำ) ว่าด้วยราชการทัพบนทางเมืองเขมร. และจารึกของหอสมุดแห่งชาติ ท้าวสุกรี.

_____. บัญชีจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ ร.4 จ.ศ.1227 (พ.ศ.2408) เลขที่ 40. เรื่องหนังสือสัญญาไทยกับฝรั่งเศสว่าด้วยการเมืองเขมร ๗๗ สมุหกลาโหมทำกับ มองซิเออโอบาเรส. เลขที่ 52. สุกอักษร องค์พระชนโรดมฯ ว่าด้วยเรื่องปักปัน เขตแดนเมืองเขมร.

_____. จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ จ.ศ.1224 (พ.ศ.2405) เลขที่ 75. ข่าวนสาร ตราถึงพระชนโรดม องค์พระมหากษัตริย์ไทยเกรี้ยว พระบรมราชโองการตั้งให้ช่วยกัน รักษาบ้านเมือง ตั้งตนให้เป็นที่ยอมรับกับแก่งพระยาเขมรและราชบุตร. ประมาณวันที่ 7 11 6 ค่ำ.

_____. บัญชีจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 4 ไม่มี จ.ศ. เลขที่ 469. พระกระแสเรื่องวงศ์ เมืองเขมร. แผนหนังสือตัวเขียน (สมุดไทยดำ) จารึกหอสมุดแห่งชาติ ท้าวสุกรี.

_____. จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ ร.4 จ.ศ.1229 (พ.ศ.2410) เลขที่ 53. เรื่อง สยามกับฝรั่งเศสได้ทำสัญญาเขตแดนเมืองเขมร. ณ วัน 5 13 10 ค่ำ ปีเถาะนพศก.

_____. จดหมาย ร.4 ถึงคุณศรีสุริยวงศ์ตรัสเรื่องเมืองเขมรที่เกิดวิวาทกันขึ้นระหว่างพี่น้อง และเหตุการณ์ในกรุงเทพฯ. บัญชีจดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 109.

ศิลปากร, กรม. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. จดหมายเหตุ ร.4 ถึงองค์พระมหากษัตริย์

มหาอุปราช องค์พระมหากษัตริย์เกรแก้วฟ้า ว่าด้วยเรื่องการวิวาทระหว่างเธอทั้งสองกับ

องค์สุวรรณ. มานวัน 299 13 คำ จ.ศ.1223. ไม้ขีดจดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 100.

_____. ร่างสารตราถึงเจ้าพระยามุขมนตรีให้จัดการเรื่องสนองโศกการกำเริบ และพระยา

เพชรแตกร้างกันให้เรียบร้อย. มานวัน 3 9 6 10 คำ. ไม้ขีดจดหมายเหตุ ร.4

เล่ม 6 ตอนที่ 3 จ.ศ.1223 (พ.ศ.2404) เลขที่ 59.

_____. - เมืองอุดมมีไชยเรื่ององค์พระมหากษัตริย์กล่าวโทษองค์วัดถ้ำกับสนองโศ. บอคมานวัน

4 9 8 5 คำ.

- เรื่ององค์วัดถ้ำกล่าวโทษองค์พระมหากษัตริย์. บอคมานวัน 2 9 6 6 คำ.

- เรื่องนักทะเลาะกล่าวโทษองค์วัดถ้ำ. บอคมานวัน 4 9 8 5 คำ.

ไม้ขีดจดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 44 สำเนาแปลในบอก (3 ฉบับ).

_____. เรื่อง องค์พระมหากษัตริย์กล่าวโทษองค์วัดถ้ำ. บอคมานวัน 1 9 5 6 คำ. ไม้ขีด

จดหมายเหตุ ร.4 เลขที่ 41 สำเนาแปลในบอก (3 ฉบับ).

_____. ร่างลายพระหัตถ์ กรมหลวงวงษาฯ ถึงเจ้าพระยามุขมนตรี เรื่อง เจ้านายพระยา

พระเพชรวิภาทก. ไม้ขีดจดหมายเหตุ ร.4 เล่ม 6 ตอนที่ 3-4 จ.ศ.1223-1224

(พ.ศ.2404-2405) ตอนที่ 3 เลขที่ 17 ลายพระหัตถ์.

หลักฐานชั้นรอง

การต่างประเทศ, กระทรวง. กรมการเมือง. กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. ภูมิหลังเกี่ยวกับ

ประเทศกัมพูชา. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

กรมหนังสือพิมพ์ข่าวสาร. ก่อนกัมพูชาแตก-สมุดปกดำ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ลอมฟาง, 2522.

กำชัย ทองหล่อ. ปฏิวัติโคตในกัมพูชา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชาติอิมบิโดยรายสัปดาห์, 2527.

เกียรติ บุรณศิริ. ความรู้ทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของอินโดจีนฝรั่งเศส. อนุสรณ์งานพระราชทาน

เพลิงศพ พลจัตวาเกียรติ บุรณศิริ. วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2534. หน้า 37.

โกเมศ ชัยเมือง. เอกสารสมญา 300 ปี ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ :

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527.

- เขียน อีระวิทย์. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในทศวรรษของคนไทย. พระนคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511.
- _____. ไทยกับบ้านกัมพูชา. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- _____. รายงานผลการวิจัยเรื่องทหารเวียดนามในไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ขจร สุขพานิช. วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ก่อนราชวงศ์พระร่วง. อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางนิกรจำงาศาสตร์. 3 ธันวาคม 2520.
- ชัชฎัย บุรุษพันธ์. ไทยกับเพื่อนบ้านในอินโดจีน. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2532.
- "ความรู้โดยทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของอินโดจีน ฝรั่งเศส," อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลจัตวาเกียรติ บุรณศิริ. 2534.
- คณะกรรมการจัดรายการสนทนาบ้านเมือง. ไทยกับการแก้ปัญหา. กรุงเทพฯ : มังกรการพิมพ์, 2528.
- โคธิน เพื่องเกษม. สงครามและสันติภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดและทฤษฎีทางการเมืองระหว่างประเทศ. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- จุลชีพ ชินวรรณ. สัมพันธ์ไมตรีไทย-จีน : ทศวรรษแห่งมิตรภาพ 2518-2528. สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- _____. ชนวนสงครามไทย จีน อินโดจีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2529.
- โจว ต้า กวน. บันทึกว่าด้วยชนบทธรรมนิยมประเพณีของเจหลง. แปลโดย เฉลิม ยงบุญเกิด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2510.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพงศาวดารไทยฉบับพระราชหัตถเลขา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.
- ชอว์ตรอลส์, วิลเลียม. เขมรลากซ์มเลียด. แปลโดย สุรเดช กกกลิ้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สนามหลวง, 2522.

ชาคริตย์ พิณนุรักษ์. สงครามนอกแบบเวียดนาม-เขมร ความเป็นมา ชนวนสงครามเวียดนาม-อินโดจีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทยาคม, ม.ป.ป.

ชัยสิริ สมุทวนิช, บรรณาธิการ. เวียดนามกับการรุกรานกัมพูชา. กรุงเทพฯ : เกษมการพิมพ์, 2522.

ชุมพล เลิศรัฐการ. กัมพูชาในการเมืองโลก : บทบาทของเจ้าสืบทับสงครามและสันติภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัญญาพัชลีเคชั่น, 2534.

ฉันทิมา อ่องสุรักษ์, ผู้แปล. สีหนูปิดอกกอกเขมร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2523.

ณรงค์ นพคุณ. สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน). กรุงเทพฯ : สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, 2525.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จ กรมพระยา. เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองญวนและเมืองเขมร ในสมัยรัชการที่ 2. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงอภัยสงคราม (รั้วกาโรตติลล) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2494.

ถนอม อาณามวัฒน์. ภูมิหลังความสัมพันธ์ไทย-เขมร-ญวน. กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์, 2533.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์. กรุงเทพฯ : อักษรการพิมพ์, [ม.ป.ป.]

ธนู แก้วโรภาส. วัฒนธรรมเปรียบเทียบเอเชียอาคเนย์ กลุ่มเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา อาชีพ ประเพณี ศิลป และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อักษรการพิมพ์, ม.ป.ป.

ธิดา สาระยา. เขาพระวิหาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2535.

ธีระ นุชเปี่ยม. "สหภาพโซเวียตและเอเชียอาคเนย์ : ผลประโยชน์และสู่ทางการดำเนินนโยบาย," เอกสารทางวิชาการของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. (ตุลาคม 2525).

นรินทร์ เศรษฐบุตร. อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ : การขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2527.

นรินทร์ เทวี, กรมหลวง. จดหมายเหตุความทรงจำ. (เอกสารประวัติศาสตร์ บันทึกเรื่องราว ตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2310 จนถึงรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2381) นายขจร สุขพานิช พิมพ์แจกเป็นรชพัล 2516.

นโรดม สีหนุ, สมเด็จ. กัมพูชา : สงครามและความหวัง. แปลโดย สุรเดช กกกสิน.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อาทิตย์ จำกัด, 2523.

นราธิป พงษ์ประพันธ์, กรมหมื่น. ประวัติศาสตร์การทูตไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2486.

บุญจันทร์ มุล. คุกการเมืองบันทึกของพี่แสวงหาอิสรภาพชาวเขมร. แปลโดย แก้ว อิศระ

โครงการแปลวรรณกรรมเพื่อบ้านมูลนิธิเสรียวโกเตศ นาคะประทีป. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย, 2528.

มนตรี ศรีบุษรา. นรกในเขมร เรื่องจริงเมื่อเขมรแดงฆ่าไม่ปรานี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, 2519.

มหาโพธิธรรมาภิกษุ, พระครู. เขมรโศก. ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนางละเอียด ประจักษ์พิมพ์.

กบินทร์บุรี : โรงพิมพ์. วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2523.

โหมทยากร, นามแฝง. ประวัติศาสตร์ 9 ประเทศ. พระนคร : สำนักพิมพ์พิทยาคาร, 2517.

เมธา พร้อมเทพ. ขบวนการสงครามเวียดนาม-กัมพูชา. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

ยอดธง ทันทิวไม้ (นามแฝง). กัมพูชา ปัญหาของเด็กรั้วงานทางการเมืองระหว่างประเทศ

ภาค 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก, 2536.

วินิตดา ศุภรเสพย์, บรรณาธิการ. อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ :

เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527.

_____. อาเซียนในการเมืองโลก. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.

วินิตดา ตรงยางกูร. ปัญหาสำคัญในแหลมอินโดจีนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.

สมพงษ์ ชูมาก. ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

องอินทร์, นามแฝง. คำสารภาพของเขมรสังฆาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เบญจมิตร, 2524.

ฮอลล์ ดี. จี. อี. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. แปลโดย วรณนุภา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

และคณะ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2522.

วารสารสิ่งพิมพ์

เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์. "สหรัฐอเมริกากับประเทศไทย," รัฐาภิรักษ์. 17 (กรกฎาคม-กันยายน 2518). หน้า 3.

"เกรียงศักดิ์ จันตาดูเขมรใหม่ ถูกโซเวียตหนุน เวียดนามรุกหนัก อาเซียนขอเจรจา (เขตสันติภาพ)," มติชน. (18 มกราคม 2522) หน้า 1, 12.

"เกรียงศักดิ์ ชี้เป็นการพิสูจน์ว่า ใครปฏิบัติตามมติยูเอ็น-เวียดนามปฏิเสธถอนทหารในเขมร," สยามรัฐ. (17 พฤศจิกายน 2522) หน้า 1, 12.

กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน. เขมรแตกแล้วแตกอีก. คำสัมภาษณ์ของพลตำรวจตรีชนสมุทวนิช อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำเขมร, 214-227.

"การมาของฮุน เซิน บทบาทก้าวใหม่ทางการทูตที่ต้องระมัดระวัง," มติชนสุดสัปดาห์. (29 มกราคม 2532) หน้า 6.

"เขมรยังไม่หยุดยิง เบื้องหลังการเล่นแร่แปรธาตุใหม่โตเกียว," ข่าวพิเศษ. (11-17 มิถุนายน 2533) หน้า 30-32.

เขมรอพยพ. "ในการแก้ปัญหาแคมพูชา," มติชน. (1 สิงหาคม 2533) หน้า 9.

เขียน อธิราชวาทย์. "การทูตไทยเริ่มเลอะเทอะ," มติชน. (16 พฤศจิกายน 2524) หน้า 6.

_____. "การทูตชาติชาย ท่าดีทีเหลว," มติชนสุดสัปดาห์. (15 ตุลาคม 2532) หน้า 52-56.

_____. "การทูตที่ไร้เป้าหมาย," มติชนรายวัน. (4 พฤษภาคม 2533) หน้า 9.

_____. "การเมืองเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา," เอเชียปริทัศน์. (กันยายน-ธันวาคม 2528) หน้า 19-30.

_____. "การประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหาแคมพูชาที่กรุงปารีส : การจัดตั้งรัฐบาลผสม," มติชนรายวัน. (29 กรกฎาคม 2532) หน้า 9.

_____. "การประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหาแคมพูชาที่กรุงปารีส : การถอนทหารเวียดนาม," มติชนรายวัน. (28 กรกฎาคม 2532) หน้า 9-10.

_____. "การประชุมสันติภาพของเขมรสี่ฝ่ายที่พญา," มติชนรายวัน. (24 มิถุนายน 2534) หน้า 3.

- เขียน อธิราชวาทย์. "กัมพูชา," เอเชียรายปี 2528. หน้า 206-221. สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- _____. "กัมพูชา," เอเชียรายปี 2529. หน้า 131-143. สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- _____. "กัมพูชา," เอเชียรายปี 2530. หน้า 1-5, 209-224. สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- _____. "กัมพูชาไม่มีปัญหา ... หลอก," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. (3-9 มีนาคม 2534)
หน้า 20-23.
- _____. "กัมพูชากับปัญหาการต่อสู้กับชาวกเดนของลัทธิจักรวรรดินิยม," วารสารสังคมศาสตร์.
(ธันวาคม 2527) หน้า 41-65.
- _____. "ไทยกับกระบวนการสันติภาพในกัมพูชา ปัญหาของนโยบายที่สะท้อนผลประโยชน์
ประเทศ," Chulalongkorn Review. 3 (11) : 75-84 ; เมษายน-มิถุนายน
2534.
- _____. "ไทยกับชะตากรรมของกัมพูชา," มติชนรายสัปดาห์. (3 สิงหาคม 2529) :
22-23, (10 สิงหาคม 2529) : 20-21, (17 สิงหาคม 2529) : 16-17, (24
สิงหาคม 2529) : 20-22.
- _____. "บ้านพิษปล่อยมลภาวะเป็นพิษ," มติชน, (23 กันยายน 2533) หน้า 9.
- _____. "ปัญหา กัมพูชา," มติชนรายวัน. (29 เมษายน 2537) หน้า 20.
- _____. "ปัญหา กัมพูชา มรดกของเวียดนาม," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. (2 ตุลาคม 2532)
หน้า 10-11.
- _____. "ปัญหาและแนวโน้มของนโยบายต่างประเทศของไทย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์.
(14, 1 มิถุนายน-สิงหาคม 2519) หน้า 49-50.
- _____. "มติสหประชาชาติที่มีผลกระทบต่อการค้าชายแดนไทย-เขมร," มติชนรายวัน.
(6 มกราคม 2536) หน้า 2.
- _____. "เวียดนามต้องการอะไร," มติชนสุดสัปดาห์. (1 กันยายน 2528) หน้า 19-20.
- _____. "เวียดนามถอนทัพหรือไถ่ทหาร," มติชนรายวัน. (7 มิถุนายน 2529) หน้า 5.

เขียน อธิปไตย. "อภิณหอำนาจกับความขัดแย้งในอินโดจีน," เอเชียปริทัศน์. 1 (1) :

98-113 ; ตุลาคม-ธันวาคม 2522.

_____. "อินโดนีเซียจะช่วยเหลือเวียดนามแก้ปัญหาแก้มพูชา," มติชนรายวัน. (4 สิงหาคม 2531) หน้า 7.

คนแก้มพูเจีย (นามแฝง). "การประชุมอย่างไม่เป็นทางการว่าด้วยปัญหาแก้มพูชา : บททดสอบความจริงใจของเวียดนาม-เฮง สัมริน อีกครั้ง," มติชน. (5 กุมภาพันธ์ 2533) หน้า 7.

_____. "สารปัญหาแก้มพูชากำลังถูกบิดเบือน," มติชน. (17 สิงหาคม 2533) หน้า 7.

คนไทย. "ว่าด้วยปัญหาแก้มพูชา," มติชน. (30 กรกฎาคม 2533) หน้า 2.

ดึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. "คำปราศรัยของ ม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรียของประเทศไทย ณ สมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศในฮ่องกง วันพุธที่ 25 ตุลาคม 2521.

สยามรัฐ. (26 ตุลาคม 2521) หน้า 2-3, 12.

"จวกบ้านพิษณุโลกอ่อนหัด ซึ่งเป็นตัวการทำตกเขมรล้มเหลว-ขาดความเป็นกลาง," มติชน.

(22 กันยายน 2533) หน้า 7.

จุลชีพ ชินวรรณ. "อาเขียนกับความขัดแย้งในอินโดจีน," เอเชียปริทัศน์. 1 (1) : 12 ;

ตุลาคม-ธันวาคม 2522.

_____. "นโยบายต่างประเทศของไทย : ภูมิหลังและแนวโน้มในอนาคต," เอเชียปริทัศน์.

1 (3) : 2 ; เมษายน-มิถุนายน 2523.

_____. "วิกฤตการณ์ชายแดนไทย-แก้มพูชา กรณีโหมหมากมุ่น," จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน. (สิงหาคม 2523) หน้า 1-38.

_____. "ความขัดแย้งในอินโดจีน," จุลสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 3 (2) :

17 ; กันยายน-ธันวาคม 2532.

ไชยวัฒน์ ยนเปี่ยม. "ปัญหาแก้มพูชากับความคับหน้า," สยามรัฐ. (12 สิงหาคม 2532)

หน้า 12.

_____. "การประชุมสี่เขมรที่จาการ์ตา," สยามรัฐ. (12 กุมภาพันธ์ 2533) หน้า 12.

ไชยวัฒน์ ยนเปี่ยม. "กัมพูชา/ปัญหาอีกบทหนึ่ง," สยามรัฐ. (18 สิงหาคม 2532) หน้า 12.

นกดล ชาติประเสริฐ. "นโยบายต่างประเทศกัมพูชาในสมัยรัฐบาลเจ้าโรตม สีหนุ ความ
เป็นกลางที่เลือกไม่ได้," วารสารธรรมศาสตร์. 17 (2) : 75-90 ; มกราคม
2534.

ประสงค์ สุ่นศิริ. "ปัญหาการรุกร้าอธิปไตยตามแนวชายแดน," จิตวิทยาความมั่นคง.

กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.

"อีกก้าวหนึ่งของสันติภาพกัมพูชา," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. (กรกฎาคม 2534) หน้า 21.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. เอเชียรายปี 1990/2533. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2533.

"เอกสารลับจากช่องบก," ข่าวพิเศษ-อาทิตย์. 10 (4) : 13-19 ; พฤษภาคม 2530.

วิทยานิพนธ์

เจษฎา ชวาลภาคย์. บทบาทของสหรัฐอเมริกาในการสร้างดุลย์แห่งอำนาจในภูมิภาคเอเชีย
อาคเนย์หลังปี 1975 และแนวโน้ม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2521. อัดสำเนา.

ชลิต มานิตยกุล. นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่ออาเซียน. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528. อัดสำเนา.

ณรงค์ ศดิธอร์. บทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศ (ศึกษากรณี
ปัญหากัมพูชา ค.ศ.1978-1989). วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2528. อัดสำเนา.

ณอม อานามวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร และญวนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2514.
อัดสำเนา.

นิมิตร ปถมวาลย์. กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีน ฝรั่งเศส พ.ศ.2483-2484. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519. อัดสำเนา.

พัชร ลิ้มโกดา. นโยบายของไทยต่อปัญหาผู้พลีชีพชาวกัมพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.

วีรพันธ์ วารวิชัยนันท์. ความสำคัญของอันนัมสยามต่อไทย กัมพูชา และเขมร. วิทยานิพนธ์

ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513. อัดสำเนา.

เอกสารภาษาอังกฤษ

C.A., Fisher. South East Asia. An Introduction. London : Europa Publications Limited, 1973.

Caldwell, M. and Lek tan. Cambodia in the Southeast Asian War. New York : Monthly Review Press, 1973. p.12.

Cameron, Allan W. Indochina : Prospects After 'The End'. Washington, D.C. : American Enterprise Institute for Public Policy Research, 1976.

Chandler, David P. "Reflections on Cambodia History," Cultural Survival Quarterly. Volume 14. No.3. (Cambodia 1990).

_____. The Land and People of Cambodia. Philadelphia : J.B. Lippincott, 1972.

Coedes, G. The Making of South East Asia. London : Roulledge & Keagan Pual, 1962.

Crozier, Brian. Southeast Asia in Turnoil Cox & Wyman. London : 1968.

"Declaration of the National United Front for the Salvation of Kampuchea," Vietnam Courier. Vol.15. No.1. 1979.

Department of Publicity. How Thailand lost her territories to France. Bangkok, Thailand, 1940. p.3.

- Documents of the Kampuchean Problem 1979-1985. Bangkok : Department of Political Affairs, Ministry of Foreign Affairs, 1985.
- Dong, Pham Yang. Selected Writings. Hanoi : Foreign Languages Publishing House, 1977.
- Duncanson, Danis. "China's Vietnam War : New and Old Strategic Imperatives," The World Today. Vol.35. No.6. (June 1979).
- _____. "Indochina : The Conflict Analysed," Conflict Studies. No.39. (October 1973).
- Gordon, Bernar K. The Dimensions of Conflict in Southeast Asia. Prentice Hall, 1966.
- Hall, D.G.E. A History of South-East Asia. New York : St Martin's Press, 1970.
- Hammer, Ellen. The Struggle for Indochina. California : Standford University Press, 1958.
- Jha, Graganath. Foreign Policy of the Thailand. p.116-117.
- Kahin, Geroge Mcturnan. Government and Politics of Southeast Asia. New York : Praeger Publishers, 1964.
- Lara, Jose and Ysevolod Rybakor. "Vietnam : Freedom and Independence are the Supreme Values," World Marxist Review. (February 1979).
- Lyon, Peter. War and Peace is South-East Asia. London : Oxford University Press, 1969.
- Morira, Jean. Le Rogaume du Cambodia. Paris : Ernest Leroux, 1983.
- Tom II : p.3.
- Osborne, Milton. "Kampuchea and Vietnam : A Historical Perspective," Pacific Community. Vol.51. No.4. (Winter 1978-1979).

- Pao-Min, Chang. Kampuchea between China and Vietnam. Singapore : University of Singapore Press, 1985. p.123-133.
- Ponchaud, Francois. Cambodia Year Zero. Middlesex, England : Penguin Book Ltd., 1978.
- Porter, Gareth. "The Great Power Triangle in Southeast Asia," Current History. Vol.79. No.461. (December, 1980).
- Pradhan, P.C. Foreign Policy of Kampuchea. New Delhi : Radian Publishers, 1985.
- Smith Roger M. Cambodia's Foreign Policy. Dhaca : Cornell University Press, 1966. p.153-154.
- Somphong Choomak. Southeast Asian Security in the Light of the Kampuchean Crisis. Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1984.
- Tretiak, Daniel. "China's Vietnam War and Its Consequences," China Quarterly. (December, 1979).
- Vickery, Micheal. Cambodia After Angkor, the Chroniclary Evidence for the Fourteenth to Sixteenth Centuries. (Unpub. Ph.D. Thesis, Yale University, 1977) Vol.I. p.26.
- Wider, Donald Kirk. War Praeger Publishers. New York : 1971.
- Xiang, Huan. "China is Its Own Master In Foreign Affairs," Chian & The World. Beijing : Beijing Review, 1983. p.41.
- Zasloff, Joseph J. and MacAlister Brown. Communist Indochinal and U.S. Foreign Policy : Postwar Realities. Boulder, Colorado : Westview Press, 1978.

วารสารสิ่งตีพิมพ์ภาษาอังกฤษ

Asia Week. June 1, 1979. p.10.

Asian Security. Research Institute For Peace and Security, 1979.
p.98-99.

_____. Research Institute for Peace and Security, 1979.

Asian Security 1979. Tokyo : Research Institute for Peace and Security,
1979.

Asian Security 1980.

Asian Security 1981.

Asian Security 1982.

Asian Security 1983.

Amps, Japan-Asia Quarterly Review. Vol.XI. No.1 (1979) p.13-18.

Bangkok Post. (3 July 1990) p.4.

_____. (29 February 1984) p.4.

_____. (22 June 1990) p.8.

_____. (26 May 1990) p.6.

_____. (6 June 1990) p.3.

_____. (7 June 1990) p.10.

_____. (3 June 1990) p.1.

_____. (7 March 1987) p.1.

Chanda, Nayan. "Cambodia in 1987 : Sihanouk on Center Stage," Asian Survey. Vol.XXVII, No.1. January, 1988.

_____. "Cambodia in 1986 : Begining to Tire," Asian Survey. Vol.
XXVII. No.1. January, 1987.

Elland, Michael. "Rivalry for Cambodia-An Old Affair," Far Eastern Economic Review. 10 November, 1983.

Far Eastern Economic Review. Asia 1979. (Hong Kong South China Morning Post, 1979) p.161.

Far Eastern Economic Review Asia 1983 Yearbook. p.265.

Far Eastern Economic Review. (March 17, 1978) p.10-11.

_____. Vol.99. January 13, 1978.

New York Time. June 14, 1970.

The Nation. (27 October 1989) p.1.

_____. (13 November 1989) p.1, 2.

_____. (25 November 1989) p.1, 2.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายพระนามกษัตริย์กัมพูชาสมัยรัตนโกสินทร์ของไทย
เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ปีขึ้นครองราชย์	รายพระนามกษัตริย์
พ. ศ. 2337-2339	องค์เอง พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงอภิเษกองค์เองที่กรุงเทพฯ ให้เป็น พระนารายณ์รามาธิบดี
พ. ศ. 2347-2377	องค์จัน ราชบุตรองค์ใหญ่ขององค์เอง รัชกาลที่ 1 ทรงอภิเษกเป็น พระอุทัยราชา
พ. ศ. 2377-2384	องค์มี พระเจ้ามินมางกรุงญวนจัดการอภิเษกครองราชย์ ทรงพระนามว่า บากันญู ตรงกับในรัชสมัยรัชการที่ 3 รัชกาลญวนยึดครองเขมร
พ. ศ. 2388-2403	องค์ด้วง ราชโอรสองค์เอง ญวนและไทยช่วยกันอภิเษกองค์ด้วงขึ้น ครองราชย์ ทรงพระนามว่า พระทริภักษรามมหาอิศราธิบดี เคยอยู่ที่ กรุงเทพฯ เป็นเวลานาน เริ่มติดต่อกับฝรั่งเศสในรัชกาลนี้
พ. ศ. 2403-2447	องค์ราชาวดี ครองราชย์ พระนามว่า พระนโรดม ย้ายเมืองหลวงจาก อุดงมีไชยไปพนมเปญ รัชกาลนี้เสียบ้านเมืองให้กับฝรั่งเศส
พ. ศ. 2447-2470	องค์ศรีสุวดี พระจอมเกล้าฯ ทรงสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์ไทยที่ ภายหลังครองราชย์ พระนามว่า พระศรีสุวดี
พ. ศ. 2470-2484	พระมหินวงศ์ หนังสือพิมพ์ "นครวัด" เกิดขึ้นในรัชกาลนี้
พ. ศ. 2484-2498	พระนโรดมสีหนุ รัชกาลนี้พวักู้ชาติถูกจับกุม คนพวกนี้จึงโกรธแค้น เจ้าสีหนุมาก (เขมรได้รับอิสรภาพตอนนี้)
พ. ศ. 2498-2503	พระนโรดมสุรมฤต เป็นพระราชบิดาของสีหนุ เจ้าสีหนุลาออกจาก ฐานกษัตริย์มาตั้งพรรคการเมืองเอง เขียว สัมพันธ์อยู่พรรคราชนิยม ของสีหนุ และได้เป็น ร. ม. ต. กระทรวงพาณิชย์

ปีที่ขึ้นครองราชย์	รายพระนามกษัตริย์
พ. ศ. 2503-2513	สีหนุเป็นประมุข มีลอน หลอลเป็นนายกรัฐมนตรี ช่วงนี้มีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง พวกของเขี้ยว สัมพันธ์ได้เข้าป่า กัมพูชาได้เขาพระวิหารคืน
พ. ศ. 2513-2518	นายพลลอน หลอลยึดอำนาจ สีหนุ และเขี้ยว สัมพันธ์ พริกกำลังกันต่อสู้กับลอน หลอล พวกขึ้น จ๊อก ทัพพร้อมมือกับลอน หลอล "คุกการเมือง" ตีพิมพ์ในช่วงนี้
พ. ศ. 2518-2522	เขมรแดงยึดกรุงพนมเปญได้ ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์
พ. ศ. 2522-2528	เฮง สัมพันธ์กับเวียดนามยึดอำนาจตั้งเป็นทุกวันนี้ ในอดีตนี้กัมพูชามีปัญหาทางการเมืองวุ่นวายยุ่งยากตลอดเวลา และจะมีคนพวกหนึ่งไปเข้ากัมพูชา อีกพวกหนึ่งเข้ามาหาไทย รัชกาลใดเป็นของฝ่ายกัมพูชา เขมรก็เป็นเมืองขึ้นของกัมพูชา รัชกาลใดเป็นของฝ่ายไทย เขมรก็เป็นเมืองขึ้นของไทย โดยเรียกว่าประเทศราช ประวัติศาสตร์ของกัมพูชาเป็นอย่างนี้มาตลอด-ผู้แปล

ที่มา : บุญจันทร์ มุล. คุกการเมือง-บันทึกของผู้แสวงหาอิสรภาพชาวเขมร. แก้ว อิสระ แปล.

โครงการแปลวรรณกรรมเพื่อนบ้าน มูลนิธิเสรีบูร โกเตศ-นาคะปรยัท. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2528. หน้า 25-26.

ภาคผนวก ข.

นิยามศัพท์เฉพาะ

กัมพูชาประชาธิปไตย

เป็นชื่อที่ใช้เรียกกัมพูชาในระหว่างปี 2518-2522 ช่วงที่เขมรแดงปกครอง ต่อมาเป็นชื่อที่ใช้เรียก "รัฐบาลเขมรแดงพลัดถิ่น" ซึ่งมีที่หนึ่งในสหประชาชาติระหว่างปี 2522-2525

ในปัจจุบันประกอบด้วยเขมรแดง ซอน ซานห์ และเจ้าสีหนุซึ่งมีที่หนึ่งในสหประชาชาติ ในปี 2526 ในฐานะเป็นรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CHDK) พลัดถิ่น

เขมร

ใช้เรียกแทนกันได้กับคำว่า "กัมพูชา" ประชาชนของประเทศก็ใช้ได้กับคำว่า "ชาว กัมพูเจีย" หรือ "ชาวกัมพูเจีย" หรือ "ชาวกัมพูชา" ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า "ชาวเขมร"

เขมรแดง

หรือที่เรียกกันว่า "เขมรรู้จ" เป็นชื่อที่เจ้านครตมสีหนุ เรียกชื่อฝ่ายต่อต้านซ้ายสุดใน เขมร คำว่า "เขมรรู้จ" เป็นคำที่คนนอกขบวนการซ้ายสุดเรียกขบวนการนี้ รวมทั้งใช้เรียกกลุ่ม นักศึกษา ซึ่งเรียกว่า "กลุ่มปารีส" ว่า "เขมรรู้จ" ด้วย ภายหลังกลายเป็นขบวนการต่อต้านของ ฝ่ายซ้ายในเขตชนบทของกัมพูชา มีอำนาจระหว่างปี 2518-2522 นำโดย พอล พต ในปัจจุบัน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลใน "รัฐบาลผสม" ซึ่งมีที่หนึ่งในสหประชาชาติ ปัจจุบันมีกองกำลังประมาณ 36,000 คน ฐานที่มั่นส่วนใหญ่ อยู่ติดพรมแดนไทย (ตำราบางเล่มว่า อยู่ในประเทศไทย)

กัมพูชา

เป็นคำที่ได้มาจากผู้สถาปนาราชวงศ์กษัตริย์เขมร สมัยศตวรรษที่ 9 คือกษัตริย์กัมพูชา สวายามกว่า ชาวจีนเรียกประชากรภายใต้การปกครองของกษัตริย์เขมรพระองค์นี้ว่า "บุตรของ กัมพู" ดังนั้นต่อมาชาวยุโรปจึงเรียกเขมร "กัมพูชา"

สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา

เป็นชื่อที่ใช้เรียก กัมพูชาภายใต้รัฐบาลเฮง สัมริน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522

บุคคลสำคัญในกัมพูชา

เฮง สัมริน

ประธานาธิบดี ของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา ในพนมเปญ ซึ่ง เวียดนามหนุนหลังอยู่ ตั้งแต่ปี 2522 เดิมเป็นสมาชิกของเขมรแดงฝ่ายนิยม เวียดนาม และเป็นเจ้าหน้าที่ในระดับภูมิภาคคนหนึ่งของเขมรแดง มีส่วนร่วม ในการต่อต้านรัฐบาลพล พต ในปี พ.ศ. 2521 แต่ไม่สำเร็จ จึงหนีไปรวม ภาควีียดนาม

เชียว สัมพันธ์

ประมุขแห่งรัฐของกัมพูชาประชาธิปไตยของพล พต และเขมรแดงในระหว่าง ปี 2519-2521 ในปี 2525 ดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี และรัฐมนตรี ต่างประเทศของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)

ลอน นอล

เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมและนายรัฐมนตรีในรัฐบาลของเจ้าสีหนุ ก่อนปี 2513 ทำการรัฐประหาร โค่นล้มเจ้าสีหนุในเดือนมีนาคม 2513 เป็น นายกรัฐมนตรี ผู้นำการทหารและประมุขแห่งรัฐของ "สาธารณรัฐเขมร" ระหว่างปี 2513-2518 หนีไปสวายเป็นเดือนเมษายน 2518 เสียชีวิตในปี 2529 แนวร่วมปลดปล่อยประชาชนเขมรแห่งชาติ (KPNLF) ประกอบด้วย พลพรรคและเพื่อนร่วมงานของลอน นอลหลายคนด้วยกัน

พล พต

เดิมชื่อ สลอด ชาร์ เป็นมาร์กซิสต์เขมรที่หนีออกจากพนมเปญในปี 2506 เป็นผู้นำเขมรแดงและเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาในปี พ.ศ. 2506 เป็นนายกรัฐมนตรีของ "กัมพูชาประชาธิปไตย" ระหว่างปี 2519-2521 เป็นผู้บังคับบัญชาการทหารของกองทัพเขมรแดงระหว่างปี พ.ศ. 2522-2528 เป็นประธานของ "สถาบันป้องกันชาติระดับสูง" ระหว่างปี พ.ศ. 2528-2530

เจ้านโรตม สีหนุ

กษัตริย์ของกัมพูชาระหว่างปี 2484-2498 สละราชบัลลังก์ในปี 2498 ปกครองกัมพูชาในฐานะเป็นเจ้าชาย และประมุขแห่งรัฐจนกระทั่งถูกโค่นล้ม โดยลอน นอล ในปี 2513 เป็นหัวหน้ารัฐบาลผสมพลัดถิ่นเพียงในนามร่วมกับ เขมรแดงระหว่างปี 2513-2518 กลับคืนสู่พนมเปญในฐานะประมุขแห่งรัฐ เพียงในนามภายใต้เขมรแดงในปี 2518 แต่ถูกกดดันให้ลาออกจากตำแหน่งนี้ ในปี 2519 ต่อมาในระหว่างปี 2525-2530 ได้เป็นประธานาธิบดีของรัฐบาล

ผสมพลัดถิ่นกัมพูชาประชาธิปไตย และในช่วงระหว่างนี้ได้ลาออกเป็นเวลา 1 ปี ในเดือนพฤษภาคม 2530 มีรายงานว่าองค์การฝรั่งเศสหนุนช่วยแนวร่วมแห่งชาติเพื่อกัมพูชาที่เป็นเอกราชสันติภาพและสมานฉันท์ (FUNCINPEC) ซึ่งนำโดยเจ้าสีหนุ และฝ่ายทหารของแนวร่วมนี้คือ กองทัพแห่งชาติผู้นิยมสีหนุ (ANS) มีกองกำลังอยู่ประมาณ 3,000 คน ตามบริเวณชายแดนไทยกัมพูชา อดีตนายกรัฐมนตรีของกัมพูชา ภายใต้รัฐบาลเจ้าสีหนุ ปัจจุบันเป็นประธานาธิบดีของแนวร่วมปลดปล่อยประชาชนเขมรแห่งชาติ (KPNLF) และเป็นนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยมีรายงานว่ามียกกองกำลังอยู่ประมาณ 5,000 คนในประเทศไทย ในระหว่างปี 2527-2528 มีการแตกแยกภายในอย่างรุนแรงและยังคงมีปัญหาลืออยู่

ซอน ซาน

ซอน เซนค

ในระหว่างปี 2518-2522 เป็นรัฐมนตรีกลาโหมและรองนายกรัฐมนตรีเดือนกันยายน 2528 ได้เข้าแทนที่ พล พต ในตำแหน่งผู้นำทหารของกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ CGDK

ภาคผนวก ค.

ค่ายตามชายแดนไทย-กัมพูชา สังกัดกองค่ายและประชากร
(จากสถิติการแจกอาหารของอินโบร เมษายน 2530)

ห้วยจาน	- เขมรแดง	8,375
นาเตรา	- เขมรแดง	12,309
กรีนฮิล	- เจ้าสีหนุ	43,282
ไซท์ 2	- ฝ่ายซอน ซาน	152,543
ไซท์ 8	- เขมรแดง	29,945
บ่อไร่	- เขมรแดง	3,928
สุขวันต์	- ฝ่ายซอน ซาน	7,557
ท่าเลือน	- เขมรแดง	4,238

เขมรแดง 58,305

ฝ่ายซอน ซาน 160,100

เจ้าสีหนุ 43,282

261,687

- ข้อมูลข้างต้นมิได้รวมถึงค่ายทหารต่างๆ ของฝ่ายต่อต้านที่อยู่รายล้อมค่ายต่างๆ
- เชาอีต่าง ซึ่งมีประชากรประมาณ 22,000 คน เป็นค่ายผู้อพยพ ด้วยเหตุนี้จึงอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ UNHCR และรัฐบาลไทย

ภาคผนวก ง.

ปาฐกถา

ของ

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ

เรื่อง

ประเทศไทยในบรรยากาศระหว่างประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

วันเสาร์ที่ 10 มิถุนายน 2532

ณ ห้องแลนด์มาร์คบอลรูม โรงแรมเดอะแลนด์มาร์คและพลาซ่า

ท่านนายกสมาคมรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านคณบดี คณาจารย์ และท่าน
ผู้เกียรติที่เคารพทุกท่าน

ผมรู้สึกยินดีและเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาแสดงปาฐกถาเรื่อง "ประเทศไทยใน
บรรยากาศระหว่างประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง" ณ ที่นี้

ท่านทั้งหลายในที่นี้กล้วนแล้วแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและความเป็นเลิศทางวิชาการ ดังนั้น
ทุกท่านต่างก็คงตระหนักดีว่าเรากำลังอยู่ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังที่ผมได้กล่าว
มาแล้วหลายครั้งหลายครา แต่ประเด็นที่ผมใคร่จะตอกย้ำในที่นี้ก็คือ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ
การที่โลกเรามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ในหลายๆ ทาง

ในทางแรก ประเทศที่เป็นคู่แข่งคู่ขัดแย้งได้หันหน้าเข้าหากัน เพื่อผ่อนคลายความ
ตึงเครียดระหว่างกัน และพยายามเสริมสร้างความร่วมมือต่อกันมากขึ้น

ในอดีตนั้น โลกได้แตกเป็นหลายค่าย และการเมืองระหว่างประเทศก็เต็มไปด้วยเส้น
แบ่งแยกทางยุทธศาสตร์ การเมือง และอุดมการณ์

แต่ปัจจุบัน เส้นแบ่งแยกนั้นไม่ชัดเจนอีกต่อไปแล้ว ประเทศที่เคยเป็นคู่แข่งกัน
ต่างพยายามทำลายรั้วกำแพงแห่งความแตกแยกระหว่างกัน ต่างพยายามหาวิธีที่จะควบคุมหรือยุติ
ความขัดแย้งระหว่างกัน และต่างพยายามหาวิธีที่จะร่วมมือกันมากขึ้น

แนวโน้มนี้เกิดขึ้นในโลกทุกแห่งหน ในยุโรป ในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับโซเวียต
และโซเวียตกับจีน และในภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งภูมิภาคนี้ นั่นคือสังคม

ในทางที่สอง โลกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในแง่ที่ว่า ประเทศต่างๆ นับวันจะมีความตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจมากขึ้น และประเทศต่างๆ นับวันจะมีการพึ่งพาซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีมากขึ้น

ในอดีตนั้น อาจจะสามารถถือว่าเป็นยุคการเมืองนำเศรษฐกิจ ทุกประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องเศรษฐกิจและความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นที่ยอมรับกันว่า การพัฒนาศักยภาวดังกล่าวนั้นหาได้เป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่าในตัวของมันเองไม่ แต่เป็นเพียงวิธีการหนึ่งในหลายวิธีการ ซึ่งทุกประเทศพยายามใช้เพื่อเพิ่มพูนอำนาจและความมั่นคงของตน

ในปัจจุบัน ผู้นำของประเทศต่างๆ เกือบทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศสังคมนิยม ล้วนมีความตระหนักมากขึ้นว่า การทำให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีมากขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่าในตัวของมันเอง และการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจนั้น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของความมั่นคงปลอดภัยในระยะยาว จนอาจกล่าวได้ว่า ยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคที่เศรษฐกิจเริ่มนำหน้าการเมือง

ยิ่งไปกว่านั้น ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวิทยาการที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้นำของประเทศต่างๆ มีความตระหนักถึงความสำคัญของเศรษฐกิจมากขึ้นนั้น มีผลทำให้เรื่องเศรษฐกิจเป็นประเด็นปัญหาในการดำเนินการทางการเมืองมากขึ้น โดยที่ผู้นำของประเทศต่างๆ พยายามเพิ่มพูนและปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศตน ในเวลาที่ทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ว่า รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาต่างพยายามขยายตลาดแสวงหาแหล่งลงทุน และแหล่งวิทยาการให้ประเทศตนมากขึ้น

ความสำคัญของเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันก่อให้เกิดผลอย่างหนึ่งก็คือ ทำให้ความขัดแย้งทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และอุดมการณ์น้อยลง ประเทศต่างๆ หันมาใช้นโยบายทั้งภายในและภายนอกที่มีลักษณะปฏิบัตินิยมมากขึ้น โดยตระหนักว่า สิ่งที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการยกระดับการกินอยู่ของประชาชนของตนก็คือ การขัดุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายทางยุทธศาสตร์อย่างเคร่งครัดและตรงกันข้าม วิธีที่จะเสริมสร้างผลประโยชน์ที่ดีที่สุดคือ การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับผู้อื่น แทนที่จะเป็นการแยกกันทำและแยกกันอยู่ ดังที่เป็นอยู่ก่อนหน้านี้

ผลอีกอย่างหนึ่งของนโยบายดังกล่าวก็คือ ความแตกต่างของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้เป็นประเด็นปัญหาสำคัญมากขึ้น ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นมิตรประเทศกันมานาน หรือเป็นประเทศที่เคยรณรงค์ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ร่วมกันมา

เป็นเวลาานากลับมีการกระทบกระทั่งกันทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น นี่คือสังคมนิยม

ในทางที่สาม โลกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ในแง่ความคาดหวังของประชาชน ไม่เพียงในด้านการอยู่ดีกินดีเท่านั้น แต่ยังในด้านที่เห็นชัดมากขึ้นทุกวันนี้ อีกด้านหนึ่งก็คือ ความต้องการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองของเวียดนาม

คำว่า "Democracy" หรือประชาธิปไตยในภาษาไทยนั้น เป็นคำที่มีรากเหง้าในปรัชญา และสังคมวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งไม่อาจนำไปประยุกต์ใช้ในลักษณะเดียวกันในทุกประเทศได้ เพราะทุกประเทศต่างมีรากเหง้าทางสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งความคิดที่ไม่เหมือนกัน แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าในยุคที่ประชาชนต่างมีการศึกษาที่สูงขึ้น มีระดับการกินอยู่ที่สูงขึ้น และมีความตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตนเองมากขึ้นนั้น ประชาชนมักมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐและมีเหตุผล ดังนั้นจึงไม่อาจพอใจเพียงแค่มีอาหารให้ท้องและเงินหลังคาคุ้มหัวเท่านั้น นี่เป็นสิ่งที่เห็นได้ในทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นทุนนิยมหรือสังคมนิยม และนี่เป็นสังคมนิยมอีกเช่นกัน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าว ประเทศไทยควรจะทำอย่างไร

ผมเชื่อว่าแนวนโยบายที่แล้วมาของไทยเป็นแนวนโยบายที่ถูกต้องเนื่องจากว่าได้ยึดจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องคือความมั่นคงและความมั่งคั่งของพี่น้องชาวไทย รวมทั้งการคงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แต่ในขณะเดียวกัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่ได้เกิดขึ้นในหลายๆ ทาง เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมจึงได้หาวิธีที่จะขัดเกลา แก้ไข หรือปรับปรุงแนวนโยบายต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับโลกแห่งความเป็นจริงมากขึ้น และเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของพี่น้องชาวไทยให้ดียิ่งขึ้น

ประวัติศาสตร์ คงจะเป็นสิ่งที่ชี้ขาดในภายภาคหน้าว่าสิ่งที่ผมทำอยู่ในขณะนี้มีความถูกต้องเหมาะสม และสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ แต่ในเวลานี้ ผมเพียงอยากอธิบายว่า สิ่งที่ผมต้องการทำและกำลังทำอยู่นั้นมีอะไรบ้าง ในยุคที่ประเทศส่วนใหญ่ต่างต้องการผ่อนคลายความตึงเครียด และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันนั้น แนวนโยบายที่เป็นการเผชิญหน้ากับผู้ที่เป็ศัตรูหาได้เป็นแนวนโยบายที่เหมาะสมไม่ แต่สิ่งสำคัญก็คือ การจัดการความสัมพันธ์กับประเทศที่มีผลประโยชน์ทางการเมืองและยุทธศาสตร์ที่ต่างจากเรา จัดการให้มีการเจรจาแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น และ

จัดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจให้มากขึ้น เพื่อให้ทุกฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ประการแรก รัฐบาลผสมได้พยายามเสริมสร้างความมั่นคงของชาติด้วยการหันหน้าเข้าหาทุกประเทศที่ต้องการหันหน้าเข้าหาเรา รัฐบาลผสมได้ยึดมั่นมาตลอดว่า การยึดครองประเทศอื่นด้วยกำลังทหารนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่ชอบธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะขัดต่อหลักการสหประชาชาติและความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่อยากอยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นผมจึงได้เรียกร้องและยังคงเรียกร้องต่อไปให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข มิฉะนั้นแล้ว สันติภาพในกัมพูชาก็ไม่มีวันที่จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงและถาวร

แต่ในขณะเดียวกัน ก็เป็นที่เชื่อได้ว่า เวียดนามมีความปรารถนาใจมากขึ้น ในอันที่จะประนีประนอม ดังนั้นวิธีที่จะช่วยยุติปัญหาที่ดีที่สุดคือ

การสัมผัสเวียดนาม การเจรจากับผู้นำเวียดนามตลอดจนกับผู้นำของระบอบการปกครองที่เวียดนามได้ก่อตั้งและดำเนินไว้ ณ กรุงพนมเปญ เพื่อที่จะนำไปสู่สันติภาพที่แท้จริงและถาวร อีกทั้งการเปิดโอกาสให้มีการค้าขายระหว่างภาคเอกชนไทยกับประเทศอินโดจีนมากขึ้น เพื่อเพิ่มพูนเสริมสร้างความมั่นใจผลประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น อันจะนำไปสู่การควบคุมหรือยุติปัญหาเหล่านั้น

ประการที่สอง เราจะต้องพยายามดำเนินการทางการทูตอย่างสร้างสรรค์ และอย่างกระฉับกระเฉงไม่อยู่นิ่ง เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันหลากหลายและรอบด้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของเสถียรภาพ และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยในระยะยาว สำหรับประเทศที่เรามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดทางด้านการเมือง การค้า การลงทุน และวิทยาการนั้น เราต้องพยายามทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความหนาแน่นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เราต้องเร่งรัดพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนควบคู่ไปกับการใกล้ชิดกับอินเดียและอยู่ร่วมกัน โดยสันติกับประเทศอินโดจีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องเป็นภูมิภาคที่ใช้รอยร้าวหรือความแตกแยกซึ่งเคยมีในอดีต และยังคงมีอยู่ในระดับหนึ่งจนถึงทุกวันนี้

ดังที่ผมได้เคยกล่าวไว้หลายครั้งหลายครา มหาอำนาจอาจมีบทบาทในภูมิภาคนี้ แต่มหาอำนาจมาแล้วก็ต้องไปให้ที่สุด เพราะมีผลประโยชน์ที่สำคัญกว่าในที่อื่นไกล แต่ละประเทศเพื่อนบ้านตลอดกาลจะต้องมีชะตากรรมร่วมกันในระดับใดระดับหนึ่งตลอดกาล และจะต้องหาวิธีที่จะอยู่ร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกันตลอดกาล

นอกจากนั้น เราจะต้องเอื้อมมือไปสู่ประเทศต่างๆ ที่เรายังไม่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่สูงพอ เช่น ประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ประเทศสแกนดิเนเวีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ คาณาตา และจีน เพื่อไม่ให้ประเทศไทยต้องพึ่งพาประเทศอุตสาหกรรมประเทศใดประเทศหนึ่งเกินไป

ในขณะเดียวกัน เราจะต้องดำเนินการทางการทูตอย่างระมัดระวัง ดำเนินนโยบายที่แข็งแกร่งแต่ไม่แข็งกร้าว ทั้งนี้เพื่อให้ไทยต้องได้รับความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากการเป็นมิตรกับประเทศใดๆ เราจะต้องแข็งแกร่งเพราะเป็นเรื่องปากท้องของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐบาลผมเห็นว่ามีสำคัญยิ่ง แต่เราต้องไม่แข็งกร้าวเพราะความเป็นมิตรกับประเทศต่างๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยอย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลผมจึงได้พยายามปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ประเทศเราทั้งสองเคยเป็นมิตรกันมายาวนาน และความเป็นพันธมิตรระหว่างเราได้เสริมสร้างความมั่นคงแก่ทั้งสองฝ่ายอย่างแจ่มแจ้ง ความสัมพันธ์อันลักษณะนี้ยังคงจะเอื้อประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายต่อไป แต่ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่ไม่เพียงพออีกต่อไป เพราะความสัมพันธ์ของสองประเทศมีหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้า การลงทุน การถ่ายทอดวิทยาการ หรือการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม

ดังนั้น ในขณะนี้เราจำเป็นต้องพยายามรักษาความเป็นพันธมิตรนี้ให้ยั่งยืน เราก็จะต้องทำให้การเจรจาต่อรองในเรื่องอื่นๆ เป็นการเจรจาที่มีความเป็นระบบมีความเป็นระเบียบ และมีความต่อเนื่องเพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิด และความแตกต่างที่จะนำไปสู่รอยร้าวต่อกัน ตลอดจนเพื่อหาทางสร้างความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น

ในความคิดของผม สิ่งที่สำคัญที่สุดในการความสัมพันธ์กับสหรัฐขณะนี้มิใช่เรื่องการเจรจาการค้าหรือทรัพย์สินทางปัญญา เพราะเรื่องเหล่านี้มิใช่เป็นพันธมิตรประเทศจะหาทางแก้ไขมิได้ แต่สิ่งสำคัญคือ ทำอย่างไรที่จะให้ไทยและสหรัฐก้าวไปสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 ด้วยการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและสร้างสรรค์

วิธีหนึ่งก็คือ การร่วมมือเพื่อเปิดโอกาสให้ประเทศในอินโดจีนและพม่ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในโลกเราอย่างแท้จริง หลังจากปัญหาภายในกัมพูชาและพม่าสิ้นสุดลงแล้ว การมีส่วนร่วมของประเทศดังกล่าวจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของสันติภาพในภูมิภาคนี้ และจะทำให้ความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐตั้งอยู่บนพื้นฐานที่แน่นแฟ้นในระยะยาว

ประการที่สาม สิ่งที่รัฐบาลผมได้ให้ความสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ การพัฒนาประเทศไทยให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน ...

สิ่งที่ 4 รัฐบาลพยายามกระทำก็คือ

การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเพื่อนำประเทศไทยไปสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 ซึ่งผมเชื่อว่าเป็นคริสต์ศตวรรษที่เศรษฐกิจจะนำหน้าการเมืองอย่างแท้จริง แต่ในขณะเดียวกันเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องแสวงหาทางที่จะอนุรักษ์ไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติซึ่งเป็นรากเหง้าที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย

เราจะต้องไม่ปล่อยให้ความสำเร็จวันนี้ และเมื่อก่อนนี้ของเราทำให้เราลืมเลือนความจำเป็นที่จะต้องเตรียมตัวเตรียมใจสำหรับวันพรุ่งนี้ แต่ในขณะเดียวกันเราจะต้องไม่ทำลายอดีตอันมีคุณค่าของเรา เพียงแต่ความสุขสบายของเราในวันนี้หรือในวันหน้าเท่านั้น

สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลพยายามทำก็คือ การทำให้พี่น้องชาวไทยมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น การเปิดโอกาสให้ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในชนบททางไกล มีช่องทางที่จะเรียกร้องหรือแสดงความคาดหวังในเรื่องต่างๆ มากขึ้น ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้แนวนโยบายของรัฐบาลในทุกเรื่องเป็นแนวนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และเป็นแนวนโยบายที่มีความครบถ้วนรอบด้าน และตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งตรรก และเหตุผลอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

อีกสิ่งหนึ่งที่รัฐบาลพยายามทำคือ การปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ของผู้ที่เป็นพื้นเพอย่างแท้จริงของการเติบโตทางเศรษฐกิจ นั่นก็คือผู้ที่ใช้แรงงานในท้องไร่ท้องนาและในโรงงาน ทั้งนี้เพื่อให้คนเหล่านี้มีส่วนได้อย่างแท้จริงในดอกผลทางแรงงานของตน ผมเชื่อว่า ความรุ่งเรืองที่แท้จริงและยั่งยืนของประเทศไทยท่ามกลางบรรยากาศของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้นนั้น จะต้องมาจากการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพของแรงงานของเรามีใช้จากการดึงดูดเงินลงทุนจากภายนอก หรือการแย่งตลาดต่างประเทศโดยการรักษาไว้ซึ่งแรงงานที่ถูกและไว้ฝีมือ

แม้ว่าประเทศไทยเราจะเป็นประเทศเล็กก็ต้องจะต้องดำเนินนโยบายลู่ตามลมในบางครั้ง แต่ขณะนี้เรามีความเข้มแข็งมากขึ้น อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงในโลกที่เกิดขึ้นนี้ ก็ได้เปิดโอกาสให้

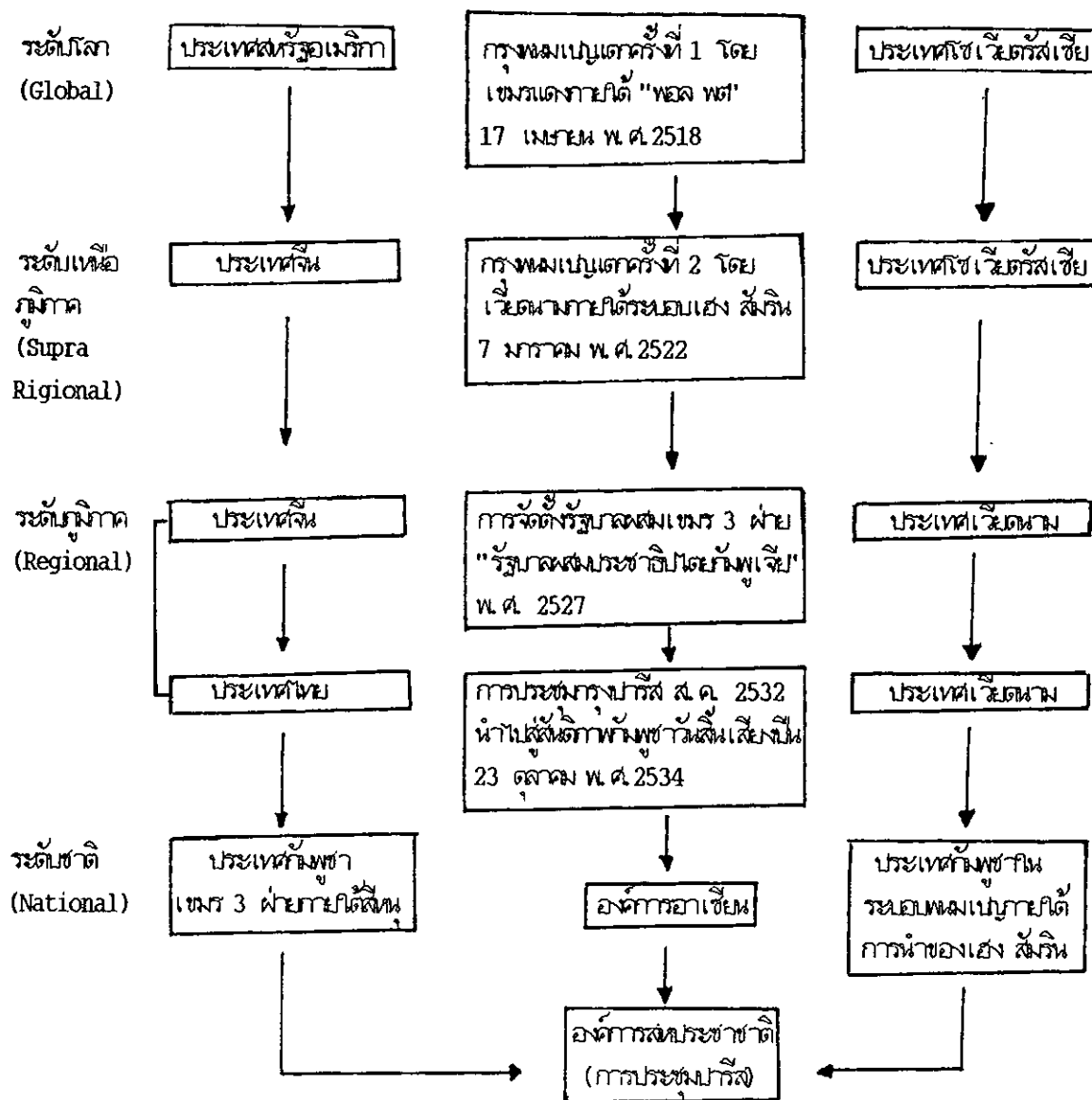
เราสามารถเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง แก้ไขนโยบายตามความเหมาะสมได้

ผมตระหนักดีว่า เรากำหนดทิศทางของคลื่นและลมไม่ได้ แต่ในยุคปัจจุบัน เราสามารถกำหนดจุดหมายปลายทางที่เราปรารถนา และใช้ทิศทางคลื่นลมนั้นให้เป็นประโยชน์แก่เราในอันที่จะเดินไปสู่จุดหมายนั้นได้

นี่คือสิ่งที่ผมต้องการเห็นและต้องการให้เกิดขึ้นกับประเทศไทย ในบรรยากาศระหว่างประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ขอบคุณครับ

ภาพประกอบ 1
ความเข้มของนโยบายกักกันพหุและควมขัดแย้ง พ.ศ. 2518-2534

ที่มา : จัดลำดับแผนภูมิข้างบนนี้โดย บัณฑิต ใจสุทธิ (2536)

ตาราง 3 กฎและการต่อต้านของการเมืองเขมรในระยะ 175 ปี (ค.ศ.1815-1991)

ลักษณะ	ปี ค. ศ.	เหตุการณ์
การรบต่อต้านไทย	1815-1816	กัมพูชายกกองทัพมาโจมตีไทยที่พระตะบอง
กบฏผู้มัญญ	1820	การลุกขึ้นต่อต้านเวียดนามที่บาทพมอาจสืบเนื่องมาจากชาวเขมรถูกเกณฑ์ใช้แรงงานขุดคลองวินห์เด
เขมรกรณหน้าข้าไทย	1834	ชาวเขมรโจมตีข้าเดิมกองทัพไทยที่เพ็ญพลาจากการรบในเวียดนามใต้
กบฏลามซาม	1840-1841	ผู้นำกบฏชื่อ ลามซาม และพระภิกษุ รวมทั้งชาวบ้านลุกขึ้นต่อต้านการทำกัมพูชาเป็นเวียดนาม
สงครามสร้างเจ้า ปฏิวัติประชาชนเขมร	1840-1847	ไทยและเวียดนามรบกันในการแข่งขันสร้างเจ้าเขมรสองฝ่ายมาปกครองประเทศ ไทยชนะ
กบฏจาม	1858-1860	ชาวจามเป็นกบฏโดยเวียดนามยุ้งและสนับสนุน
กบฏวัง	1860-1861	เจ้าศรีวัดถาและสนอง-โสต่อต้านเจ้าบรมม พระเชษฐา ขณะจะขึ้นครองราชย์
กบฏผู้มัญญ	1866-1867	อาจารย์เล็กและอาจารย์ฮัสโส นำผู้คนโจมตี อุดมมัยต่อต้านการเข้ามาของฝรั่งเศส
การยึดบาทพม	1876-1877	เจ้าศรีวัดถานำกบฏยึดบาทพม
กบฏต่อต้านฝรั่งเศส (การลุกฮือทั่วประเทศ)	1885-1886	กษัตริย์และขุนนางเขมรแอบหนุนหลังการต่อต้าน ฝรั่งเศสทั่วประเทศ เพราะบังคับทำกัมพูชาเป็น อาณานิคมสมบูรณ์แบบ
การประห้วงของชาวบ้าน	1915-1916	ชาวเขมรประมาณ 40,000-100,000 คน เดินทางมายังพนมเปญ ร้องทุกข์ต่อกษัตริย์เรื่อง ถูกเก็บภาษีและบังคับใช้แรงงาน

ตาราง 3 กฎและการต่อต้านของการเมืองเขมรในระยะ 175 ปี (ค.ศ.1815-1991)

ลักษณะ	ปี ค.ศ.	เหตุการณ์
ขบวนการเขมรอิสระ	1940-1954	การต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส และ เรียกร้องเอกราช
การประท้วงใหญ่ของภิกษุ	1942	ซัน จ็อก ทันห์ และ ปาก ชวน นำขบวนประท้วง ฝรั่งเศส เรียกร้องให้ปล่อยอาจารย์เฮม เจียว
ขบวนการเขมรเสรี	1959-1970	ซัน จ็อก ทันห์ นำส่วนหนึ่งของเขมรอิสระออกมา รวมตัวต่อต้านเจ้าสีหนุ โดยได้รับการสนับสนุน จากสหรัฐอเมริกา ไทย และเวียดนามใต้
พรรคคอมมิวนิสต์เขมร (จีนสนับสนุนตามวิธีพรรค ต่อพรรค)	1960-1970	ต่อต้านการปกครองของเจ้าสีหนุ และพลเอก ลอน นอล
กฎล้มลด	1967-1968	นักศึกษาและชาวนาในภาคตะวันตก โดยการบีบคั้น ทางเศรษฐกิจและการดำเนินการเคลื่อนไหวของ คอมมิวนิสต์ ลุกขึ้นต่อต้านเจ้าสีหนุ และพลเอก ลอน นอล
แนวร่วมราชสำนัก	1970-1975	กลุ่มเจ้าสีหนุ เขมรแดง และเขมรเวียดมินห์ ต่อต้านระบบลอน นอล ที่สหรัฐฯหนุนหลัง
เขมรเวียดมินห์และพรรค ปฏิวัติประชาชนเขมร	1977-1978	เวียดนามช่วยจัดตั้งกองกำลังเขมรต่อต้านการ ปกครองของเขมรแดงที่จีนหนุนหลัง
เขมร 3 ฝ่าย	1982-1991	อาเซียน จีน และประเทศตะวันตก ช่วยเขมร 3 ฝ่ายต่อต้านระบอบเฮง สัมริน ที่เวียดนามและ โซเวียตหนุนหลัง

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางปิ่นทอง ใจสุทธิ
 เกิดวันที่ 13 เดือน มิถุนายน พุทธศักราช 2507
 สถานที่เกิด โรงพยาบาลวชิระ แขวงสามเสนใน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 28/70 หมู่ 4 ซอยวาศ-เกลื่อนดวงพลอย
 ถ. เพชรหิรัญ ต. บางยอ อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ 10130
 ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 1 ระดับ 4
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2525 มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนสตรีวัดอัมพวัน
 พ.ศ. 2529 คบ. (วิชาเอกสังคมศึกษา) จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
 พ.ศ. 2537 กศ.ม. (ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร